

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma UYSAL

ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLERİ ÇERÇEVESİNDE 20. VE 21. YÜZYILDA
FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN GÖÇ YÖNETİM POLİTİKASI:
KARŞILAMA POLİTİKASI MI, KARŞI KOYMA POLİTİKASI MI?

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma UYSAL

ULUSLARARASI GÖÇ HAREKETLERİ ÇERÇEVESİNDE 20. VE 21. YÜZYILDA
FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN GÖÇ YÖNETİM POLİTİKASI:
KARŞILAMA POLİTİKASI MI, KARŞI KOYMA POLİTİKASI MI?

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Serkan DORU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fatma UYSAL'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YAZAR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Serkan DORU (İmza)

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Senem ATVUR (İmza)

Tez Başlığı: Uluslararası Göç Hareketleri Çerçevesinde 20. ve 21. Yüzyılda Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Göç Yönetim Politikası: Karşılama Politikası mı, Karşı Koyma Politikası mı?

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 01/02/2019

Mezuniyet Tarihi : 28/03/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Uluslararası Göç Hareketleri Çerçevesinde 20. ve 21. Yüzyılda Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Göç Yönetim Politikası: Karşılama Politikası mı, Karşı Koyma Politikası mı?” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Fatma UYSAL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Fatma UYSAL
Öğrenci Numarası	20155218005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Serkan DORU
Tez Başlığı	Uluslararası Göç Hareketleri Çerçevesinde 20. ve 21. Yüzyılda Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Göç Yönetim Politikası: Karşılama Politikası mı, Karşı Koyma Politikası mı?
Turnitin Ödev Numarası	1100708213

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 197 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 27/03/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 6

alıntılar dahil % 10'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

27/03/2019

(imzası)
Dr. Öğr. Üyesi Serkan DORU

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
RESİMLER LİSTESİ	vi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
TEŞEKKÜR	xiii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TANIM, TEORİLER, NEDENLER VE ÇEŞİTLER

1.1. Göçün Tanımı	2
1.2. Göç Üzerine Teoriler	4
1.2.1. Neoklasik Teori	5
1.2.1.1. E. G. Ravenstein: “Göç Kanunları”	6
1.2.1.2. Sjaastad: “İnsan Göçünün Maliyet ve Getirileri”	8
1.2.1.3. Todaro: Az gelişmiş Ülkelerdeki Kentsel İşsizlik ile İş Gücü Göçü	9
1.2.2. İkili İş Gücü Piyasası Teorisi	11
1.2.3. Göçün Yeni Ekonomisi Teorisi	14
1.2.4. Dünya Sistemleri Teorisi	16
1.2.4.1. Merkez Yapı (Core)	17
1.2.4.2. Çevre Yapı (Periphery)	18
1.2.4.3. Yarı – Çevre Yapı (Semi – Periphery)	19
1.2.4.4. Dış Yapı (External)	20
1.2.5. Ağ Teorisi	21
1.3. Göç Nedenleri	23
1.3.1. Ekonomik Nedenler	23
1.3.2. Siyasi Nedenler	24
1.3.3. Doğal Nedenler	26
1.4. Göç Çeşitleri	27

1.4.1.	Çevresel Göç (Environmental Migration)	27
1.4.2.	Ulusötesi Göç (Transmigration)	33
1.4.3.	Mekik Göç (Shuttle Migration)	38
1.4.3.1.	Polonyalı Mekik Göçmenler	38
1.4.3.2.	Doğu Almanyalı Mekik Göçmenler (1990 Öncesi).....	40
1.4.3.3.	Emekli Mekik Göçmenler.....	43
1.4.4.	Emeklilik Göçü (Retirement Migration)	45
1.4.4.1.	Alman Emekli Göçmenler	46
1.4.4.2.	A.B.D.'li Emekli Göçmenler	48

İKİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NDE GÖÇ YÖNETİM POLİTİKASI'NIN YÖNETSEL TARİHÇESİ VE UNSURLARI

2.1.	Alman Coğrafyasında Göçün Tarihçesi.....	52
2.1.1.	Alman Göçmenler.....	52
2.1.1.1.	Cermen Kabileleri.....	52
2.1.1.2.	Esnaf Adayların Göçü (Wandergesellen)	53
2.1.1.3.	Denizaşırı Yollarla Yapılan Göç.....	55
2.1.1.4.	Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Yapılan Göç	57
2.1.2.	Alman Coğrafyasındaki Yabancı Göçmenler.....	61
2.1.2.1.	Zorunlu İşçiler.....	61
2.1.2.2.	Anlaşmalı Göçmen İşçiler.....	64
2.1.2.3.	Savaş ve Zulüm Nedeni ile Gelen Mülteci ve Göçmenler.....	68
2.1.2.3.1.	Rusya ve SSCB Ülkelerinden Gelen Göçmenler.....	68
2.1.2.3.2.	Yugoslavya'nın Dağılması ile Gelen Mülteciler	71
2.1.2.3.3.	Afgan Mülteciler	75
2.1.2.3.4.	Suriyeli Mülteciler	82
2.2.	Göç Konusunda Almanya'nın Taraf Olduğu Hukuksal Mevzuat.....	87
2.2.1.	Cenevre Sözleşmesi	87
2.2.2.	Dublin Sözleşmesi	90
2.2.3.	Avrupa Birliği – Türkiye Mülteci Anlaşması.....	94
2.3.	Göç ve Mülteciler Konusunda Almanya'da Yönetmelik Teşkilatlanma	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALAR, SORUNLAR VE ÖNERİLER

3.1.	Almanya'nın Mülteci Alımına Yönelik Uygulamaları.....	100
3.1.1.	Yeniden Yerleşim Programı (Resettlement – Programm).....	100
3.1.2.	İnsani Kabul Programı (Humanitäres Aufnahmeprogramm – HAP)	103
3.1.3.	Eyaletlerin Kabul Programları (Aufnahmeprogramme der Länder)	108
3.2.	Almanya'daki Mültecilere Yönelik Göç Politikası Uygulamaları	110
3.2.1.	Geri Dönüş Politikası (Rückkehrpolitik).....	110
3.2.1.1.	REAG / GARP Programı	110
3.2.1.2.	ERIN Reentegrasyon Programı	112
3.2.1.3.	URA Programı	113
3.2.2.	Eğitimde Destek Politikası	115
3.2.2.1.	Suriye için Liderlik Programı	115
3.2.2.2.	Genç Suriyeli ve Ürdünlüler için Yeni Perspektifler Programı	120
3.2.2.3.	Baden – Württemberg Programı	124
3.3.	Alman Göç Politikasında 20. ve 21. Yüzyılda Oluşan Önemli Sorunlar	125
3.4.	Alman Siyasi Partilerinin Güncel Göç Politikasına Yönelik Görüş ve Önerileri....	135
3.4.1.	Hristiyan Demokrat Birliği / Hristiyan Sosyal Birliği	136
3.4.2.	Almanya Sosyal Demokrat Partisi.....	138
3.4.3.	Hür Demokratik Parti	140
3.4.4.	Sol Parti	142
3.4.5.	Birlik 90/Yeşiller	145
3.4.6.	Almanya İçin Alternatif.....	148
3.4.7.	Alman Siyasi Parti Görüşlerin Genel Bir Değerlendirmesi.....	150
3.4.8.	12 Mart 2018 Koalisyon Anlaşması	153
	SONUÇ	154
	KAYNAKÇA.....	156
	ÖZGEÇMİŞ	177

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Eski Yugoslav Savaş – Mültecilerinin Göç Ettikleri Ülkeler	72
Şekil 3.1 2015/2016 Güz Yarıyılında Program Kapsamında Seçilen Bölümler	118

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Yapılan Mekik Göçün Sektörel Olarak Dağılımı	42
Tablo 2.1 Suriyeli'lerin Almanya'da Yaptıkları Sığınmacı Başvuru Sayısı	83
Tablo 3.1 Almanya'nın Resettlement Programı Uyguladığı Ülkeler ve Sayıları (2012 – 2015 arası)	103
Tablo 3.2 Almanya'nın Kronolojik Sıralamasına Göre Uyguladığı HAP – Programları	104
Tablo 3.3 1990-31.12.2016 Arası REAG/GARP Programı Kapsamında Yapılan Geri Dönüşler	111
Tablo 3.4 2016'da REAG / GARP Programı Kapsamında En Çok Geri Dönüş Yapılan 10 Ülke	112

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1 “Der Spiegel” Dergisi 1991.....	127
Resim 3.2 CDU Seçim Pankartı 1991	128
Resim 3.3 Cumhuriyetçilerin Seçim Pankartı 1991	128

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1 Sun City Kulüp ve Aktivitelerinden Kareler	50
Fotoğraf 2.1 Kendi Ürettikleri Balon ile Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Kaçan Strelzyk Ailesi.....	60
Fotoğraf 2.2 Almanya'ya Gelen İlk 1 Milyoncu Yabancı İşçinin Hediye ile Karşılınması	65
Fotoğraf 2.3 Afgan Mültecilerin Ülkelerine Geri Gönderilmelerine Karşı Yapılan Protesto ..	82
Fotoğraf 2.4 Frankfurt Tren İstasyonu'nda Fahri Görevlilerin Suriyeli Mültecileri Karşılınması	85
Fotoğraf 3.1 Kabul Edilen Suriyeli Öğrenciler ile "Hoş Geldiniz Görüşmesi"	123
Fotoğraf 3.2 Kabul Edilen Suriyeli ve Ürdünlü Öğrenciler ile Alman Program Temsilcileri	123
Fotoğraf 3.3 Hünexe'de Saldırıya Uğrayanlar için Anma Töreni, 2011	134
Fotoğraf 3.4 Mülteciler İçin Kurulan Yemek Büfesi	135

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1 2008 – 2016 Yılları Arası Hava Şartları ile Jeofizik Olaylar Nedeni ile Yerinden Edilenlerin Sayısı.....	30
Grafik 1.2 2016 Yılında Doğal Felaketlerden Dolayı En Çok Göç Olayını Yaşayan Ülkeler.	31
Grafik 1.3 Kasım 1990 – Temmuz 1991 Arası Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya Yapılan Mekik Göç Sayısı	41
Grafik 2.1 MINT – Mesleklerinde Alman ve Yabancı Çalışanların İstihdam Gelişimi.....	67
Grafik 2.2 2016 – 2017 Arası Türkiye’den AB’ne Yapılan Yasa Dışı Göçlerin Sayısı.....	95
Grafik 3.1 “Federal Hükümet 2017 Yılında Hangi Konu ile Meşgul Olmalı?” Sorusuna Ocak 2017’de Yapılan Anket Sonucu.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	Auslandsvertretung (Yurt Dışı Temsilciliği)
AB	Avrupa Birliği
A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
AufenthG	Aufenthaltsgesetz (İkamet Kanunu)
AufenthV	Aufenthaltsverordnung (İkamet Düzenlemesi)
AuslG	Ausländergesetz (Yabancılar Kanunu)
BAFI	Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge (Yabancı Mültecilerin Kabulü için Federal Büro)
BAMF	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Göç ve Mülteciler için Federal Ofis)
BM	Birleşmiş Milletler
BMI	Bundesministerium des Inneren (Alman Federal İçişleri Bakanlığı)
BMZ	Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı)
DAAD	Deutscher Akademischer Austauschdienst (Alman Akademik Değişim Servisi)
EASO	European Asylum Support Office (İltica Sorularıyla İlgilenen Avrupa Destek Bürosu)
EMN	Europäisches Migrationsnetzwerk (Avrupa Göç Ağı)
ERIN	European Reintegration Network (Avrupa Reentegrasyon Ağı)
GARP	Government Assisted Repatriation Programme (Devlet Destekli Geri Dönüş Programı)
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu)
GJU	German Jordanien University (Alman – Ürdün Üniversitesi)
HAP	Humanitäres Aufnahmeprogramm (İnsani Yardım Programı)
ICTJ	International Center for Transitional Justice (Uluslararası Geçici Adalet Merkezi)
IDMC	Internal Displacement Monitoring Centre (İç Göç İzleme Merkezi)
IELTS	International English Language Testing System (Uluslararası İngilizce Dil Test Sistemi)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

JUST	Jordan University of Science and Technology (Bilim & Teknoloji Üzerine Ürdün Üniversitesi)
MINT	Matematik, Informatik, Naturwissenschaften, Technik (Matematik, Enformatik, Fen Bilimleri, Teknoloji)
REAG	Reintegration and Emigration Programme for Asylum Seekers in Germany (Almanya'da Bulunan Sığınmacılara Yönelik Reentegrasyon ve Göç Programı)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TOEFL	Test of English as a Foreign Language (Yabancı Dil Olarak İngilizce Sınavı)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR	The UN Refugee Agency (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 20. Yüzyılda uygulamış olduğu ve günümüz 21. yüzyılda uygulamakta olduğu göç yönetim politikasını incelemek ve bu uygulamaların Almanya'da bulunan yerli halk ile mülteciler üzerinde oluşturduğu etkileri tespit etmektir. Bunun yanı sıra çalışmada, yine aynı zaman çerçevesi içerisinde yapılmış olan göç yönetim politikaları ile yerli halkın mülteciler üzerindeki tutumları karşılaştırılarak, mültecilere yönelik bir karşılama mı yoksa bir karşı koyma politikası mı sergilendiğine dair bir çıkarım yapılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yapılarak, çeşitli uluslararası ve ulusal raporlar ve sözleşmeler incelenmiştir. Bunun dışında tez kapsamında çok sayıda çeşitli grafikler, şekiller ve tablolar incelenerek gerekli karşılaştırmalar da yapılmıştır. Doküman incelemesinde ayrıca çok sayıda yerli ve yabancı akademik makalelerden, kitaplardan, belgesellerden, parti seçim programlarından, Federal Meclis Kararlarından, Avrupa Komisyonu bildirimlerinden ve basın açıklamalarından elde edilen verilerin analizinde tümevarımcı bir yaklaşım sergilenmiştir. Araştırmada literatür taraması yapılarak böylece konu üzerine yeni bir bakış açısı geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Federal Almanya Cumhuriyeti, Göç Yönetim Politikaları, Mülteci, Almanya

SUMMARY

**THE MIGRATION MANAGEMENT POLICY OF FEDERAL REPUBLIC OF
GERMANY IN THE 20th AND 21st CENTURY IN THE CONTEXT OF
INTERNATIONAL MIGRATION MOVEMENTS:
WELCOMING CULTURE OR DEFENSIVE CULTURE?**

The aim of this study is to examine the migration management policy of the Federal Republic of Germany in the period of the 20th and 21st century and to determine the effects of these policies on indigenous people and refugees. Apart from this, within the same time frame the migration management policies which were made and the attitudes of indigenous people on refugees were compared to find out if there (in Germany) exists towards the refugees a welcome culture or a defensive culture.

At this study qualitative research methods were used. In this context document reviews, various international and national reports and contracts were examined. Besides, various graphs, figures and tables were examined and necessary comparisons were made. Furthermore an inductive approach was made through document reviews and through the analysis of the obtained data of a lot of domestic and foreign academic articles, books, documentaries, party election programs, federal council resolutions, European Commission reports and press releases. A new perspective on the subject has been developed by conducting a literature review.

Keywords: Migration, Federal Republic of Germany, Migration Management Policy, Refugee, Germany

TEŐEKKÖR

Bu alıŐma sűrecinde benden bilgisini, tecrűbesini ve sabrını esirgemeyen deęerli hocam Dr. Öęr. Üyesi Serkan DORU'ya sonsuz saygı ve teŐekkűrlerimi sunarım. Bu gűnlere ulaŐmamda haklarını hiçbir zaman űdeyemeyeceęim annem Halime UYSAL, babam Ali UYSAL ve kardeŐim GűlŐen UYSAL'a çalıŐma sűrecinde bana her tűrlű fedakârlıęı ve sabrı gűsterdikleri için minnettarım. Bu çalıŐmanın hazırlanmasına katkı sunan herkese çok teŐekkűr ederim.

Fatma UYSAL

Antalya, 2019

ÖNSÖZ

Almanya bilindiği üzere 20. yüzyılın ortalarından itibaren en yoğun göç alan ülkelerden birisi haline gelmiştir ve günümüze kadar da çeşitli nedenlerden dolayı hâlâ göç alan bir ülke konumundadır. Bu süreçte ülkeye gelen göçmenlere yönelik Alman hükümeti tarafından farklı politikalar izlenmiş ve bu uygulanan politikaların yerli halk ve mülteciler üzerinde farklı etkileri olmuştur. Bu tez kapsamında bahsedilen uygulamalar detaylıca araştırılıp, neticesinde Almanya'daki yerli halkın göçmenlere karşı sergiledikleri tutumlar incelenip, bunun sonucunda da mültecilere yönelik bir karşılama mı yoksa bir karşı koyma politikası mı izlendiğine dair bir çıkarım yapılmıştır.

Bu anlamda birinci bölümde göç ile ilgili çeşitli tanımlara, teorilere, nedenlerine ve çeşitlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise sırasıyla; “Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Göç Yönetim Politikası’nın Yönetel Tarihçesi ve Unsurları” başlığı altında ilk olarak Alman Coğrafyasında göçün tarihçesine değinilmiştir. Burada; Roma döneminden 20. yüzyılın sonlarına kadar Almanların farklı yerlere yapmış oldukları göçler ele alınırken, I. Dünya Savaşı’ndan itibaren Alman coğrafyasında bulunan yabancı göçmenlerden de bahsedilmektedir. Ardından “Göç Konusunda Almanya’nın Taraf Olduğu Hukuksal Mevzuat” başlığı altında göçmen kabulü ile ilgili çeşitli sözleşmeler ve anlaşmalar araştırılmıştır. İkinci bölümde son olarak “Göç ve Mülteciler Konusunda Almanya’da Yönetel Teşkilatlanma” başlığı altında Almanya’da göçmenlerden sorumlu olan yönetel yapı ilk kuruluşundan bugüne dek gelişimi ve yaptıkları işlemleri ile incelenmiştir. Tez çalışmanın üçüncü ve son bölümünde de Federal Hükümetin göç yönetimi ile ilgili yapmış olduğu uygulamalara, sorunlara ve önerilere yer verilmiştir. Öneriler kısmında özellikle Alman siyasi partilerin 2017 yılında yapılacak olan genel seçim için hazırlamış oldukları seçim kitapçıkları incelenip ülkeye gelen göçmenlerle ve uygulanması gereken politikalarla ilgili görüş ve önerilerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında ise 12 Mart 2018’de yapılan Koalisyon Anlaşmasının 8. maddesindeki mülteci politikası konusuna değinilmiştir.

Tez yazımı aşamasında yararlanılan kaynaklar arasında; Alman Meclis Arşivleri, sempozyum bildirileri, Federal hükümetin ve Göç ve Mülteciler için Federal Ofisin çıkarmış olduğu istatistikler, Türkçe sözlükler, Almanca ve Türkçe dergiler, göç ile ilgili araştırma yapan kurum raporları, çeşitli uluslararası örgütlerin (IOM, UNHCR, OECD, UN, UNESCO, IDMC) bildirileri ve raporları, Alman siyasi partilerin 2017 – 2021 genel seçim kitapçığı, Alman derneklerin verileri (DAAD ve ProAsyl) ve mültecilerle ilgili çeşitli sözleşmeler ile Federal İçişleri Bakanlığın basın açıklaması yer almaktadır. Ayrıca göç ve göçmenlerle ilgili

Almanca ve Türkçe olarak dergilerden, gazete haberlerinden, kitaplardan ve belgesellerden de yararlanılırken Almanca, İngilizce ve Türkçe olarak akademik makalelerden de yararlanılmıştır.

GİRİŞ

Göç olgusu tarih boyunca var olan ve kendini sürekli yenileyen, bazen de kendini farklı formlarda gösteren bir olgu olmasına rağmen, göç konusu ile ilgili ilk akademik araştırma 19. yüzyılın sonlarında başlamış, 20. yüzyılın sonlarında ise göç ile ilgili akademik araştırmalara yoğunluk verilmiştir. Yapılan bu akademik araştırmalarda başlarda göç nedenlerine değinilirken, daha sonra göçün yaratmış olduğu sosyo – kültürel etkilere de odaklanmaya başlanmıştır.

Günümüze bakılacak olursa en çok dikkat çeken ve hâlâ devam eden göç olayı 2011 yılında Arap Baharı ile başlayan göç hareketleri olmuştur. Burada insanlar yoğunlukla Ortadoğu'dan Avrupa'ya doğru göç etmekteledir ve bu göçmenleri en çok kabul eden ülkeler arasında Lübnan, Türkiye ve Almanya bulunmaktadır. Lübnan ve Türkiye göçmen kabulü konusunda fazla problem yaşamazken, Almanya 2015 yılında “Mülteci Krizi” (Flüchtlingskrise) ile gündeme gelmiştir. 20 yüzyılın ilk yarısından itibaren Almanya kapılarını yabancılara açmasına rağmen günümüzde hâlâ göçmen sorununu çözememiş olması önemli derecede dikkat çekmektedir.

Bu sebepten dolayı bu çalışmada kendisini uzun yıllardır göç alan ülke olmadığı iddiasıyla tanıtan Federal Almanya Cumhuriyetin 20. ve 21. yüzyıllarda ülkede bulunan yabancı ve mültecilere yönelik gerçekleştirmiş olduğu siyasi uygulamalar araştırılıp karşılaştırılmış ve bunun neticesinde yerli halk ile mülteciler arasında oluşan etkilere dikkat çekilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TANIM, TEORİLER, NEDENLER VE ÇEŞİTLER

1.1. Göçün Tanımı

Göç kelimesinin tanımına bakılacak olursa ilk olarak uluslararası tanımı olan “migration” kelimesi akla gelmektedir. İngilizce ve aynı zamanda uluslararası bir kelime olan “migration” terimi Latince olan “migrare” (göç) kelimesinden türemiştir¹.

Ulusal açıdan bakıldığında, Türk kelimesinde kullanılan “göç” terimin kökeni ise Uygur Türkçesine kadar dayanmaktadır. Fakat o zamanlar Uygur Türkçesinde göç kelimesi “köç” olarak geçerliydi (günümüzde köç kelimesi Azeri Türkçesinde hala aynı anlamı ile birlikte kullanılmaktadır)²³.

“Göçebe” kelimesinin kökeni de yine eski Türk toplumlarının zamanına kadar dayanmaktadır. Eski zamanlarda Türkler sürekli bir yerden başka bir yere göç edip, göç ettikleri yerlerde oba denilen çadır biçimindeki evlerde kalmışlardır⁴. Bu göç ve oba kelimesinin birleşiminden de zamanla “göçebe” kelimesi türemiştir⁵. Bu nedenle de göç eden Türk toplumu zamanla halk arasında göçebe olarak adlandırılmıştır.

Günümüzde aslında göç kelimesinin tanımını tek bir kritere göre yapmak oldukça eksik kalır. Çünkü göç olgusu zamanla ekonomi, sosyoloji, demografi, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler ve siyaset gibi birçok disiplinin araştırma alanına girmiştir⁶.

Fakat yine de göç ile ilgili yapılmış olan tanımlamalar incelendikçe, aralarında oldukça farklı bakış açıların olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin; göç konusu ile yakından ilgilenen bazı uluslararası örgüt ve kuruluşların açıklamaları her ne kadar içerik olarak birbirine benzeseler de, birbirinden farklı noktalara da değinmektedirler. “Uluslararası Göç Örgütü” (International Organization for Migration – IOM), “göç” terimini şu şekilde açıklamıştır: Bir kişinin veya bir grubun uluslararası bir sınırı aşması veya kendi yaşadıkları ülke sınırları içerisinde gerçekleştirdikleri bir harekettir. Göç’ün süresine; yapısına ve sebeplerine bakılmaksızın her çeşit insan hareketlerini kapsayan bir nüfus hareketidir. Buna mülteciler, zorla yerlerinden edilmiş insanlar (displaced persons), ekonomik göçmenler ve başka amaçlar için (aile birleşimi de olmak üzere) göç eden insanlar dâhildir⁷.

¹ https://de.wiktionary.org/wiki/Migration#cite_note-1 (erişim tarihi: 14.04.2017).

² <https://tr.wiktionary.org/wiki/k%C3%B6%C3%A7> (erişim tarihi: 19.04.2017).

³ Eyuboğlu, 1991: 286.

⁴ Eyuboğlu, 1991: 286.

⁵ <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/g%C3%B6%C3%A7ebe> (erişim tarihi: 19.04.2017).

⁶ 1. International Symposium On Migration & Culture, 2016: 700.

⁷ <http://www.iom.int/key-migration-terms> (erişim tarihi: 12.04.2017).

“Birleşmiş Mülteciler Yüksek Komiserliği” (The UN Refugee Agency – UNHCR) ise göçü, tüm bir yaşam şeklini değiştiren bir tecrübe olarak değerlendirmektedir. Ayrıca göç olayının bir rant meselesi olarak algılanabileceği gibi, aynı zamanda bir ödül olarak da algılanabileceğini belirtmiştir⁸.

“Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütünün” (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) göç üzerine söyledikleri ise şu şekildedir: Göç; diller, kültürler, etnisite ve ulusal devletlerarasındaki geleneksel sınırların erozyona uğramasına neden olan önemli bir faktördür. Göç etmemiş olan yerli halk bile kendi yaşam bölgelerine giren veya çıkan göçmenler nedeniyle ve bunun sonucunda meydana gelen değişikliklerden dolayı etkilenmektedir. Göç olayı sadece bir sınırın aşılması olarak algılanmamalı. Göç, daha çok ömür boyu sürecek bir şekilde göç edenlerin hayatlarını her yönden etkileyecek bir durum olarak algılanmalıdır⁹.

Yukarıda bahsi geçen örgütlerin göç ile ilgili tanımlamaları karşılaştırıldığında, hepsinin sınır hareketlilik unsuruna değindikleri görülmektedir. Fakat hepsi aynı zamanda açıklamalarında farklı faktörlere de değinmişlerdir. Örneğin IOM, diğer örgütlerden farklı olarak nüfus hareketliliğine ve çeşitli göçmen tiplerine değinmiştir. UNHCR ise tanımlamasında, göçün bazı durumlarda bir çözüm yolu olarak algılanabileceğinden bahsedip, diğerlerinden farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Ayrıca göçün hem pozitif hem de negatif yönlerinin varlığını hatırlatıp, göç olayına farklı bir pencereden bakmıştır. UNESCO ise göç tanımlamasında diğerlerinden tamamen farklı olarak göç edilen ülkedeki yerli halka dikkat çekerek, onların da etki altında kaldıklarını vurgulamıştır.

Göç konusunda oldukça farklı açılardan bakan akademisyenler de bulunmaktadır. Örneğin; Türk Tarih Kurumunun şeref üyeleri arasında yer alan ve Avrupa'nın birçok ülkesinde misafir öğretim üyeliği yapmış olan ünlü tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı, göç etmeyen bir insan topluluğun olmadığını savunmaktadır. Ortaylı'ya göre göç olgusunun durduğu, stabilite kazandığı anda, toplumlar ölmeye başlamaktadır. Bunu bir ölümün ifadesi olarak tanımlamaktadır¹⁰. Ünlü tarihçi, göç olgusunu insanlar için ebediyen var olması gereken bir unsur olarak görmektedir. Şöyle ki, ona göre bir yerde göç sona ermişse, o toplum eriyor ve göçsüz bir coğrafya sayfasında, tarihin son sayfaları yazılıyor demektir¹¹.

Alman tarihçisi ve aynı zamanda göç uzmanı ile politika danışmanı olan Prof. Dr. Klaus Jürgen Bade, göç olgusunda insanların sınırlar üzerinden hareket ettiği gibi, sınırların

⁸<http://www.unhcr.org/resettlement.html> (erişim tarihi: 12.04.2017).

⁹<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/> (erişim tarihi: 12.04.2017).

¹⁰Prof. Dr. İlber Ortaylı, 2006: 19.

¹¹Prof. Dr. İlber Ortaylı, 2006: 22.

da insanlar üzerinden hareket ettiğini söylemektedir¹². İnsanlar üzerinden sınırların hareketliliğine dair dünyada ortaya çıkan birkaç örnek bulunmaktadır. Eski bir örnek olarak akla, MÖ 221 ile MS 608 yılları arasında yapılan Çin Seddi gelmektedir. Çin Seddi'nin yapılış amacında ülkeyi düşmanlara karşı korumak olduğu gibi, ülkeden kaçışları engellemek de vardır¹³. Bade'nin bahsettiği insanlar üzerinden sınırların hareketliliğine dair bir başka örnek olarak, Almanya'da Doğu Almanya vatandaşlarının Batı Almanya'ya kaçmalarını önlemek için, 1961 senesinde yapılmış olan (1989 senesinde yıkılmıştır) ve Alman halkını ikiye bölen Berlin duvarı verilebilir. Bu duvar nedeni ile insanların Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya göç etmeleri resmen engellenmiştir. Yıllardır duvarın diğer tarafına geçemedikleri için akrabaları ile görüşemeyen aileler bile olmuştur¹⁴. Görüldüğü üzere, insanlar üzerinden hareket eden bu tarz sınırlar, insanların hareketlerine ve hatta yaşam biçimlerine ister istemez müdahale etmektedir.

Göç ile ilgili bu kadar çok farklı tanımlamalardan sonra, göçün genel anlamı ile; bir insanın veya topluluğun ekonomik, kültürel, siyasi veya coğrafi gibi daha birçok çeşitli nedenlerden dolayı, yaşadığı topraklardan farklı bir bölgeye kalıcı veya geçici olarak ikamet etmek için yaptığı hareket olduğu söylenilebilir.

1.2. Göç Üzerine Teoriler

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, göç konusu ile ilgili araştırmalar 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında sanayileşmenin önem kazanması ile birlikte yoğunluk kazanmıştır¹⁵.

Sanayileşme ile birlikte göç konusunun daha fazla önem arz etmesinin farklı sebepleri vardır. Örneğin sanayi öncesi yapılan göç hareketleri genelde sadece basit bir yer değişimi olarak algılanırken (coğrafi değişim), sanayi sonrası yapılan göç hareketlerin göç alan ve göç veren ülkelerin toplumsal, siyasal ve ekonomik gibi faktörleri etkilediği ve şekillendirdiği ortaya çıkmıştır.

İnsanlık tarihi var olduğu müddetçe, göç olayı da var olacaktır ve insanların göç etme sebepleri ile göçün yarattığı etkiler dönemin koşullarına göre sürekli değişim içerisinde olacaktır¹⁶. Bu yüzden hem günümüzdeki göç olaylarını daha iyi kavrayabilmek için, hem de

¹² Bade, 2004: 28.

¹³ <http://www.ensonhaber.com/cin-seddi-neden-yapilmistir-2013-04-30.html> (erişim tarihi: 20.03.2018).

¹⁴ <http://www.trthaber.com/haber/dunya/berlin-duvarinin-28-yillik-acilarla-dolu-hikayesi-340556.html> (erişim tarihi: 20.03.2018).

¹⁵ Yavuz, 2013: 611.

¹⁶ Prof. Dr İlber Ortaylı, 2006:19.

gelecekteki potansiyel göç olaylarını (göçün yönü, şekli, etkileri vs.) öngörebilmek ve değerlendirebilmek adına göç teorileri kesinlikle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Henüz göçü açıklayan tek ve kapsamlı bir kuramsal açıklama mevcut değildir. Bunun temel nedeni ise, göçün farklı disiplinlerin ilgi alanına girmesidir. Her disiplin konuya farklı açılardan önem verdiği için disiplinler arası farklı neden ve sonuçlar ortaya çıkmaktadır¹⁷. Göç konusunda ilk teoriler 19. yüzyılda ortaya çıkmış ve 20. yüzyıl boyunca da farklı disiplin alanlarında çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmeye başlanıp farklı teoriler ortaya konulmuştur¹⁸.

Geliştirilen göç kuramlarının her biri aynı şeyi açıklama amacını taşısa da (göçün ortaya çıkış sebebini), hepsi konuya farklı pencerelerden bakmaktadır ve farklı odak noktalarına sahiptirler. Neoklasik kuram göç ile ilgili en eski teori olarak bilinir. Teori genel anlamda mikro ve makro düzeyde ülkeler arası ücret farklılığına, göçün maliyetine ve göçün itme – çekme (push – pull) faktörlerine odaklanmaktadır. İkili işgücü piyasası kuramı ise göçün iten faktörlerden değil, çeken faktörlerden kaynaklandığını ve sanayi ülkelerdeki iş gücü piyasasının ikiye bölünmüşlüğüne savunmaktadır. Yeni ekonomik göç kuramında, bireyden ziyade hanehalkının göç etme kararındaki etkisine dikkat çekilirken, aynı zamanda ücret farklılığı dışında göçe etki eden başka faktörlere ve göçmen dövizinin gerekliliğine de değinilmektedir. Dünya sistemleri teorisinde ise zengin kapitalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler (eski sömürgeci ile eski sömürgeler) arasındaki bağımlılık ilişkisine, pazar ekonomisinin küreselleşmesinden kaynaklandığına ve dünya ekonomisindeki eşitsiz ekonomik ile siyasal güç dağılımına vurgu yaparken, bu gelişen düzenin oluşturduğu uluslararası göç akımına dikkat çekmektedir. Ağ Teorisi ise diğer kuramlardan farklı olarak göçün ortaya çıkış nedeni ile ilgilenmemektedir. Bu teori bir adım ötesine giderek, göçün devamlılığını ve kendini sürekli yeniden oluşturma sebeplerini açıklamaktadır.

1.2.1. Neoklasik Teori

Neoklasik teori, göç teorilerinin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir¹⁹. Bu teori bireyselci bir teoridir ve temel olarak bireylerin, faydayı maksimize etmek istedikleri için göç ettiklerini varsayar. Bunun için de insanlar göç etmeden önce, göçün görece maliyeti ve getirisinin bir karşılaştırmasını yaparlar (fayda–maliyet analizi)²⁰.

Bu modele göre bireyler değişik coğrafi konumlardaki ücret ve istihdam farklılıkları nedeni ile göç etmektedirler ve göç etme kararını rasyonel bir şekilde kendileri alırlar.

¹⁷Özcan, 2016: 185.

¹⁸Özcan, 2016: 187.

¹⁹Özcan, 2016: 195.

²⁰Haug ve Sauer, 2006: 5.

Neoklasik teori anlayışına göre, göç etmeyi düşünenlerin gidecekleri ülkedeki tahmin edilen gelirleri, buldukları ülkedeki gelirlerinden fazla ise göç ederler. Gelirler, ülkelerarası eşit olduğu takdirde göç etmezler²¹.

Neoklasik teorisine katkıda bulunan birçok araştırmacının arasında E.G. Ravenstein (1885), Sjaastad (1962) ve Todaro (1969), çalışmalarıyla bu teoride önemli yer edinmişlerdir. Kendilerinin, uluslararası alanda kabul görmüş çalışmalarına ve tezlerine aşağıda değinilmektedir.

1.2.1.1. E. G. Ravenstein: “Göç Kanunları”

Aslen Frankfurt’lu²² olan araştırmacı Earnst G. Ravenstein 1885 yılında yayımladığı “Göç Kanunları” adlı makalesi göç üzerine ilk sistematik teoriyi oluşturmuştur²³. Bu çalışması, o dönem ve daha sonraki göç çalışmaları için önemli bir öncü olma niteliği taşımaktadır. Ravenstein’in bu makaleyi yazmasında 2 temel amacı vardır. Bunlardan birincisi, Dr. William Farr’ın “göçün kesin bir kanuna bağlı olmadan yürüdüğü” düşüncesini çürütmektir. İkincisi de, 19. yüzyılın ikinci yarısında gelişen endüstri ile birlikte paralel olarak insanların endüstri merkezlerine göç etme hareketlerini farklı kategorilere bölerek açıklamaktır²⁴. Earnst G. Ravenstein araştırmasını İngiltere ile sınırlandırmış ve kaynak olarak 1871 ile 1881 yılı İngiltere nüfus sayım verilerinden yararlanmışır²⁵.

Kendisi göç kanunlarını aşağıda belirtildiği gibi 7 madde ile açıklamıştır:

1. Göç mesafesi ve yönü: Göç edenlerin büyük çoğunluğu kısa mesafeli ve endüstrileşmiş bölgelere göç ederler. Bu büyük endüstrileşmiş bölgelere yapılan göç de daha fazla göçmeni içine alabilme eğilimindedir. Ravenstein’a göre göç edilen ticaret ve endüstri merkezlerindeki yoğun iş imkânları, o bölgedeki göçün boyutunu etkilemektedir.
2. Göç basamakları: Kentin avantajları nedeni ile kırsal bölgelerden, kendilerine yakın olan kentlere göç hareketlerinin artmasıyla birlikte, kırsal bölgelerde meydana gelen nüfus seyrelmesi daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi bölgelerinde oluşan nüfus boşluğu ise, kendilerine yakın bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulacaktır. Bu basamak şeklindeki yayılma sürecide ülke çapında kendini hissettirecektir.

²¹Massey vd., 1993: 14.

²²<https://www.deutsche-biographie.de/sfz104610.html> (erişim tarihi: 13.03.2018).

²³Castles ve Miller, 2008: 31.

²⁴Cağlayan, 2006: 69.

²⁵Özcan, 2016: 188.

3. Yayılma ve içine çekme süreci: Yayılma ve göçmenleri içine çekme süreci birbirinin tersi olsa da benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik de amaç birlikteliğinden kaynaklanmaktadır. Ravenstein'a göre hiçbir göçmen sadece göç etmiş olmak için göç etmez. Her bir göçmenin göç etmek için belirli amaçları vardır. Örneğin, daha iyi bir yaşam tarzı ve daha iyi bir gelir elde etme amacı gibi. Bu tarz nedenler, göçmenlerin yayılma amacı olarak nitelendirilebilir. Sanayi kentleri ise, ihtiyaç duydukları işgücü nedeni ile kente gelen göçmenleri, kent merkezine çekmektedir. Bu olgu da, sanayi kentlerinin göçmenleri içine çekme amacını açıklamaktadır.
4. Göçün sürekliliği: Her göç akımı başka bir karşı göçü tetiklemektedir. Ravenstein'a göre (bazı bölgelerde eşit yoğunlukta olmasa da), göç alan yerler aynı zamanda göç vermektedir. Burada göçün zincirleme bir şekilde sürekliliği söz konusudur.
5. Uzun mesafeli göç: Uzun mesafelere göç edenler genelde büyük ticari ya da endüstrileşmiş bölgeleri tercih ederler. Bu durumda ikinci kanunda bahsedildiği üzere basamaklı göç yerine, doğrudan göç durumu söz konusudur.
6. Göç etme eğilimi: Herhangi bir ülkenin kırsalında yerleşik olarak yaşayanlar, kentlerinde yerleşik olarak yaşayanlardan daha fazla göç etmeye meyillidirler.
7. Kadın – Erkek göç mesafesi farkı: Kadınlar erkeklere göre göç etmeye daha yatkındırlar. Ravenstein 1889 yılında yayımladığı aynı adlı ikinci makalesinde bu konuya bir ekleme yaparak, kadınların kısa mesafeli göçleri erkeklere oranla daha fazla tercih ettiklerini ve erkeklerin uzun mesafeli göçlere daha yatkın olduklarını belirtmiştir²⁶.

E. G. Ravenstein'ın makalesinde ekonomi, çevre ve eğitim faktörlerine de yer verilmiştir. Aynı zamanda göç edilen bölgelerdeki yaşam maliyetlerine de önem atfedilmiştir. Fakat kendisi göç etmenin temel unsuru olarak ekonomik faktörün ilk sırada olduğunu belirtmiştir. Onun gözlemlerine göre, göç edenler ilk olarak daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için göç etmektedirler. Diğer unsurlar ise Ravenstein'a göre ikinci derecede önem taşımaktadır²⁷.

Ravenstein'ın göç kanunları göç konusunda ilk kapsamlı teorik çalışma olarak kabul edilmiş ve diğer birçok göç teorilerine de zemin oluşturmuştur. Fakat bu eserler bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Örneğin çalışmasını iç göç ile sınırlı tutup, uluslararası göç konusuna yer vermemiştir²⁸. Kimi araştırmacılara göre de Ravenstein'ın göç ile ilgili tespitleri

²⁶ Çağlayan, 2006: 69 – 71; Ravenstein, 1885: 198 – 199; Özcan, 2016: 188 – 189.

²⁷ Özcan, 2016: 188.

²⁸ Dönmez Kara, 2015: 31.

bireyselci ve tarih – dışıdır (ahistorical). Günümüzdeki (özellikle uluslararası) göç yapılarının ve içeriklerinin açıklanması için bu kanunlar yetersiz kalmaktadır²⁹.

1.2.1.2. Sjaastad: “İnsan Göçünün Maliyet ve Getirileri”

L. A. Sjaastad 1962 yılında Politik Ekonomi Dergisinde (Journal of Political Economy) “İnsan Göçünün Maliyet ve Getirileri (The Costs and Returns of Human Migration)” isimli çalışmasını yayımlamıştır. Bu çalışmasıyla Sjaastad, bireyin göç etmesindeki önemli bir belirleyici olan sosyo – demografik özellikleri ile beşeri sermaye teorisini birleştirerek, neoklasik göç teorisi çerçevesine farklı bir bakış açısı katmıştır. Çalışmasının merkezinde fayda ve kazançlarını maksimize etmek amacıyla göç eden rasyonel bireyler vardır. Böylece Sjaastad’a göre göç; bireyin veya hanehalkının gelirlerini arttıracak bir yatırım olarak değerlendirilmektedir³⁰.

Bu nedenle göç etmeyi düşünen birey, yaşadığı ülke ile göç etmeyi düşündüğü ülke arasında bir kıyaslama yapmaktadır. Şöyle ki; bireyin göç edeceği ülkedeki kazancı, göç sırasında maruz kalacağı maliyeti aşarak karşılayacağı taktirde, kendisi göç etme kararı alacaktır. Çünkü göç sırasında harcanan para, göç edilen ülkede ancak belirli bir zaman içerisinde amorti edilebilecektir. Sjaastad’a göre birey, göç esnasında harcadığı parayı fazlasıyla kapatacak bir geliri elde edebilmek için beşeri sermayesini kullanmak zorundadır. Birey sahip olduğu beşeri sermayesi sayesinde en fazla geliri hangi ülkede elde edecekse, o ülkeye göç edecektir. Bu sebepten dolayıdır ki göç, bir “sermaye birikimi” olarak algılanmaktadır³¹.

Sjaastad çalışmasında ayrıca maddi giderlere değindiği gibi manevi giderlere de önem vermiştir. Kendisi maddi giderler olarak; göç etme esnasındaki giderlerin yanı sıra, göç edilen ülkedeki yaşamı idame ettirmek için gerekli olan giderler (yeme, içme, barınma, toplu taşıma ücretleri vs.) ile devlete ödenmesi gereken vergileri kastetmiştir. Bu maddi giderler göç eden birey için olduğu gibi, göçmenin yakınları için de geçerlidir. Manevi giderleri de fırsat maliyet gideri ve psikolojik giderler olarak ikiye ayırmıştır. Burada fırsat maliyet gideri olarak, göç nedeni ile menşei ülkedeki elde edilmiş iş becerilerinin ve birikimlerinin kaybı ile yeni ülkede yeni bir işi öğrenme kastedilmiştir. Psikolojik giderler olarak da, göç nedeni ile güven duyulan çevreyi, aileyi ve arkadaşları terk etmek kastedilmiştir³².

Sjaastad’ın göç eden insani bir “sermaye birikimi” olarak değerlendirmesi ve göçün bireyde oluşturduğu maddi ve manevi giderlere de vurgu yaparak, neoklasik teoriye farklı bir

²⁹Castles ve Miller, 2008: 31.

³⁰Özcan, 2016: 196.

³¹Haug ve Sauer, 2006:9 – 10.

³²Sjaastad, 1962:83 – 85.

bakış açısı katmıştır. Fakat bu modele göre göçmen, göç masraflarını anında karşılayabilmek için hâli hazırda yanında gereken miktarda parayı bulundurmaktadır ve bu gerçek hayatta her göçmen için geçerli değildir. Ayrıca göç edecek kişi, göç edeceği ülke hakkında ve (bulursa eğer) çalışacağı iş yerinden elde edeceği maaş hakkında yüzde yüz doğru bilgiyi edinemeyebilir. Bir başka deyişle göç masraflarının, kazanılabilecek maaş ile kapatılıp kapatılmayacağına bir garantisi yoktur. Böylece Sjaastad'ın göç teorisi her ne kadar farklı bir bakış açısı getirirse de, her göçmen için geçerli değildir³³.

1.2.1.3. Todaro: Azgelişmiş Ülkelerdeki Kentsel İşsizlik ile İş Gücü Göçü

Michael P. Todaro 1969 yılındaki çalışması ile, azgelişmiş ülkelerde meydana gelen kırdan kente göçü açıklamayı hedeflemiştir. Ona göre endüstrileşme ile meydana gelen ekonomik çeşitliliğin etkisi, az gelişmiş ülkelerin kent istihdamında kendisini göstermektedir³⁴. Todaro çalışmasında, bölgesel anlamda kır ve kent ayrımı yapmıştır³⁵. Kırsal bölgelerden kente göçün ana sebeplerinden birisi, kentte iş bulma olasılığın yüksek olmasıdır. Todaro'ya göre göç, göç edilmesi düşünülen yerde iş bulma olasılığı ile doğru orantılıdır³⁶. Ayrıca araştırmalarına göre, kırdan kente göç etmek için iş bulma olasılığın çekici etkisinin yanı sıra kişiler, gelirlerini arttırma amacı ile de göç edebilirler³⁷.

Fakat göç edilmesi düşünülen bölgedeki işsizlik oranı, göç verme kararında önemli bir etkidir. Bu sebepten dolayı, kişi çalışmayı düşündüğü sektördeki işsizlik oranını göz önünde bulundurarak göç kararını almaktadır³⁸.

Michael P. Todaro'nun savlarına bakılacak olursa, kırsal bölgeden kentsel bölgeye göç etme kararın alınması, şu 3 unsura bağlıdır:

- Kentsel bölgede işsiz kalma olasılığının düşük olması
- Kırsal bölgedeki gelirin düşük olması
- Kentsel bölgedeki gelirin kırsal bölgedeki gelirden daha yüksek olması³⁹.

Todaro'ya göre kentteki yüksek gelirin varlığı devam ettiği müddetçe, kırsal bölgedeki insanların birçoğu için kent çekici bir hal almaya devam edecektir. Fakat Todaro, azgelişmiş ülkelerdeki yönetimlerin, çoğunlukla kentlere kaynak tahsis etmelerini eleştirmektedir. Todaro, az gelişmiş ülkelerdeki yönetimlerin, kırsalda yer alan kamu kuruluşlarının ihtiyaçlarına yönelik mali politikalarını belirlemeleri durumunda, kırsal bölgelerinde kentsel

³³Özcan, 2016: 196 – 197.

³⁴Todaro, 1969:147.

³⁵Haug ve Sauer, 2006:11.

³⁶Todaro, 1969: 144.

³⁷Haug ve Sauer, 2006:11.

³⁸Todaro, 1969:144.

³⁹Haug ve Sauer, 2006:11.

bölgeler gibi kalkınma şansı olabileceğini ve böylece vatandaşların kırdan kente göç etmek durumunda kalmayacaklarını belirtmiştir⁴⁰.

Todaro'nun bu çalışması, kentteki işsizlik oranını göz önünde bulundurarak kırsal bölgeden kentsel bölgeye yapılan göç ile sınırlı kalsa da, buna benzer bir model az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere yapılan göç için de kullanılmaktadır (Dünya Sistemleri Teorisi). Bu açıdan yaklaşan Dünya Sistemler Teorisine ilerleyen bölümlerde yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere neoklasik göç teorisi, göç konusuna genel anlamda ekonomik açıdan odaklanmaktadır. Bireyler bu teoriye göre, daha iyi bir yaşam koşulu sağlama amacı ile ve kendi vermiş oldukları kararlar ile göç etmektedirler. Bunun için de göç etmeden önce göçün maliyetine yönelik bir analiz yapmaktadırlar. Fakat bazı araştırmacıların neoklasik teoriye yönelik tamda bu noktada eleştirileri mevcuttur. Örneğin, bireyler göç etmeden önce fayda – maliyet analizi yapmak için, göç etmeyi düşündükleri ülke ve o ülkedeki yaşam ve iş koşulları hakkında her zaman doğru ve güvenilir bilgiye sahip olmayabilirler⁴¹. Ayrıca göçün maddi giderlerinin yanı sıra, psikolojik giderleri de vardır (dil öğrenme, çevreye ve kültüre uyum sağlama gibi). Neoklasik göç teorisinde göçün psikolojik boyutuna çok az ve göçmenler için önemli olan kültürel ve sosyal çevre boyutuna ise hiç yer verilmemiştir.

Bu kurama göre, genel olarak maddi açıdan güçlük çeken insanlar başka bölgelere göç etmektedirler. Fakat araştırmalara göre, göç edenler nadiren en yoksul kişilerdir⁴². Örneğin, Afrika ülkelerinde (Türkiye ile kıyasla) daha çok sayıda yoksul insan bulunmasına rağmen, Almanya'daki Türk göçmenlerin sayısı 2016 yılında 1.492.580 iken, Afrikalı göçmenlerin sayısı 2016 yılında 510.535 olarak gerçekleşmiştir⁴³. Görüldüğü üzere, göç edenler daha çok orta ekonomik sınıftan çıkmaktadırlar⁴⁴.

Bu model göç konusuna tek boyutlu yaklaştığı ve göçmenleri homojenleştirdiği için günümüz göç hareketlerini açıklama ve hatta gelecekteki göç hareketlerini öngörme yeteneğinden yoksundur⁴⁵. Fakat yinede teorik olarak göç araştırmalarındaki ilk adımı attığı ve diğer göç kuramlarına öncülük ettiği için neoklasik göç teorisinin önemi azımsanmamaktadır.

⁴⁰Todaro, 1969: 147.

⁴¹Castles ve Miller, 2008: 33.

⁴²Castles ve Miller, 2008: 32.

⁴³<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendischeBevolkerung/Tabellen/StaatsangehoerigkeitJahre.html> (erişim tarihi: 13.03.2018).

⁴⁴Castles ve Miller, 2008: 32.

⁴⁵Castles ve Miller, 2008: 33.

1.2.2. İkili İş Gücü Piyasası Teorisi

İkili İş Gücü Piyasa Teorisi 1979 yılında, Amerikalı ekonomi profesörü Michael Joseph Piore tarafından geliştirilmiş bir göç kuramıdır. Bu kurama göre, uluslararası göç hareketleri modern sanayi toplumların işgücü gereksinimi nedeni ile ortaya çıkmaktadır. Piore bu teorisi ile göçü, talep yönünden açıklamaktadır. Ona göre göç, göç veren ülkelerin itme gücünden (işsizlik veya düşük ücretler) değil, göç alan ülkelerin çekme gücünden (talep tabanlı) kaynaklanmaktadır. Piore'ye göre, gelişmiş sanayi ülkelerinin yabancı iş gücüne olan ihtiyaçları, aşağıda yer alan 4 temel etken çerçevesinde açıklanmaktadır:

1. Motivasyon:

İnsanların çalışma amaçları farklıdır. Kimi insanlar iyi bir prestij sahibi olabilmek ve o prestiji devam ettirebilmek amacıyla çalışırken, bazı insanlar sadece gelir elde etmek ve hayatlarını idame ettirebilmek için çalışırlar. Çoğu iş sektöründe bir üst konumu ve alt konumu olan bir hiyerarşi düzeni vardır. Bu hiyerarşi düzenlerinde motivasyon sorunları ister istemez meydana gelmektedir. Gelişmiş sanayi ülkelerinde ortaya çıkan motivasyon sorunlarının temel sebebi ise, ilgili ülke vatandaşlarının, hiyerarşinin en alt kademesinde çalışmak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Böylece bu “istenmeyen” işlerin yapılması için, prestije önem vermeyen ve sadece para kazanmak için çalışmak isteyen yabancı iş gücüne talep doğmaktadır. Piore'ye göre göçmenler, bu düşük vasıflı işleri sadece para kazanmak için bir araç olarak algılamaktadırlar (tabi ki elde ettikleri gelirlerin, göçmenlerin kendi ülkelerinde elde ettikleri gelirleri aşması şartı ile).

2. Birincil ve İkincil Sektör:

Gelişmiş sanayi ülkelerinde kademeli bir meslek yapısı ve ikili bir ekonomik örgütlenme mevcuttur. Bu ikili örgütlenme, iş sektöründe birincil ve ikincil sektör olarak ikiye ayrılmıştır (ekonomik düalizm). Birincil sektörde hiyerarşinin üst düzeyinde çalışan vasıflı işçiler bulunurken, ikincil sektörde hiyerarşinin alt kademelerinde bulunan vasıfsız ve düşük ücretle çalışan işçiler bulunmaktadır. Ayrıca ikincil sektörde çalışanların çalışma şartları, birincil sektörde çalışanların şartlarına göre daha kötü durumdadır.

Birincil ve ikincil sektör, sermaye yoğun birincil sektör ile iş gücü yoğun ikincil sektör olarak da adlandırılmaktadır. Fakat burada durum işverenlerin çalışanlarına yaklaşımları açısından değerlendirilmektedir. Örneğin sermaye yoğun birincil sektörde işverenler çalışanlarına en iyi ekipman ve araçları tahsis etmektedirler. Burada işverenler firmalarına beşeri sermayeyi katmak ve elde tutmak için, çalışanlarına özel mesleki eğitim sağlayarak işçilerine yatırım yapmaktadırlar. Bir başka deyişle, işçilerini bir nevi “sermaye” olarak algılamaktadırlar. Sermaye yoğun birincil sektörde çalışanlar genelde profesyonelleşmeye

yönelik çalışmaktadırlar ve sözleşmelerinde kıdem tazminatı ve işsizlik ödemeleri gibi maliyetler yer almaktadır. Bu nedenle bu sektördeki işçileri işten çıkarmak maliyetli bir tutum olmaktadır.

İş gücü yoğun ikincil sektörde ise kalifiye olmayan işler bulunmakta ve bunun için de özel bir mesleki eğitime gereksinim duyulmamaktadır. Böylece burada çalışan işçiler birincil sektördeki işçilere göre çok daha az maliyetlidirler. İşlerin kötü gittiği dönemlerde, işverenler bu sektördeki işçileri elinde tutarsa çok büyük zarara gireceğinden, bu zarardan kaçınmak için işverenler çalışanlarını düşük bir maliyet karşılığında hatta bazen hiçbir maliyeti olmadan işten çıkartabilmektedirler.

Dolayısı ile birincil ve ikincil sektör arasında hem gelir, hem statü hem de iş güvencesi açısından inanılmaz bir fark vardır. Bu sebepten dolayı bir ülkenin kendi vatandaşları ikincil sektörde çalışmak yerine birincil sektörde çalışmayı tercih ederler. Ülke vatandaşlarının ikincil sektörde çalışmayı reddedip sektörde iş gücü eksikliği yarattığı dönemlerde de, işverenler yüzlerini göçmenlere çevirmektedirler.

3. Hiyerarşi ve Ücret Arasındaki Bağlantı:

İnsanlar genel olarak, ücretin toplumsal statüyü yansıttığını varsayarlar ve bu sebepten dolayı mesleki statü ile ücret arasındaki ilişkiye önem verirler. Böylece işverenlerin işçileri için ücret belirleme konusu çok hassas bir konudur. İşverenler işçilerin ücretlerini belirlemede düşünüldüğü kadar serbest değillerdir. İnsanların ücret nedeni ile algıladıkları statü hiyerarşilerinin zedelenmemesi için, çeşitli kurumsal mekanizmalar (sendikalar, bürokratik düzenlemeler) işverenlerin ücret belirlemelerini denetlemektedirler. Çünkü eğer bir firma hiyerarşinin alt kademesinde bulunan çalışanlarına bir ücret artırımını yapacak olursa, diğer çalışanlar da statülerinin zedelenmemesi için aynı şekilde bir ücret artırımını talebinde bulunacaklardır (bu durum belki baskıya bile dönüşebilir). Böyle bir durumda hem çalışanlar arasında huzursuzluk ortaya çıkacaktır hem de işveren maddi açıdan zarara uğrayacaktır. Bu yüzden ücret ve statü konusunda toplumsal beklentilerin sarsılmaması için, eğer ücretler arttırılacaksa, iş hiyerarşisinin tamamı için dengeli bir şekilde arttırılması zorunludur.

Fakat bazı dönemlerde işverenlerin kalifiye olmayan düşük ücretli işçilere ihtiyacı vardır. Piore'ye göre hiyerarşinin en alt kısmında iş gücü açığı olduğu dönemlerde, işverenler hiyerarşiler arasında huzursuzluk çıkmaması için düşük hiyerarşi kısmında bir ücret artırımına gitmemelidirler. Yani düşük ücretli işlerde işçi talebi olduğu dönemlerde, ücret artırımını bir çözüm olarak görmemelidirler. Dolayısı ile daha kolay ve daha ucuz bir çözüm için, işverenler iş gücü kıtlığı olan dönemlerde düşük ücrete çalışmayı kabul eden göçmenlere yönelmelidirler. Anlaşılacağı üzere, ikincil sektörde işçi kıtlığı olsa bile, düşük ücretli işçileri

sektöre çekebilmek için ücret artırımına gidilmemelidir. Fakat aksi yönde, eğer düşük ücretli işçi fazlalığı var ise, işverenler ücreti düşürebilirler.

Yüksek iş gücü talebi, fakat düşük iş gücü göçü olduğu dönemlerde göçmen kabul eden ülkelerde ücretler kurumsal kırılmalıklar sebebi ile yükselmemelidir. Ücretler sabit kalmalıdır. İş gücü talebinin düşük olduğu, fakat iş gücü göçünün yüksek olduğu dönemlerde göçmen kabul eden ülkelerde, iş gücü, göç yoğunluğundaki rekabet baskısına tepki olarak ücretleri düşürebilir.

4. Emek Arzının Demografisi:

Yukarıda bahsedilen unsurlar (motivasyon sorunları, birincil – ikincil sektör ayırımı ve hiyerarşi – ücret arasındaki bağlantı) modern sanayi toplumu öncesinde de mevcuttur. Fakat o dönemlerde yabancı iş gücüne ihtiyaç duyulmadığından, göçmen işçilerin yaptıkları işleri Almanlar arasında 2 grup yapmaktaydı. Bunlar anneler ve gençlerdi. Sanayi öncesi dönemlerde kadınlar günümüzdeki gibi statü amaçlı değil, sadece eve ek gelir getirmek için çalışmaktaydılar. Bunun için de ikincil sektörde çalışmakla yetinmekteydiler. Gençlerde aynı şekilde eve ek gelir getirmek için ve kendi harçlıklarını kazanmak için çalışmaktaydılar. O dönemlerde gençler sosyal kimliklerini mesleklerinden değil, ailelerinden almaktaydılar. Bu yüzden birincil sektörde çalışmak için gayret gösterilmemekteydi.

Fakat zamanla Alman kadınların ve gençlerin iş konusunda bakış açıları değişmiştir. Kendileri çalışmayı artık sadece bir ek gelir olarak değil, aynı zamanda daha iyi eğitim alarak statü odaklı iyi bir kariyer yapma hedefiyle ele almaya başlamışlardır. Ayrıca doğum oranlarının azalması, genç nüfusunu da azaltmış ve bu nedenle iş sektöründe iş gücü açığı oluşmuştur. İş gücü açığı büyüdükçe de Almanlar birincil sektörde çalışmayı tercih edip, ikincil sektörde yabancı iş gücüne talep doğmaya başlamıştır⁴⁶.

Piore'nin ikili iş gücü piyasası kuramı, modern sanayi ülkelerinin yapısal işsizlik sorununa zekice bir çözüm getirmiştir. Aynı zamanda göçmenler de bu çözümden maddi açıdan faydalanmaktadırlar. Hatta bu model, 1960'larda Avrupa'da uygulanmıştır. Fakat bu kuram sadece piyasanın talep yönünü analiz etmekle yetindiği için tek taraflı olup dar kapsamlı kalmıştır⁴⁷. Ayrıca beşeri sermayesi yoğun olan bireylerin (yüksek vasıflı bireyler) göç etme durumunun açıklamasında da eksik kalmıştır⁴⁸. Bunun yanı sıra gelecekte oluşabilecek sorunları dikkate almamıştır. Çünkü sabit düşük ücrete çalışan göçmen işçiler, zamanla buldukları ülkede kalıcı olarak yaşamaya başladıktan sonra birincil sektör ve

⁴⁶Massey vd, 1993: 20 – 23, 38; Ripken; 2003: 4; Özcan, 2016: 199; Haug ve Sauer, 2006: 19.

⁴⁷Özcan, 2016: 199.

⁴⁸Haug ve Sauer, 2006: 20.

ikincil sektör arasındaki ücret uçurumundan ve düşük statülerinden rahatsız olup, birincil sektörde çalışmak isteyebilmektedirler⁴⁹.

1.2.3. Göçün Yeni Ekonomisi Teorisi

Göçün yeni ekonomisi teorisi birçok kişi tarafından araştırılmış olsa da öncülüğünü O. Stark (1985⁵⁰) yapmıştır. Stark bu teori ile neoklasik teorinin varsayımlarını sarsmaya başlamıştır. Çünkü göçün yeni ekonomisi kuramına göre, insanlar sadece gelirlerini maksimize etme amacı ile göç etmemektedirler. Bu kurama göre insanlar gelirlerini maksimize etmenin yanı sıra, pazar piyasalarındaki riskleri minimize etmek için, ülkelerindeki koşullar nedeni ile hissettikleri güvensizlik duygusu yüzünden göç etmektedirler⁵¹. Neoklasik kuramdan bir diğer ayırt edici noktası ise, göç kararının bireyler tarafından değil, tüm aile tarafından alındığı varsayımdır. Stark'a göre göç kararı tüm hanehalkı tarafından alınmaktadır. Böylece Stark, göçü ortaya çıkaran süreçte hanehalkının rolünü dikkate almıştır⁵².

Bu teoriye göre uluslararası göçün temel sebebi, ücret farklılığından ziyade, piyasadaki başarısızlıklar ve eksikliklerdir. Bu açıklama birkaç örnek ile geliştirilebilir:

- Ürün Sigorta Pazarları:

Çiftçiler için tarlalarda yetiştirdikleri ürünler, kendi geçimlerini sağlamaları nedeni ile çok önemlidir. Fakat bazen ekim ve hasat zamanında çiftçilerin elinde olmayan doğal olaylar nedeni ile ürünleri zarar görebilir. O zaman da çiftçiler ne yıllık yiyecek stokunu hazırlayabilir, ne de istedikleri kadar ürün satabilir. İşte böyle bir durumda çiftçi ailelerin zarar görmemeleri için, gelişmiş ülkelerde resmî ürün sigortası mevcuttur. Bu tarz bir sigorta, zarar görmüş aileye sigortalanmış ürünün piyasa değerini ödeyerek ailenin refahını koruma altına almış olur. Fakat ürün sigortası olmayan durumlarda, hanehalkları kendilerini bir şekilde güvenceye almak zorundadırlar. Böyle bir durumda da hanehalkından birkaç kişinin yurt dışına göç edip çalışması en iyi çözüm olarak algılanmaktadır. Çünkü bu durumda ailelerin hasatları başarısız olsa bile, yurt dışındaki aile bireylerin gönderdikleri döviz ile kendilerini güvence altına alabileceklerdir.

- Vadeli Piyasalar:

Bazen fiyat dalgalanmaları nedeni ile çiftçiler satacakları ürünleri istedikleri fiyatın altında satmak zorunda kalabilirler. Bu da çiftçi ailelerin geçimi için riskli bir durum

⁴⁹Ripken, 2003: 4.

⁵⁰https://www.researchgate.net/publication/4723819_In_The_New_Economics_of_Labour_Migration (erişim tarihi: 13.03.2018).

⁵¹Ripken, 2003: 4 – 5.

⁵²Özcan, 2016: 201.

oluşturur. Bu riske girmemek için gelişmiş ülkelerde vadeli piyasalar aracılığı ile bazı yatırımcılar, çiftçilerin ürünlerinin ya tamamını ya da bir kısmını önceden anlaşmalı olarak satın alırlar. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda vadeli piyasalar ya yoktur ya da olsa bile her çiftçinin bu piyasalara erişmesi mümkün değildir. Bu tarz fiyat riski durumlarında, yine çiftçinin yurt dışında çalışan aile bireyleri yardımı koştaktadır. Yurt dışında çalışan aile bireyleri, çiftçi ailelerine döviz göndererek onların bir nevi “sigortası” olmaktadır.

- İşsizlik Sigortası:

Gelişmiş ülkelerde çalışan her kişinin işsiz kalma durumuna karşı bir işsizlik sigortası vardır. Bu sigortanın varlığı yasal bir zorunluluktur. Bireyin işsiz kaldığı dönemlerde maddi sıkıntıya girme riskine karşın, çalıştığı dönemlerde her ay belirli bir miktarda ücret bu sigortasına yatırılmaktadır. Birey işsiz kaldığı dönemlerde tekrar yeni bir iş bulana kadar bu işsizlik sigortasından her ay belirli bir miktarda para alabilmektedir. Örneğin Almanya’da bu uygulama 1927 senesinden beri vardır⁵³. Kimi ülkelerde böyle bir işsizlik sigortası hala uygulamaya geçmemiştir, ya da devlet tarafından zorunlu kılınmamıştır. Böyle bir sigorta düzenlemesinin varlığı ailelerin ekonomik davranışları üzerinde önemli bir etki yaratabilir. Aileler kendilerini güvence altında hissetmektedirler. Dolayısıyla böyle bir sigortaya sahip olabilme arzusu bile, aileleri göç etmeye teşvik edebilir.

- Sermaye Piyasaları:

Kimi zaman insanlar hayatlarını daha iyi idame ettirebilmek için belirli zamanlarda kendileri veya çocukları için birikim yapmak isteyebilirler. Örneğin çiftçi aileler daha hızlı ve daha çok ürün elde etmek için kaliteli makineler satın almak isteyebilirler. Veya bazı aileler çocuklarının eğitimine yatırım yapmak için belirli bir miktarda sermayeye ihtiyaç duyabilirler. Böyle durumlarda ellerinde hazırda ihtiyaç duydukları miktarda paraları olmadığı için aileler bankalara kredi için başvurumaktadırlar. Fakat bankalar öncelikle varlıklı kesimlerin ihtiyaçlarına karşılık verdikleri için, göç yine bir alternatif sermaye kaynağı olarak algılanabilmektedir. Böylece göç sayesinde aileler, zamanla biriktirdikleri bir miktar parayı döviz olarak memleketlerindeki aile bireyelerine gönderip, onların sermaye ihtiyaçlarına yardımcı olabilmektedirler. Bu da ailelerin bazı aile üyelerini yurtdışına göndermeleri için teşvik edici bir duruma dönüşmektedir.

Anlaşılabacağı üzere, ailelerin evine yurt dışından döviz girme ihtimali bile, uluslararası göçü teşvik edebilmektedir. Aileler geçim risklerine karşı, ailedeki iş gücü kaynaklarını yurt dışına dağıtıp, ekonomik koşulların kötüleştiği bir durumda onların gönderdiği dövizler ile

⁵³<http://www.zeitlicks.de/top-menu/zeitstrahl/navigation/topnav/jahr/1927/einfuehrung-der-arbeitslosenversicherung/> (erişim tarihi: 06.10.2018).

risklerini minimize etmektedirler⁵⁴. Dolayısı ile uluslararası göç sebepleri neoklasik teorisinin iddia ettiği gibi sadece gelir farklılıklarından kaynaklanmamaktadır. İnsanların ücretleri eşitlene bile, eğer ülkede yatırım yapma şansları veya iş güvenceleri yoksa göç yine teşvik edilmiş olmaktadır. Örneğin bir araştırmanın ortaya koyduğu üzere; Meksikalı çiftçiler ülkelerinde yeterli araziye sahip olmalarına karşın, onu verimli kılacak sermayeden yoksun oldukları için A.B.D.'ye göç etmek durumunda kalmaktadırlar⁵⁵.

Görüldüğü üzere bu teoriye göre hükümetler eğer ülkelerinden giden göçmen sayısını azaltmak istiyorlarsa, sadece iş gücü piyasasında değişim yapmaları işe yaramayacaktır. Uluslararası göçü azaltmak için göç veren ülkeler iş gücü piyasasının yanı sıra, sigorta piyasalarında, sermaye ve vadeli piyasalarda da değişiklikler yapmak zorundadırlar.

1.2.4. Dünya Sistemleri Teorisi

Bu model 1974 yılında Immanuel Wallerstein'in öncülüğünde geliştirilmiştir. Tarihsel – Yapısalcı Yaklaşım olarak da adlandırılan Dünya Sistemleri Teorisinde⁵⁶, temel olarak gelişmiş kapitalist endüstri devletleri ile gelişmekte olan devletlerarasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Daha net söylemek gerekirse, üçüncü dünya ülkelerinin zengin kapitalist birinci dünya ülkeleri ile olan bağımlılık ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca bu teori, kapitalizmin geliştirdiği ve sürekli büyüyen küreselleşme düzeninin sonucunda uluslararası göç akımının ortaya çıktığını savunmaktadır. Yani bu teoriye göre göç, pazar ekonomisinin küreselleşmesinden kaynaklanmaktadır⁵⁷.

Wallerstein'in ortaya koymuş olduğu Dünya Sistemleri Teorisini daha iyi kavrayabilmek adına kısaca tarihçesinden (ortaya çıkış dönemi ve nedeni) bahsetmekte fayda vardır. Wallerstein'a göre Dünya Sistemleri Teorisi, kapitalizmin üçüncü dünya ülkeleri / gelişmekte olan ülkelerin üzerinde hüküm sürdüğü bir sistemdir. Immanuel Wallerstein'a göre, Avrupa (özellikle Batı Avrupa) 16. yüzyılda dünya üzerinde tek bir güç dinamiğini kurabilme amacını gerçekleştirmek için kapitalizmi ortaya çıkarıp üçüncü dünya ülkeleri üzerinde hâkimiyet kurmayı hedeflemiştir⁵⁸.

Tarihçe olarak daha da geriye bakılacak olursa, Batı Avrupa toplumlarında 1150 – 1300 döneminde feodal sistem hâkimdir. Fakat bu feodal sistem 1300 – 1450 yılları arasında ağır bir ekonomik krize uğramıştır⁵⁹. Batı Avrupa ise krizin içinden güçlü bir şekilde çıkmayı

⁵⁴Massey vd, 1993: 16 – 18.

⁵⁵Castles ve Miller, 2008: 33.

⁵⁶Castles ve Miller, 2008: 34.

⁵⁷Haug ve Sauer, 2006: 21

⁵⁸Mishra, 2013: 163.

⁵⁹Mishra, 2013: 163.

ve dünyadaki ekonomik gücün sahibi ve denetçisi olma arzusu ile bilinçli ve sistematik bir şekilde “kapitalizm” isimli yeni bir sistemin doğmasına yol açmıştır. Batı Avrupa, geniş dünya coğrafyası üzerinde kendi üretmiş olduğu kapitalizmi iyi bir şekilde denetleyebilmek için de, bölgeler ve kültürlerarası iş bölümü unsurunu ortaya çıkarmıştır. Bu iş bölümü, Batı Avrupa’nın dünya ekonomisi üzerindeki hâkimiyeti konusunda oldukça önemlidir. Çünkü kurulmuş olan kapitalist düzene göre, dünya üzerinde ekonomik ve siyasi hâkimiyete sadece güçlü devletler sahip olabilmektedirler. Ayrıca güçlü devlet sayısı 1’den fazla ise, bunlar birbirleriyle güç yarışı içerisine girmektedirler (yeni kapitalist düzende kurulmuş olan iş bölümün yanı sıra, güçlü devletlerde ulusal bilinç de arttırılmıştır). Wallerstein’in, Dünya Sistemleri Teorisini oluştururken Karl Marx’ın “Sınıf Çatışması” ve Max Weber’in “Bürokrasi” çalışmalarından etkilendiği de net bir şekilde bellidir. Hatta burada Karl Marx’dan etkilenmiş olan Lenin’den de bahsetmeden geçilmemelidir. Çünkü Lenin’in 1917 yılındaki “Imperialism The Highest Stage of Capitalism” adlı çalışmasında, kapitalizmdeki 2 güçlü yapıdan bahsedilmiştir. Bunlar merkez (core) ile çevre (periphery) yapılarıdır. Lenin’e göre merkez devletler çevre devletleri sömürmektedir. Merkez yapının bürokrasisi az gelişmiş olan çevre yapılarını sömürerek büyük bir kazanç elde etmektedir⁶⁰.

Immanuel Wallerstein ise 1974 senesindeki “The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century” adlı çalışmasında dünya sistemini açıklarken, kapitalizmin dünyada oluşturmuş olduğu 4 farklı yapıdan bahsetmektedir: Merkez (Core), Çevre (Periphery), Yarı – Çevre (Semi – Periphery) ve Dış (External)⁶¹. Görüldüğü üzere, Wallerstein’in sunmuş olduğu ilk iki yapı Lenin’in sunmuş olduğu yapılarla aynıdır. Wallerstein bunları sadece daha da geliştirmiştir. Kendisinin dünya sistemleri teorisinde bahsettiği 4 yapının içerikleri kısaca aşağıda açıklanmaktadır:

1.2.4.1. Merkez Yapı (Core)

Merkez bölgeler kapitalist dünya ekonomisinden en fazla yararlanan ve kârlı çıkan kesimlerdir. 16. yüzyılın (kapitalizmin başladığı ilk dönem) merkez ülkeleri çoğunlukla Kuzeybatı Avrupa ülkeleridir (İngiltere, Fransa ve Hollanda). Bu devletler siyasi açıdan güçlü konumda kalabilmek için güçlü bir merkezi hükümet, genişletilmiş bir bürokrasi ile güçlü bir ordu kurmuşlardır. Kapitalist düzende bir devletin dünya üzerinde merkezi hâkimiyetini sürdürebilmesi için bu 3 faktör gereklidir.

Feodal dönemdeki krizin ardından kapitalizm dönemine geçiş kimi çiftçiler için avantaj, kimileri için ise dezavantajlı bir durum oluşturmuştur. Avantajlı durumda olanlar,

⁶⁰Mishra, 2013: 160 – 161.

⁶¹Wallerstein, 1974: 3 – 4.

kendi arazisini satın alabilecek kadar parası olan çiftçilerdir (yeoman farmers). Dezavantajlı durumda olan çiftçiler ise, yeteri kadar maddi gücü olmayan daha fakir çiftçilerdir (peasants). Bu fakir çiftçiler ise hayatlarını bir şekilde idame ettirebilmek için, şehirlere göç etmek zorunda kalıp, oradaki sanayinin gelişmesi için aracı durumunda ucuz iş gücü olarak çalışmak zorunda kalmışlardır. Kırsal alanlardaki üretim feodal döneme kıyasla daha da artmıştır. Bunun nedeni ise, maddi durumu iyi olan ve pazarlamaya meraklı olan çiftçiler ile onların satın almış oldukları ve sanayileşmenin de geliştirmiş olduğu yeni tarım teknolojileridir⁶².

1.2.4.2. Çevre Yapı (Periphery)

Merkez yapının bir diğer ucundaki yapı çevre yapısıdır. Çevre ülkelerin karakteristik özelliklerinde zayıf bir merkezi hükümet yapısı vardır. Bunun yanı sıra çevre ülkelere merkez ülkeler tarafından (gelişmiş kapitalist ülkeler) biçimlenmiş bir ekonomi düzeni vardır⁶³. Bu biçimlenmiş ekonomik düzene göre çevre ülkelerin en önemli işlevi, merkez ülkelere hammadde sağlamak olmuştur. Çevre ülkelerde ayrıca “zorlayıcı emek” (coercive labor practices) ve eşitsiz pazar ilişkileri de mevcuttur. Bu zorlayıcı emek ve eşitsiz pazar ilişkileri sayesinde merkez devletler çevre devletlerin oluşturmuş oldukları kârın birçoğunu elde etmektedirler⁶⁴.

Çevre ülkeler olarak Doğu Avrupa’dan Polonya ile Latin Amerika ülkeleri örnek gösterilebilir. Polonya örneğinde ülke, Avrupa’nın geri kalan bölgelerine buğday ihraç etmeye başlamasından itibaren ülkenin kralları saygınlıklarını (nobility) yitirmişlerdir. Landlord’ların iş piyasası üzerinde ucuz ve basit bir şekilde kontrol sahibi olabilmeleri için, çiftçileri “second serfdom” işçileri olmaya zorlamışlardır. Latin Amerika’da ise kapitalizmin canlanması ile birlikte ülkedeki yerel otoriteler İspanyol ve Portekiz kralları tarafından yerle bir edilip yerine Avrupalı devletlerin kontrolü altında olan zayıf bir bürokrasi düzeni oluşturulmuştur. Hispanic kökene sahip güçlü yerli landlord’lar ise aristokratik kapitalist çiftçiler haline gelmişlerdir. Avrupa için hammaddelerin ucuza elde edilmesi önemliydi. Çünkü ancak bu şekilde kâr edebilmekteydiler. Çevre ülkelerden satın aldıkları hammaddelerin ucuza gelmesi için (hem fiyat hem de iş gücü açısından) o ülkelerde bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerden birisi yerel kölelerin özgürleşmelerine izin verilmesiydi. Fakat yerel köleler kölesizleştirilirken, onların yerine ucuza çalışacak işçi olarak Afrikalı köleler getirilmiştir. Bunun yanı sıra çevre ülkelere eşitsiz ve sömürü üzerine kurulu bir düzende çalıştırılan maden işçileri de getirilmiştir. Artık yeni dünya düzeninde imparatorluk dönemine kıyasla

⁶²Mishra, 2013: 164.

⁶³Wallerstein, 1974: 3 – 4.

⁶⁴http://www.sociosite.net/sociologists/texts/wallerstein_summary.php (erişim tarihi: 24.07.2017).

emek sisteminde köklü bir değişiklik olmuştur. Eski imparatorluk döneminde yetiştirilen ürünler ulusların kendi tüketimi için üretilirken, yeni kapitalist dönemde ürünler kapitalist dünya ekonomisi için üretilmektedirler⁶⁵.

1.2.4.3. Yarı – Çevre Yapı (Semi – Periphery)

Yarı – çevre yapıları “merkez” ve “çevre” devletleri arasında yer almaktadır ve aslında ülkelerin buldukları hâlihazırdaki konumlarını yansıtmaktadır. Örneğin kimi merkez ülke yapıları zayıflarken, kimileri yapılarını daha da iyileştirip ekonomik dünya sisteminde daha da güçlü hale gelebilmektedirler. Yani zayıflayan merkez ülkeler zamanla çevre ülkeler haline gelebilirler ve aynı zamanda güçlenen çevre devletleri zamanla güçlü merkez devletleri haline gelebilirler. Bu güç değişimi içerisinde bulunan devletler de “yarı – çevre” olarak algılanmaktadırlar. Çoğu zaman bu yapı, merkez ve çevre devletlerarasında bir tampon olarak hizmet etmektedir. Bu durumda yarı – çevre yapısı o iki yapı arasında bir gerginlik oluşturmaktadır. Zamanla “merkez” yapıdan “çevre” yapısına dönüşen ülkeler arasında Portekiz ve İspanya vardır. 20. Yüzyılın sonlarında yarı – çevre yapıları arasında da örneğin İtalya, Güney Almanya ile Güney Fransa bulunmaktaydı. Bu yapı içerisinde bulunan ülkelerin uluslararası bankacılığa olduğu gibi, pahalı ve kaliteli sanayi üretimlerine sınırlı bir şekilde erişimleri vardır. Uluslararası pazar alanında da aktif olmakla birlikte, merkez ülkelerin olduğu kadar söz sahibi değillerdir. Uluslararası pazardan merkez ülkelerle aynı geliri elde etmemektedirler. Bu modelin bir diğer karakteristik özelliği ise, zayıf kapitalist kırsal ekonomiye sahip olmasıdır. Tarlalardan elde edilen ürünler Avrupa’ya ucuza satıldığı için ürünlerin değerleri düşmektedir. Tarlalardan elde edilen gelir ile geçinmek de zorlaşmaktadır. Bu yüzden köylüler tarlaları ortaklaşa kullanma yoluna gitmektedirler. Öncesinde bir dönümlük tarla bir aile tarafından işletiliyorsa, yeni kapitalist düzenle birlikte bu bir dönümlük tarla birkaç aile tarafından bölüşülerek işletilmeye başlanmıştır. Bu durumda avantajlı olan taraf, maddi gücü iyi olan toprak sahiplerininidir. Çünkü onlar güçleri yettiğince tarlaları satın alarak köylülere kiralamaktadırlar. Wallerstein’a göre “yarı – çevre” ülkeler “merkez” ülkeler tarafından sömürölmektedirler. Örnek olarak zamanında, zorlayıcı emek ile İspanya’dan İngiltere ve Fransa gibi merkez ülkelere altın ve gümüş gönderilmekteydi. Fakat bunun karşılığında İspanya’nın elde ettiği gelir ancak merkez ülkelere satın aldığı sanayi mallarına yetmekteydi. Bu durum eşitsiz bir ticaret yaratmaktaydı. Yarı – çevre ülkelerden bu

---

⁶⁵Mishra, 2013: 164.

şartlar altında elde edilen değerli hammaddeler ucuz fiyatlara merkez ülkelere satılmaktayken, merkez ülkelerden satın alınan sanayi malları çevre ülkelere yüksek fiyatlara satılmaktaydı⁶⁶.

1.2.4.4. Dış Yapı (External)

Bu bölgeler kendi üretmiş ve yürütmekte oldukları ekonomik sisteme sahiplerdir. Dış yapı bölgesi olarak verilebilecek en iyi örnek Rusya'dır. Polonya'nın tam tersine Rusya buğdayı kendi ulusal pazarına sunmak için üretmektedir. Çevre veya yarı – çevre ülkelerde olduğu gibi merkez ülkelerin denetimi altında olmadan Asya ve Avrupa ile mesafeli bir pazar ilişkisi içerisindedirler. Dış yapı bölgeleri için ulusal ekonomik ilişkiler uluslararası ekonomik ilişkilerden daha önemlidir. Ayrıca bu bölgelerin önemli bir özelliği de devlet yapılarının güçlü oluşudur. Çünkü tıpkı yine Rusya örneğinde olduğu gibi, güçlü devlet yapısına sahip oldukları için ekonomilerini dengede tutarak, dış pazar ilişkilerinin kendi ülkelerinde yarattığı etkiyi de kontrol etmektedirler⁶⁷. Anlaşılacağı üzere, dış yapı ülkeleri ne ekonomik ne de siyasi anlamda hiçbir devlete bağlı değildir.

Görüldüğü üzere Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemleri Teorisinde Batı Avrupa tarafından oluşturulan kapitalizmin, güçlüler için daha iyi yaşam koşulları oluştururken, zayıflar için ise eşitsiz yaşam ve çalışma koşulları oluşturduğu vurgulanmaktadır. Fakat bazı araştırmacılara göre merkez ülkeler daha da zenginleşirken, çevre ve yarı – çevre ülkeler daha da fakirleşmektedirler⁶⁸. Bazı diğer araştırmacılar ise bu yoruma katılmamaktadırlar. Çünkü kimilerine göre, merkez ülkelerde çoğu çiftçi arazisiz kalıp kentlere ucuz işçi gücü olarak göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Kentte geçimlerini sağlayabilmek için, kimi zamanlar da çalışmaya mecbur kalmış emek gücü olarak varlık göstermişlerdir. Bu kır – kent göçü ile birlikte insanlar eski hayatlarına kıyasla çok daha düşük bir gelir elde edip, aynı şekilde düşük bir standartta hayatlarını idame ettirmek durumunda kalmışlardır⁶⁹.

Wallerstein, feodalizmin çöküşünün ardından dünyada değişen siyasi ve ekonomik düzenin Batı Avrupa'yı büyük bir sanayi ve güçlü bir ekonomik yapı haline dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu kapitalizmin gelişimi ile birlikte özellikle “merkez” ve “çevre” ülkelerde oluşan uluslararası göç akımına da dikkat çekmiştir. Fakat göç konusunda Wallerstein olaya tek boyutlu baktığı ve göçün karmaşık yapısını tatminkâr bir şekilde açıklamadığı için eleştirilere uğramıştır. Wallerstein'in teorisine yönelik getirilen bir başka eleştiri de,

⁶⁶Wallerstein, 1974: 3.

⁶⁷Mishra, 2013: 165.

⁶⁸Castles ve Miller, 2008: 35.

⁶⁹Mishra, 2013: 167.

kendisinin sermayenin her şeyin belirleyicisi olarak görüp, bireylerin veya grupların eylem ve isteklerine yeterince ilgi göstermemesidir⁷⁰.

1.2.5. Ağ Teorisi

Ağ teorisi 1990'lerde Massey (1987) ve Boyd (1989) öncülüğünde başlayıp⁷¹ ardından başka araştırmacılar tarafından da geliştirilen bir göç teorisi. Bu teori göçün nedenleri ile değil, göçün sürekliliği ve kendini yeniden üretmesi ile ilgilenmektedir. Ağ teorisindeki dikkat çeken nokta, yeni göçmenlerin veya potansiyel göçmenlerin hedef ülkedeki eski göçmenler (pioneer migrants) ile aralarında oluşan sosyal ilişkilerdir. Bu bahsedilen eski göçmenler genelde akraba, arkadaş veya aynı kökene sahip olan kişilerden oluşmaktadır⁷².

Menşei ülkedeki göçmenler hedef ülkedeki göçmenler ile kurdukları bağ sayesinde göçün masrafları ve riskleri konusunda bilgi edinip göç yolculuklarını maddi açıdan en uygun şekilde organize etmektedirler. Göçmenler hedef ülkeye ulaştıktan sonra da eski göçmenler tarafından yardım görebilmektedirler. Örneğin iş ve/veya ev arama konusunda, yeni gelen göçmenler ülkenin diline hiç/yeteri kadar hakim olmadıkları için, eski göçmenlerin yardımı ile iş ve/veya ev arayışına girebilmektedirler⁷³. Aynı şekilde bürokratik işlerde de eski göçmenler tarafından yönlendirilip bilgi sahibi olmaktadırlar. Bürokratik işlemler olarak örneğin, hedef ülkede oturma veya çalışma izninin alınımından bahsedilebilir. Böylece göçmenler hem zaman açısından hem de masraf açısından avantajlı duruma girmektedirler⁷⁴.

Göç edenlerin göç masrafları yanı sıra (yol, yiyecek, barınma masrafları vs.) birde psikolojik masrafları⁷⁵ oluşmaktadır. Psikolojik masraflar olarak, kendi ülkesinde alışmış olduğu çevreyi terk etmekle beraber, henüz diline ve kültürüne hakim olunamayan yabancı bir ülkedeki adaptasyon sorunları örnek olarak gösterilebilir. Yeni gelen veya gelecek olan göçmenler eski göçmenlerin de desteği ile benzer ve/veya aynı kültüre sahip bir çevreyi bulduklarında kendilerini daha güvende hissetmektedirler. Eski göçmenler ile yeni/potansiyel göçmenler arasında oluşan sosyal ilişkiler, toplum içerisinde bir "sosyal sermaye" olarak algılanmaktadır. Çünkü bu sosyal sermaye sayesinde yeni göçmenler hem maddi hem manevi açıdan eski göçmenlere kıyasla daha avantajlı durumdadırlar⁷⁶. İlk gelen göçmenler (pioneer migrants) bu sosyal sermayenin eksikliği nedeni ile göç konusunda yetersiz veya hiç bilgiye

⁷⁰Castles ve Miller, 2008: 35.

⁷¹Haug, 2008: 588.

⁷²Cağlayan, 2006: 85.

⁷³Neubecker ve Smolka, 2013: 4.

⁷⁴Neubecker ve Smolka, 2013: 7.

⁷⁵Klokotova, 2010: 28.

⁷⁶Haug, 2000: 21.

sahip olmadıklarından, göç masrafları ve psikolojik zorlukları yeni gelen göçmenlere göre çok daha fazlaydı⁷⁷.

Ağ teorisi öznel olduğu gibi nesnel olarak da gözlemlenebilir. Öznel anlamda; yeni göçmenlerin yaratılan “sosyal sermaye” sayesinde, göç masrafları ve riskleri kadar, psikolojik masraflarının da düştüğü gözlemlenmektedir. Nesnel olarak ise; göçün bu “sosyal sermaye” nedeni ile vermiş olduğu güvence sayesinde, kendini yenileyen bir süreç haline girdiği gözlemlenmektedir⁷⁸. Yani bu ağ ilişkileri olduğu müddetçe, göç hareketleri süreklilik kazanacaktır. Hatta bu durum zamanla ailelerin de birleşmesi ile birlikte bir “zincirleme göç” haline gelmektedir. Örneğin A.B.D.’ye giden İtalyan göçmenlerde olduğu gibi, göç aşaması 3 aşamada sonuçlanmıştır: İlk aşamada A.B.D.’ye giden İtalyan göçmenler, hiçbir bilgi veya yardım edinebilecekleri göç ağı olmadan ülkeye göç etmişlerdir. İkinci aşamada A.B.D.’ye İtalya’dan işçiler göç etmiştir. Fakat onlar ilk giden göçmenlerden şanslı olarak, ilk giden göçmenlerin oluşturmuş oldukları sosyal sermayeden hem maddi hem manevi açıdan faydalanmışlardır. Üçüncü ve son aşama olarak da, ikinci aşamada giden İtalyan işçi göçmenlerin İtalya’da kalan aile üyeleri bir zincirleme göç halinde A.B.D.’ye göç etmişlerdir⁷⁹.

Göç ağlarının olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de gözlemlenmektedir. Olumlu etki olarak yukarıda bahsedilen yeni göçmenlere yönelik maddi ve manevi yardım sayılabilir. Bunun yanı sıra olumlu bir etki olarak da göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkede kendi sosyal ve ekonomik altyapılarını oluşturmaları örnek gösterilebilir. Göçmenler kendi kültürlerini kaybetmemek adına yeni yerleştikleri yerlerde dernekler, kafeler, dükkânlar veya ibadet yerleri kurmaktadırlar⁸⁰. Bu tarz yerler sayesinde göçmenler kendilerini ait hissedebilecekleri bir ortam yaratarak kendi kültürlerini devam ettirme olanağını elde etmiş olurlar. Fakat göç ağlarının olumsuz etkileri tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü göçmenler kendi oluşturmuş oldukları sosyal alanlarda ne kadar çok vakit geçirirlerse, kendilerini yaşadıkları ülkenin kültüründen o kadar çok izole edebilme riskleri bulunmaktadır. Göçmen ağları nedeni ile bazı göçmenler kendi kabuğuna çekilerek, buldukları ülkenin kültürüne uyum sağlamada veya entegre olmada zorluk çekebilmektedirler. Araştırmalara göre, Almanya’da “Türk” mahallesinden çıkmamış ve Almancaya halen hakim olmayan Türk göçmenler vardır⁸¹. Göç ağlarının bir başka olumsuz etkisi ise, insan kaçakçılığının varlığıdır. Kimi göçmenler yasal yollar ile başka bir ülkeye göç ederken, bazı göçmenler yasal olmayan

⁷⁷Haug, 2008: 590.

⁷⁸Klokatova, 2010: 27.

⁷⁹Haug, 2008: 590.

⁸⁰O’Reilly, 2012: 35.

⁸¹Yalçın, 2004: 53 – 54.

yollardan göç etmeyi hedefleyebilmektedirler. Bu noktada da yasa dışı yollardan göç etmek isteyenleri büyük miktarlarda paralar karşılığında, istedikleri ülkeye ulaştıran/ulaştırmaya yönelik söz veren gruplar bulunmaktadır. Bu tarz gruplar göçmenlerin yardımcıları olabilecekleri gibi, onların sömürücüleri de olabilirler. Çünkü her zaman sözlerinde durmayıp göç etmek isteyenleri dolandıran gruplarda mevcuttur. Bu durum günümüzde maalesef bir “göç endüstrisi” olarak işlemektedir⁸².

Görüldüğü üzere, ağ sisteminin hem yasal hem yasa dışı göçü destekleme yönünde etkisi bulunmaktadır ve bu yapıya zemin hazırlamaktadır⁸³. Hükümetler ise, ağ ilişkileri geliştikçe onları denetlemekte zorluk çekmektedirler⁸⁴. Bunun dışında ağ ilişkileri, sosyal sermayenin varlığı nedeni ile, birçok potansiyel göçmenin göç kararını ve göç edilecek ülkenin belirlenmesini etkilemektedir⁸⁵. Yani aslında göç etmek isteyen bireyin hedef ülke alternatiflerini kısıtlamaktadır. Potansiyel göçmenin ise tek taraflı ve eksik bilgi alma ihtimali olabilir. Bu sebepten dolayı göç kararının sağlıklı bir şekilde verilmesinde endişe uyandırıcı bir durum söz konusudur⁸⁶.

1.3. Göç Nedenleri

Bu çalışmada göç nedenleri arasında, tarihin eski zamanlarından bugüne değin süregelen ve günümüzde de halen geçerliliğini koruyan ekonomik, siyasi ve doğal göç nedenlerine yer verilmiştir.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik göç durumu; daha iyi ücretli bir işte çalışarak yaşam standardının iyileştirilmesi olarak tanımlanmaktadır⁸⁷. Bireyler veya gruplar, buldukları bölgedeki çeşitli nedenlerden ötürü oluşan ekonomik istikrarsızlığa tepki olarak göç etmeyi tercih etmektedirler. Örneğin bir ülkede oluşan ekonomik kriz nedeni ile ülkedeki işsizlik oranları artıp insanların fakirleşmesi söz konusu olabilir. Böyle durumlarda insanlar yaşam standartlarını yükseltme amacı ile daha iyi bir iş imkânı buldukları bölgelere göç etmektedirler⁸⁸.

⁸²Castles ve Miller, yıl: 39.

⁸³Cağlayan, 2006: 87.

⁸⁴Güllüpinar, 2012: 76.

⁸⁵Haug, 2008: 591.

⁸⁶Haug, 2000: 20.

⁸⁷http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/geography/migration/types_migration_rev4.shtml (erişim tarihi: 02.08.2017)

⁸⁸Muus, 2003: 2.

Özellikle sanayileşme çağı sonrasında tarım işçiliğinin ön planda olduğu ülkeler ekonomik sıkıntıya girmişlerdir⁸⁹. Çünkü sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte, çiftçilikte teknolojik araçlar kullanılmaya başlanarak insan gücüne olan ihtiyaç azalmıştır. Böylece çiftçilikle hayatını idame ettiren birçok çiftçi işsiz kalmıştır. İşsiz kalan köylüler ise bu sebepten dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır⁹⁰.

Ekonomik nedenlerle göç eden bireyler sadece kendi ülkelerinde oluşan ekonomik sorunlar nedeni ile göç etmemektedirler. Kendileri, bazen göç edilecek ülkenin cazip gelen iş teklifleri nedeni ile de göç etmektedirler. Örneğin II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeniden yapılanması için birçok Avrupa ülkesinde iş gücü açığı durumu söz konusu olduğu için, fazla iş gücüne sahip ülkeler ile iş gücü sözleşmeleri imzalanmıştır⁹¹. Bir başka neden ise Avrupa'nın demografik yapısıdır. Genç nüfusun az olması nedeni ile Avrupalı ülkeler daha fazla sayıda iş gücüne ihtiyaç duymuşlardır. Bu durumda, ekonomik anlamda daha iyi bir yaşam sürdürmeyi hedefleyen potansiyel göçmenler için bir avantaj haline gelmiştir⁹². Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmerman'ın açıklamasına göre, Avrupa'ya göç eden her 10 göçmenden 6'sı ekonomik nedenlerden dolayı Avrupa'ya göç etmişlerdir⁹³.

1980'lerden itibaren dünyada ekonomik nedenlerle göç edenlerin sayısı daha da artmıştır. Bunun en büyük sebebi ise, küreselleşmenin beraberinde getirmiş olduğu ulaşım ağıdır. Örneğin insanlar televizyon ve internet gibi ulaşım ağlarının gelişmesi sayesinde, farklı bölgelerdeki iş fırsatlarından daha çok bilgi edinebilmişlerdir. Böylelikle daha iyi bir iş fırsatı için göç etmeye cesaret edenlerin sayısı daha da artmıştır⁹⁴.

1.3.2. Siyasi Nedenler

İnsanların göç etmesine sebep olan çeşitli siyasal nedenler vardır. Savaş, etnik çatışma, otoriter rejim biçimi, belirli bir dine mensubiyet veya ideolojik düşünceye sahip olma gibi farklı unsurlar yüzünden insanlar yaşadıkları topraklardan göç etmek zorunda kalmaktadırlar⁹⁵.

Almanya'daki "Göç ve Mülteciler Federal Ofisine" (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF) göre insanların göç etmesine sebep olan en önemli etken savaşlardır⁹⁶. 2016 verilerine göre Almanya'da bulunan ilticacıların %70'inden fazlası, savaş içerisinde

⁸⁹<http://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/259395> (erişim tarihi: 02.08.2017)

⁹⁰Theo, 2014: 3.

⁹¹Toksöz, 2006:24.

⁹²Muus, 2003: 2.

⁹³<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/six-out-of-10-migrants-to-europe-come-for-economic-reasons-and-are-not-refugees-eu-vice-president-a6836306.html> (erişim tarihi: 02.08.2017)

⁹⁴<https://www.theglobalist.com/economic-causes-migration/> (erişim tarihi: 02.08.2017).

⁹⁵Yılmaz, 2014: 1687.

⁹⁶BAMF - Forschungsbericht 29, 2016: 23.

olan bölgelerden gelmişlerdir. Bunların arasında ülke sıralamasına göre en yoğun nüfusa sahip olarak birinci sırada Suriyeliler (% 36,9), ikinci sırada (% 17,6) Afganlar ve üçüncü sırada da (%13,3) Iraklılar gelmektedir⁹⁷. Savaşın yanı sıra, ülke içerisinde oluşan etnik çatışmalarda insanları göç etmeye zorlamaktadır. Farklı etnik gruplar diğer etnik grupları kendileri için tehdit olarak algıladıkları zaman, karşı gruplara üstünlük sağlama çabasına girerek aralarında bir çatışma oluşmaktadır. Örneğin, 1990'lı yıllarda Avrupa'ya savaş nedeni ile göç edenlerin sayısının artmasına sebep olan temel neden, eski Yugoslavya'daki iç çatışmalarıdır. Bosna – Hersek'te ise 1992–1995 yılları arasında olduğu gibi ırkçı şiddetin yükselmesiyle birlikte yaklaşık 1 milyon kişi iç göç gerçekleştirirken, 1.2 milyon kişi ise farklı ülkelere (bunlardan 600.000 kişi Batı Avrupa'ya) göç etmiştir⁹⁸.

Ekonomik istikrarsızlığın bulunduğu ülkelerde genellikle ümitsizliğe düşen halk, ülkenin yönetim biçimini sorgulamaya başlamakta ve protestolarla tepkisini göstermektedir. Bu tarz durumlarda devlet baskıcı bir otoriter yönetim biçimine geçip halkı susturmaya çalışmaktadır. Otoriter bir rejimde özgürlüğü kısıtlanmış olan halkın gerçekleştirdiği protestolar nedeniyle devletle karşı karşıya gelmesi, bir iç çatışmanın doğmasına kaynaklık edebilir⁹⁹. Demokrasinin eksik olduğu ve iç çatışmalarla dolu bir ülkede yaşamını sürdürmek istemeyen bireyler ise böylelikle başka ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler¹⁰⁰. Fakat ülke içerisindeki siyasal huzursuzluklar her zaman devlet yönetimi yüzünden olmayabilir. Kimi zamanda ülkede bulunan terör sorunları nedeni ile de siyasal istikrarsızlık oluşabilir. Burada örnek olarak Suriye ve Irak'taki “IS – Terör Örgütü”, Afganistan ve Pakistan'daki “Taliban – Terör Örgütü” verilebilir. İnsanlar, terör örgütlerinin ideolojilerini benimsemedikleri ve bu nedenle hayatları tehlikeye girdiği için buldukları ülkede yaşamak istemeyerek farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar¹⁰¹.

İnsanları göç etmeye iten başka bir siyasal sebep ise yeni ulusların oluşumudur. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında dağılan Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya–Macaristan İmparatorluğunun ardından homojen ulus devletler ortaya çıkmıştır. Bu yeni oluşan ulus devletlere göç eden Yunan, Macar, Bulgar, Sırp gibi birçok etnik kökene ait olan insan yeni kurulan ülkelere göç etmişlerdir¹⁰².

⁹⁷https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Flyer/flyer-schluesselfzahlen-asyl-2016.pdf;jsessionid=2DF85DDC317F24BC54BDDC3F40233989.1_cid286?_blob=publicationFile (erişim tarihi: 05.08.2017).

⁹⁸Hödl vd., 2000: 15.

⁹⁹Dönmez Kara, 2015: 20.

¹⁰⁰<http://www.berliner-zeitung.de/politik/meinung/kommentar-wirtschaftliche-und-politische-fluchtursachen-sind-kaum-zu-trennen-23607912> (erişim tarihi: 05.08.2017).

¹⁰¹<http://www.bpb.de/lernen/projekte/243384/fluchtursachen#fr-footnode8> (erişim tarihi: 05.08.2017).

¹⁰²Abadan – Unat, 2002: 32.

1.3.3. Doğal Nedenler

Doğal nedenlerden dolayı göç eden bireyler uluslararası literatürde “environmental migrants (çevre göçmenleri)” olarak adlandırılmaktadır. IOM’in tanımlamasına göre çevre göçmenleri:

Çevredeki ani veya yavaş yavaş meydana gelen değişiklikler nedeni ile yaşam koşullarının kötü bir şekilde etkilenip, bu sebepten dolayı alışık oldukları yerleşim yerlerinden, geçici/kalıcı – zorunlu/gönüllü - kendi sınırları çerçevesinde/sınırları dışına göç eden birey veya gruplar olarak tanımlanmaktadır¹⁰³.

Doğal afetler nedeni ile meydana gelen insan hareketliliğine bakılacak olursa, doğal olaylar olarak şu sebepler sayılabilir: sel baskını, fırtına, deprem, kuraklık, çölleşme, erozyon, deniz seviyesinin yükselmesi¹⁰⁴.

Doğal afetler ulusal olduğu kadar uluslararası göçü de beraberinde getirmektedir. Kimi çevre göçmenleri oluşan doğal felaketlerden dolayı kendi toprak sınırları içerisinde göç ederken, kimileri kendi ülke sınırlarına yakın komşu ülkelere (bazen de daha uzun mesafeli yerlere) kalıcı veya geçici olarak göç etmektedirler¹⁰⁵. Çevresel felaketler nedeni ile yakın komşu ülkelere göç eden ülkeler arasında Hindistan ile Bangladeş, A.B.D. ile Meksika ve Fas ile İspanya sınır ülkeleri örnek olarak sayılabilir¹⁰⁶.

Elbette oluşan her doğal felaket sonrasında göçün ortaya çıkması söz konusu değildir. Birey veya grupların böyle durumlarda göç etme kararları, oluşan doğal felaketin ciddiyetine ve buldukları toplumdaki teknolojik ilerlemeye göre değişim göstermektedir.

Teknolojik anlamda ileride olan toplumların (gelişmiş toplumlar) doğal felaketlere karşı savunma mekanizmaları, teknolojisi zayıf olan ülkelere (az gelişmiş toplumlar) kıyasla daha güçlüdür. Bu sebepten dolayı altyapısı güçlü olan gelişmiş ülkelerde oluşan doğal felaketler sonucunda insanlar illa ki göç etmek zorunda kalmamaktadırlar¹⁰⁷. Anlaşılacağı üzere ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve doğal felaketlere karşı geliştirdikleri savunma mekanizmalarına göre, aynı doğal afetler farklı ülkelere farklı sonuçlar yaratmaktadır.

Kimi doğal afetler kendiliğinden gerçekleşirken, kimileri ise insanlığın gelişmesine sebep olan küresel ısınma nedeni ile oluşmaktadır. Küresel ısınma günümüzde tüm ülkeleri olumsuz bir biçimde etkilemektedir ve kimi toplumları göç etmek zorunda bırakmaktadır. Örneğin 2008 yılında, dünyada 20 milyondan fazla insan küresel ısınmanın getirdiği çevresel

¹⁰³ <https://www.iom.int/definitional-issues> (erişim tarihi: 30.07.2017).

¹⁰⁴ IDDRI SciencesPo. ve IOM, 2011: 7.

¹⁰⁵ Obokata, Veronis, McLeman, 2014: 132.

¹⁰⁶ IDDRI SciencesPo. ve IOM, 2011: 9.

¹⁰⁷ Reuveny, 2005: 3.

felaketler nedeni ile bulunduğu toprağı terk etmek zorunda kalmıştır. Günümüzde insanlığın hareketliliğı, küresel ısınmanın oluşturduğu etkilere cevap olarak da algılanabilir¹⁰⁸.

2008 – 2014 yılları arasında hem küresel ısınma nedeni ile hem de kendiliğinden oluşan doğal felaketler sonucu dünyada göç eden insan sayısı 22.5 milyon'dur¹⁰⁹. Ayrıca Dünya Ekonomik Forumu'nun verilerine göre, doğal afetler nedeni ile en çok etkilenen ülkeler sırasıyla Çin ve Hindistan'dır¹¹⁰.

1.4. Göç Çeşitleri

Literatüre bakıldığında birçok farklı göç çeşitleri ile karşılaşmaktadır. Bu çalışmada ise 20. ve 21. yüzyılda araştırma kapsamında gittikçe önem taşıyan 4 farklı göç çeşidine değinilecektir. Böylece çalışmada sırasıyla Çevresel Göç (Environmental Migration), Ulusötesi Göç (Transmigration), Mekik Göç (Shuttle Migration) ve Emeklilik Göçü (Retirement Migration) ele alınmıştır.

1.4.1. Çevresel Göç (Environmental Migration)

Çevresel göç konusu insanlığın var oluşundan itibaren sürekli bir şekilde tekrarlanmasına rağmen, göç teorilerinde ilk olarak 19. yy.'ın sonlarında bir "Göç Faktörü" olarak yerini almıştır¹¹¹. Fakat bunun ardından neredeyse birasır boyunca hiçbir araştırma kapsamına girmeyen çevresel göç konusu, 1990'ların başında dünya çapında insanlığı olumsuz bir biçimde etkileyen "İklim Değişikliği" konusunun gündeme gelmesiyle birlikte, tekrar araştırma konusu haline gelmiştir. Özellikle 1990'daki ilk "Uluslararası İklim Değişikliği Paneli" raporunun yayımının ardından, küresel değişim ile su mevcudiyet konusu arasındaki ilişki büyük bir ölçüde araştırılmaya başlanırken; çevresel göç ile suya erişilebilirlik arasındaki bağlantı da tartışılmaya başlanmıştır. Böylece, çevre – iklim değişikliği konularının etkileşimleri üzerine yapılan araştırmalar ile iklim değişikliği – göç arasındaki ilişkiye yönelik yürütülen araştırmalar, 1990'lardan itibaren göç üzerine yapılan çalışmaları sürekli olarak arttırmıştır¹¹².

Çevresel göç konusu tarihi açıdan ele alınacak olursa, aslında yeni bir oluşum olmadığı fark edilmektedir. Geçmişe bakıldığında çevresel olaylar ve sorunlar nedeni ile birçok topluluk yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Örneğin M.Ö. 2200 yılında,

¹⁰⁸ <http://www.internal-displacement.org/library/publications/2009/monitoring-disaster-displacement-in-the-context-of-climate-change/> (erişim tarihi: 31.07.2017).

¹⁰⁹ <http://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html> (erişim tarihi: 31.07.2017).

¹¹⁰ <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/10-countries-hit-weather-disasters/> (erişim tarihi: 01.08.2017).

¹¹¹ <https://humansclimatechange.wixsite.com/humansandclimateeng/about-climate-change> (erişim tarihi: 04.12.2017).

¹¹² Mach, 2017: 80.

Ege Denizinden Indus nehrine kadar uzanan bölgede ortaya çıkan ağır kuraklık, Akkad İmparatorluğunun¹¹³ çöküşüne ve böylece halkın göç etmesine sebep olmuştur. Yine kuraklık nedeni ile 13. yy.'da Kuzey Amerika bölgesinde bulunan Anasazi halkı köylerini terk etmek zorunda kalmıştır. Tarihte insanları, çevresel felaket nedeni ile göçe zorlayan bir başka örnek olarak da 1755 yılında Lizbon'da yaşanan deprem sayılabilir. O yıl Lizbon'da yaşanan deprem nedeni ile şehrin büyük çoğunluğu hasar görmüş ve bu da halkın Portekiz'in başka bölgelerine kitlesel olarak göç etmesine sebep olmuştur. Tarihsel süreçte sayılan bu örnekler gibi daha birçok çevresel felaket yüzünden oluşan göç hareketleri çoğu zaman kayda geçirilip belgelenmemiştir. Bu nedenden dolayı insanlar genelde çevresel göçün, küresel değişimin başlamasının ardından oluştuğunu zannetmektedirler. Hâlbuki çevresel göç, küresel değişimin oluşumundan sonra ortaya çıkan yeni bir göç türü değildir¹¹⁴. Çevresel göç, insanoğlunun var oluşundan itibaren kendini gösteren evrensel bir fenomendir¹¹⁵.

Fakat ne yazık ki çevresel göç türü diğer göç çeşitlerine göre, dünyada günümüzde de hâlâ ne tanınmakta ne de sistematik olarak kaydedilmektedir. Bunun en büyük sebebi ise, çevresel olaylar nedeni ile göç eden insanların, hâlâ uluslararası kabul görmüş yasal bir tanımının olmamasından kaynaklanmaktadır¹¹⁶. Bu insanlar için kullanılan “çevre göçmeni” kavramı, uluslararası geçerliliği olmamakla birlikte çoğunlukla IOM'in kullandığı bir tanımdır. IOM'in “çevre göçmenine” dair tanımı şu şekildedir: “Çevre göçmenleri, esasen geçici veya sürekli olarak evlerini terk etmek zorunda kalan veya kendi isteği ile evini terk eden insanlar ya da insanlardan oluşan gruplardan oluşmaktadır. Evlerini terk etmelerinin başlıca sebebi ise, hayatlarını veya yaşam koşullarını olumsuz bir biçimde etkileyen ani ya da adım adım oluşan çevresel değişimlerdir. Bu insanlar sonuç olarak ülke içerisinde veya ülke dışına göç etmektedirler”¹¹⁷.

Çevre felaketlerinden dolayı göç eden insanların her ne kadar dünya çapında sistematik olarak kaydı tutulmasa da bu konu ile ilgilenen bazı kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlardan biri “Yerinden Edinmişleri İzleme Merkezi” (Internal Displacement Monitoring Center – IDMC)'dir. 1998'de kurulan bu kuruluş, dünyada yerinden edinmiş insanların ölçeği, kapsamı ve modelleri hakkında geniş bir bakış açısı sağlama amacı ile kurulmuştur¹¹⁸. Günümüzde de hâlen güvenilir bilgi elde edilerek araştırmalar yayımlayan IDMC, 2008'den itibaren çevresel felaketlerden dolayı oluşan göç olaylarını da takip etmeye başlamıştır. Çevre

¹¹³ Akkad İmparatorluğu günümüz Irak bölgesinde bulunmaktaydı.

¹¹⁴ Ionesco vd., 2015: 20 – 21.

¹¹⁵ Mach, 2017: 80.

¹¹⁶ Global Report on Internal Displacement, 2017: 53 – 54.

¹¹⁷ <https://humansclimatechange.wixsite.com/humansandclimateeng/about-climate-change> (erişim tarihi: 04.12.2017).

¹¹⁸ <http://www.internal-displacement.org/about-us/about-idmc/> (erişim tarihi: 20.12.2017).

göçmenleri hakkında bir model geliştirmeye çalışan bu kurum, ihtiyaç duyduğu bilgileri hükümetlerden olduğu gibi; yerel makamlardan, Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonundan (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies – IFRC)), IOM’ın Birleşmiş Milletler makamlarından, sivil toplum kuruluşlarından, halka açık medyadan ve özel sektörden elde etmektedir¹¹⁹. Fakat ne yazık ki IDMC’nin araştırma kapsamı dünyada gerçekleşen tüm çevresel felaketleri kapsamamaktadır. Kurumun araştırma kapsamı sel, fırtına, söndürülmesi güç olan yangınlar, volkanik patlamalar ve heyelanlar gibi birden oluşan jeofizik, hidro – metereolojik ve klimatolojik felaketlerle sınırlıdır. Kuraklık, kıtlık ve çevresel bozulma gibi yavaş yavaş oluşan çevresel sorunlar hakkında bilgi edinmemektedir¹²⁰.

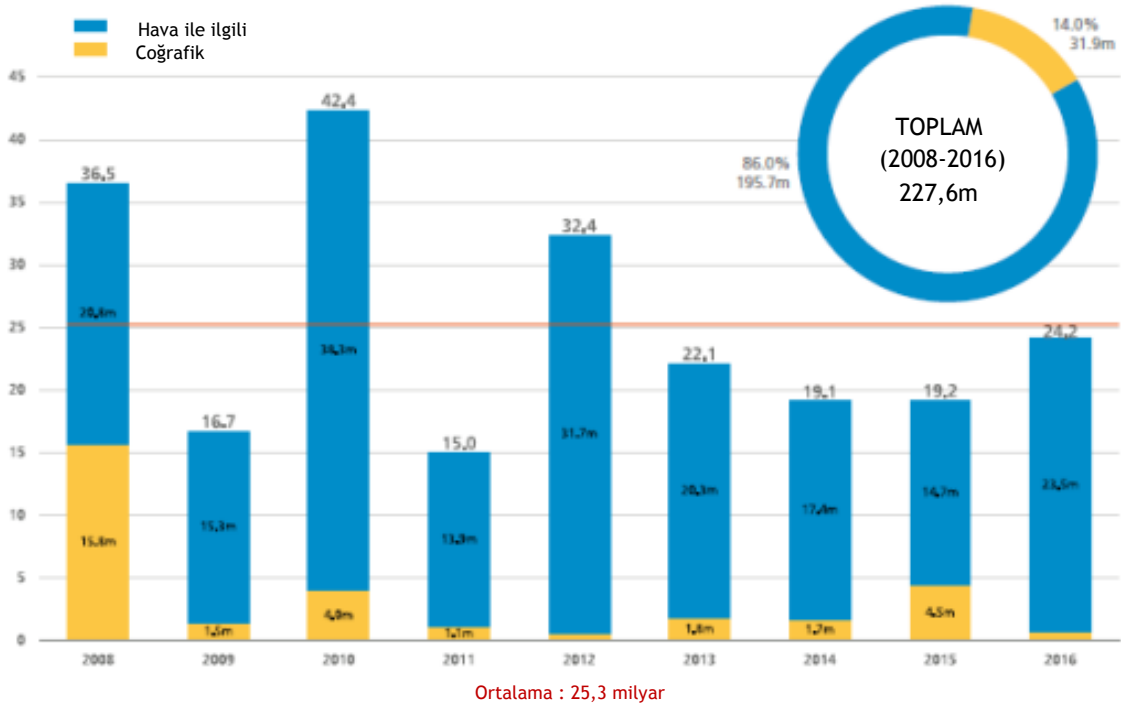
Bunun dışında IDMC’nin yapmış olduğu araştırmalar, çevresel göçmenlerin ülke içerisinde yapmış oldukları göçe odaklanırken, ülke dışında nerelere göç ettiklerine dair gerekli kayıtlar tutulmamaktadır. Yerinden Edinmişleri İzleme Merkezinin çevresel göç ve çevresel göçmenler ile ilgili araştırma kapsamı her ne kadar sınırlı olursa olsun, yine de insanlar ve özellikle hükümetler için önemli bilgiler kaydetmektedir. Örneğin kurumun bilgilerine göre, 2008 – 2014 yılları arasında çevresel felaketler nedeni ile 173 ülkede yaklaşık 185 milyon insan evini kaybedip göç etmek zorunda kalmıştır. Bu da ortalama olarak yılda 26.4 milyon insana tekabül etmektedir. Sadece 2016 yılında ise doğal felaketler nedeni ile 118 ülkede 24.2 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır. IDMC’nin araştırmalarına göre 2008 – 2016 yılları arasında insanları yerinden eden doğal felaketler arasında en çok paya sahip olanları, hava şartları ile jeofizik olaylar olmuştur:

---

¹¹⁹ Ionesco vd., 2015: 32.

¹²⁰ Ionesco vd., 2015: 33.

Global Report on Internal Displacement, 2017: 31.

Grafik 1.1 2008 – 2016 Yılları Arası Hava Şartları ile Jeofizik Olaylar Nedeni ile Yerinden Edilenlerin Sayısı

Kaynak: IDMC, 2017.

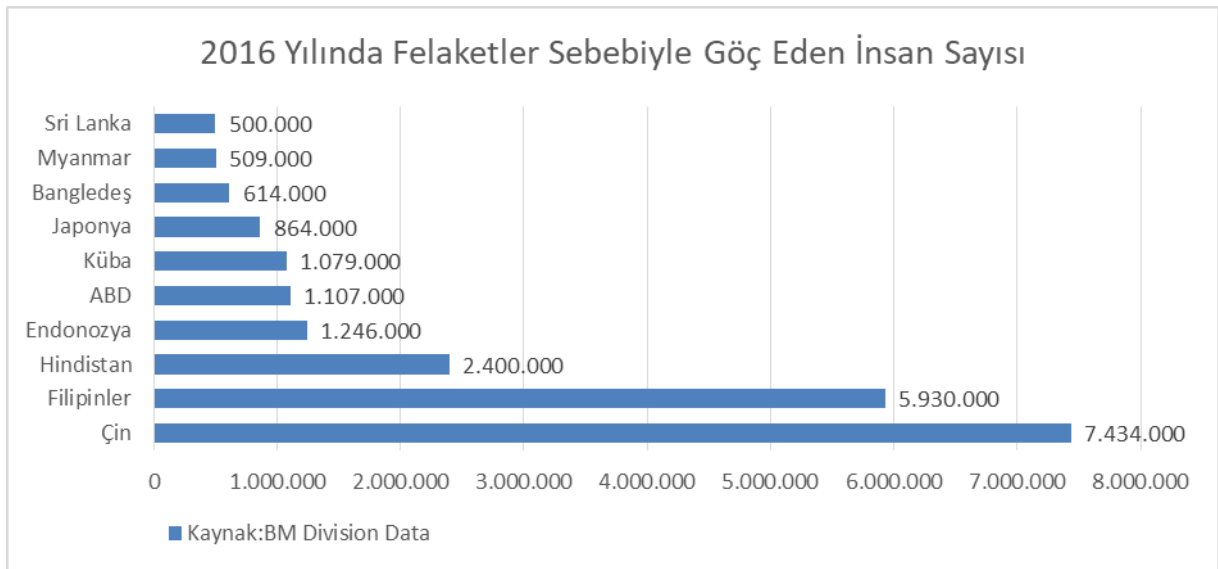
Grafik 1.1’de görüldüğü üzere, en sık yaşanan doğal felaketlerde ilk sırada hava koşulları gelirken, ikinci sırada jeofizik olaylar gelmektedir. 2008 – 2016 yılları arasında hava koşullarının neden olduğu felaketler sebebiyle toplam 195. 7 milyon insan (% 86) evlerini terk etmek zorunda kalırken, 31.9 milyon insan da (% 14) jeofizik nedenlerden kaynaklanan felaketlerden dolayı evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Yani 8 yıl içerisinde toplam 227. 6 milyon insan (yılda ortalama 25.3 milyon insan) bu iki doğal felaket nedeni ile göç etmek zorunda kalmıştır. Yine aynı araştırmaya göre, yaşanan hava koşulları felaketleri arasında 2008 – 2015 yılları arasında insanların göç etmelerine en çok sel felaketleri neden olmuştur. 2016 yılında ise insanlar en çok fırtınalar nedeni ile göç etmek zorunda kalmışlardır. Dünya çapında 2016 yılında toplam 12.9 milyon insan fırtına nedeni ile yerinden olmuş ve bu insanların çoğu korunmasız ve savunmasız bir şekilde kıyı bölgelerinde yaşayanlardır. O yıl insanları göç etmek zorunda bırakan 10 felaketten 7’si fırtınadan dolayı gerçekleşmiştir¹²¹.

Deprem veya volkanik patlama gibi jeofizik felaketler her ne kadar hava koşullarına kıyasla çok daha az meydana gelse de, jeofizik felaketlerin ortaya çıkardıkları maddi hasarlar

¹²¹Global Report on Internal Displacement, 2017: 32.

çok daha büyüktür. Örneğin M.Ö. 79 senesinde Pompei kentinde yaşanan volkanik patlama nedeni ile tüm şehir aniden yok olmuştur. Dünya çapında jeofizik olaylar ara ara sürekli yaşanmaktadır ve kayıtlara göre 1900 yılından bu yana 1500'den fazla jeofizik doğa olayı meydana gelmiştir¹²².

Günümüze bakacak olursak 2008'de Çin'de gerçekleşen Sichuan depremi hariç, genelde dünya çapında jeofizik felaketler nedeni ile yılda yaklaşık 2 milyon insan yerinden olmaktadır. Deprem felaketlerinin sayısı diğer çevresel felaketlerden daha az olmasına karşın, 2016 senesinde bazı bölgelerde önemli deprem felaketleri gerçekleşmiştir: 16 Nisan 2016'da 7,8 büyüklüğünde bir deprem Manabí ve Esmeraldas bölgelerine (Güney Amerika'da) ağır hasar vermiştir. Bu depremle birlikte 600 kişiden fazla insan hayatını kaybetmiş ve en az 259.000 insan yerleşim bölgesini bir daha geri dönmek üzere terk etmiştir. Aynı günde Pasifiğin diğer tarafında, Güney Japonya'nın Kumamoto bölgesinde 7,3 büyüklüğünde bir deprem nedeni ile en az 196.000 kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Bir yıl sonra bile göç eden 196.000 kişiden 47.000'i hala geri dönmemiştir. Kumamoto bölgesinden göç eden bu insanlar arasında özellikle yaşlı insanlar göç esnasında hastalanmışlardır. IDMC'ye gelen bilgilere göre bu göç esnasında 170 kişi ölmüş ve ölenlerin % 90'ı 60 yaş üzeri insanlardan oluşmuştur. Bu bilgilerin dışında, IDMC hazırlamış olduğu 2017 raporunda 2016 senesinde doğal felaketlerden dolayı en çok göç olayını yaşayan 10 ülkeyi sıralamıştır:

Grafik 1.2 2016 Yılında Doğal Felaketlerden Dolayı En Çok Göç Olayını Yaşayan Ülkeler

Kaynak: IDMC, 2017.

¹²² Ionesco vd., 2015: 56 – 57.

Grafik 1.2’de görüldüğü üzere, 2016 yılında yaşanan doğal felaketler nedeni ile en çok etkilenen 10 ülke arasında ilk 5 sırada sırasıyla; Çin, Filipinler, Hindistan, Endonezya ve Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) gelmektedir¹²³. IDMC’nin elde ettiği bilgilere göre çevresel felaketlerden dolayı göç ile karşı karşıya kalan ülkelere bakınca dikkate değer bir durum göze batmaktadır. Çünkü 2008 – 2014 yılları arasında çevresel sorunlardan dolayı en çok göç veren 20 ülkeden 11’i yine Asya ülkeleridir ve bu ülkeler arasında sırasıyla en yoğun göç veren ülkeler şunlardır: Çin, Hindistan, Filipinler, Pakistan ve Bangladeş. Görüldüğü üzere 2008’den günümüze kadar çevresel felaketler nedeni ile en çok göç veren ilk 3 ülke 2008’den beri (Filipin ile Hindistan’ın sıralama değişimi ile) sabit kalmıştır ve çevre felaketleri hâlâ en çok Asya ülkelerini etkilemektedir (2008 – 2014 yılları arası çevresel sorunlar nedeni ile göç edenlerin % 82’si Asya’dandır).

Yine IDMC’nin elde etmiş olduğu bilgilere göre, Afrika’dan da çevresel felaketler nedeni ile göç eden insanlar vardır. Bu bölgede 2012 yılı hariç olmak üzere, her sene aşağı yukarı aynı sayıda insan göç etmektedir. 2012 senesindeki Batı ve Merkez Afrika’da oluşan yağmur mevsimi nedeni ile diğer yıllara göre % 25 ile daha fazla bir oranla daha çok göç edilmiştir. Fakat bu insanların göç ettikleri bölgeler hakkında ne yazık ki bilgi kaydı bulunmamaktadır. Elde edilen tek kesin bilgi ise, çoğu Afrikalı’nın yerinde kalmış veya yaşadıkları yere yakın olan bölgelere göç etmiş olmalarıdır. Ülke sınırını aşanların hakkında göç ettikleri yer ile ilgili bir bilgi yoktur. Çevresel felaketlere karşı önlemler ve uygulanabilir kararlar alınabilmesi için hükümetlerin ve diğer aktörlerin güvenilir istatistiklere ihtiyaçları vardır¹²⁴. Fakat bu güvenilir istatistiksel verileri elde edebilmek için öncelikle çevresel felaketlerden dolayı göç eden insanlar için, uluslararası kabul görmüş ve yasal çerçevede geçerliliği olan bir tanımlama gereklidir. Çünkü onlar ne mülteci, ne de sığınmacıdırlar. Onlara uygun yasal ve uluslararası geçerliliği olan bir tanımlama olmadığı müddetçe, bu insanların sistematik olarak ne kayıtları alınabilir ne de resmî olarak verilerde ve istatistiklerde yer alabilirler¹²⁵.

IDMC’nin çevresel göç ile ilgili yapmış olduğu araştırmaların dışında bazı kurumlar, özellikle ilerleyen yıllarda çevresel göçü tetikleyecek olan etkenler hakkında tahminlerde bulunmaktadır. Örneğin IOM’in açıklamasına göre 2050 yılında, dünyada yaklaşık 200 milyon insan küresel değişimden doğrudan etkilenecektir¹²⁶. Birleşmiş Milletler Dünya Su Değerlendirme Programı’na (United Nations World Water Assessment Programme – WWAP)

¹²³Global Report on Internal Displacement, 2017: 32, 38.

¹²⁴ Ionesco vd., 2015: 32.

¹²⁵Global Report on Internal Displacement, 2017: 54.

¹²⁶<https://humansclimatechange.wixsite.com/humansandclimateeng> (erişim tarihi: 04.12.2017).

göre de, 2025 yılına kadar 1.8 milyar insan su kıtlığı bulunan ülke veya bölgelerde yaşıyor olacaktır ve küresel nüfusun 2/3'si ise o sırada su sorunları yaşama riski altında olabilecektir. Uluslararası İklim Değişikliği Paneli'nin (International Panel on Climate Change – IPCC) dördüncü değerlendirme raporuna göre (AR4) ise, 2020 yılında küresel ısınma nedeni ile en çok su sorunu yaşayacak olan kıta, Afrika olacaktır. Görüldüğü üzere 21. Yüzyılın global sorunları arasında küresel ısınma ile onun beraberinde getirmiş olduğu göç ve temiz suya erişim konuları hakim olacak gibi görünmektedir¹²⁷.

1.4.2. Ulusötesi Göç (Transmigration)

Ulusötesi göç olgusuna yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli araştırmacılar tarafından dikkat çekilmiştir. 1970 ve 1980'lerde ancak dolaylı olarak bu göç çeşidine bazı araştırmacılar değinmiş olsa da, ulusötesi göçmenlere yönelik ilk kapsamlı araştırma 1992 ve 1995 yıllarında yayımlanan makaleler ile Nina Glick Schiller, Linda Basch ve Cristina Blanc – Szanton tarafından gerçekleştirilmiştir. Schiller, Basch ve Blanc – Szanton'a göre ulusötesi göçmenlerin ağları, faaliyetleri ve hayat şekilleri menşei ülkede olduğu gibi, paralel olarak göç ettikleri ülkede de varlığını sürdürmektedir. Onlara göre bu yeni oluşan göçmen nüfusun deneyim ve bilinçlerini dile getirebilmek için, ulusötesi göçmenleri tanımlayacak uygun bir kavramın geliştirilmesi gerekiyordu. Onlarda bu yeni kavramlaştırmayı “transnasyonalizm/ulusötecilik (transnationalism)”olarak adlandırıp bu yeni göç tipini gerçekleştiren göçmenler için de “ulusötesi göçmenler (transmigrants)” terimini kullanmayı tercih etmişlerdir. Ulusötesi göçmenler; ailevi, ekonomik, sosyal, örgütsel, dini ve siyasi olarak ulusal sınırları aşan ve sınırlar arasında çoklu ilişkiler geliştirip sürdüren bireylerdir. Onlar ayrıca iki veya daha fazla topluma simultane bir şekilde bağlı olmakla beraber, sosyal ağlar içerisinde faaliyetler yürüten, bireysel olarak yaşam şekilleri ile ilgili kararlar alan, endişeler duyan ve toplumsal kimliklerini birden fazla ulusal devlet ile ilişkilerine göre şekillendiren göçmenlerdir¹²⁸. Kendileri, göç ettikleri ülkenin ekonomik, siyasi ve yerel kurumları ile gündelik hayatın sorunlarıyla iç içe olmaktadır. Fakat yine de eşzamanlı olarak köken ülkeleri ile ilişkilerini koparmamaktadırlar. Ulusötesi göçmenler menşei ülkelerinde olduğu gibi, göç ettikleri ülkede kurumlar kurup, faaliyetlerde bulunup, yerel ve ulusal olaylarda etkilerini göstermektedirler. Bu özellikleri ile ulusötesi göçmenler diğer göçmen tipleri ile aralarındaki farkı belli etmektedirler. Çünkü diğer göç çeşitlerine mensup göçmenler genelde göç ettikleri ülkede entegre veya asimile olma süreçlerinden geçerek köken ülkeleri ile bu kadar yoğun ilişki kurmazlarken, ulusötesi göçmenler göç

¹²⁷Match, 2017: 83 – 84.

¹²⁸ Glick Schiller vd., 1992: 1.

ettikleri ülkeye olduğu gibi köken ülkeleri ile de ilişkilerini sıkı tutmaktadırlar. Örneğin ulusötesi göçmenler köken ülkelerinde bir arazi satın alıp işletmeler kursalar da, aynı işlemleri göç ettikleri ülkede de yapmaktadırlar¹²⁹. Schiller, Basch ve Blanc – Szanton’un ulusötesi göçmenlere yönelik gözlem ve araştırmalar neticesinde ortaya çıkan “Transnasyonalizm – Yaklaşımı” 1990’ların başında sosyal bilimlerde yerini almıştır¹³⁰.

Fakat yine de bu 3 araştırmacının açıklamalarına göre, onların araştırmaları kadar kapsamlı olmasa da, 1980’lerde (henüz bir tanımlama olmamasına rağmen) sürekli hareket halinde olan göçmenlere yönelik araştırmalar yapılmıştır. Örneğin Chaney (1979) “ayakları iki toplulukta olan insanların varlığından” bahsetmiştir¹³¹. Chaney burada ulusaşırı göçmenlerin bir ayağı köken ülkedeyken ve diğeri göç ettikleri ülkedeyken, bir tarafa geçme zorunlulukları olmadığına dikkat çekmektedir. Örneğin burada göçmen ne göç ettiği ülkeye asimile olmak durumunda, ne de kendi ülkesine tamamen geri dönmek zorunda değildir¹³². Gonzales ise (1988), Belize’li göçmenleri “birkaç ülke içerisinde var olan kısmi toplumlar” olarak tanımlamıştır¹³³ ve çoğu Garifunalıların A.B.D. vatandaşı olmalarına rağmen, yine de kendilerini iki veya daha fazla toplumun üyesi olarak gördüklerinden bahsetmiştir¹³⁴. Richardson ise (1983) “Karayipliler – geçimini sağlamak için göç” adlı çalışmasında, Pasifik adalarında yaşayan insanların hareketliliğinin rutinliğinden bahsetmiştir. Bu hareket rutinini de “göç” terimi yerine “dolaşım” olarak tanımlamıştır¹³⁵. Annie Phizacklea (1983) çeşitli göçmen türlerini mecazi bir yaklaşımla tanımlamıştır. Örneğin “normal” olarak algıladığımız tek yönlü göç eden kişilerin (Immigranten), tek yönlü bir tren bileti alıp, yaşadıkları sosyal ortamı terk ederek yeni bir sosyal ortama asimile olduklarını söylerken, geri dönen göçmenlerin (Rückkehrmigranten) geri dönüş bileti olarak kesin bir kararlilikla eski sosyal alanlarına geri döndüklerini söylemektedir. Ulusaşırı göçmenlerin ise (Transmigranten) sürekli geçerliliği olan bir tren bileti olarak köken bölgelerinde olduğu gibi, göç ettikleri ve “ara duraklardaki” bölgelerde de sosyal çevreye sahip olduklarından bahsetmiştir¹³⁶.

Schiller, Basch ve Blanc – Szanton’un ulusötesi göçmenlere yönelik araştırma ve gözlemlenmeleri New York’ta yaşayan Haitili, Doğu Karayipli ve Filistinli göçmenler ile sınırlıdır¹³⁷. Onların araştırmalarına göre, bu bölgelerden gelen göçmenler A.B.D.’ye göç ettikten sonra ulusal sınırları aşan çok yönlü sosyal, ekonomik ve siyasi bağlantılar

¹²⁹ Glick Schiller vd., 1995: 48, 53.

¹³⁰ Aydın, 2013: 65.

¹³¹ Glick Schiller vd., 1992: 5.

¹³² Palenga – Möllenbeck, 2014: 99.

¹³³ Glick Schiller vd., 1992: 5.

¹³⁴ Glick Schiller vd., 1995: 53.

¹³⁵ Glick Schiller vd., 1992: 5.

¹³⁶ Palenga – Möllenbeck, 2014: 99.

¹³⁷ Glick Schiller vd., 1992: 2.

oluşturmuşlardır. Bu çoklu bağlantıların temelini sağlayan kişiler ise bir veya birden fazla bölgede olan soydaşları olmuştur¹³⁸.

Burada örnek olarak Grenadalı Tarım ve Kalkınma Bakanının New York'ta yaşayan soydaşları ile olan bağlantısını sayabiliriz: Yaklaşık 200 iyi giyimli ve New York'un beyaz yakalı işlerinde çalışan Grenadalı göçmenler, Brooklyn'de Grenadalılar tarafından kiralanmış olan bir yemek salonunda Grenadalı Tarım ve Kalkınma Bakanını dinlemeye gelmişlerdir. Bu bakan Grenada'nın "seçim bölgesi olan New York'ta", Grenada'nın tarım alanında gelişmesi ile ilgili planlarını anlatmış ve Grenadalı göçmenleri bu çabanın birer parçaları olmaları için teşvik etmeye çalışmıştır. Orada bulunan soydaş göçmenler A.B.D.'deki ırkçı düzene karşı direnç gösteren ve orada "siyahi" olarak kategorize edilen bireylerdir. Bu Tarım Bakanı soydaş göçmenlerin memleketlerindeki yakınlarını tarım işleri konusunda ikna etme kabiliyetine sahip olduklarını söyleyerek onları "Grenadalı liderler" olarak tanımlamıştır. Grenadalı tarım bakanının bu ilgisi ile birlikte Grenadalı göçmenler New York'taki ırkçı tutumun altında genelde ulaşamayacakları bir sosyal statüye ulaşmışlardır. Fakat bu bakan aynı zamanda New York'ta yaşayan ve "Karayipler – Amerikan Ticaret Odası (Caribbean American Chamber of Commerce)"na da üye olan göçmenlerden kendi bağlantıları aracılığı ile Grenada tarım ürünlerini A.B.D.'deki marketlerine ulaştırmaları konusunda destek beklediğini açıklamıştır. Görüldüğü üzere ulusötesi göçmenler köken ülkeleri ile bağlantılarını devam ettirmelerinin yanı sıra, köken ülke ve göç ettikleri ülke arasında ekonomik ilişkiyi sağlayan bireyler olarak da yerlerini almaktadırlar. Bu buluşmanın organizatörleri en az 10 senedir A.B.D.'de yaşamakta olan ve aynı zamanda New York'un yerel siyasetinde oldukları gibi Grenada'nın yerel siyasetinde de aktif halde olan kişilerdir. Sonuç olarak, New York'ta elde ettikleri siyasi sermayeyi Grenada'ya transfer edebildikleri gibi, Grenada'da elde ettikleri siyasi sermayeyi de New York'a taşıma fırsatları bulunmaktadır. Ulusötesi göçmenler ülkeler arası ilişkilerin devamlılığını korumakla birlikte ilişkilerini geliştirmekle de meşgul olmaktadır. Örneğin Grenada Birleşmiş Milletler Büyükelçisi 20 senedir "New York Karayipler Topluluğu"nun başkanıdır ve bu iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerini aktif tutmaya çalışmaktadır. Aynı şekilde Filipinli göçmenler de Filipin hükümetinin temsilcileri tarafından periyodik aralıklarla ziyaret edilmektedirler. Filipin hükümeti; bu temsilciler aracılığı ile A.B.D.'deki Filipinli göçmenleri, Filipin tarımına yatırım yapmaları hususunda onları teşvik etmeye çalışmaktadır¹³⁹.

Bu üç araştırmacının araştırması kapsamında olan ülkelerin ulusötesi göçmenleri, göç ettikleri ülkede çeşitli kuruluşlar kurmuş ve bu kuruluşlar aracılığı ile ulusötesi ilişkilerin

¹³⁸ Glick Schiller vd., 1995: 54.

¹³⁹ Glick Schiller vd., 1992: 3.

varlığını korumuşlardır. Bu kuruluşlar aracılığı ile liderler her iki toplumda da sosyal ve siyasi sermayelerini korumayı veya oluşturmayı başarmışlardır. Örneğin A.B.D.'de yaşayan Filipinli bir göçmen, muhasebeciliğin yanı sıra ek gelir elde etmek için orada çalışan Filipinli hemşirelere küçük bir kamyon ile pirinç ve sebze satmaya başlamıştır. Bu kişi zamanla bu işi ilerletip ulusötesi göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik “Balıkbayan (eve gelenler)” isimli bir nakliye şirketi kurmuştur. 10 sene sonra ise kendisinin New York, Manila ve Filipin'in 6 farklı şehrinde ofisi olmuş ve belirli havayolu şirketleri ile de özel anlaşmalar sağlamıştır.

Bu tarz işletmelerin büyümesi köken ve göç edilen ülke arasında var olan çoklu bağların bir kanıtıdır. Fakat ulusötesi göçmenler sadece göç ettikleri ülkede kuruluşlar kurmamaktadırlar. Onlar aynı zamanda menşei ülkelerinde de kuruluşlar kurmaktadır. Örneğin yine Filipinli ulusötesi göçmenler Filipinler'de ve A.B.D.'de dini, kültürel ve sosyal etkinlikleri kapsayan yüzlerce birbiriyle bağlantılı kuruluşlar kurmuşlardır. Örneğin Filipinler'de büyük bir alanda gerçekleşen bir eğlenceye A.B.D.'de kurulan Filipinli kuruluşlarda katılım sağlamaktadırlar. Bu kuruluşların çoğu Filipin ulusal kimliğinin yeni formlarını geliştirmiştir ve A.B.D. ile Filipin hükümeti arasında aracılık rolü üstlenmişlerdir. Örneğin New York'ta tüm Haitili kuruluşlar kendilerini ulusötesi kuruluşlar olarak görmektedirler. New York'ta bulunan Haitili kuruluşların % 40'ından fazlası Haiti'ye yönelik faaliyetlerde bulunurken, % 60'ı faaliyetlerinin çoğunun bir şekilde Haiti ile bağlantılı olduğunu söylemektedirler.

Ayrıca bu kuruluşlar, üyelerini ne sadece Haitili ne de sadece A.B.D.'li olarak görmemektedirler. Onlar üyelerini eşzamanlı bir şekilde her iki topluma ait üyeler olarak görmektedirler. Ulusötesi göçmenler tarafından kurulmuş olan bu kuruluşların menşei ve göç edilen ülke arasında sadece ekonomik veya sosyal alanda bağları bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra bu kuruluşların siyasi alanda da etkileri yüksektir. Örneğin Haitili, Filipinli ve Grenadalı ulusötesi göçmenler diktatörlüğe karşı hep direniş göstermişlerdir. Bu göçmenler köken ülkelerindeki hükümeti suçlayıp, hükümeti “demokrasiyi” sağlamakla sorumlu tutmuşlardır. Hatta Haiti'deki Duvalier rejiminin yıkılışının ardından A.B.D.'deki Haitili kuruluşların birçoğu Haiti'de kuruluşların gelişmesine yönelik çalışmalar başlatmışlardır. Ayrıca A.B.D.'deki Duvalier karşıtı hareketin kilit üyeleri (A.B.D. & Haiti tabanlı) 1980'lerde Haiti'ye geri dönüp orada siyasi ve sosyal reformların geliştirilmesine destek vermişlerdir.

Bunun dışında 1986 (Duvalier rejimin yıkılışı) ile 1990 (Aristide'nin başkan olarak seçilişi) arasındaki dönemde Haiti yasama meclisi ile başkanlığı için aday olanların çoğu uzun süredir A.B.D.'de yaşayan Haitililerden oluşmuş ve bu adaylar başkanlık için A.B.D., Kanada

ve Haiti’de kampanyalarını sürdürmüşlerdir. 1980 ve 1990’larda Filipinli göçmenler Amerikan Kongresi üzerinde “Filipinlilere destek için” yapmış oldukları lobi faaliyetleri neticesinde ulusötesi siyasi ilişkilerin doğmasına vesile olmuşlardır. Bu tarz faaliyetler A.B.D.’de yaşayan göçmen “liderlerin” öncülüğünde gerçekleşmektedir. Göçmenler A.B.D.’de faaliyetlerini sürdürürken, köken ülkelerindeki siyasi aktörlerde onlarla uyum içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Örneğin Lamuel Stanislaus, Brooklyn’de yaşayan ve Batı Hint topluluğunun lideri olarak hem Grenada’da hem de A.B.D.’de siyasi mücadelelerde bulunup etkisini göstermiştir. 1980’lerde kendisi New York’ta Batı Hint topluluğunun liderliğini yapmaya başlayarak, Mayer Koch’un yeniden Grenada başbakanı olarak seçilmesi için çaba göstermiştir. Stanislaus Koch ile birlikte birçok toplantılara katılıp, toplantılarda Batı Hintlilerin düşüncelerini dile getirmiştir. Stanislaus’un adayı Koch, Grenada’nın başbakanı olarak seçildiğinde kendisinde (Grenada’ya 40 seneden fazla gitmediği halde) Grenada Birleşmiş Milletler Büyükelçisi olarak atanmıştır.

Görüldüğü üzere çeşitli kuruluşlar ve aynı zamanda kişisel ulusötesi ilişkiler aracılığı ile ulusötesi göçmenler hem köken ülkelerinde hem de göç ettikleri ülkede siyasi arenalarda rol sahibi olabilmektedirler. Ulusötesi göçmenlerin ülkeler arası oluşturdukları ekonomik rol ve etkileri konusunda Vincentli ve Grenadalı göçmenleri ele alabiliriz: Vincentli ve Grenadalı göçmenler menşei ülkelerine, A.B.D. tarafından ekonomik destek sağlamak için köken ülke hükümetleri ile birlikte çalışıp hatta bazen onların temsilciliğini bile yapmaktadırlar. Tarım ve endüstri alanında köken ülkelerinden A.B.D.’ye ihracatın gerçekleşmesi için Vincentli ve Grenadalı göçmenler New York’ta bulunan ülkelerinin konsolosluğu ile koordineli bir şekilde çalışabilecek kuruluşlar kurmuşlardır. Ayrıca bu göçmenler A.B.D.’de daha ılımlı bir göç kotası uygulamasının gerçekleşmesi için de gayret göstermişlerdir¹⁴⁰.

Ulusötesi göçmenler hem menşei hem de göç ettikleri ülkelerde çoklu kimlikler oluşturmaktadırlar. Örneğin bir göçmen, çok etnikli bir cemaatte duasını ederek Hristiyan kimliğini vurgularken, ırkçı hareketlere karşı yapılan mitinglere katılarak da siyahi veya Asyalı kimliğini vurgulamaktadır. Yine aynı kişi, ait olduğu etnik topluluğun organize etmiş olduğu bir yılbaşı balosuna katılarak etnik kimliğini dışa vururken, A.B.D.’de katılmış olduğu bir sendika toplantısında kendisine veya iş arkadaşlarına, A.B.D.’ye olan bağlılık sözünü vererek ulusal kimliğini vurgulamaktadır. Schiller, Basch ve Blanc – Szanton’a göre ulusötesi göçmenlerin, sahip oldukları çeşitli toplumsal kimlikleri sayesinde hükümetlerin küresel, siyasi ve ekonomik politikalarına direnç gösterme şansları vardır¹⁴¹.

¹⁴⁰ Glick Schiller vd., 1995: 56 – 57.

¹⁴¹ Glick Schiller vd., 1992: 11, 12.

Görüldüğü üzere ulusötesi göçmenler diğer göçmen tiplerine göre sürekli hareket halindedirler. Aynı anda iki veya daha fazla ülkede hayatlarını sürdüren bireylerden oluşmaktadırlar. Ayrıca ulusötesi göçmenler sadece hareket halinde kalmayıp, gittikleri ülkelerde kendi sosyal ağlarını içeren kurumlar kurup, onların devamlılığını sağlamaktadırlar. Bunun dışında köken ülke hükümetleri de yurt dışında bulunan ulusötesi göçmenler ile zaman zaman (özellikle ekonomik ve siyasi alanlarda) yakın temas halinde olmaktadır. Çünkü ulusötesi göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kurmuş ve sürdürmüş oldukları ilişkiler sayesinde köken ülke hükümetleri ekonomik ve siyasi anlamda avantaj sağlayabileceklerini bilmektedirler.

1.4.3. Mekik Göç (Shuttle Migration)

1990'lara kadar göç, genel anlamda tek seferde gerçekleşen, tek yönlü ve kalıcı olmaya yönelik bir hareket olarak algılanmaktaydı. Fakat 1990'lardan itibaren döngüsel halde olan göç hareketleri uluslararası göç sınıflandırmasında önemli bir yer edinmiştir. Artık göç olgusu izole bir şekilde ele alınmamaya ve daha geniş bir bakış açısı ile araştırılmaya başlanmıştır. Tek bir bölgeye odaklanmadan, 2 bölge arasında kısa veya uzun vadeli olarak göç eden kişilere mekik göçmen (Pendelmigranten/Shuttle Migrants) denmektedir. Mekik göçmenlerin farklı çeşitleri vardır¹⁴². Burada 1990'lardan günümüze kadar en yoğun olarak gözlemlenen mekik göçmen tipleri ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla, Polonyalı, Doğu Almanyalı (Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi öncesi dönemde) ve Almanya'daki Türk emekli mekik göçmenlerdir.

1.4.3.1. Polonyalı Mekik Göçmenler

Polonya'dan Almanya'ya olan mekik göç olgusu 1989'dan önce başlamış olsa da, 1990'lı yıllarda artış göstermiştir¹⁴³. Bu artışa sebep olan unsurlardan biri 1989'da ortaya çıkan turist vizesinin vermiş olduğu seyahat rahatlığı iken, diğeri de Almanya'daki kadınların yoğunluklu olarak iş dünyasına girmeleri olmuştur¹⁴⁴. Bilindiği üzere günümüzde olduğu gibi o dönemde de Almanya'daki yaşlı nüfusun sayısı genç nüfus sayısına oranla çok yüksek seyretmekteydi¹⁴⁵ ve kadınların iş hayatına girmeleriyle birlikte yaşlı nüfusun bakımını gerçekleştirecek özellikle genç kadın iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Alman aileleri bu ihtiyacı Polonya'dan (yasal ve yasa dışı yollardan) gelen geçici işçilerle kapatmaya

¹⁴²Palenga – Möllenbeck, 2014: 81.

¹⁴³ Palenga – Möllenbeck, 2014: 81.

¹⁴⁴ Nowicka, 2007: 162.

¹⁴⁵<http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61538/altersgruppen> (erişim tarihi: 18.01.2018).

çalışmışlardır. Fakat Alman halkının sadece yaşlıların bakımı ile ilgili iş gücü ihtiyacı olmamıştır. Bunun yanı sıra çocuk bakımı ve ev temizliği konusunda da Almanların iş gücü ihtiyaçları zaman içerisinde artmıştır¹⁴⁶.

Polonya'nın Almanya'ya coğrafi olarak yakın olması nedeni ile Polonyalıların Almanya'ya gidip gelmeleri rahatlıkla gerçekleşebilmiştir. Coğrafi anlamda yakınlık sözü konusu olduğu için mekik halinde göç durumu kolaylıkla gerçekleşmiştir. Fakat geçici bir süreliğine gelen Polonyalı göçmenlere temizlik, çocuk ve yaşlı bakımının dışında inşaat ve tarım sektöründe de ihtiyaç duyulmuştur. İnşaat sektöründe çalışan Polonyalılar ile geçici bir süre çalışacaklarına dair sözleşme imzalanırken, tarım sektöründe çalışacak olan Polonyalılar ile de “mevsimlik/sezonluk işçi” olarak yine aynı şekilde geçici bir süre çalışacaklarına dair sözleşme imzalanmıştır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarında Almanya'da inşaat sektöründe yaklaşık 20.000 Polonyalı ile sözleşme imzalanırken, mevsimlik işler için yaklaşık 200.000 Polonyalı ile 3 aylığına tarım alanında çalışacaklarına dair sözleşmeler imzalanmıştır. Polonyalı işçiler döngüsel bir şekilde belirli aralıklarla iş için Almanya'ya geldiklerinden ve Almanya'da oturma izinleri olmadığından Alman resmî kayıtlarında “göçmen” olarak kaydedilmemişlerdir. İş için mekik halinde Polonya ve Almanya arasında göç hayatı yaşamalarına rağmen, resmî yollarla Almanya'ya girdiklerinde sadece girişleri kaydedilmektedir. Örneğin Alman İstatistik Federal Ofisi'nin (Statistisches Bundesamt) verdiği bilgilere göre 1997 yılında toplam 71.214 Polonyalı'nın Almanya'ya girişi kaydedilirken, yine aynı yıl içerisinde 70.171 Polonyalı'nın Almanya'dan çıkışı kaydedilmiştir. Görüldüğü üzere o yıl içerisinde gelen göçmenlerin 1043'ü hariç hepsi Polonya'ya geri dönmüşlerdir¹⁴⁷. Fakat iş için Almanya'ya gelen Polonyalı göçmenlerin çalışma süreleri özellikle temizlik ve yaşlı bakımı alanında değişiklik göstermektedir. Bu alanlarda çalışan 21 Polonyalı kadın ile yapılan bir röportaja göre kimisi aralıklı olarak kesintiler ile 15 yıldır göç ederken, kimileri 12, 10, 9, 4, 2 yıldır ve 6 aydır bu iki ülke arasında mekik göç halindedir. Röportaj yapılan Polonyalı göçmen kadınların göç süreleri farklılık göstermiş olsa da, yaş konusunda bir benzerlik fark edilmiştir. Örneğin gerçekleştirilen röportajlar 23 – 63 yaş arası kadınlar ile yapılmıştır ve bu 21 kişiden 10'u 41 – 55 yaş aralığında ve yalnızca 2'si 30 – 40 yaş aralığındadır. Görüldüğü üzere temizlik, çocuk ve yaşlı bakımı alanında orta yaş Polonyalı kadınlar mekik göç türünü yoğunlukla tercih etmektedirler. Röportaj esnasında dikkat çeken bir diğer husus ise, Polonyalı kadınların temizlik işini, yaşlı bakımına oranla daha fazla tercih etmeleridir. Bunun nedeni ise bakılan yaşlı bireyin ölümünün ardından bakıcının işine son verilmesidir. Fakat temizlik işinde çalışan

¹⁴⁶ Palenga – Möllenbeck, 2014: 88.

¹⁴⁷ Cyrus, 2000: 97.

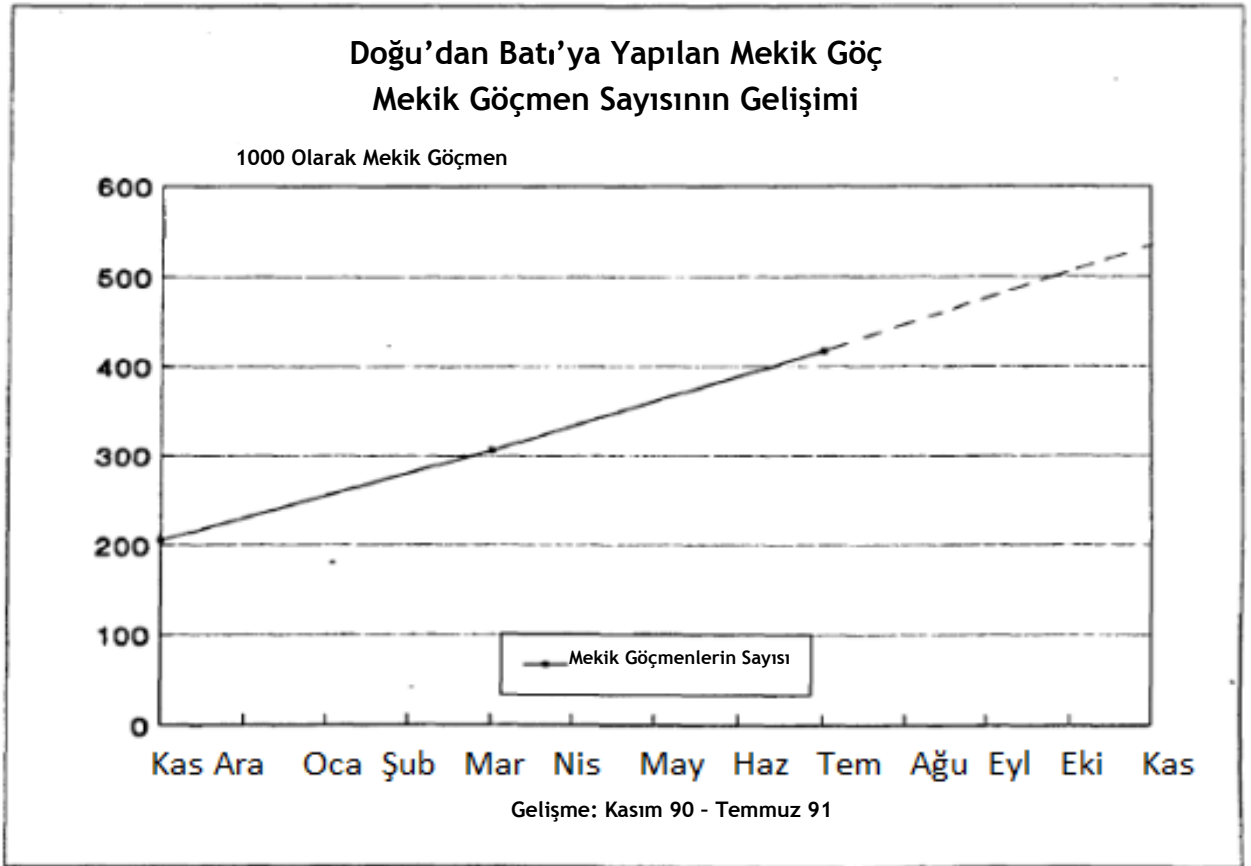
birey işini kaybetse bile başka bir yerde temizlik alanında iş bulması çok daha kolaydır. Bu sebeple temizlik yapan kadınların çalışma süreleri bakıcılara kıyasla daha uzun sürelidir¹⁴⁸.

1.4.3.2. Doğu Almanyalı Mekik Göçmenler (1990 Öncesi)

03 Ekim 1990 Doğu ve Batı Almanya'nın birleşimi tarihi öncesine kadar Doğu ve Batı Almanya arasında iş alanında göze batacak şekilde farklı ücretlendirmeler (Doğu Almanya'da daha az maaş verilmekteydi) ve özellikle Doğu Almanya'da yoğun işsizlik söz konusuydu. Örneğin 1991 yılının ilk yarısında Batı Almanya'da istihdam edilenlerin sayısı 860.000'e çıkmışken (bir önceki yılın iki katı), Doğu Almanya'da istihdam edilenlerin sayısı 1.9 milyona düşmüştür. Resmî kayıtlara göre Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın parasal birliği antlaşmasından (01.07.1990¹⁴⁹) 1 yıl sonra, Doğu Almanya'da yaklaşık 1.1 milyon işsiz bulunmaktaydı. Ayrıca 1990 senesinde Doğu ve Batı Almanya arasındaki gelir farkı şu şekildeydi: Doğu Almanya'da çalışan bir bireyin ortalama kazandığı aylık maaşı 1.400 DM (Eski Alman para birimi: Deutsche Mark) iken, Batı Almanya'da çalışan bir bireyin ortalama kazandığı aylık maaşı 3.500 DM idi. Böylelikle Grafik 1.3'de görüldüğü üzere Doğu Almanya'dan Kasım 1990'da 200.000'den fazla kişi, Mart 1991'de 305.800 kişi ve Temmuz 1991'de yaklaşık 420.000 kişi mekik göç aracılığı ile Batı Almanya'ya göç etmiştir:

¹⁴⁸ Nowicka, 2007: 163 – 164, 177.

¹⁴⁹ http://www.deutschlandfunkkultur.de/waehrungsunion-vor-25-jahren-verfuehrerisches-westgeld.976.de.html?dram:article_id=324201 (erişim tarihi: 11.01.2018).

Grafik 1.3 Kasım 1990 – Temmuz 1991 Arası Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Yapılan Mekik Göç Sayısı

Kaynak: IAB / Infratest 1991.

Almanya'nın toplumsal ve ekonomik gelişimini yorumlamak üzere 1984 yılında Batı Almanya'da bir araştırma başlatılmış ve bu araştırmanın aynısı (iki Almanya'nın birleşimi ardından) Temmuz 1990'da Doğu Almanya'da da başlatılmıştır. Bu araştırmanın verilerine göre, Batı'ya mekik göç halinde bulunanların çoğu erkektir ve göç edenler arasında sadece her 6 kişiden birisi kadındır. Bunun sebebi ise Doğu'da ailelerin eski geleneksel aile düzenini devam ettirmeleridir. Batı'nın aksine Doğu'da kadınların çoğu ev işleri ve çocuk bakımı ile meşgul olmaktadır. Bunun dışında Doğu'dan Batı'ya göç edenlerin 2/3'sinin yaşı 35 yaş ve altında idi. Batı Almanya'ya yapılan göçte, Doğu Almanların sektörel olarak dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir: %26,4'ü endüstri sektöründe, %15,9'u ticaret sektöründe, %14,6'sı inşaat sektöründe, %14'ü hizmet sektöründe, %4,1'i enerji sektöründe, %2,5'i tarım ve ormancılık sektöründe, %2,3'ü devlet sektöründe çalışmaktaydı. %10,1'lik dilimde bulunanların ise hangi sektörde çalıştığı tam olarak belirlenememiştir. Tablo 1.1'de görüldüğü gibi Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya iş için göç edenler arasında yoğunluklu olarak endüstri sektöründe (mekik göçmenlerin ¼ 'i) çalışmışlardır. Ayrıca her 4 göçmenden biri de 20 kişilik küçük işletmelerde çalışmaktaydı.

Tablo 1.1 Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Yapılan Mekik Göçün Sektörel Olarak Dağılımı

Batı Almanya'ya Yapılan Mekik Göçün Sektörel Olarak Dağılımı	
	- Yüzde olarak -
Tarım ve Ormancılık	2,5
Enerji	4,1
Sanayi	26,4
İnşaat	14,6
Ticaret	15,9
Ulaşım	10,1
Hizmetler	14,0
Devlet	2,3
Diğer	10,1

Kaynak: Sosyo – Ekonomik Panel (Doğu), Mart/Nisan 1991.

Doğu'dan Batı'ya göç edenlerin yarısından fazlası ise günde 50 km (1 saatten fazla) ve daha fazla yol katetmekteydi. Çoğu, günlük olarak Doğu ve Batı Almanya arasında gidip gelmekteyken, 1/3'i de hafta sonları kendi evlerine dönmekteydiler. Batı iş sahasında Doğu'dan lise mezunları (Abiturienten) ve vasıfsız işçiler fazla tercih edilirken, üniversite mezunları, yüksek kalifiyeli çalışanlar ile yönetici pozisyonunda çalışanlar daha az tercih edilmişlerdir. Bunun sebebi ise Doğudaki vasıflı çalışanların eğitimlerinin, Batı'daki çalışma koşullarına göre yetersiz kalmasıydı. Çünkü Batı'da kullanılan modern teknoloji, o dönemlerde Doğu'da henüz kullanılmamaktaydı. Bu yüzden Batı'da, Doğu'dan gelen çalışanların Batı'daki iş koşullarına ayak uyduramama düşüncesi hakimdi. Hatta Almanya'nın birleşiminin ardından Doğu Almanya yönetim yapısının iyileştirilmesi için 1991'de Batı Almanya'dan toplam 10.000 memur geçici olarak Doğu'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Görüldüğü üzere doğudan batıya doğru göç oluşurken, devlet bünyesinde Doğu Almanya'nın yönetim yapısının iyileştirilmesi için memurlar bünyesinde batıdan doğuya göç zorunluluğu oluşmuştur. Araştırma kapsamında yapılan bir röportajda her 100 kişiden 60'ı fırsatları olsa Batı'ya yerleşeceklerini bildirirken, her 100 kişiden 30'u ise bunu kesinlikle düşünmediklerini söylemişlerdir. Genel olarak Doğu Almanya'dan Batı'ya doğru yapılan mekik göç olgusu pozitif olarak algılanmıştır. Örneğin bu göç sayesinde Doğu Almanya'nın iş gücü piyasası rahatlamıştır ve göçmenlerin refahlarının artması ile birlikte Doğu'daki alım güçleri de

artmıştır. Bunlar Almanya'nın doğusu için pozitif gelişmelerdir. Ayrıca göçmenlerin Batı'da elde etmiş oldukları modern teknolojiyi kullanma tecrübelerini Doğu'ya transfer etme olanağı da Almanya'nın doğusu için pozitif bir olgu olmuştur¹⁵⁰.

1.4.3.3. Emekli Mekik Göçmenler

1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye'den Almanya'ya göç edenler günümüzde emeklilik ve yaşlılık döneminde yer almaktadırlar¹⁵¹. Almanya'dan emekli olan Türk vatandaşlarının bazıları emekli oldukları takdirde ne Almanya'da tamamen kalmayı, ne de ülkelerine (Türkiye'ye) kesin geri dönüş yapmayı düşünmemektedirler. Yapılan bir röportaja göre emekliler buna alternatif olarak emekli olduktan sonra Almanya ile Türkiye arasında mekik halinde göç etmeyi düşündüklerini bildirmişlerdir.

Almanya'dan emekli olan Türklerin 3 farklı mekik göç türünde göç ettikleri tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları hiçbir ülkeye kesin olarak yerleşmeden her iki ülke arasında belirli aralıklarla göç ederken, bazıları Türkiye'ye kesin geri dönüş yapmakta olup ara sıra Almanya'ya gidip gelmektedir. Bazıları ise Almanya'da kalıp ara sıra Türkiye'ye gidip gelmektedir.

Günümüzde Almanya'dan emekli olan Türk göçmenler Almanya'ya çalışmak için ilk gittiklerinde orada kalıcı olmayı planlamamışlardır. Onların amacı belirli bir miktarda para biriktirip tekrar kendi ülkelerine geri dönmek olmuştur. Fakat zamanla planladıkları bazı durumlar nedeni ile bu insanlar ülkelerine geri dönmeyi sürekli ya ertelemişlerdir ya da geri dönmekten tamamen vazgeçmişlerdir. Geri dönmelerini engelleyen veya geciktiren sebeplerden en önemlisi aile bağlarına verdikleri önemdir. Almanya'dan emekli olan Türklerin çocukları ve torunları çoğunlukla Almanya'da kalmayı düşünmektedirler. Emekliler ise çocukları ve torunlarından kopmak istemedikleri için bir türlü Türkiye'ye tamamen yerleşme cesaretini gösterememektedirler. Röportaj yapılanlar arasında kimileri kendilerini Türkiye'ye ait hissettiğini söylese de çocuklarından kopma korkusu nedeni ile kesin geri dönüş yapamadıklarını belirtmişlerdir¹⁵².

Türkiye'ye kesin geri dönüşlerini gerçekleştirememelerine sebep olan bir diğer etmen ise Almanya'daki sosyal sistemin cazibesidir. Sosyal hizmetler başlığı altında hem sağlık hizmetleri hem de kira ve sosyal yardımlar yer almaktadır. Örneğin Almanya'da kirasını ödeyemeyecek durumda olan bireylere Alman devleti kira yardımında bulunmaktadır. Bu

¹⁵⁰ Scheremet ve Schupp, 1991: 1 – 2, 4 – 5, 7 – 8, 11 – 12, 15, 20 – 21.

¹⁵¹ Alptekin ve Kartal, 2015:595.

¹⁵² Krumme, 2004: 138, 146.

yardımları kullanan bireyler ülkelerine kesin dönüş yaptıkları takdirde, Alman devletinden aldıkları destekler kesilmektedir.

Kimi emekliler ise Türkiye'nin siyasi durumunu istikrarsız buldukları için ülkelere geri dönmeye cesaret edemediklerini açıklamışlardır. Araştırmalara göre 1. kuşak göçmen olan ve şu anda emekli olan Türk kadınlarının çoğu ülkelere geri dönmek isteseler de Almanya'da var olan bireysel özgürlük ve erkek baskısından korunma sistemi iyi işlediği için geri dönmeyi düşünmemektedirler. Özellikle tek başına yaşayan yaşlı kadın göçmenler ülkelere geri dönmek isteseler de buna cesaret edememektedirler. Kimi emekliler ise çocukları maddi yardıma ihtiyaç duydukları için onlara ev veya gayrimenkul alımında yardımda bulunmaktadır. Böylelikle ülkelere geri dönüş için kendilerine bütçe ayıramamaktadırlar¹⁵³.

Mekik göçmenliği tercih etmelerine neden olan bir diğer etmen ise Almanya'da yaşayan Türklerin kendilerini memleketlerine artık eskisi gibi ait hissetmeyişlerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin Türkiye'ye geldiklerinde Türk halkı tarafından birer "Almanci" olarak algılanmaları, kendilerini dışlanmış olarak hissetmelerine sebep olmaktadır. Kimileri ise yıllardır Türkiye'de yaşamadıkları için orada kuramadıkları sosyal bağlar nedeni ile kesin olarak geri dönmeye cesaret edememektedirler. Oysa bu insanlar Almanya'ya geldiklerinden bu yana Türkiye'ye geri dönüş hayali kurmuşlardır. Bu nedenle tam olarak Türkiye ile bağlarını koparmamışlardır ve bu geri dönüş düşüncesi onlara yıllarca eşlik etmiştir¹⁵⁴. Dietzel – Papakyriakou örneğin, 1. kuşak mekik göçmenlerin bu sarkaç göç hareketlerini bir "kesin dönüş kararını verme süreciyle başa çıkma stratejisi" ve her iki ülkenin dezavantajlarından yararlanma hareketi olarak değerlendirmektedir. Belirli aralıklarla 2 ülke arasında yaşamak Almanya'dan emekli olan Türklerin artık yeni bir yaşam biçimi olarak algılanmaktadır. Krumme'nin 2004 yılında 60 yaş üstü yaşlı Türk göçmenler ile yapmış olduğu bir araştırmada bu kişilerin %73'ü artık kesin geri dönüşü planlamadıklarını belirtirken, sadece %7'si hala kesin geri dönüşü planladıklarını belirtmiştir¹⁵⁵.

Fakat yine de yılın belirli dönemini Türkiye'de geçiren emekli mekik göçmenler arasında aidiyet bakımından 2 farklı tür öne çıkmaktadır. Bu kişilerin bir kısmı kendilerini hiçbir ülkeye ait hissetmemektedirler. Kendilerini "vatansız" olarak tanımlamaktadırlar. Almanya'da birer "Yabancı", Türkiye'de ise birer "Almanci" olarak algılandıkları için kendilerini her iki ülkede de dışlanmış hissetmektedirler. Bu kişilerin bir diğer kısmı ise her iki ülkeye de ait hissetmektedir. Örneğin röportaj esnasında birisi bu durumu mecazi anlamda

¹⁵³ Alptekin ve Kartal, 2015:609.

¹⁵⁴ Krumme, 2004: 141, 150.

¹⁵⁵ Alptekin ve Kartal, 2015:609 – 610.

bir ağaç örneği üzerinden şu şekilde açıklamıştır: “Almanya’da bulunduğu 30 yıl sürecinde kökleri Türkiye’de iken, dalları Almanya’da idi. Emekli olduktan sonra köklerine geri döndü fakat dallarını kesmedi”¹⁵⁶.

1.4.4. Emeklilik Göçü (Retirement Migration)

Emeklilik göçü, emekli olan bireylerin emeklilik süreçlerini kendi ülkeleri içerisinde bulduklarından farklı bir bölgede ya da yabancı bir ülkede geçirmek üzere kalıcı veya geçici (sezonluk) olarak göç eden bireyleri kapsamaktadır. Yapılan araştırmalara göre özellikle Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinden farklı ülkelere göç eden emekliler arasında çoğunlukla İngiltere, Almanya, Hollanda, İsviçre, Danimarka, Norveç ve İsveç emeklileri yer almaktadır¹⁵⁷. Bu ülkenin emeklileri, emeklilik dönemlerini özellikle Avrupa’nın Akdeniz kıyı bölgelerinde bulunan Kanarya adaları ile Balear adalarında (örneğin Portekiz’de: Algarve, İtalya’da: Toskana ve Fransa’da: Provence gibi bölgelerinde) geçirmeyi tercih etmektedirler¹⁵⁸. Aynı zamanda A.B.D.’deki emeklilerde özellikle ülke içerisinde yapmış oldukları göçler ile araştırmalarda yer almaktadırlar. Hatta emeklilik göçü ile ilgili yapılan ilk araştırmalar 1960’lı yıllarda A.B.D.’de ortaya çıkmıştır. Fakat bu araştırmalar sadece A.B.D. içerisinde göç eden A.B.D.’li emeklileri kapsamaktadır¹⁵⁹. AB ülkelerinin vatandaşlarını kapsayan emeklilik göçü ile ilgili ilk araştırmalar ise 1970 ve 1980’lerde yapılmış olsa da, 1990’lardan itibaren araştırmalar akademik anlamda daha da yoğunluk kazanmıştır¹⁶⁰.

Literatüre bakıldığında insanların emeklilik dönemlerinde yapmış oldukları göçleri açıklamak üzere farklı terimlerin kullanıldığı göze batmaktadır. Örneğin İngilizcede: “Retirement Migration”, “Later Life Migration” veya “Elderly Migration” gibi terimler kullanılırken, Almanca’da: “Ruhesitzwanderung”, “Ruhestandswanderung” veya “Altenwanderung” gibi terimler kullanılmaktadır. İspanyol literatüründe göç eden emeklilerden genelde “Turismo Residencial” olarak bahsedilirken, Fransız literatüründe “Les Migrations de la Retraite” olarak bahsedilmektedir¹⁶¹. Görüldüğü üzere emeklilik dönemine ulaşanların yapmış oldukları göç hareketlerine dair uluslararası kabul edilmiş bir terim henüz bulunmamaktadır. Ortak bir terimin olmaması nedeni ile bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların her zaman farklı başlıklar altında karşımıza çıkma ihtimali yüksek gibi görünmektedir.

¹⁵⁶ Krumme, 2004: 149.

¹⁵⁷ Haas, 2015: 33.

¹⁵⁸ Kaiser, 2011: 12, 39.

¹⁵⁹ Sauer ve Ette, 2007: 63.

¹⁶⁰ Haas, 2015: 31 – 32.

¹⁶¹ Kaiser, 2011: 21.

Yapılan araştırmalara bakınca en çok A.B.D.'li ve Alman emeklilerin yapmış oldukları göç ile ilgili bireysel araştırmaların yapılmış olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle konu, bu 2 ülke insanların yapmış oldukları emeklilik göçleri ile sınırlı olacaktır.

1.4.4.1. Alman Emekli Göçmenler

1970 ve 1980'lere kadar Alman emekliler genelde yurt içi göç hareketlerinde bulunurken, 1980'lerden itibaren göç eden yaşlı Almanlar arasında heterojen bir grup oluşup aynı zamanda fazlaca yurt dışına göç hareketleri başlamıştır. Örneğın 1999 yılında yurt dışında yaşayan emekli Almanlara yapılmış olan emeklilik ödemelerine bakıldığında, A.B.D.'de yaşayan 20.000'den fazla Alman emekliye ve Avusturya'da yaşayan yaklaşık 15.000 Alman'a emeklilik ödemelerinin yapıldığı belirlenmiştir. Bunun dışında yine aynı yıl içerisinde İsviçre ve Kanada'da yaşayan yaklaşık 10.000 Alman'a, yine Fransa'da yaşayan yaklaşık 9.000 Alman'a ve İspanya'da yaşayan 7.000 yaşlı Alman'a emeklilik ödemeleri yapılmıştır¹⁶². Verilere göre günümüzde ise İspanya'da yaklaşık 20.000 Alman emekli, emeklilik maaşını İspanya'daki banka hesabından almaktadır¹⁶³.

2004 yılında ise toplamda 16 milyondan fazla emekli Alman vatandaşının, 121.667'sinin emeklilik ödemelerinin yurt dışına yapıldığı kaydedilmiştir. İspanya'nın nüfus kayıt bilgilerine göre 01.05.1996 tarihinde 53.657 Alman vatandaşının İspanya'da kaydı bulunmaktaydı. Bu sayı yaklaşık 10 yıl içerisinde (01.01.2006 tarihinde) 150.490 kişiye kadar çıkmış ve bunların yaklaşık 2/3'si dört ayrı İspanyol ilinde yaşamaktaydılar. Bu dört il; (31.723 kişi) Alicante, (26.293 kişi) Balear adaları, (32.846 kişi) Kanarya adaları ve (12.214 kişi) Malaga'dan oluşmaktaydı. Bu dört ilde bulunan Almanların yaklaşık yarısının yaşı 50'nin üstü ve Alicante ile Malaga'da bulunan Almanların 1/3'inin yaşı da 65 yaş üstüdür. Aynı şekilde Kanarya adalarında bulunan Almanların ¼'inin ve Balear adalarında bulunan Almanların 1/5'inin yaşları da 65 yaşın üzerindedir. Fakat birçok emekli Almanın İspanya'da yaşamalarına rağmen ikametlerini aldirmaması nedeniyle (hâlâ Almanya'da kayıtlı gözükmekteler) İspanya'daki emekli Alman vatandaşlarının sayısı gerçekte olduğundan daha az olarak algılanmaktadır. Birçok kaynağa göre İspanya'da bulunan yaşlı Almanların sayısı, İspanya'da nüfus kayıtlarında açıklanan sayıların daha da üzerindedir. Örneğın araştırmacı Salvà Tomàs'ın açıklamasına göre 2002 senesinde Balear adalarında bulunan yaşlı Almanların nüfus kaydındaki sayısı 20.469 olmasına rağmen, kendi tahminlerine göre bu sayı aslında 27.774 civarındadır. Bir başka tahmin ise Kanarya adalarından gelmektedir. Burada

¹⁶² Sauer ve Ette, 2007: 63, 65.

¹⁶³ <http://www.die-inselzeitung.com/index.php/de/mallorca-werbeagentur/recht-service/item/439-deutsche-rente-auf-mallorca-so-geht-es> (erişim tarihi: 20.01.2018).

örneğin araştırmacı Breuer, oradaki yerel uzmanlarla yapmış olduğu görüşmeler sonucunda 2001 senesinde yaklaşık 54.000 emekli Almanın (55 yaşlarında) Kanarya adalarında bulunduğunu öğrenirken, Las Palmas'daki bulunan Alman Konsolosluğu bu sayının 60.000'e yakın olduğunu bildirmiştir. İspanya'da bulunan Almanların bazıları ikametlerini İspanya'ya aldırmadıkları için araştırmacılar net bir sayıya ulaşamamaktadırlar. Yine Breuer'in Kanarya adalarında yaşlı Almanlarla yapmış olduğu röportaja göre, orada yaşayan emekli Almanların neredeyse % 50'si yılın 3 – 6 ayını (özellikle kış aylarında) adalarda geçirirken, bu insanların % 31'i 10 ay ve daha uzun sürelerde Kanarya adalarında kalmaktadırlar. Torreveijas'ın Alicante ilinde yapmış olduğu röportajlara göre ise orada bulunan emekli Almanların % 47,9'u 27 haftadan daha az bir süre orada kalmaktadırlar. Yaşlı Almanların İspanya'daki kalış süreleri çoğunlukla Almanya'da bulunan ikametleri ile yakından ilgilidir. Yapılan röportajlara göre, Kanarya Adalarındaki Alman emeklilerin % 51'inin ve Mayorka'da (Mallorca) bulunan Alman emeklilerin ise % 68'inin ikametgâhları hâlâ Almanya'dadır¹⁶⁴.

Özellikle İspanya'nın en büyük adası olan Mayorca adası Alman emekliler tarafından yoğun olarak tercih edilen bölgeler arasında yer almaktadır. Bilgilere göre 1991 – 2007 yılları arasında Mayorka'ya yerleşen yaşlı Almanların sayısında yaklaşık 10 kat artış gözlemlenmiştir¹⁶⁵. Bu adadaki yaşlı Almanların yaşadıkları yer ile ilgili güncel bilgileri takip edebilmeleri için “DIE INSELZEITUNG”, “MallorcaZeitung”, “Mallorca Magazin” ve “SPANIEN LIVE” gibi Alman dilinde oluşturulan ve Mayorka hakkında bilgi içeren web siteleri mevcuttur. Mayorka'da yaşayan veya oraya yerleşmeyi düşünen emekli Almanlar bu tarz internet sitelerinden Mayorka'daki yaşam hakkında bilgi edinebilmektedirler. Hatta bazı web sitelerinde Mayorka'da yaşamayı düşünen Alman emeklilerin karşılaşılabilecekleri avantaj ve dezavantajlardan bile bahsedilmektedir. Avantaj olarak örneğin Akdeniz'in güneşli ve yumuşak ikliminden bahsedilmektedir. Bunun dışında dağ ve deniz manzarasının güzelliğinden de bahsedilmektedir. Almanya ile İspanya arasındaki uçuş mesafesinin 2 saat olması ve ucuz uçak biletlerinin bulunması da avantajlar arasında sayılmaktadır. Ayrıca Mayorka'da Alman avukatların, doktorların, muhasebecilerin, emlakçıların ve zanaatkârların varlığından da söz edilmektedir. Bir başka avantaj olarak sayılan konu ise, İspanya'nın bir AB üyesi olması dolayısıyla Alman vatandaşların vize sorunu ile karşılaşmamalarıdır¹⁶⁶. Bunların dışında Palma Mayorka havaalanında Almanca hizmet veren personelden de avantaj olarak bahsedilmektedir. İspanya'daki Alman emeklilerin sağlık sigortası açısından sorun yaşamayacakları da bildirilmiştir. Alman emekliler Alman sigorta kurumundan (Deutsche

¹⁶⁴ Sauer ve Ette, 2007: 65 – 67.

¹⁶⁵ Haas, 2015: 35.

¹⁶⁶ <https://www.auswandern-handbuch.de/als-rentner-nach-mallorca/> (erişim tarihi: 20.01.2018).

Krankenkasse) almış oldukları belge ile İspanya’da yaşadıkları bölgenin sigorta kurumuna giderek oradan İspanyol sigorta belgesini (Seguridad Social) alabilmektedirler. Bu belge ile tüm İspanyol devlet hastanelerinde tedavi olabilmektedirler. Verilen bilgiye göre İspanya’daki emekli Almanlar sadece özel doktorlar için fazladan ödeme yapmak zorundadırlar¹⁶⁷. Dezavantaj olarak ise, İspanya’nın soğuk ve ıslak kış aylarından bahsedilmektedir. Almanya’da da aynı şekilde soğuk bir iklim yaşansa da Almanya’daki evler soğuk havaya karşı daha iyi korunmaktadır (izolasyon ve kalorifer sistemi ile). Mayorka’daki evlerin ise izolasyonları yok denilecek kadar incedir ve kalorifer sistemi kullanılmadığı için kış ayları (Aralık – Şubat arası) oldukça soğuk geçebilmektedir¹⁶⁸. Buna çözüm olarak uzmanlar şömine, soba veya elektrikle çalışan ısınma araçlarını tavsiye etmektedirler¹⁶⁹. Bir diğer dezavantaj olarak algılanan konu ise vergi konusudur. Almanya ile İspanya arasında yapılan çifte vergilendirme Antlaşması’na (Doppelbesteuerungsabkommen) göre 01.01.2015’ten önce İspanya’da yaşayıp Almanya’dan emekliliklerini alanlar sadece İspanya’ya vergi ödemek zorundadırlar. Fakat 01.01.2015’ten sonra orada emekliliklerini alan ve ayrıca yılda toplam 183 günden fazla (aralıklı veya aralıksız olarak) İspanya’da kalmış olanlar emeklilik maaşlarının vergisini İspanya’ya ödemek zorunda oldukları gibi ödemiş oldukları vergi miktarının % 5’ini de Almanya’ya ödemek zorundadırlar¹⁷⁰. Alman memur emeklileri ise bu Antlaşmanın dışında tutulmuşlardır. Onlar İspanya’da yaşasalar bile sadece Almanya’ya karşı vergi sorumlulukları bulunmaktadır¹⁷¹.

1.4.4.2. A.B.D.’li Emekli Göçmenler

A.B.D.’de yaşlıların göçlerine ilişkin on yıllardır araştırmalar yapılmaktadır. Fakat bu araştırmaların büyük çoğunluğu sadece A.B.D. içerisinde yapılan iç göç ile sınırlı tutulmuştur. Buna göre örneğin 1985–1990 yılları arasında 60 yaş ve üstü olan A.B.D.’liler en çok New York, Illinois ve New Jersey eyaletlerinden Florida, Arizona ve Kuzey Carolina eyaletlerine göç etmişlerdir. Göç sebebine ise genelde iklim şartları neden olmuştur. A.B.D.’li emeklilerin iklim nedeni ile ülke içerisindeki yapmış oldukları bu göç yolculuğu “From Frostbelt to Sunbelt (donmuş bölgeden güneşli bölgeye)” olarak tanımlamaktalar. O dönemde yapılan göçler kuzeyden güneye ve oradan da Meksika ile diğer Orta Amerika devletlerine yapıldığı gözlemlenmiştir.

¹⁶⁷ http://www.t-online.de/leben/familie/id_46770434/rentner-auf-mallorca-die-wichtigsten-vor-nachteile.html (erişim tarihi: 20.01.2018).

¹⁶⁸ <http://www.aktive-rentner.de/rentner-auf-mallorca.html> (erişim tarihi: 20.01.2018).

¹⁶⁹ <https://www.auswandern-handbuch.de/als-rentner-nach-mallorca/> (erişim tarihi: 20.01.2018).

¹⁷⁰ <http://www.die-inselzeitung.com/index.php/de/> (erişim tarihi: 20.01.2018).

¹⁷¹ <http://www.spanienlive.com/index.php/Senioren/rentner-und-senioren-in-spanien-alles-infos-zu-renten-pensionen-steuern-und-sozialversicherung> (erişim tarihi: 20.01.2018).

1950'lerin sonunda A.B.D.'deki yaşlı emekli insanlar için özel şirketler tarafından özel yerleşim bölgeleri oluşturulmuştur. Örneğin Florida, Kaliforniya ve Arizona eyaletlerinde Cortese Company tarafından "Leisure Worlds" isimli sadece emekliler için yerleşim bölgeleri kurulmuştur. Fakat A.B.D.'de emekliler için oluşturulmuş en tanınmış olan emeklilik bölgesi Phoenix Arizona'daki bulunan "Sun City" emeklilik yerleşim bölgesidir. Bu bölgede 1990'ların başında bile 65 yaşlarında olan yaklaşık 55.000 emekli yaşamaktaydı¹⁷². Hatta Sun City, Arizona'da kurulan ilk emeklilik yerleşim bölgesidir. 55 yaş ve üstü emekliler için Del Webb Development Company (DEVCO) tarafından kurulan Sun City yerleşim bölgesindeki ilk 5 model ev 01.01.1960'da açılmıştır. Firmanın bu bölgeyi kurmasındaki amacı, o zamana dek hakim olan "emeklilerin evlerinde oturup kayıp giden güzel yıllarını izlemesi" anlayışını değiştirmek ve emeklilerin emeklilik dönemlerini kaliteli bir şekilde değerlendirmelerini sağlamak olmuştur.

Firma ilk 3 sene içerisinde 1.700 evin satışını planlarken, ilk sene içerisinde 2.000 ev satılmıştır. Günümüzde bile, 1960'larda yerleşen emeklilerin bazılarının çocukları ve torunları da o bölgeye yerleşmişlerdir. İkinci ve üçüncü kuşağın Sun City'ye yerleşimi, o bölgenin emeklileri ne kadar memnun ettiğinin bir göstergesidir. Orada oturan emeklilerin şehirde fazla yorulmamaları için DEVCO tarafından bölgenin belirli bir alanında, emeklilerin ihtiyaçlarını karşılayacak alışveriş yerleri, tıbbi bakım yerleri, restoran ve kilise (Sun Cities'de ilk kurulan kilisenin adı "Church of Sun City" olmuştur) kurulmuştur. Evleri yapım aşamasında olan emekliler, evlerinin bitimine kadar "Hi-way House" adlı otelde ağırlanmaktadırlar. Ayrıca Sun City'ye, Arizona'ya ve o çevreye tıbbi ve sağlık hizmeti veren Banner Boswell Hospital (Hastane) bulunmaktadır¹⁷³.

Bölge sakinlerinin günlerini aktif bir şekilde ilgi alanlarına yönelik geçirebilmeleri için basketbol, bilardo, bowling, fitness salonu, mini golf, yüzme ve yürüyüş havuzları, tenis ve masa tenisi gibi daha birçok çeşitli etkinlikler mevcuttur¹⁷⁴. Bunun yanı sıra 130'dan fazla kulüp de mevcuttur. Bu kulüpler içerisinde sanat ve el işi, dans, tiyatro gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir¹⁷⁵. Emeklilerin ilgisini çeken iki siyasi kulüp de mevcuttur. Bunlar "Sun City Democrats (Sun City Demokratları)" ile "Sun City Republican Club (Sun City Cumhuriyet Kulübü)" dur¹⁷⁶.

¹⁷² Kaiser, 2011: 33.

¹⁷³ <http://suncityaz.org/discover/history/> (erişim tarihi: 21.01.2018).

¹⁷⁴ <http://suncityaz.org/wp-content/uploads/2017/01/Activities-in-Sun-City-AZ-1-1-17-Pink.pdf> (erişim tarihi: 21.01.2018).

¹⁷⁵ <http://suncityaz.org/recreation/clubs/> (erişim tarihi: 21.01.2018).

¹⁷⁶ <http://suncityaz.org/recreation/clubs/political-clubs/> (erişim tarihi: 21.01.2018).

Fotoğraf 1.1 Sun City Kulüp ve Aktivitelerinden Kareler

Kaynak: Sun City Arizona, 2016.

Fotoğraf 1.1’de görüldüğü üzere Sun City’nin emekli sakinleri isteklerine göre boş zamanlarını ilgi duydukları aktivitelerle geçirebilmektedirler. Bu tarz emeklilik yerleşim bölgeleri kimilerine göre olumlu olarak algılanabilirken, kimilerine göre ise olumsuz olarak da algılanabilmektedir. Emekli bireylerin boş vakitlerini onlara sunulan birçok etkinlik ile geçirebilmeleri ve etraflarında yaşlılarının bulunması artı bir değer olarak algılanabilir. Bütün zamanlarını yaşlıları ile birlikte geçirmeleri ve etraflarında gençlerin veya çocukların fazla bulunmaması, kendilerini yaşlı olarak görmemelerine yol açmakta ve böylelikle iyi hissetmelerini sağlamaktadır. Diğer açıdan da bu tarz emeklilik bölgelerinde yaşayan insanlar, gerçek hayattan kopuk ve izole bir şekilde hayatlarını sürdürüyor gibi algılanabilirler. Bu tarz yerleşim bölgelerinin 20. yy.’da A.B.D.’den başka yerde olup olmadığı konusunda bilgiler bulunmamaktadır. Fakat araştırmalara göre Roma döneminde bu tarz yerleşim bölgelerinin varlığından bahsedilmektedir. Örneğin Roma İmparatorluğu tarafından seçkin hizmetlerde ve aktif görevlerde yer alan askerlere emekliliklerinde şehrin eteklerinde özel köyler tahsis edilmekteydi. Bu köylerde okullar, havuzlar ve başka dinlenme tesisleri de bulunmaktaydı. Ortaçağ İngiltere’inde ise loncalar, emekli olan ustalar için yine şehirlerin eteklerinde bu tarz köyler inşa etmişlerdir¹⁷⁸.

Görüldüğü üzere kimi emekli insanlar daha çok ülke içerisinde göç ederlerken, kimileri ise ülke dışına farklı ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. A.B.D.’li emekliler daha çok iç göçü tercih ederken Alman emeklileri daha çok yabancı ülkelere ve özellikle

¹⁷⁷ <http://suncityaz.org/discover/clubs-activities/> (erişim tarihi: 21.01.2018).

¹⁷⁸ Haas, 2015: 12.

Akdeniz bölgelerine göçü tercih etmektedirler. İnsanların sağlık durumlarının iyi olması nedeni ile yaşam süreleri uzamakta ve yaşlı nüfus da yarım asır öncesine oranla çoğalmaktadır. Bunun yanı sıra emekli olan insanlar hayatlarının geri kalan zamanını istedikleri şekilde geçirmeyi tercih etmektedirler. Özellikle Alman ve A.B.D. halkının farklı yerleri gezip görmeye meraklı olmaları nedeniyle emeklilik dönemlerinde de zamanında gezmiş oldukları ve beğendikleri bu farklı bölgelere yerleşmelerinin etkisinin olduğu düşünülmektedir¹⁷⁹.

---

¹⁷⁹ Kaiser, 2011: 12.

İKİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NDE GÖÇ YÖNETİM POLİTİKASI'NIN YÖNETSEL TARİHÇESİ VE UNSURLARI

2.1. Alman Coğrafyasında Göçün Tarihçesi

Almanya göç konusuyla yüzyıllardır iç içe olmuştur. Ülkesine göç aldığı gibi, ülkesinden de göç vermiştir. Bu başlık altında Alman coğrafyasındaki göçün tarihçesine daha ayrıntılı değinmek için, göç etmiş olan Alman göçmenlere ve Alman coğrafyasındaki yabancı göçmenlere yer verilmiştir.

2.1.1. Alman Göçmenler

Almanya günümüzde her ne kadar göç alan bir ülke olsa da, yüzyıllar öncesinden 20. yy.'in sonuna kadar (ülke içinde ve ülke dışına) göç etmiş bir topluluğa sahip olmuştur. Burada; Roma topraklarından günümüz Alman topraklarına yerleşen Cermen kabilelerine, ülke içerisinde mesleğin getirdiği yükümlülüklerden dolayı göç etmek zorunda kalan esnaf adaylarına, ülke dışına deniz aşırı yollarla ve çoğunlukla A.B.D.'ye göç eden Almanlara ve Berlin duvarının yıkılışına kadar Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya göç eden Alman halkına değinilmiştir.

2.1.1.1. Cermen Kabileleri

Eski Cermen kabileleri bugünkü Alman topraklarına yerleşmeden önce göçebe hayatı yaşamaktaydılar. Yüzyıllar öncesinde yaşadıkları İskandinav topraklarından¹⁸⁰ kıtlık, doğal afetler, iklim değişikliği ve savaşlar nedeniyle ilk olarak Roma'nın kuzeydoğu bölgesine göç etmişlerdir. Cermen halkı o dönemde savaşlarla iç içe, yırtıcı ve asi karaktere sahip olmaları nedeni ile Roma İmparatorluğu tarafından "barbarlar" olarak tanımlanmışlardır. Roma İmparatorluğunun halkı ise yerleşik yaşam tarzına alışık olduğu için yeni gelen "barbar" Cermen halkı ile kültürel anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Fakat zaman zaman diplomatik olarak anlaşmaları noktalarda olmuştur. Örneğin M.Ö. 27 yılında Cermenler ile Roma İmparatorluğu arasında yaşanan bir toprak kavgası sorununa çözüm getirilmiştir. Aralarındaki anlaşmaya göre Roma İmparatorluğunda belirli bir bölge, hem Cermen kabileleri hem de Roma İmparatorluğu tarafından ortak bir şekilde kullanılacaktı. Böylelikle Cermenler ve Romalılar o bölgede bir arada yaşayabilecek ve hatta aralarında alışverişler bile yapılabilecekti. Örneğin

¹⁸⁰ <http://www.wissen.de/bildwb/voelkerwanderung-und-germanenreiche-neubeginn-europa> (erişim tarihi: 15.08.2017).

Cermen prensleri Romalıların pahalı eşyalarından faydalanırken, zengin Roma halkı da Cermen kölelerini satın almaktaydı. Bu iki topluluk arasında zamanında askeri antlaşma da yapılmıştır. Örneğin M.S. 378 yılında, Cermen halkının ayaklanmasıyla başlayan savaşta Romalılar yenik düşmüştür. Bu yenilginin ardından, Doğu Roma’da birçok Cermen ordusu devlet kurmuştur. Yani devlet içerisinde devlet kurulmuştur. Bu gelişme üzerine Doğu Roma İmparatoru Theodosius, Cermenlerden karşılık olarak o bölgenin topraklarını savunmalarını istemiştir. Böylece Roma ile Cermenler arasında karşılıklı olarak bir askeri koruma antlaşması yapılmıştır¹⁸¹.

Bu gelişmeler üzerine Cermenler artık Roma İmparatorluğunda Romalılarla iç içe yaşasalar bile göçebe hayatları tam anlamıyla son bulmamıştır. Bunun nedenleri arasında nüfus yoğunluğuna bağlı olarak toprak yetersizliği ile kıtlık sayılabilir. Nüfus yoğunluğunun sebebi ise Cermen ırkının gelenekleridir. Çünkü o zamanların Cermen geleneklerine göre, Cermen erkekleri birden fazla eşe sahip olabilmekte ve böylece çok fazla çocuk sahibi olmaktaydılar¹⁸². Fakat Cermenlerin Roma topraklarından göç etmek zorunda kalmalarının temel nedeni M.S. 375’teki Hun istilasıdır. Yoğun savaş tecrübesine sahip olan Hunların karşısında duramayan Cermenler bu sefer Batı ve Güney Avrupa’ya (bugünkü topraklarına) göç etmek zorunda kalmışlardır. Hunların başlattığı Kavimler Göçü nedeni ile bugünkü Avrupa’nın coğrafi temelleri atılmıştır. Fakat Cermenler yine rahat durmayıp M.S. 476’da artık ekonomik anlamda zayıf düşen Batı Roma’ya saldırıp yıkılmasına yol açmışlardır. Bunun üzerine Batı Roma toprakları üzerinde çeşitli Alman krallıkları oluşturulmuştur. Bu Alman krallıklarından uzun süre ayakta kalabilen 4 krallık şunlar olmuştur: Vizigotlar (günümüz İspanya’ında), Langobardlar (günümüz İtalya’ında), Anglosaksonlar (günümüz Britanya’ında) ve Franklar¹⁸³ (Galya bölgesinde)¹⁸⁴. O zamanın Roma topraklarında kurulmuş olan bu krallıkların ekonomik, hukuksal ve yönetsel anlamda Romalıların uygulamalarını devraldıkları dikkat çekmektedir¹⁸⁵.

2.1.1.2. Esnaf Adayların Göçü (Wandergesellen)

16.–18. yüzyıllar arasında Almanların esnaf olabilmeleri için “esnaf adayı” olarak esnaflık alanına göre değişen süreçlerde Alman sınırları içerisinde farklı bölgelere gidip o alanlarda pratik deneyim edinmeleri zorunluydu. Bu hareketlilik ülke sınırları içerisinde

¹⁸¹<http://www.zeit.de/2015/29/voelkerwanderung-germanen-europa-geschichte> (erişim tarihi: 15.08.2017).
<http://docplayer.org/8810025-4-die-voelkerwanderung-und-das-fruehe-mittelalter-voelkerwanderungszeit.html> (erişim tarihi: 05.02.2018).

¹⁸³<https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/geschichte/artikel/voelkerwanderung-europa> (erişim tarihi: 15.08.2017).

¹⁸⁴Günümüz Fransa, Belçika, İsviçre ve İtalya’nın kuzey bölgesini kapsar.

¹⁸⁵<http://www.zeit.de/2015/29/voelkerwanderung-germanen-europa-geschichte> (erişim tarihi: 15.08.2017).

gerçekleştiği için, “mesleği öğrenme” amaçlı bir iç göç olarak da algılanmaktadır. Bu esnaf adaylarının göçü Alman geleneğinden kaynaklanıp başta gönüllü olmasına rağmen, zamanla zorunlu hale getirilmiştir. Göç edip tecrübe sahibi olan esnaf adayları ancak kendilerine öngörülmuş göç süresini başarıyla tamamladıktan sonra esnaflık diplomasını elde edebilmekteydiler. Esnaf adaylarının gerçekleştirmek zorunda oldukları eğitim süreleri bölgeden bölgeye değişmekteydi.

Günümüz Avusturya sınırları içerisinde bulunan çeşitli bölgelerde aynı zanaat türü için farklı eğitim görme süreleri mevcuttu. Örneğin terzilik eğitimi almak için Aspern bölgesinde 2 sene eğitim yeterli olurken, Fischamend bölgesindeki terzi adaylarına 6 sene eğitim zorunluluğu getirilmiştir. Bu eğitim süreleri seçilmiş zanaatların ülkedeki ekonomik durumuna ve ülkeye olan ekonomik katkılarına ve aynı zamanda mevcut olan yer kapasitesine göre değişim gösterebilmekteydi. Eğer bir esnaf adayı kendisine öngörülen süreden önce eğitimini bırakırsa, o ana dek görmüş olduğu eğitim süresi yok sayılıp tekrar sıfırdan eğitimine başlamak zorundaydı. Eğitim süresini dolduran adaylar ise süre bitiminin ardından ilk çıkış noktalarına geri dönüp esnaflık diplomalarını alabilirlerdi.

Başlarda esnaf olabilmek için göç yolu ile eğitim almak sadece gönüllüğe dayanırken, 16. yy.'ın sonlarına doğru nüfus yoğunluğunun oluşturmuş olduğu kıtlık riski nedeniyle göç yolu ile eğitim alınması zorunlu hale getirilmiştir. Nüfusun böylece farklı bölgelere dağılması hem iş dağılımını sağlamakta hem de nüfus yoğunluğunu dengelemekteydi. Zorunlu esnaflık eğitimi için yasalarda oluşturulmuştur. Örneğin 1785’de “Öttinger Wanderordnung” (Öttinger Göç Yönetmeliği) yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte özellikle göç sürelerinin önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca esnaf adaylarının daha iyi tecrübe edinebilmeleri için yönetmelikte onlara İngiltere ve Fransa’ya gitmeleri de önerilmiştir. Fakat zorunlu eğitim göçünde bir istisna bulunmaktaydı. O istisna ise bedelli esnaflıktı. Göç etmek istemeyen esnaf adayları kendi buldukları bölgede eğitimini görüp, göçün bedeli için de belirli bir ücret ödeyerek esnaflık diplomalarını alabilmekteydiler.

Esnaf göçmenliği genelde köylerden şehirlere doğru yapılmaktaydı. Özellikle Batı Almanya ile Köln bölgeleri en çekici bölgeler olarak algılanmaktaydı. Esnaf göçmenliğinin ülkeye olduğu kadar, göç eden bireylere de olumlu etkileri olmuştur. Örneğin ülke açısından bakıldığında iş dağılımı nedeni ile dengesiz iş istihdamı olmamaktaydı. Ayrıca esnaf adayları aldıkları bilgileri gittikleri farklı bölgedeki esnaf adayları ile paylaşarak esnaflığın çeşitli alanlarının gelişmesine katkıda bulunmaktaydılar. Bireyler ise yaşadıkları bölgeden göç ederek sorumluluk sahibi olmayı öğrenmekteydiler. Ayrıca farklı bölgelerin gelenekleriyle tanışıp kültürel anlamda zenginlik oluşturmaktaydılar. Göçün göç edenlere en büyük katkısı

ise, iş konusunda her bölgede farklı bilgiler edinip yeteneklerini geliştirme şansına sahip olmalarıydı¹⁸⁶.

Farklı bölgelere giden esnaf adaylarının kalacak yeri olmadığı için çalıştıkları atölyenin sahibinde yani ustalarının evinde kalmaktaydılar. Usta ve öğrencinin arasında bir usta – çırak ilişkisi mevcuttu. Çırak, ustasına karşı itaatkâr ve sadık bir tutum sergilemekteydi¹⁸⁷. Esnaf adaylarının çalıştıkları yerlerde söz hakları olmadığı için, taleplerini dile getirememektedirler. Bu nedenle 16. yy.'da kendi istek ve taleplerini savunmak için dernek kurdular (Gesellenverband). Bu dernek sayesinde örneğin esnaf adayları haftada 1 gün izin alma hakkını kazandılar. Adaylar bununla birlikte her Pazartesi günü izinli olma şansını elde etmişlerdi¹⁸⁸. Esnaf adaylarının taleplerine kulak verilmesi önemliydi, çünkü o zamanki çalışan nüfusun dörtte biri esnaf adaylarından oluşmaktaydı¹⁸⁹.

2.1.1.3. Denizaşırı Yollarla Yapılan Göç

1816 – 1817'de henüz çiftçiliğin baskın olduğu Alman ekonomik sisteminde o dönemlerde kötü hasat nedeni ile kıtlık ve fakirlik belirginleştiği için 1830 – 1840 seneleri arasında yılda 20.000 Alman başka ülkelere göç etmekteydi. 19. yy.'ın birinci yarısına kadar Almanlar Rusya ve Habsburg hanedanlıklarına göç etmekteydiler. Fakat Alman tarihinde Almanların yurt dışına gerçekleştirmiş oldukları göçün en yoğun dönemi 19. yy. ile 20. yy.'ın başlarıdır. O dönemde Alman coğrafyasında tarım temelli ekonomiden sanayileşme temelli ekonomi dönemine geçiş yaşanmaktaydı ve bu geçiş sürecinde tarımın katma değeri azaldığı için işsizlik oranı sürekli artmaktaydı. İşsizliğin yanı sıra, nüfus yoğunluğu da söz konusuydu.

Örneğin, 1880'de Alman İmparatorluğu 45 milyon nüfusa sahipken, sadece 10 yıl içerisinde % 25 nüfus artışı ile nüfus 56 milyona yükselmiştir. Alman topraklarındaki ekonomik düzenin değişimiyle birlikte sosyo – demografik olarak bir krize girilmiştir ve halk daha iyi bir yaşama sahip olmak için denizaşırı yollarla yurt dışına göç etmek zorunda kalmıştır. Göç durağı olarak tercih edilen ülkeler arasında Kuzey Amerika ilk sırada yer almıştır. Kuzey Amerika'nın ardından sırasıyla Kanada, Brezilya, Arjantin ve Avusturya tercih edilmekteydi. Alman İstatistik verilerine göre 1847 – 1914 yılları arası denizaşırı ülkelere göç eden 4.5 milyon Alman'dan neredeyse 4 milyonu (% 89) A.B.D'ye, 86.500'ü (% 1,9) Kanada'ya, 89.000'i (% 2) Brezilya'ya, 56.000'i (% 1,3) Avustralya'ya ve 1871 – 1914 (1847 – 1871 arası veriler bulunamadı) yılları arasında da 24.400 Alman (% 0,9) Arjantin'e

¹⁸⁶Bade, 2004: 51 – 80.

¹⁸⁷<http://mobile.hls-dhs-dss.ch/m.php?article=D16371.php> (erişim tarihi: 17.08.2017).

¹⁸⁸<http://www.holzmeister-halberstadt.de/sites/historie.htm> (erişim tarihi: 17.08.2017).

¹⁸⁹<https://hemdohnaht.wordpress.com/2015/11/10/wanderjahre-und-walz-damals-und-heute/> (erişim tarihi: 17.08.2017).

göç etmiştir. 19. yy.'ın ilk on yılında göç eden Almanların çoğu Batı Avrupa'daki Antwerpen, Rotterdam ve Ce Havre limanlarından faydalanmışlardır. 19. yy.'ın ortasından itibaren ise Bremen ve Hamburg bölgelerindeki limanlar daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. O dönemlerde yurt dışına olduğu gibi yurt içine de göç söz konusu olmuştur. İnsanlar köylerden kentlere veya kentlerden kentlere de göç etmişlerdir. Yoğunlukla hem iç hem de dış göç söz konusuydu. Bu sebepten dolayı da o dönemde gerçekleştirilen göç hareketi Alman tarihinde yapılmış olan en büyük kitle hareketi olarak tarihe geçmiştir. Denizaşırı yollarla gerçekleştirilen göç 19. yy.'ın ortalarından itibaren ve 20. yy.'ın başlarını kapsamaktadır¹⁹⁰. Hatta 19. yy.'ın ikinci yarısı Almanların kitlesel göçü gerçekleştirdiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır¹⁹¹.

Birinci göç dalgası Avrupa'nın 1848 devrimleri zamanına denk gelmiştir. Devrimler nedeni ile göç eden birçok Avrupalı gibi Almanlarda yurt dışına göç etmiştir. Örneğin 1852'de 176.403, 1854'te ise 239.246 Alman yurt dışına göç etmiştir. Devrimler sürecinde göç eden Almanlar meslek olarak zanaatkârlar, küçük çiftçiler ve küçük işletme sahiplerinden oluşmaktaydı. Bu grup, devrim sonrası kendi ekonomik ve sosyal statülerinin yoksulluğa dönüşeceği riskini öngördükleri için göç etme kararı almışlardır. O dönemde ekonomik liberalizmin modernleşmesine ayak uyduramayacaklarını ve bu yeni sistemin kurbanı olacaklarını düşünerek ülkeyi terk etme taraftarı olmuşlardır.

Fakat o dönemdeki devrimler dışında Alman halkın göç etmesi için başka sebepleri de vardı. Bunlardan en önemlisi Alman ekonomik düzeninin çiftçilikten sanayileşmeye geçişidir. Çünkü bu süreçte tarım ürünlerinin katma değeri düştüğünden çiftçilerin çoğu işsiz kalmıştır ve henüz yeni gelişmeye başlayan sanayi bölgelerinde de herkes için yeteri kadar iş imkânı oluşmamıştır. Aynı zamanda 1846–1847 yıllarında tarımsal ürünlerin fiyatı da artmıştır ve zaten çoğu işsiz olan Alman halkı artık yaşamlarını idame ettirebilmek için göç etmek zorunda kalmıştır.

Bu sebeplerin dışında I. Göç Dalgasını kapsayan süreç içerisinde birde birinci dünya ekonomik krizi yaşanmıştır (1857–1859). Böylece ilk göç dalgası olarak Alman halkı A.B.D.'ye kitlesel bir şekilde göç etmiştir. Sadece 1854–1857 yılları arasında yarım milyondan fazla ve toplam olarak 1.3 milyon Alman denizaşırı yollarla göç etmiştir. Birinci göç dalgasının ardından 1861–1863 yıllarında yaşanan Amerikan iç savaşı nedeni ile Almanya'dan A.B.D.'ye göç durulmuştur. Fakat iç savaşın ardından ikinci göç dalgası tekrar devam etmiş ve bu sefer toplam 1 milyondan fazla Alman A.B.D.'ye göç etmiştir. İkinci göç dalgasının ardından A.B.D.'ye oluşan göç tekrar azalmıştır. Bunun sebebi ise 1873–1895

¹⁹⁰Bade, 2004: 307 – 318.

¹⁹¹Wenning, 1994: 107.

yılları arasında yaşanan “Büyük Depresyon” olmuştur. O süreçte iş piyasasındaki kriz nedeni ile durgunluk oluşmuştur ve Almanlar 1873–1879 yılları arasında A.B.D.’ye göçü tekrar azaltmıştır.

Almanların üçüncü göç dalgası 1880 yılında devam edip 19. yy.’ın en güçlü göç dalgası haline gelmiştir. Sırf ilk 5 yıl içerisinde 860.000 kişi göç edip toplamda 1880–1893 yılları arasında 1.8 milyon insan A.B.D.’ye denizaşırı yollarla göç etmiştir. Üçüncü göç dalgasının ardından 1923 senesine kadar Almanya’da iş imkânlarının çoğalması ile sosyal – ekonomik iyileşme fark edilir bir düzeye ulaşmıştı. Böylece 1923 yılından itibaren A.B.D.’nin çekiciliği Alman halkı için azalmaya başlamıştır. Fakat I. Dünya Savaşı sonrası Almanların dördüncü ve son göç dalgası başlamıştır. 1923’ten itibaren ve özellikle Versay Antlaşması sonrası milyonlarca insan yine A.B.D.’ye göç etmiştir. Dördüncü göç dalgasında insanların diğer göç dalgalarına göre çok daha farklı göç etme sebepleri ortaya çıkmıştır.

Örneğin Alman İmparatorluğunun I. Dünya Savaşı’nda yenilmesi nedeniyle İmparatorluğun çökmesi ve ülkenin Cumhuriyete geçişi insanların çoğunda kaygı ve hoşnutsuzluk yaratmıştır. Versay Antlaşması sonrası bölgelerin bölünmesi de (% 13 toprak kaybı) insanlarda güvensizlik hissi yaratmıştır. Kimi Almanlar ise daha önceki göç dalgalarının sebeplerinden dolayı zaten göç etmek niyetinde olmuşlar fakat araya giren I. Dünya Savaşı nedeni ile yerlerinden ayrılamayıp savaş bitimini beklemişlerdir. Ayrıca savaş sonrası ülkede yüksek enflasyon ortaya çıkmıştır. İnsanlar elde etmiş oldukları birikimlerini yüksek enflasyona harcamak yerine, A.B.D.’de yeni bir düzen kurmak için birikimlerini orada harcamayı tercih etmişlerdir. Birinciden üçüncü göç dalgasına kadar daha çok aileler göç ederken, dördüncü göç dalgasında ise daha çok bireyler tek başına göç etmişlerdir. Örneğin, 1881 – 1890 yılları arasında % 57,8 aileler ve % 42,2 bireyler göç ederken, 1921 – 1928 yılları arasında % 33,8 aileler ve % 66,2 bireyler göç etmiştir¹⁹².

2.1.1.4. Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya Yapılan Göç

II. Dünya Savaşı sonrası yenik düşen Almanya, Doğu ve Batı olarak ikiye bölündü. Batı Almanya demokratik bir düzene geçerken, Doğu Almanya 450.000 Rus askerinin varlığı ile Sovyet işgal bölgesi haline gelmiştir¹⁹³. 1945 sonrası ikiye bölünmüş olan devletlerarasında sosyo – ekonomik ve siyasi olarak zamanla gitgide büyüyen bir fark oluşmaktaydı. Alman Demokratik Cumhuriyeti’nde (Deutsche Demokratische Republik – DDR) yaşayanların, Almanya Federal Cumhuriyeti’ndeki (Batı Almanya) sosyo – ekonomik durumun daha iyi olduğunu fark etmeye başlamaları üzerine Batı Almanya’ya doğru göç etme

¹⁹²Bade, 2004: 303 – 322.

¹⁹³Wehler, 2008: 31.

eğilimleri hız kazanmıştır. Örneğin 1945 – 1989 yılları arasında toplam 4.9 milyon insan Batı Almanya'ya göç etmiştir¹⁹⁴.

İnsanların Batı'ya doğru göç etme isteklerinin ardında çeşitli sosyo – ekonomik ve siyasi sebepler vardır. Öncelikle, Doğu Almanya, Sovyetler Birliği'nin işgali altında yönetilmekteydi ve demokratik bir düzenden yoksundu. İnsanlar Batı Almanya'da olduğu gibi istedikleri siyasi düşünceyi özgürce ifade edememekteydiler çünkü muhalefete karşı ağır yaptırımlar mevcuttu. Ekonomik olarak ise yine Batı Almanya, Doğu Almanya'ya kıyasla çok daha öndeydi. Doğu Almanya bu hıza yetişmek hatta Batı Almanya'yı ekonomik alanda geçmek hevesi ile birtakım halkın hoşuna gitmeyecek politikalar uyguladı. Örneğin tarımın gelişmesi için 19.000 Çiftçilik Üretim Kooperatifi (Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaft – LPG) kuruldu. İlk zamanlarda çiftçiler kendi isteği ile bu kooperatiflerden birisine geçerken, 1960 sonrası yarım milyon çiftçi LPG'ye geçmek zorunda kalmıştır. Bu insanların arazileri birden kamulaştırılıp ellerinden alınmıştır (arazilerin % 85'i kamulaştırıldı). Artık Doğu Almanya'da çiftçilik devlet eliyle yapılmaktaydı. 1945'te ise kooperatife gönüllü katılımın istisnası vardı. O yıllarda devlet, 100.000 hektardan fazla araziye sahip olan çiftçilerin arazilerini hiçbir karşılık vermeden ellerinden almaktaydı. Eylül 1945'de sırf 7.000 çiftçinin arazisi böylece ellerinden alınmıştı. Arazilerin ardından bütün bankalar, sigortalar ve sanayi işletmeleri de devlet eline geçmiştir. Ayrıca Doğu Almanya'daki zanaatkârlar ve küçük işletme sahipleri devlet tarafından sürekli baskı altındaydılar. Böylece Doğu Alman halkı baskı altında olmaksızın ve daha iyi ekonomik koşullara sahip olmak istedikleri için Batı Almanya'ya doğru göç etmeye karar vermişlerdir¹⁹⁵.

1960'lı yıllarda Doğu Almanların Batı'ya en yaygın göç etme nedenleri arasında Batı Almanya'ya seyahat etme izninin verilmemesi yer almaktadır. Doğu Almanlar Batı'ya gitmek için devletten bir seyahat izni talebinde bulunmak zorundaydılar. Batı'ya seyahat izni çıkmadığı takdirde o tarafa gitmeleri kesinlikle yasaktı. Doğu Almanlarda başka bir göç etme arzusunu yaratan sebep ise, arazilerinin kamulaştırılmasıdır. İnsanlar Batı Almanya'da olduğu gibi özel mülkiyete sahip olmak istemekteydiler. Ayrıca kimi Doğu Almanların Batı Almanya'da ailesi vardı. Kendileri aile birleşimi istedikleri için, ülkenin daha özgür olan tarafında yaşamayı tercih ederek Doğu'daki aile bireyleri Batı'ya göç etme kararı almaktaydılar¹⁹⁶.

¹⁹⁴<http://www.stern.de/politik/deutschland/mauerfall/statistik-des-schreckens-eine-diktatur-in-zahlen-3448144.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).

¹⁹⁵Wehler, 2008: 32, 26.

¹⁹⁶<http://www.chronik-der-mauer.de/material/178776/ausloesende-fluchtgruende-von-2-810-fluechtlingen-im-juli-1961-31-juli-1961> (erişim tarihi 23.08.2017).

Bu göç durumu zamanla Batı Almanya için bir avantaj haline gelmiştir. Çünkü Batı Almanya tek bir kuruş bile harcamadan fazladan iyi eğitilmiş ve çoğunlukla genç “yeni iş gücüne” sahip olmaktaydı. Hatta Batı’ya doğru yapılan bu göçler sayesinde Batı Almanya’nın 1950 – 1960 yıllarında ekonomik durumu olduğundan daha da iyi bir hal almaktaydı¹⁹⁷. Özellikle genç kalifiye işçiler ve akademisyenler yoğunluklu olarak Batı Almanya’ya doğru göç etmekteydi. Örneğin 1949 – 1961 yılları arasında 2.7 milyon insan Doğu’dan Batı’ya göç etmiştir¹⁹⁸. Bu durum artık DDR için büyük bir kayıp haline gelmeye başlamıştır. Zaten ekonomik olarak kötü bir hal alan ülke, göç nedeni ile hem nüfus kaybına hem de gelişmiş akademisyenlerini ve personelini kaybetmekteydi. Örneğin sırf 1960 yılında 199.000 insan Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya göç etmiştir¹⁹⁹ ve Temmuz 1961 kayıtlarına göre Batı’ya doğru 30.000 kişi göç etmiştir. 1961’den sonra her gün Batı’ya doğru göç eden insanlar olmuştur. Her ay 10.000’lerce insan göç etmekteydi²⁰⁰ ve sonuçta 1961’den 1963’e kadar toplam 130.000 insan Almanya Federal Cumhuriyeti’ne göç etmiştir²⁰¹.

Doğu Almanya artık bu gitgide çoğalan göçü durdurmak için kendi halkını bir nevi kendi ülkesinde hapsedmeye niyetliydi. Böylece 12.08.1961 tarihinde gece vakti meclisten Berlin’i ikiye bölen ve böylece Doğu Almanların Batı’ya göçünü engelleyecek olan “Berlin Duvarı”nın örülmesi kararı çıktı. Bu karar Sovyetler Birliği’nin desteği ile, Doğu Almanya devlet başkanı ve aynı zamanda SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi) başkanı ve Doğu Almanya Ulusal Savunma Konsey Başkanı olan Walter Ulbricht’ten çıktı. Böylece 13.08.1961’in sabahında sessizce (henüz halkın haberi yok) duvarın örülmesine başlanıp 17.08.1961’i 18.08.1961’e bağlayan gece duvarın örülme işlemi sona ermiştir. 1600 kilometre uzunluğunda dikenli tellerle örülü duvar, Doğu Almanya’daki 17 milyon insanın Batı’ya gitmesini engelleyecektir²⁰². Berlin duvarı artık o tarihten itibaren 28 yıl boyunca Doğu ve Batı Almanya’yı ayıracaktır²⁰³.

Fakat Berlin Duvarının örülmesi insanların Batı’ya doğru göç etmesine görünen bir engel oluşturmuş olsa bile, insanlar çeşitli kaçak yollardan yine de göç etmeye çalışmışlardır. 1961’den sonra göçün en yoğun olduğu dönem, ilk olarak duvarın örüldüğü ve son olarak da duvarın yıkıldığı yıl olmuştur: 1961’de toplam 236.390 kişi ve 1989’da da 388.396 kişi Batı Almanya’ya göç etmiştir. Fakat 1961’den 1989’a kadar toplamda 1.25 milyon Doğu Alman Batı’ya doğru kaçak olarak göç etmiştir. Berlin Duvarının doğu kısmına silahlı askerler

¹⁹⁷Wehler, 2008: 36.

¹⁹⁸<http://www.lpb-bw.de/mauerbau.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).

¹⁹⁹Wehler, 2008: 32.

²⁰⁰<http://www.lpb-bw.de/mauerbau.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).

²⁰¹Wehler, 2008: 32.

²⁰²Schrader, 2015: 622.

²⁰³<http://www.lpb-bw.de/mauerbau.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).

yerleştirilmesinin yanı sıra 1.3 – 1.4 milyon civarında mayın döşenmiştir. Bunun yanı sıra kaçakçılığın kesinlikle engellenmesi için gözlemci köpeklerde kullanılmıştır. Batı'ya doğru göç etmek isteyen Doğu Alman halkı bu engeller nedeni ile çeşitli kaçak yollardan göç etmeye kalkışmışlardır. Örneğin 5.500 kişi Baltık Denizini (Ostsee) üzerinden yüzerek Batı'ya ulaşmayı hedeflemiştir. Bu 5.500 kişiden maalesef 174 kişi Baltık Denizinde boğularak yaşamını yitirmişlerdir. 4522 kişi ise yüzme esnasında Doğu Alman askerleri tarafından yakalanıp tutuklanmışlardır. Yüzerek Batı'ya göç etmeyi başaranların sayısı 5.500 kişiden sadece 913 olmuştur²⁰⁴. Bu 913 kişinin arasında 24.07.1971'de 28 kilometrelik mesafeyi 26 saat yüzerek Batı'ya ulaşan Doktor Peter Döbler'de yer almaktadır. Doktor Peter Döbler yüzerek kaçma planını 2 yıl öncesinden planlamıştır. Kendisi bunun için 2 yıl boyunca her gün yüzmüş, yüzeceği rotaları belirlemiş ve kendi dalgıç elbisesini kendisi hazırlamıştır²⁰⁵.

Bir başka kaçak yollardan göç etme durumu ise balon ile göç etme olmuştur. Günümüzde turizmde kullanılan balonları o zamanlarda insanlar kendileri gizlice üretip Batı'ya doğru kaçışta kullanmışlardır. Balon ile kaçışı deneyen toplam 110 kişi olmuştur. İki aile örneğin (Strelzyk ve Wetzel aileleri) 15.08.1979'u 16.08.1979'a bağlayan gecede, 2 yıl boyunca hazırladıkları balon ile Almanya'nın Bavyera eyaletine göç etmişlerdir²⁰⁶:

Fotoğraf 2.1 Kendi Ürettikleri Balon ile Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya Kaçan Strelzyk Ailesi

²⁰⁴ <http://www.stern.de/politik/deutschland/mauerfall/statistik-des-schreckens-eine-diktatur-in-zahlen-3448144.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).

²⁰⁵ <http://imgur.com/gallery/Mj11X> (erişim tarihi: 24.08.2017).

²⁰⁶ <http://www.br.de/franken/inhalt/zeitgeschichte/ddr-ballonflucht-naila-100.html> (erişim tarihi 24.08.2017).

Kaynak: Kurioso, 2009²⁰⁷

2.1.2. Alman Coğrafyasındaki Yabancı Göçmenler

Alman coğrafyasındaki yabancı göçmenlerin varlığı I. ve II. Dünya Savaşı'nın ardından başlayıp, günümüze kadar varlığını sürdürmektedir. Örneğin I. ve II. Dünya Savaşı esnasında Alman topraklarında zorunlu işçiler çalıştırılırken, 20. yy.'ın ilk yarısından itibaren anlaşmalı göçmen işçiler alınmaya başlanmıştır. 20 yy.'ın sonlarında ise savaş ve zulüm nedeni ile Almanya'ya çok sayıda mülteci gelmiş ve halen de gelmeye devam etmektedir.

2.1.2.1. Zorunlu İşçiler

Almanya'da I. ve II. Dünya Savaşları esnasında çok sayıda yabancı işçi zorunlu olarak çalıştırılmaktaydı. Almanya tarımsal alanda işçi sıkıntısı çektiği için dönem dönem mevsimlik çalışanlara ihtiyaç duymuştur. Fakat savaşın başlamasından sonra tarımda çalışan yerel halkın orduya katılımı nedeni ile artık eskisinden daha çok çiftçiye ihtiyaç duyulmuştur. Çiftçiliğin süreklilik arz etmesi ve savaşan Alman halkının gıda tüketiminin karşılanabilmesi için Alman devleti yabancı ülkelerden getirilen zorunlu işçilere her iki Dünya Savaşı döneminde de ihtiyaç duymuştur²⁰⁸.

Bu zorunlu işçilik, devlet kontrolü ve askeri baskı altında uygulanmaktaydı. Yabancı zorunlu işçiler arasında özellikle Ruslar ve Polonyalılar I. Dünya Savaşı öncesinde tarım alanında mevsimlik işçi olarak çalışmaktayken, savaş esnasında düşman devletlerin vatandaşları oldukları için “mevsimlik işçiler” statüsünden önce “savaş işçileri” kısa bir süre sonra da “savaş esirleri” konumuna gelmişlerdir.

I. Dünya Savaşı esnasında artık Rusların ve Polonyalıların Alman topraklarını terk etmeleri resmî olarak yasaklanmıştır. Bu yasaklama uygulamasının “Yabancılar Politikası” kapsamında gerçekleştirilmesiyle Ekim 1914'de 300.000 Rus ve Polonyalı işçi zorunlu olarak Almanya'da kalmışlardır. I. Dünya Savaşı esnasında Almanya'da toplamda 2.8 milyon savaş esiri çalıştırılmıştır. Bu savaş esirlerinin sayısı I. Dünya Savaşı'nın ilk senesinde o kadar çok çoğalmıştır ki, konakladıkları yerlerde kapasite sıkıntısı çekilmeye başlanmıştır. Buna çözüm olarak 1914 Aralık ayından itibaren savaş esirleri özel şirketlere çalıştırılmak üzere gönderilmiştir. Böylelikle, konaklama ile yeme – içmelerinden onları kullanan şirketler sorumlu hale gelmişlerdir. Savaş esirleri ilk olarak tarım alanında kullanılıp, ardından özel şirketlerde çalıştırıldıktan sonra farklı alanlarda da çalıştırılmışlardır.

²⁰⁷ <https://kurioso.es/tag/peter-strelzyk/> (erişim tarihi: 06.12.2018).

²⁰⁸ <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/199405/kriegswirtschaft-und-zwangsarbeit> (erişim tarihi: 26.08.2017).

Örneğin Nisan 1915'ten itibaren esirlerin bir kısmı madencilikte, birkaç ay sonra ise yine tarlaların hasat işlerinde ve sonbahar 1915'den itibaren de ağır sanayi (metal) işlerinde çalıştırılmışlardır. Burada dikkat çeken durum ise, savaş esirlerinin ırkına göre bu sayılan alanlara çalıştırılmak üzere dağıtılmalarıdır. Örneğin Ruslar, Sırp ve Polonyalılar ağırlıklı olarak tarım alanlarında çalıştırılırken, Fransızlar, İtalyanlar ve Belçikalılar ağır sanayi kesimlerinde çalıştırılmaktaydılar.

I. Dünya Savaşının ilk yılında Almanya'ya girişleri yasak olan Rus kökenli Yahudiler, ülkede hâlâ iş gücü açığı bulunması sebebi ile 1915 yazında zorla Almanya'ya getirilip demiryolu ve hafriyat işlerinde çalıştırılmışlardır. Savaş esnasında toplam olarak 30.000 Rus kökenli Yahudi çalıştırılmıştır. I. Dünya Savaşının sonunda ise 500.000 – 600.000 civarında Rus ve Polonyalı zorunlu işçi kayda geçirilmiştir. Savaş esirlerinin Almanya'ya getirilmesi ülkeden ülkeye farklı uygulamalarla gerçekleşmiştir. Örneğin Doğu'dan gelen Yahudilere, ilk olarak ülkelerindeki şehir merkezine gelme emri verilmiştir. Şehir merkezinde toplanan insanlar Alman askerlerinin kontrolü ile tren istasyonuna götürülüp tren yolu ile Almanya'ya getirilmişlerdir²⁰⁹.

Polonyalılar da ise I. Dünya Savaşının ardından hâlâ iş gücüne ihtiyaç duyulduğu için bu sefer genç yaşta Polonyalılar Almanya'ya zorla getirilmişlerdir. Polonyalı gençlerin savaş esiri olarak Almanya'ya götürüleceklerine dair önceden haberleri olmaksızın, kendileri okullardan, kiliselerden, sinemalardan Alman askerleri tarafından toplanarak götürülmüşlerdir. Sadece 1 yıl içerisinde 1 milyondan fazla Polonyalı (yarısı kadın) işçi Almanya'ya getirilmiştir. II. Dünya Savaşı esnasında ise Almanya'ya, I. Dünya Savaşı'na göre çok daha fazla sayıda, tam tamına 8 milyon zorunlu işçi getirilmiştir. Bu sefer yabancı çalışanlar 4 kategoriye ayrılmışlardır: Yabancı sivil çalışanlar, yabancı savaş esirleri, Nazi toplama kampındaki esirler ve Avrupalı Yahudiler. Yabancı sivil çalışanlar halk arasında “Yabancı Çalışanlar” olarak tanımlanmaktaydı ve bu 4 grup arasında en kalabalık olanıydı.

1944 yılında Almanya'da bulunan yaklaşık 5 milyon yabancı çalışanın çoğunluğunu, 2 milyon ile Sovyet vatandaşları, 1 milyon ile de Polonya vatandaşları oluşturmaktaydı. Yabancı sivil esirler ise çoğunlukla Polonyalılardan, Sovyetlerden ve Fransızlardan oluşmaktadır. Bu grubun içerisinde ayrıca savaş esnasında esir alınan 600.000 İtalyan asker de bulunmaktadır (1943'de İtalya'nın savaştan çekilmesinin ardından esir alındılar). Nazi kampında zorla çalıştırılan esirlerin sayısı ise 1944'te 350.000 olarak kaydedilmiştir. Avrupalı Yahudiler ise başta buldukları bölgelerde çalıştırılmışlardır. Ardından da Polonya'ya

²⁰⁹Herbert, 2001: 86, 88, 95, 99 – 101.

götürülüp oralardaki gettolarda, zorunlu işçilerin depolarında veya toplama kamplarında çalışmak zorunda bırakılmışlardır²¹⁰.

Tarihçi Friedrike Littmann'ın araştırmalarına göre, Almanya'nın Hamburg kentinde zorunlu işçilik inanılmaz derecede göze batmaktaydı. Littmann'a göre II. Dünya Savaşı esnasında Hamburg'da 500.000 zorunlu çalışan işçi mevcuttu. Bunların arasında kadın, erkek ve çocuklar da vardı. Bu 500.000 zorunlu işçi, konaklamaları için tüm şehre yayılmış olan 1300 tane depoya (okul, eğlence salonları, ambar gibi depolar) dağıtılmışlardı. Çalışma alanı olarak bu insanlar çoğunlukla tarlalarda, evlerde ve şirketlerde görevliyidiler. Hamburg'a zorla getirilen Polonyalı ve Rus işçiler arasında çoğu kişi henüz reşit değildi. Birçok işletme 10 yaşını dolduran çocukları çalıştırmaktaydı. Şirketler zorunlu çalışan yabancıları işletmelerinde yoğun olarak kullanmaktaydılar. Hatta bazı şirketlerde zorunlu yabancı çalışanların oranı % 70'lerde seyretmekteydi²¹¹.

Bu kullanılan insanlar işverenlerine ekonomik anlamda avantaj sağladıkları için onları sömürmekte gözünü bile yummayan işveren sayısı oldukça fazla olmuştur. Normal çalışan yerliler ile zorunlu olarak çalıştırılan yabancı işçiler arasında müthiş bir ayırım yapılmıştır. Yabancı zorunlu çalışanlar, yerli çalışanların aldıkları maaştan çok daha düşük bir gelir elde etmekteydiler. Prusya meclisinden bir milletvekilinin açıklamasına göre işverenler, firmalarındaki zorunlu çalışanların savunmasız olduklarını ve orayı terk edemeyeceklerini bildiklerinden ya çok az maaş vermekteler ya da hiç maaş vermemektedirler. Hatta çoğu işveren maaş yerine gıda veya savaş sonrası bozdurulabilecek çekler vermişlerdir²¹².

Yabancı işçilerin yerel halktan ayırt edilmeleri için aşağılayıcı bir şekilde kendi kıyafetlerinde bir simge taşıma zorunluluğu getirilmiştir. Örneğin Polonyalı işçiler kıyafetlerinin üzerinde bir "P" harfi, Ruslar ise "OST" (Ostarbeiter = Doğu İşçileri) şeklinde bir simge taşımaktaydılar. Ayrıca yabancı çalışanların yerli halk ile iletişimde olmaları kesinlikle yasaklanmıştır ve ölüm cezasına kadar varan ağır cezaları olmuştur. Yabancı çalışanların yerel halk ile temasta bulunmaları riskinin önlenmesi için, kendilerinin kiliseye gitmeleri yasaklanmış ve otobüsleri sadece özel izin ile kullanabilmişlerdir. Olası bir isyan çıkması durumunda ise Gestapo²¹³ tarafından vurulmaktaydılar. Yani zorunlu olarak getirilip çalıştırılan yabancıların ekonomik ve sosyal özgürlükleri tamamen ellerinden alınmıştır²¹⁴.

²¹⁰ Herbert, 2009: 10 – 11.

²¹¹ Landeszentrale für politische Bildung, Hamburg Freundeskreis KZ – Gedenkstätte Neuengamme e. V. KZ – Gedenkstätte Neuengamme, 2007: 2.

²¹² Herbert, 2001: 94.

²¹³ Gestapo: Almanya'nın gizli devlet polis örgütü.

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/gestapo> (erişim tarihi: 24.11.2018).

²¹⁴ Landeszentrale für politische Bildung, Hamburg Freundeskreis KZ – Gedenkstätte Neuengamme e. V. KZ – Gedenkstätte Neuengamme, 2007: 2.

2.1.2.2. Anlaşmalı Göçmen İşçiler

Almanya’da II. Dünya Savaşı sonrası hızla gelişen ekonomik büyüme nedeni ile 1950’lerin ortalarından itibaren ülkede işçi açığı oluşmaya başlamıştır. O dönem ikiye bölünmüş olan Almanya’nın doğusundan (DDR) gelen göçmenler her ne kadar fazla olsa da, 1961’de Berlin Duvarı’nın örülmesi ile birlikte işçi kıtlığı sorunu tekrar gündeme gelmiştir. Federal Almanya (Batı Almanya) da bu soruna çözüm olarak yabancı ülkelere iş gücü talebinde bulunmaya başlamıştır²¹⁵.

Federal Almanya ilk olarak İtalya (1955) ile iş gücü anlaşması yapmış, ardından sırasıyla İspanya (1960), Yunanistan (1960), Türkiye (1961), Fas (1963), Portekiz (1964), Tunus (1965) ve Eski Yugoslavya (1968) ile yabancı iş gücü anlaşması imzalamıştır²¹⁶. Eski Yugoslavya’dan yani bugünkü Bosna – Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Slovenya’dan iş gücü sağlanmıştır²¹⁷.

Batı Almanya’nın ekonomik patlama sürecinde gelen yabancı iş gücüne ağırlıklı olarak endüstri alanında (seri üretim ve ağır sanayide) ve madencilikte ihtiyaç duyulmuştur. Gelen işçiler ilk etapta belirli bir süre sonra tekrar ülkelerine geri dönme hayali ile geldikleri için, ailelerini yanlarında getirmemişlerdir²¹⁸. Zaten Alman yerli halk arasında yabancı işçiler “Gastarbeiter (Misafir İşçileri)” olarak adlandırılmaktaydılar. Fakat bu terim resmîyete hiç dökülmemiştir. Çünkü resmîyette, gelen iş gücü “Yabancı İşçiler” olarak adlandırılmıştır²¹⁹.

Yabancı işçiler Almanya için 1970’lere kadar o kadar büyük önem taşımaktaydılar ki, 10 Eylül 1964’de Almanya’ya gelen ilk 1 milyonuncu yabancı işçiyi (38 yaşındaki Portekizli Armando Rodrigues de Sá) devlet memurları tren istasyonunda ellerinde çiçeklerle karşılayıp kendisine bir motor hediye etmişlerdir:

²¹⁵http://m.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche_verhaeltnisse-eine_sozialkunde/138012/geschichte-der-zuwanderung-nach-deutschland-nach-1950?p=all (erişim tarihi: 27.08.2017).

²¹⁶http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Migration-Integration/Zuwanderung/Arbeitsmigration/arbeitsmigration_node.html (erişim tarihi: 27.08.2017).

²¹⁷Jankowitsch vd.,2000: 1.

²¹⁸http://m.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche_verhaeltnisse-eine_sozialkunde/138012/geschichte-der-zuwanderung-nach-deutschland-nach-1950?p=all (erişim tarihi: 27.08.2017).

²¹⁹Bade, 2004: 418.

Fotoğraf 2.2 Almanya'ya Gelen İlk 1 Milyoncu Yabancı İşçinin Hediye ile Karşlanması

Kaynak: Die Welt, 2014²²⁰.

Rodrigues Almanya'ya gelmeden önce Portekiz'de günde sadece 4 DM (Deutsche Mark) kazanırken, Almanya'da bazı zamanlar ayda 500 DM memleketine gönderebiliyordu. Kendisi ilk olarak Stuttgart şehrinde bir inşaat firmasında işçi olarak çalışıyordu. Daha sonraları ise Almanya'nın farklı şehirlerine gönderilmiştir. Rodrigues çoğu yabancı işçi gibi barakalarda yaşayıp boş zamanlarını hemşehrileri ile geçirmekteydi²²¹. Geçici olarak kalma planı ile geldikleri için ne yabancı işçiler ne de Alman hükümeti kendilerini ülkeye entegre etmek için çaba göstermemiştir²²².

1973 yılında oluşan petrol krizi nedeni ile Almanya'ya yabancı işçi alımı durdurulmuştur. Hatta o dönemlerde hükümetten, AB üyesi olmayan devletlerin yabancı iş gücüne (o dönem için: İspanya, Yunanistan, Türkiye, Fas, Portekiz, Tunus ve Eski Yugoslavya) 2 seçenek sunulmuştur: bu insanlar ya ülkelerine geri dönecekler ya da ailelerini de Almanya'ya getireceklerdi. Oluşan bu zorunlu durum sonrasında, 1973'de 2.5 milyon olan sosyal güvenliğe sahip yabancı işçi sayısı, 1985'de 1.6 milyona kadar düşmüştür. Fakat birçok kişi de ailesini getirdiği için azalan işçi sayısı, yeni gelen aile bireyleri ile aşağı yukarı dengelenmiştir²²³.

Yabancıların Almanya'da kalıp kalmamaları genelde ülkenin ekonomik durumuna göre değişmekte olan bir konuydu. Örneğin 1982 – 1985 yılları arasında Almanya'da ekonomik resesyona olduğu bir dönemde ülkeye gelen yabancı işçi sayısından fazla, ülkeden

²²⁰<https://www.welt.de/geschichte/article132083037/Die-ersten-Gastarbeiter-kamen-um-wieder-zu-gehen.html#cs-60-Jahre-Bundesrepublik-Der-millionste-Gastarbeiter.jpg> (erişim tarihi: 27.08.2017).

²²¹<https://www.welt.de/geschichte/article132083037/Die-ersten-Gastarbeiter-kamen-um-wieder-zu-gehen.html> (erişim tarihi: 27.08.2017).

²²²Schulz, 1999: 386.

²²³http://m.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche_verhaeltnisse-eine_sozialkunde/138012/geschichte-der-zuwanderung-nach-deutschland-nach-1950?p=all (erişim tarihi: 27.08.2017).

giden yabancı işçi olmuştur. Ülkeye gelen yabancı işçiler “misafir işçilik” hayali ile gelip, uzun vadede “kalıcı işçi” konumuna gelmişlerdir. Almanya ise gelen işçilerin artık kendi ülkelerine geri dönmelerini teşvik etmek için 1983’de “Gesetz zur Förderung der Rückkehrbereitschaft von Ausländern” adında bir kanun çıkartmıştır. Bu kanuna göre işsiz veya kısa süreli bir işte çalışan yabancıların ülkelerine geri dönme kararı almaları durumunda, Alman hükümeti kendilerine maddi yardımın (161 milyon DM²²⁴) yanı sıra birde o güne kadar işçilerin kendi emeklilik sigortalarına yatırdıkları paralarının tamamını çekebilme imkânını sunmuştur. Bu olanaklardan faydalanabilmek için gerçekleştirilmesi gereken şart ise bütün aile bireylerinin geri dönmeleri idi. Yani tek bir kişinin bu imkândan faydalanabilmesi için sadece kendisinin değil bütün aile bireylerinin birlikte geri dönmeleri zorunlu idi.

Fakat bu kanun umulan etkiyi yaratamamıştır. Sadece Türk vatandaşları üzerinde kısa bir süre için etki göstermiştir. Kanunun ardından Almanya’da bulunan Türk işçilerin 1983’de % 7.5’i ve 1984’de de % 15’i ülkeyi terk etmiştir. 1985 sonrası ise yabancıların sadece % 4.3’ü ülkeden ayrılmıştır. 1984 yılı hariç olmak üzere bu kanun kapsamında geri dönen yabancılar arasında çoğunluğu Türk vatandaşları oluşturmuştur. Şaşırtıcı bir şekilde geri dönüşü teşvik eden kanunun fazla etki etmediği diğer yabancı ülke vatandaşları çoğunlukla 1985 – 1994 yılları arasında ülkelerine geri dönmüşlerdir. Özellikle ülkesine dönen İspanyol işçilerin sayısı Türk işçilerin sayısından 4 kat fazladır. Yunan ve İtalyan işçiler de o yıllarda Türklere oranla çok daha fazla sayıda dönüş gerçekleştirmişlerdir. Bazı araştırmacılara göre, ülkeler arasında oluşan geri dönüş sayısındaki farklılaşmanın nedenini AB’ye üyelik sürecinde aramak gereklidir. Çünkü o dönem zarfında AB vatandaşı olan kişiler, ileride tekrar Almanya’ya geri dönme şansları bulunduğu için Türklere göre daha rahat bir şekilde ülkeden ayrılabilirler. Araştırmacılara göre Türkiye’nin ekonomik gelişmişlik seviyesi Almanya’nın ekonomik gelişmişlik seviyesinden daha geride olduğu için de Türkler geri dönmeyi tercih etmemektedirler. Zaten diğer yabancı ülke vatandaşlarına oranla Türkler 1970’lerden itibaren Almanya’daki en yoğun yabancı nüfusu oluşturmuştur. Örneğin 1995’de ülkede 2 milyondan fazla Türk yaşamaktaydı²²⁵. 1997 yılında ise Almanya’da 15 yıldan fazla süredir yaşayan toplam 3 milyon yabancı bulunmaktaydı ve Türklerin içindeyse her iki kişiden biri en az 15 yıldır Almanya’da yaşamaktaydı²²⁶.

Günümüz Almanya’sında yeniden anlaşmalı işçi alımı politikası izlenmektedir. Fakat bu sefer 1960’lı yıllardan farklı olarak nitelikli iş gücüne talep olmaktadır. 2017 Köln Alman

²²⁴Jankowitsch, Klein ve Weick, 2000: 95 Dipnot.

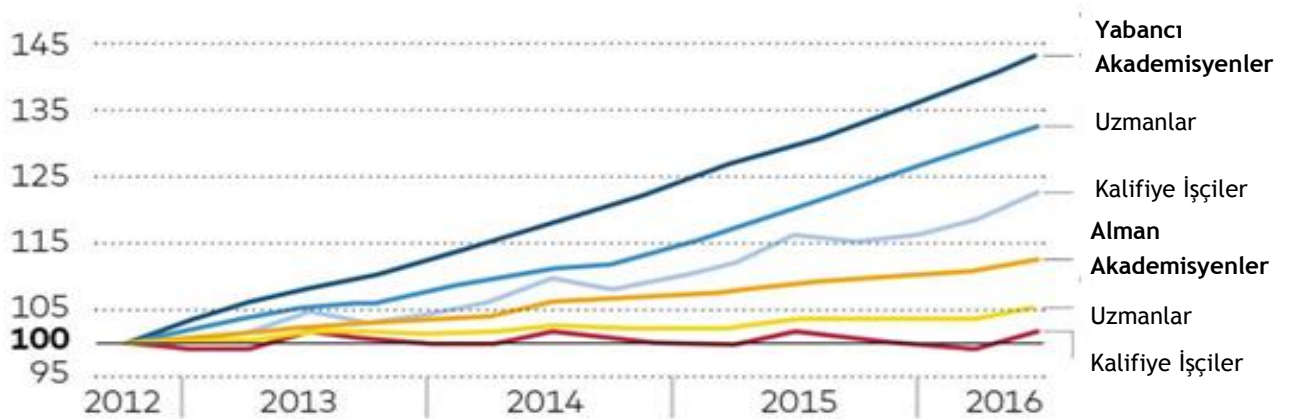
²²⁵Jankowitsch, Klein ve Weick, 2000: 94 – 95, 97 – 98, 104 – 105.

²²⁶Schulz, 1999: 387.

Ekonomisi Enstitüsü'nün MINT – Bahar Raporu'na (MINT²²⁷ - Frühjahrsreport des Instituts der Deutschen Wirtschaft Köln (IW)) göre, Almanya'da MINT alanında 430.000 iş açığı bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda gelen nitelikli yabancı iş gücünün olmaması durumunda bu iş gücü açığının şu anda çok daha yüksek seviyede olabileceği tahmin edilmektedir. Şu anda 1.6 milyon dolayında nitelikli yabancı işgücü MINT alanında çalışmaktadır. Almanya geçmiş yıllarda özellikle yabancı akademisyenler için de cazibe merkezi haline gelmiştir. 2011 – 2014 yılları arasında yine MINT alanında yaklaşık 435.000 akademisyen görevli olarak Almanya'ya gelmiştir. 2012 – 2016 yılları arasında ise Almanya'da MINT alanındaki yabancı uyruklu akademisyenlerinin sayısı Alman uyruklu akademisyenlerin sayısından fazladır:

Alman'dan Çok Yabancı

MINT - Mesleklerinde Alman ve Yabancı Çalışanların İstihdam Gelişimi, Index (2012 = 100)

Grafik 2.1 MINT – Mesleklerinde Alman ve Yabancı Çalışanların İstihdam Gelişimi²²⁸

Kaynak: IW Köln/Die Welt 2017.

Grafik 2.1'de görüldüğü üzere; 2012'de yabancı akademisyenler ve Alman akademisyenler aynı sayıdadırlar (100.000 kişi). Fakat her yıl yabancı uyruklu akademisyenler Alman uyruklu akademisyenlerin sayısını geçmeye başlamış ve 2016'da Almanya'da yaklaşık 145.000 yabancı uyruklu akademisyen görevliyken, Alman akademisyenlerin sayısı yaklaşık 115.000'de kalmıştır. Bu akademisyenler Almanya'nın Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'sına 53 milyar €'dan fazla yıllık katma değer sağlamaktadır²²⁹.

²²⁷Kelimenin açılımı: MINT = Matematik, Informatik (Bilgisayar Bilimi), Naturwissenschaften (Fen Bilimi), Technik (Teknoloji).

²²⁸<https://www.welt.de/wirtschaft/article164440845/Die-wachsende-Bedeutung-der-Arbeitsmigranten-fuer-Deutschland.html#cs-DWO-WI-MINT-js-Auslaender-jpg.jpg> (erişim tarihi: 27.08.2017).

²²⁹<https://www.welt.de/wirtschaft/article164440845/Die-wachsende-Bedeutung-der-Arbeitsmigranten-fuer-Deutschland.html> (erişim tarihi: 27.08.2017).

2.1.2.3. Savaş ve Zulüm Nedeni ile Gelen Mülteci ve Göçmenler

Savaş ve zulüm nedeni ile Almanya'ya gelen mülteci ve göçmenler arasında SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte gelen göçmenler ve mülteciler, Afganistan'da meydana gelen terör saldırıları nedeni ile gelen Afganistan halkı ile Suriye'deki iç çatışma sebebi ile günümüzde hâlâ göç eden Suriye halkı yer almaktadır.

2.1.2.3.1. Rusya ve SSCB Ülkelerinden Gelen Göçmenler

1991'de Rus Siyasetçi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) son lideri olan Mihail Sergeyeviç Gorbaçov'un gidişi ile birlikte Sovyetler Birliği hem ekonomik hem de siyasi bir kargaşanın içerisine girmiştir. Bunun yanı sıra, Sovyetler Birliğinin çöküşünün ardından eski Sovyetler Birliğini oluşturan devletlerin bağımsızlık mücadelelerine girişmeleri ve birbirleri ile de çekişmeleri bu süreci hızlandıran diğer etkenlerdir²³⁰.

Örneğin, 09 Nisan 1989'da Tiflis'te, Abhaz halkının uğradığı ırkçı tavırlara karşı Gürcüler tarafından protesto düzenlenmiş ve bu protestolarda 20 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun dışında, Ermenistan ve Azerbaycan arasında "Dağlık Karabağ" bölgesi için yapılan çatışmalarda da karşılıklı olarak katliamlar gerçekleşmiştir. Bir başka gerginlik ise Estonya, Letonya ve Litvanya'nın 1990'daki bağımsızlık mücadeleleri sırasında ortaya çıkmıştır. Rus halkı artık bu tarz kanlı iç savaşlardan ve onun getirmiş olduğu güvensizlik duygusundan doğal olarak kaçmak isteyip çözümü, Almanya örneğinde olduğu gibi farklı ülkelere göç etmekte görmüştür²³¹.

Post – Sovyet devlet düzeninde, halkın bir diğer göç nedeni olarak 1980'lerin sonunda oluşan Antisemitizm tutumunun yükselişi sayılabilir. Bu coğrafyada yaşayan Yahudi asıllıların göç etmek için gidebilecekleri 3 ülke bulunmaktaydı. Bunlar A.B.D., İsrail ve Almanya'ydı²³². Böylece 1989'da Sovyetler Birliğinden 50.000 Yahudi göç etmiştir²³³.Yahudiler o dönemin Almanya'sında, Batı Almanya'ya göç edebildikleri gibi, turist vizesi ile Doğu Almanya'ya da göç edebilmekteydiler.

1989 – 1990 arasında Alman Demokratik Cumhuriyetinin (DDR'in son dönemleri) yöneticileri, Sovyetler Birliği'ndeki Antisemitist tutuma maruz kalan Yahudilere bir yardım ve II. Dünya Savaşı'nda Alman hükümeti tarafından kendilerine uygulanan soykırıma bir özür olarak, zulüm veya ayrımcılık gören Yahudilere kapılarını açma kararını duyurmuşlardır.

²³⁰Neuer Zürcher Zeitung, 28./29. 12.1991: 1.

²³¹<https://www.nzz.ch/international/aufloesung-der-sowjetunion-vor-25-jahren-der-bankrott-eines-systems-ld.136566>(erişim tarihi. 25.09.2017).

²³²Fleckenstein, Yahudi müzesi sergisinden esinlenip hazırlanan katalog. 2012.

²³³<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoessiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).

Alman hükümeti bu durumu “Alman Tarihinin Sorumluluğu” olarak algılamaktaydı. Böylece Sovyetler Birliği’ndeki Yahudi asıllıların Almanya’ya gerçekleştirecekleri göçlerinin yasal bir gerekçesi olmak zorunda olduğu için, Alman hükümeti onlara yönelik olarak 1991’de “İnsani Yardım Kapsamında Kabul Edilen Mülteciler için Kanun” (Kontingentflüchtlingengesetz – HumHAG)²³⁴ kanununu çıkartmıştır²³⁵. Bu kanun 09 Ocak 1991’de yürürlüğe girmiş ve 2005’e kadar da geçerliliğini korumuştur. Bu kanun sayesinde Yahudiler Almanya’da süresiz oturma hakkına sahip olabilmişlerdir. Ayrıca bu elde etmiş oldukları süresiz oturma izni sayesinde de aynı zamanda Almanya’da çalışma iznini de elde edip, ülkenin sosyal ve eğitim sisteminden de yararlanabilmişlerdir²³⁶.

Alman hükümeti HumHAG kanunu sayesinde Yahudilerin 1991 – 2005 arası ülkeye göç etmelerini oldukça kolaylaştırmıştır. Örneğin, zamanında Almanya’ya göç etmek isteyen Vietnamlılarda (Boat People) olduğu gibi, geldikleri bölgede zulüm gördüklerini ispatlamak zorunda değildiler. Alman devleti için, ülkelerine göç etmek isteyen Yahudi asıllıların gerçekten Yahudi asıllı olduklarını ispat etmeleri yeterliydi. Bunun ispatı ise çok basitti, çünkü Sovyet kimliğinde “nacional’nost (uyruk)” kısmında “evrej (Yahudi, Musevi)” yazısı bulunuyordu. İspat olarak kimlikteki “evrej” yazısının yanı sıra doğum belgesi de geçerliydi. Post – Sovyet Yahudilerin Almanya’ya göçünü resmileştiren ve kolaylaştıran HumHAG kanunu Yahudilere o kadar çok cazip gelmiştir ki, 2003’den 2004’ün başlarına kadar kendileri İsrail’den çok Almanya’ya göç etmişlerdir (11.000 kişi İsrail’e, 19.000 kişi Almanya’ya).

Zamanla Yahudilerin göçünü azaltma ihtiyacı duyan Alman hükümeti, fazla göçü durdurmak amacı ile Ocak 2005’de “Zuwanderungsgesetz (Ülkeye Göç Edenler için Yasa)” kanununu yürürlüğe koyup HumHAG kanununu mülga etmiştir. Artık Almanya’ya göç etmek isteyen Yahudiler, Yahudi olduklarının ispatlama zorunluluğunun yanı sıra, Almanca’ya hakim olduklarını ve orada kendi yaşamlarını idame ettirebileceklerini belgelendirmek zorunda kalmışlardır. Hayatlarını idame ettirebileceklerinin bir göstergesi olarak da Alman hükümeti, gelmek isteyen Yahudilerden, bir işyeri ile yapılmış olan iş sözleşmesini belge olarak sunmalarını talep etmiştir. Ayrıca bu yeni kanuna göre, Almanya’daki Yahudi cemaatlerinden birisine üye oldukları takdirde ülkeye girme şansları da yükselmektedir. Fakat Almanya’daki Yahudi cemaatleri sadece Anne tarafından Yahudi olanları cemaatlerine kabul etmektedir (kendi inançlarına göre). Böylece kendisini sadece Babaları tarafından Yahudi olarak tanımlayan kişilerin Almanya’ya göçleri bir nevi zorlaşmıştır. Görüldüğü üzere,

²³⁴Kelime Açıklaması: Gesetz über Maßnahmen für im Rahmen humanitärer Hilfsaktionen aufgenommene Flüchtlinge – HumHAG: İnsani Yardım Kapsamında Kabul Edilen Mülteciler için Kanun

²³⁵<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).

²³⁶Fleckenstein, Yahudi müzesi sergisinden esinlenip hazırlanılan katalog, 2012.

HumHAG kanunun yürürlükten kalkması ile birlikte 2005'ten itibaren Almanya'ya çok az Yahudi gerçekleşmiştir (yılda 100 kişi dolaylarında)²³⁷. 1990 – 2012 yılları arasında eski Sovyetler Birliği'nden Almanya'ya toplam 214.209 Yahudi göç etmiştir. Fakat bunların çoğu sonrasında A.B.D. veya İsrail'e göç etmişlerdir²³⁸.

Günümüzde Almanya'da yaklaşık 100.000 – 105.000 dolaylarında Yahudi, Yahudi cemaatlerine mensuptur ve bunların en az %90'ı eski Sovyetler Birliği'nden göç eden kişilerdir. Şu anda eski Sovyetler Birliği ülkelerinde yaşayıp hala göç etmek isteyen Yahudi asıllılar bulunmaktadır. Fakat onları şartsız kabul eden tek ülke İsrail'dir²³⁹. Yewish Agency'nin verilerine göre 2011 – 2013 yılları arasında yılda yaklaşık 2.000 Ukraynalı Yahudi İsrail'e göç etmiştir²⁴⁰.

Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden Almanya'ya göç edenler arasında yoğunlukta olan bir diğer grup da Alman asıllılardır. II. Dünya Savaşı sonrası DDR'den eski Sovyetler Birliği bölgesine çok sayıda Alman vatandaşı çalıştırılmak üzere zorla götürülmüştür. Zorla götürülenlerin arasında sivil vatandaşlar ve savaş esirleri bulunmaktaydı. 1945 – 1955 arası toplam 12.770 kişi eski Sovyetler Birliği'ne götürülmüştür²⁴¹.

Bu zorla götürülen Alman halkı ve onlardan sonra gelen nesiller 1988 – 1997 arası Almanya'ya tekrar geri dönebilmişlerdir. Bu Doğu Bloğu'ndan gelen Alman asıllı insanlara “Ülkesine Geri Dönerler” (Spätaussiedler) olarak hitap edilmektedir. 1988 – 1997 arasında 2.4milyon Spätaussiedler Almanya'ya göç edip tekrar oraya yerleşmiştir. Doğu Bloğu'ndan gelen Alman asıllılar eski Sovyetler Birliği'nin farklı bölgelerinden Almanya'ya göç etmişlerdir. Örneğin, 1991 – 1996 arası gelenlerin % 54'ü Kazakistan'dan, % 35'i Rusya'dan (çoğu Sibiryalı), % 5'i Kırgızistan'dan ve % 6'sı da diğer devletlerden tekrar kendi ülkelerine göç etmişlerdir²⁴².

Bu gelen Spätaussiedler'lere Alman hükümeti anında oturma izni ve Alman vatandaşlığını vermiştir. Bunun yanı sıra eski Sovyetler Birliği'nde çalıştıkları yıllar da Almanya'daki emeklilik haklarına dâhil edilmiştir. Hem Spätaussiedler'ler hem de Yahudi asıllı Ruslar, Almanya'ya ilk geldiklerinde günümüz göçmenlerinin ilk gelişlerinde olduğu gibi mülteci çadırlarında ve mülteci yurtlarında kalmışlardır²⁴³.

²³⁷<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).

²³⁸Fleckenstein, Yahudi müzesi sergisinden esinlenip hazırlanılan katalog, 2012.

²³⁹<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).

²⁴⁰<http://www.juedische-allgemeine.de/article/view/id/26918> (erişim tarihi: 26.09.2017).

²⁴¹Deutscher Bundestag, Wissenschaftliche Dienste: Ausarbeitung, 2016: 4 – 7.

²⁴²Münz ve Ulrich,2000: 43.

²⁴³<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).

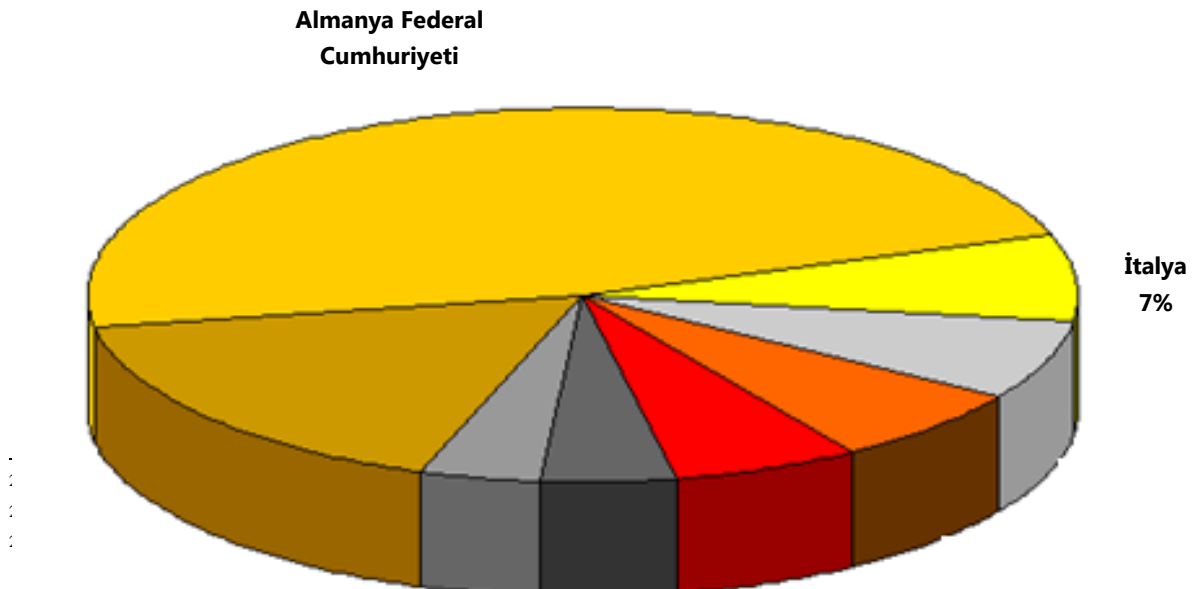
Görüldüğü üzere Alman hükümeti, kendi vatandaşlarını sahiplenme ve tarihte yaptığı yanlışları telafi etme konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu adımlarını, yasal gerekçeler sunarak gelen göçmenlere kolaylıklar sunarak gerçekleştirmiştir. Fakat Alman hükümeti, göç arttığı anda farklı bir yasa ile göç akımını bitirmeyi başaramasa da azaltma politikasını uygulayabilmiştir.

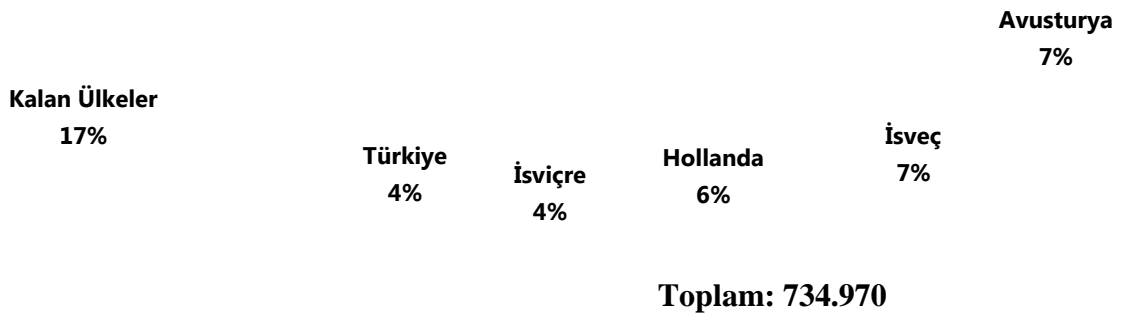
2.1.2.3.2. Yugoslavya'nın Dağılması ile Gelen Mülteciler

Haziran 1991'de Hırvatistan ve Slovenya'nın kendi parlamentolarında Yugoslavya'dan bağımsızlıklarını ilan etmelerinin ardından bu karar, Belgrad yönetiminden ve federal ordudan (çoğunluğu Sırp'lardan oluşan) sert tepkiler görmüştür. Bağımsızlığın sonucu olarak Balkanlarda bir iç savaş patlak vermiştir ve en az 20 ayrı yerde çatışmalar ortaya çıkmıştır²⁴⁴. Artık Hırvatistan'da, Bosna – Hersek'te ve Kosova gibi eski Yugoslav devletlerinde oluşan iç çatışmalar içerisinde vahşice gerçekleşen katliamlar nedeni ile vatandaşlar kitlesel olarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin; 1992'de başlayıp 1995'te biten Bosna – Hersek savaşı ile birlikte 1.2 milyon insan göç için yola çıkmıştır²⁴⁵.

Yapılan göçlerin yanı sıra, gerçekleşen iç savaşlar nedeni ile yaklaşık 140.000 kişi hayatını kaybetmiştir ve bu sayının en az 60.000'i sivillerden oluşmaktadır. Bu yapılan savaşlar nedeni ile oluşan göç, Avrupa kıtasında II. Dünya Savaşı sonrası oluşan en büyük göç olarak kayıtlara geçmiştir. UNHCR'in (1995) ile "Uluslararası Geçici Adalet Merkezin" (International Center for Transitional Justice – ICTJ, 2009) bilgilerine göre o süreçte yaklaşık 4 milyon insan ülkesini terk etmiştir²⁴⁶.

UNCR'in (1995) verilerine göre eski Yugoslavya devletlerinden göç eden savaş – göçmenleri, göç için hedef ülke olarak en çok Almanya'yı tercih etmişlerdir:

Şekil 2.1 Eski Yugoslav Savaş – Mültecilerinin Göç Ettikleri Ülkeler

Kaynak: UNHCR, Mart 1995

Şekil 2.1’de görüldüğü üzere göç eden toplam 734.970 kişiden % 48’i Almanya’ya, % 7’si İtalya, Avusturya ve İsveç’e, % 6’sı Hollanda’ya, % 4’ü İsviçre ve Türkiye’ye ve % 17’side diğer ülkelere göç etmişlerdir²⁴⁷.

Almanya’ya eski Yugoslavya devletlerinden en çok Bosna – Hersek’li göçmenler mülteci olarak gelmişlerdir²⁴⁸. Fakat Alman eyaletleri Bosna – Hersek’ten gelen göçmenlerin finansmanı konusunda ortak bir karara varamadıkları için bu mülteciler için düzgün şekilde işleyen bir “göçmen kabul ve dağıtım sistemi” oluşturulamamıştır²⁴⁹.

Örneğin Berlin, Hamburg şehirleri ile Baden – Württemberg ve Bavyera eyaletlerine, sahip oldukları nüfusa orantısız bir şekilde fazla mülteci gönderilmiştir. Bunun yanı sıra mülteciler merkezden kayıt edilmedikleri için istatistiksel verilerin gerçeklik payı da düşük olmaktadır. Alman Federal İçişleri Bakanlığı’ndaki veriler eksik olduğu için eyaletlerin mülteci sayısına yönelik verileri tutarsızdır. Fakat yine de Almanya’daki bulunan Bosna – Hersekli göçmenlerin sayısına yönelik çeşitli tahminler bulunmaktadır. Örneğin; Alman Federal İçişleri Bakanlığı’nın verilerine göre 1994 – 1996 yılları arasında Almanya’da 300.000’den fazla Bosna – Hersekli mülteci bulunmuştur. 1996’da ise Bosna – Hersekli mültecilerin sayısı 345.000 ile Almanya’daki en yüksek sayısına ulaşmıştır. Almanya’nın Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin İçişleri Bakanlığı verilerine göre de 1995 ile 1996 yılları arasında 72.000 Bosna – Hersekli mülteci kendi eyaletlerine yerleştirilmiştir²⁵⁰. Bamberg Üniversitesinin hesaplamalarına göre de Almanya’ya gelen Bosna – Hersekli mültecilerin

²⁴⁷http://www.efms.uni-bamberg.de/ds27_2_d.htm (erişim tarihi: 28.09.2017)

²⁴⁸Curle, 2004: 48.

²⁴⁹Kühne ve Rübler, 2000: 75.

²⁵⁰Curle, 2004: 48 – 49.

çoğu zamanla ülkelerine geri dönmüşlerdir ve sadece 20.000 Bosna – Hersekli Almanya’da kalıcı olarak yaşamaya devam etmiştir²⁵¹.

Alman hükümeti ilk zamanlar eski Yugoslavya’dan gelen mültecilerin Alman Yabancılar Kanununun § 54 AuslG (Ausländergesetz – AuslG) göre onların kendi ülkelerindeki savaş esnasında güvende olmadıkları için bu kanuna dayanarak geri gönderilmelerini engellemiştir²⁵². Fakat Aralık 1995’de Dayton Antlaşması’nın imzalanmasıyla birlikte eski Yugoslav mültecilerin artık kendi ülkelerinde tekrar güvende oldukları varsayılarak Alman hükümeti tarafından kendilerinin geri dönüşleri için siyasi ve idari olarak hazırlıklara başlanmıştır. 19 Eylül 1996’da gerçekleştirilen Almanya İçişleri Bakanlığı Konferansı’nda (Innenministerkonferenz – IMK) mültecilerin kendi rızaları ile geri dönüşlerini teşvik etmek için, Alman hükümeti tarafından geri dönüşleri ile ilgili bilgilendirilmeleri ve finansal yardım almaları kararına varılmıştır. Fakat Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin o dönemki İçişleri Bakanı, eyaletindeki mültecilerin soğuk kış aylarında geri dönmelerini doğru bulmadığı için geri gönderme işlemlerinin gecikmeli başlamasını talep etmiş ve bu talebi kabul edilip diğer eyaletler için de uygulanmıştır. Böylece 30 Eylül 1996’da Bosna – Hersekli mültecilerin 01 Nisan 1997 tarihinden önce geri dönüşlerinin başlatılmayacağı kararı alınmıştır. Almanya’nın Bosna – Hersekli mültecilere yönelik kendi ülkelerine geri gönderme uygulamasında durumun resmiyet kazanması için Federal Almanya ile Bosna – Hersek arasında bir “Geri Dönüş Antlaşması” imzalanması gerekmiştir. Bu yüzden bu Antlaşma 20 Nisan 1996’da imzalanıp 14 Ocak 1997’de yürürlüğe girmiştir. Artık Almanya’daki Bosna – Hersekli mülteciler kendi ülkelerine geri dönebilmekteydiler. Almanya hükümeti bu geri dönüş uygulamasını “2 – Süreç Modeli” (2 Phasen Modell) ile gerçekleştirmekteydi. Bu modele göre ilk etapta geri dönmek zorunda olan mülteciler yer alırken, ikinci modelde geri dönmek zorunda olmayan mültecilere yer verilmiştir. Örneğin birinci modelde:

- Yalnız yaşayan yetişkinler
- Bosna – Hersek’te bulunan ve henüz reşit olmayan çocuklara sahip olan yetişkinler
- Bosna – Hersek’te bulunan eşi olan yetişkinler
- Çocuksuz evli çiftler

Bu özelliklere sahip olan Almanya’daki Bosna – Hersekli mülteciler rızaları olsun veya olmasın kendi ülkelerine geri dönmek zorundadırlar.

İkinci modelde yer alanlar ise şu kişilerdir:

- En geç 26.01.1996’dan beri tıbbi tedavi gören travmalı insanlar
- Reşit olmayan çocuklara sahip çiftler veya yalnız yaşayan ebeveynler

²⁵¹<http://www.br.de/nachrichten/fluechtlinge-rueckblick-kosovo-balkan-100.html> (erişim tarihi: 15.09.2017).

²⁵²Currle, 2004: 48.

- Henüz reşit değilken ebeveynleri ile ve reşit olmayan kardeşleri ile Almanya'ya göç etmiş olup şu anda reşit olan kişiler
- Bir mesleğe başlamış olup yakında mesleğini bitirecek olan öğrenciler

Bu insanlar Bosna – Hersek'e geri dönmek zorunda olmayanlardır. Geri dönenlere ise Alman hükümetinin farklı kamu görevlileri tarafından eşlik edilmiştir. Geri dönme konusunda zorluk çıkaran mülteciler ise sınır dışı edilmek zorunda kalmışlardır²⁵³. Örneğin, 1997'de 74; 1998'de 316; 1999'da 244 ve 2000'de 229 Bosnalı savaş mülteci Berlin'den sınır dışı edilmiştir²⁵⁴.

Almanya 2009'da ülkesinde bulunan Kosovalı mülteciler için "URA2" isimli bir Geri Dönüş Programı hazırlamıştır. Bu program kapsamında Kosovalı mülteciler için bilgilendirme birimleri ve kendi ülkelerinde tekrar entegre olabilmeleri için maddi ve manevi destek sunulmaktadır²⁵⁵.

Balkan ülkelerinde yaşayanların durumu hâlâ pek parlak değildir. Örneğin çok sayıda işsiz bulunmaktadır ve ortalama aylık gelir sadece 300 €'dur. Bunun yanı sıra tıbbi bakım çok yetersiz olduğundan insanlar geleceğe ümitsiz bakmaktadırlar. Bu nedenden dolayı, sırf 2014'de 9000 Kosovalı ilticacı olarak Almanya'ya gelmiştir²⁵⁶ ve 2015'de 33.427 Kosovalı Almanya'da mülteci konumunda olabilmek için başvuru yapmıştır. Bosna – Hersek'ten ise 2014'de 5.705 kişi mülteci olabilmek için başvuruda bulunurken Arnavutluk'tan 2016'da toplam 14.853 kişi Almanya'da mülteci olabilmek için başvuruda bulunmuştur. Yani Almanya Balkan ülkelerinden gelen mülteci başvuruları ile ister istemez hâlâ karşılaşmaktadır²⁵⁷.

²⁵³Kühne ve Rübler, 2000: 81 – 82.

²⁵⁴Gesemann, 2001: 148.

²⁵⁵BAMF: Migrationsprofil Westbalkan, 2015: 53.

²⁵⁶<http://www.br.de/nachrichten/fluechtlinge-rueckblick-kosovo-balkan-100.html> (erişim tarihi: 15.09.2017).

²⁵⁷BAMF: Schlüsselzahlen Asyl: 2016, 2017: 1.

2.1.2.3.3. Afgan Mülteciler

Afgan halkı yıllardır ülkelerini terk etmek zorunda kalıp başka ülkelere göç etmektedirler. Göç nedeni olarak da çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan en önemlisi Afganistan bölgesinin bir savaş bölgesi haline gelmiş olmasıdır. Taliban örgütü, o ülkedeki birçok ilçeyi (60 – 100 kadar) kendi kontrolü altına almıştır ve UNO'nun 2009'da yapmış olduğu hesaplama göre hayatını kaybeden sivillerin sayısı terör nedeni ile yıldan yıla artmaktadır. 2015'in ilkbaharında Taliban Afganistan'ın Kunduz şehrini 2 hafta boyunca kendi kontrolü altında tutmuştur. Aynı yıl içerisinde bu örgüt Afganistan'daki 400 ilden 23'ünü kalıcı veya geçici olarak ele geçirmiştir. 2015 ve 2016'da ise Afganistan'ın Helمند, Faryab, Bedeşan, Tahar, Baglan vilayetlerine ve Gazne vilayetinin merkezi olan Gazne şehrini kontrol altına almıştır. 2016'da 18 il daha Taliban'ın kontrolüne geçmiştir²⁵⁸.

Afganistan sadece Taliban'ın saldırılarına maruz kalmamaktadır. Bu örgütün yanı sıra bir de ISID ve El – Kaide terör örgütlerinin de saldırılarına maruz kalmaktadır. 2015'de ülkede terör saldırıları sebebiyle gerçekleşen kayıp 3.545 ölü ve 7.457 yaralıdır. UNAMA'nın verilerine göre de 01.01.2009 – 31.12.2015 arası toplam 21.323 ölü ve 37.413 yaralı vardır. Afganistan'da hükümet karşıtı güçler (Anti – Government Elements) tarafından da birçok intihar saldırısı düzenlenmektedir. Bu tarz saldırılar genelde pazar yerleri, camiler, düğün salonları gibi kamuya açık yerlerde gerçekleştirilmektedir. Yine UNAMA'nın yapmış olduğu açıklamasına göre 2014 senesinde Afganistan'da intihar suikastı nedeni ile 371 ölü ve 1.211 yaralı bulunmuştur²⁵⁹.

Taliban'ın ülkeye olan saldırıları günümüzde hâlâ devam etmektedir. Örneğin 26 Temmuz 2017 tarihinde Kandehar vilayetine yapılan saldırıda 26 Afgan askeri şehit düşüp 25 yaralı asker bulunmaktadır. Yine 31 Mart 2017 Afganistan Başkenti Kabil'de bulunan Alman Elçiliğinin yakınlarında gerçekleşen bir patlama ile en az 90 ölü ve 100'den fazla yaralı bulunmuştur²⁶⁰.

Afganistan'daki insanların sırf bu terör olayları nedeni ile ülkelerini terk etme istekleri son derece normaldir. Fakat terör olaylarının yanında bir de ülkede gıda yönünden kıtlık yaşanmaktadır. Afganistan hükümetin açıklamalarına göre Afgan halkının yaklaşık 1/3'i açlık çekmektedir ve bir diğer 1/3'lik kısmının ise bu açlık durumundan kurtuluşu gözükmemektedir. Ülkedeki açlık problemin yanı sıra bir de yönetim sisteminin kötüleşmesi söz konusudur. Örneğin Afganistan'da kuvvetler ayrılığı artık işlememektedir ve hukukun

²⁵⁸Johannsen vd., 2016: 116 – 117.

²⁵⁹UNHCR, 2016: 16 – 17, 19 – 20.

²⁶⁰<http://www.sueddeutsche.de/politik/afghanistan-bis-zu-menschen-getoetet-bei-anschlag-auf-deutsche-botschaft-in-kabul-1.3528587> (erişim tarihi 07.10.2017).

üstünlüğü çok zayıf kalmaktadır. Yargı yürütmeye bağlı işlediğinden, ülke kendisini gitgide yozlaşmış bir yönetim sistemi içerisinde bulmaktadır. Hükümetin; meclis, yargı ve ekonomi gibi önemli konularında “Ulema” isimli İslami egemen konseyinden kişiler bulunmaktadır. Böylece demokrasinin olmadığı, açlığın ve terör saldırılarının sürekli tehdidi altında bulunan bir ülkede yaşamayı reddeden birçok Afgan vatandaşı yıllardır başka ülkelere göç etmektedirler²⁶¹.

UNHCR’e göre, şu anda dünyada en fazla göç eden Suriye halkı olsa bile, uzun yıllardır (5 sene ve daha fazla) sürekli göç halinde olan yine de Afgan halkıdır. Son 30 yılda en çok göç eden halklar arasında Afganlar bulunmaktadır²⁶². Afganistanlı mültecileri en çok kabul eden ülkeler arasında kendi komşu ülkeleri olan Pakistan ile İran bulunmaktadır. Pakistan ve İran yaklaşık 2.5 milyon Afganistanlıyı ülkelerine kabul etmişlerdir²⁶³.

2015 yılında Almanya’da ise 154.000 Afgan mültecinin kaydı alınmıştır. Fakat bunlardan sadece 31.000’i sığınmacı başvurusunda bulunabilmiştir (çoğu başka ülkelere devam göç etmiştir, kimileri ise Dublin Sistemine göre ilk kaydını yaptırdıkları ülkeye geri gönderilmiştir). 2015’te sığınmacı statüsü için başvuruda bulunan Afgan mültecilerin ise yarısından daha azına koruma statüsü²⁶⁴ verilmiştir. Fakat Almanya’nın mültecilerle ilgilenen resmî dairelerinde 2015 yılında idari sorunlar ve aksamalar yaşanmıştır. Örneğin Pro Asyl²⁶⁵’ün açıklamalarına göre 1.1 milyon Afgan mültecinin birçok kez mükerrer kaydı yapılmış ve böylece hatalı kayıtlar ortaya çıkmıştır. Yine 2015’in başlarında kaydı alınan Afgan mültecilerin Afganistan’ın hangi bölgesinden geldikleri, hangi etnisiteye mensup oldukları, hangi eğitim veya mesleki tecrübelerine sahip oldukları hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yani Alman hükümeti, ülkesinde kayıtlı olan birçok Afgan mülteci hakkında yetersiz bürokratik işlem nedeni ile eksik bilgi sahibi olmuştur. Ayrıca Alman devleti, ülkesindeki Afgan mültecilerin sayısını azaltma hedefi ile Afgan mültecilerin sığınma talep işlemlerini bilerek yavaşlatmıştır. Böylece 2015 yılında gerçekleşen sığınma talep başvurularından sadece 48 tanesi tamamlanmıştır (%1). Alman “Süddeutsche Zeitung” gazetesine göre, 2015 yılının sonlarına kadar Afgan mültecilerin sığınma talep başvuruları

²⁶¹Johannsen vd., 2016: 120.

²⁶²<http://www.unhcr.org/dach/de/5816-unhcr-halbjahresbericht-mehr-menschen-auf-der-flucht.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁶³UNHCR, 2016: 35.

²⁶⁴Koruma statüsü, kendi ülkelerinde can güvenliği olmayan mültecilere verilmektedir ve belirli bir süreliğine ülkelerine geri gönderilmeyeceklerine dair bir güvence oluşturmaktadır.

<http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/Schutzformen/SubsidaererS/subsidaerer-schutz-node.html> (erişim tarihi: 08.10.2017).

²⁶⁵ProAsyl 2002’de kurulan ve Almanya’da mülteciler ve insan hakları konusunda yapılan çalışmalara finansal destek sağlayan bir dernektir. <https://www.proasyl.de/stiftung-pro-asyl/> (erişim tarihi: 08.10.2017).

resmî daireler tarafından yaklaşık 14 ayda tamamlanmaktaydı. Bu da Suriyeli mültecilerin başvurularının tamamlanma sürecinin tam 3 katına denk gelmektedir²⁶⁶.

Alman meclisinde, ülkelerinde bulunan Afgan mülteciler konusunda uzun zamandır devam eden bir görüş ayrılığı vardır. Mecliste kimileri Afganistan'ın hâlâ güvenilir bir ülke olmadığını ve bu yüzden Afgan mültecilerin kesinlikle geri gönderilmemeleri gerektiğini savunurken, bir diğer taraf (ve özellikle Alman Federal İçişleri Bakanı Thomas de Maizière) bunu kabul etmemekte ve en azından hukuksal anlamda “suçlu” statüsünde bulunan Afgan mültecilerin geri gönderilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. De Maizière'nin Ekim 2015'teki açıklamasına göre Afgan mültecileri, Almanya'ya yoğunlukla gelen mülteciler listesinde ikinci sırada yer almaktadırlar ve bu “kabul edilemez” bir durumdur²⁶⁷. İçişleri Bakanı'nın bu açıklaması kamuoyunda gereksiz yere fazladan korku yaratmıştır ki söylediği doğru değildir. Çünkü 2015'de yoğunlukla gelen mülteciler arasında ikinci sırada % 12.2 ile Arnavutlar yer alırken Afgan mülteciler dördüncü sırada % 7,1 ile yer almaktaydılar²⁶⁸.

Aralık 2015'te gerçekleşen İçişleri Bakanlığı Konferansında, Afganistan'ın birçok bölgesinin güvenli olduğu kanısına varılıp bazı Afgan mültecilerin geri dönüşlerinin gerçekleştirilebileceğine yönelik bir açıklama yapılmıştır. Fakat Alman Dışişleri Bakanlığı'nın yapmış olduğu bir durum değerlendirmesinin ardından Afganistan'daki 34 ilden sadece 5'inin güvenli olduğu açıklaması yapılmıştır. Afganistan'ın başkenti olan Kabil'deki Alman Elçiliği'nin açıklaması ise ülkede kesinlikle bir can güvenliği durumu olmadığı ve her 2 kişiden birisinin ölüm riski ile yaşadığını belirtmiştir. Böylece bu süreçte Almanya'da bulunan Afgan mültecilerin kesinlikle ülkelerine geri gönderilmemeleri gerektiği ortaya çıkmıştır.

Fakat Alman Dışişlerinin ve Kabil'deki Alman Elçiliği'nin yapmış oldukları açıklamalara rağmen Alman İçişleri Bakanı de Maizière ve SPD partisi bazı mültecilerin Afganistan'a geri gönderilmeleri düşüncesindeydiler. Aynı zaman içerisinde Alman hükümeti Afgan hükümetine, ülkelerine geri kabul etmedikleri Afgan vatandaşlarını tekrar geri almaları için baskı yapmaktaydılar fakat Afgan hükümeti yeterli finansal kaynağa sahip olmadığı ve ülkedeki güven sorunu ortadan kalkmadığı için vatandaşlarını geri almayacağına yönelik açıklamalarına devam etmiştir. Afganistan'ın güvenlik bakımından halen yetersiz olduğunu sadece Alman kurumları söylememektedir.

Aynı görüşü örneğin eski A.B.D. Başkanı Barack Obama Ocak 2016'da son “State of the Union” konuşmasında da savunmuştur. Obama'nın açıklamasına göre dünyanın birçok

²⁶⁶Johannsen vd., 2016: 114 – 115, 121.

²⁶⁷Johannsen vd., 2016: 115.

²⁶⁸BAMF: Schlüsselzahlen Asyl: 2016, 2017: 1.

bölgesinde kararsızlığın daha on yıllarca süreceğini ve bu bölgeler arasında Afganistan’ında bulunduğunu söylemiştir. Afganistan’ın güvenli bir ülke olmadığına yönelik bir başka açıklama ise 2015’te Stockholm Barış Araştırma Enstitüsü’nden (Das Stockholmer Friedensforschungsinstitut SIPRI) gelmiştir. SIPRI’ye göre “Global Peace Index”inde Afganistan sondan bir önceki sırada yer almaktadır²⁶⁹. UNHCR’in araştırmalarına göre 2015’de gerçekleştirilen uçaklı bombalı ve diğer intihar saldırılarından ölenlerin 1/3’i çocuktur ve bu nedenle Afganistan’ın kesinlikle güvenli bir ülke olmadığı kanısına varılmıştır.

Tüm bu farklı kurumların Afganistan’ın hâlâ güvenilir bir ülke olmadığına yönelik yapmış oldukları açıklamalarına rağmen Alman İçişleri Bakanı Thomas de Maizière Ekim 2016’da tüm Alman eyaletlerine “Afgan mültecilerin ülkelerine daha hızlı geri gönderilmelerine” yönelik bir duyuru yapmıştır ve ilk olarak 14 Aralık 2016’ta 34 Afgan mülteci Alman hükümet uçağı ile ülkelerine geri gönderilmişlerdir. Bu geri gönderime hem eski Afgan Ekonomi Bakanı tarafından hem de bazı Alman siyasi partiler tarafından büyük eleştiri gelmiştir. Örneğin bir süre Almanya’da yaşamış olan eski Ekonomi Bakanı Amin Farhan’ın “Mitteldeutsche Zeitung” gazetesinde yapmış olduğu açıklamasına göre, bu geri göndermelerin sadece Afganistan’da bir iç göçe yol açıp arttıracaklarını belirtip günümüzdeki genç nesiller için feci bir durum oluşturduğunu dile getirmiştir²⁷⁰.

14 Aralık’ta ilk Afgan mültecilerin geri gönderilmelerinin ardından 2 gün sonra 16 Aralık 2016 tarihinde Alman siyasi partileri “Die Linke (Sol Parti)” ile “Bündnis 90/ Die Grünen (Birlik 90/Yeşiller)” tarafından Afgan mültecilerin geri gönderilmelerinin acilen durdurulmasına yönelik talep gelmiştir. Sol Partisi, Alman hükümetinin Afgan mültecileri geri gönderme uygulamasının “bir insanlık zulumu ve dayanılmaz bir durum” olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Alman hükümeti tarafından 15 Aralık 2016’da Afganistan’daki güvenlik tehdidi nedeniyle orada bulunan Alman askerlerinin görev sürelerinin uzatılmasının da, mültecilerin ülkelerine geri gönderimi ile bir çelişki oluşturduğunu vurgulamışlardır.

Yeşiller Partisi de aynı şekilde Afgan mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerine karşı çıkarak eleştirilerde bulunmuşlardır. Onlara göre Alman Dışişleri Bakanlığı’nın Afganistan’da yaşanan kaçırımlar, terör ve şiddet olayları nedeniyle oraya gitmeme uyarısına karşın, mültecilerin geri gönderilmesi ile ortaya çıkan bu çelişkili durumu kabul etmemektedirler. Yeşiller bu durumu “sorumsuzluk” olarak algılamaktadırlar. Ayrıca entegrasyon ve insan hakları konusunda görevli federal yetkililerin bu “geri gönderme”

²⁶⁹Johannsen vd., 2016: 115 – 117.

²⁷⁰<https://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/rueckzieher-bei-abschiebungen-nach-afghanistan/> (erişim tarihi: 07.10.2017).

konusu hakkında suskun kalmalarını da hayretle karşılamakta ve bir an önce tepki göstermelerini önermektedirler.

O dönemin koalisyon hükümetinden olan CDU ve CSU partileri ise tam tersine “geri gönderme” konusunu desteklemektedirler. Onlara göre, sadece kendi ülkelerinde zulüm gören ve korunmaya ihtiyacı olan mültecilerin Almanya’da kalma şansları olmalıdır. Fakat suçlu statüsünde bulunan mültecilerin kesinlikle ülkelerine geri gönderilmeleri gerektiğini açıklamaktadırlar. CDU ve CSU’nun açıklamalarının devamında ise 14 Aralık 2016’da geri gönderilen Afgan mültecilerin arasında cinayet, tecavüz, hırsızlık ve soygunculuktan yargılanan mülteciler bulunmuştur ve bu insanların Almanya’dan ayrılmalarını doğru bulduklarını açıklamışlardır. O dönemin bir diğer koalisyon ortağı olan SPD ise o dönemde Afganistan güvenli bir ülke olmadığı için, suçlu olan mültecilerin bile tekrar bombalanan ve zulüm gösterilen bir ülkeye geri gönderilmelerini doğru bulmadıklarını açıklamışlardır²⁷¹.

Fakat bunca eleştirilere rağmen ikinci bir uçak ile 23 Ocak 2017’de 26 Afgan mülteci²⁷² ülkelere geri gönderilmiştir²⁷³. 09 Şubat 2017’de ise Alman Meclisi tarafından, sığınmacı başvurusunda red kararı alan Afgan mültecilerin geri gönderilmeleri konusunda Alman eyaletlerinin daha hızlı hareket etmelerine yönelik bir karar alınmıştır²⁷⁴. Fakat bu sefer bu “geri gönderme” tutumuna bazı Alman eyaletleri de karşı çıkmışlardır²⁷⁵. 16 Aralık 2016 tarihinde Alman meclisinde Afgan mültecilerin geri gönderilmelerine karşı durdurma talebine çıkan red oyuna²⁷⁶ karşın, 6 eyalet yine de geri gönderme işlemini durdurmuşlardır. Afganistan’daki kötü savaş koşulları nedeni ile birçok eyalet Afgan mültecilerin geri gönderilmesi prosedürlerini durdurmuşlardır. Bu eyaletler arasında Berlin, Schleswig – Holstein, Bremen, Niedersachsen, Thüringen ve Kuzey Ren Vestfalya bulunmaktadır. Thüringen ve Kuzey Ren Vestfalya’nın diğer sayılan eyaletlerden tek farkları ise “suçlu” olarak yargılanmış olan Afgan mültecilerin geri gönderilmelerini uygun görmeleridir. Angela Merkel bu 6 eyaletin meclis kararına karşın bu tutumlarını eleştirmiştir. CSU milletvekili

²⁷¹<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw50-de-fluechtlinge-afghanistan/484058> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷²<http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/zweite-sammelabschiebung-26-maenner-nach-afghanistan-abgeschoben/19295178.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷³Deutscher Bundestag – 18. Wahlperiode: 2017: 19.

²⁷⁴<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw07-de-fragestunde/491464> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷⁵<https://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/rueckzieher-bei-abschiebungen-nach-afghanistan/> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷⁶<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw50-de-fluechtlinge-afghanistan/484058> (erişim tarihi: 07.10.2017).

Stephan Mayer ise, yasaya aykırı davranan eyaletlerin almış oldukları federal yardımların kısıtlanması gerektiğini söylemiştir²⁷⁷.

Ama yine de bir üçüncü geri gönderme prosedürü gerçekleşmiştir ve 22 Şubat 2017’de yine Alman hükümetinin bünyesinde bu sefer 18 Afgan mülteci²⁷⁸ Münih havaalanından ülkelerine geri gönderilmişlerdir²⁷⁹. Bu gönderilme esnasında Bavyera Mülteci Konseyi’nin (Bayrischer Flüchtlingsrat) çağrısı ile Münih havaalanında 200 – 250 kişi, mültecilerin geri gönderilmelerini protesto etmişlerdir. Fakat geri gönderme işlemi yine de gerçekleşmiştir²⁸⁰.

Alman Sol partisi milletvekili Ulla Jelpke’nin açıklamasına göre mültecilerle ilgilenen yetkililer Afgan mültecilerin üzerinde ülkelerine geri dönmeleri için inanılmaz baskı uygulamaktadırlar. Örneğin Şubat 2017’den itibaren Alman hükümeti, Afgan mültecilerin kendi rızaları ile geri dönmeleri için onlara “Starthilfe Plus” isimli bir program sunmaktadır²⁸¹. IOM ile Alman hükümeti arasında hazırlanmış olan bu program bir “Geri Dönüş Destekleme Programı” olarak algılanabilir ve 01 Şubat 2017’den itibaren Afgan mültecilere sunulmaktadır. Starthilfe Plus programı 2 aşamalı bir “Geri Gönderme” programıdır. Şöyle ki, eğer sığınmacı olarak başvuruda bulunmuş olan mülteciler, sürecin bitiminden önce Almanya’dan kendi rızaları ile ayrılırlar ise, kişi başına 1.200 € ödeme gerçekleştirilecektir. Sığınmacı olarak başvuruda bulunup, başvurusu olumsuz yanıtlanan mülteciler ise, onlar için belirlenmiş olan ülkeden çıkış tarihinden önce yine kendi rızaları ile ayrılırlar ise, kişi başı 800 € ödeme yapılacaktır. Buradaki tek şart kişilerin fakir ve 12 yaş üzeri olmalarıdır²⁸².

Afgan mültecilerin bugüne kadarki son geri gönderilmeleri işlemi ise 27 Mart 2017’de gerçekleştirilmiştir²⁸³. Son seferde 15 kişi Afganistan’a geri gönderilmiştir²⁸⁴. Görüldüğü gibi 2016 – 2017 döneminde toplam 4 parti halinde Afgan mülteciler ülkelerine geri gönderilmiştir. Bunun finansmanı da (toplamda 1.300.000 €) AB Ajansı FRONTEX tarafından karşılanmıştır²⁸⁵. Tüm bu geri gönderim işlemlerinin tümünde ortak iki nokta bulunmaktadır. Birincisi, tüm geri gönderilen Afgan mültecilerin erkeklerden oluşması ve ikincisi ise Afgan hükümetinin, geri gönderilenlerin net sayısını Afganistan’a inişlerine kadar

²⁷⁷<https://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/rueckzieher-bei-abschiebungen-nach-afghanistan/> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷⁸<https://www.tagesschau.de/inland/abschiebung-afghanistan-113.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁷⁹Deutscher Bundestag – 18. Wahlperiode: 2017: 19.

²⁸⁰<https://www.tagesschau.de/inland/abschiebung-afghanistan-113.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸¹<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw07-de-fragestunde/491464> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸²<http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/01/starthilfe-plus.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸³Deutscher Bundestag – 18. Wahlperiode: 2017: 19.

²⁸⁴<https://www.tagesschau.de/inland/sammelabschiebung-afghanistan-101.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸⁵Deutscher Bundestag – 18. Wahlperiode: 2017: 19.

öğrenememeleridir. Alman hükûmeti tarafından hiçbir geri gönderim değeri gönderilenlerin net sayısı kendilerine bildirilmemiştir²⁸⁶.

01 Haziran 2017’de Alman meclisinde Sol Partisi (Die Linke) ile Birlik 90/Yeşiller’in (Bündnis 90/Die Grünen) “Afgan mültecilerin geri gönderiminin acilen durdurulması” talebi yine red edilmiştir. Fakat 31 Mayıs 2017’de Kabil’de Alman Elçiliği’nin yakınlarında gerçekleşen terör saldırısı sonrası Alman Elçiliği’nin ağır şekilde hasar görmesi ve elçilikte birçok görevlinin yaralanması üzerine, Alman meclisi Afganistan’daki güvenlik durumunu tekrar gözden geçirme kararı almıştır. Görüldüğü üzere, bu saldırı sonrası bile Alman meclisi Afgan mültecilerin geri gönderiminin durdurulması talebini 1 gün sonra yine de red etmiştir. Açıklamalara göre, Alman Dışişleri Bakanlığı’nın yeni bir durum değerlendirmesi yapana kadar ve Kabil’deki Alman Elçiliğini tekrar düzene koyana kadar sadece “Starthilfe Plus” program kapsamındaki mülteciler ile suçlu konumundaki mültecilerin Afganistan’a geri gönderilmeleri devam edecektir. Ayrıca kimlik tespitinde sorun çıkaran mülteciler için de geri gönderme durumu geçerli olacaktır²⁸⁷. Bunun dışında saldırı sonrası alınan karara göre, Afganistan’daki durum hakkında yeni net bir bilgi gelene kadar sığınmacı talebinde bulunan Afganlar hakkında karar alınmayacaktır²⁸⁸ (yani işlemler durdurulacaktır).

Fakat yine de 23 Ocak 2018 akşamında 19 Afgan mültecinin daha Kabil’e geri gönderimi gerçekleşmiştir. Bu geri gönderim Düsseldorf havaalanında normalde 80 Afgan mülteci için planlanırken, geri gönderilecek olan mültecilerin birçoğunun itirazları yükselince ve hastalıkları ortaya çıkınca sayı 19’a düşürülmüştür. Gerçekleştirilen bu geri gönderime birçok kesimden eleştiriler gelmiştir. Örneğin “Stay” isimli bir mülteci inisiyatifi, Afganistan’ın istikrarsızlığına rağmen bu geri gönderim işleminin gerçekleşmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtep eleştirmiştir. “Afgan Haykırısı” (Afghanischer Aufschrei) isimli bir başka mülteci inisiyatifi tarafından ise aynı gün Düsseldorf havaalanında 200 – 300 kişi toplanıp bu durumu protesto etmiştir²⁸⁹:

²⁸⁶ <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/zweite-sammelabschiebung-26-maenner-nach-afghanistan-abgeschoben/19295178.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸⁷ <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw22-de-afghanistan/508932> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸⁸ <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2017-07/bamf-afghanistan-abschiebung-entscheidung-bundesregierung> (erişim tarihi: 07.10.2017).

²⁸⁹ <https://www.welt.de/politik/deutschland/article172781109/Fluechtlinge-Abschiebeflug-nach-Kabul-hat-nur-19-Afghanen-an-Bord.html> (erişim tarihi: 22.03.2018).

Fotoğraf 2.3 Afgan Mültecilerin Ülkelerine Geri Gönderilmelerine Karşı Yapılan Protesto²⁹⁰

Kaynak: Focus Online, 2018.

27 Mart 2018 tarihinde ise sayısı belli olmayan Afgan mülteci Kabil'e geri gönderilmiştir. Bu seferki geri gönderim Leipzig havaalanından yola çıkıp sabah saat 08:00'de Kabil'e ulaşmıştır²⁹¹.

2.1.2.3.4. Suriyeli Mülteciler

2011 baharında Suriye'de başlayan iç çatışma nedeni ile birçok Suriyeli hayatını kaybederken, birçoğu da halen ölüm korkusu ile yaşamaktadır. Suriye'de gerçekleşen iç çatışmalarda ölenlerin sayısına yönelik çeşitli bulgular vardır. Örneğin bağımsız bir araştırma kurumu olan "Suriye Politika Araştırma Merkezinin" verilerine göre, 2016 Şubat itibari ile Suriye'deki çatışmalarda ölenlerin sayısı 470.000'e ulaşmıştır²⁹². Londra Merkezli "Suriye İnsan Hakları Gözlemevinin" Mart 2017 verilerine göre ise, Temmuz 2011'den bugüne kadar 465.000'i aşkın kişiden bir daha haber alınmamış ve 321.000 kişinin de öldüğü belgelenmiştir. Yine gözlemine göre, hayatını kaybeden sivillerin sayısı 83.000 iken 144.000'den fazla insan hâlâ kayıp durumdadır²⁹³.

UNHCR'in açıklamasına göre Mart 2011'de Suriye'de başlayan çatışmalardan itibaren Suriye'deki halkın tahminen yarısı göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyeliler kendi ülkelerinde olduğu gibi ayrıca yurt dışına ve komşu ülkelere de göç etmektedirler. Örneğin şu anda 5

²⁹⁰ https://www.focus.de/regional/duesseldorf/mit-200-menschen-protestierte-die-fluechtlingsinitiative-afghanischer-aufschrei-gegen-die-abschiebung-foto-dpa_id_8351127.html (erişim tarihi: 22.03.2018).

²⁹¹ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-abschiebeflug-aus-deutschland-in-kabul-gelandet-a-1200014.html> (erişim tarihi: 27.03.2018).

²⁹² <https://www.hrw.org/tr/world-report/2017/country-chapters/298673> (erişim tarihi: 11.10.2017).

²⁹³ <http://www.milliyet.com.tr/6-yil-465-bin-olu-milyonlarca-dunya-2414154/> (erişim tarihi: 11.10.2017).

milyondan fazla Suriyeli komşu ülkelerde yaşamaktayken, 6.3 milyonu ise halen Suriye içerisinde göç etmektedir²⁹⁴. Yine UNHCR'in açıklamasına göre 2016'da dünyada en çok göç edenler Suriyeliler olmuştur (5.5 milyon)²⁹⁵.

Günümüze kadar Suriyeli mültecilerin en çok göç ettikleri ülkeler (sayı olarak) yoğunluk sıralamasına göre, Türkiye 3.622.366; Lübnan 950.334; Ürdün 671.148; Irak 252.772 ve Mısır 132.553 Suriyeli mülteci kabul etmiştir²⁹⁶. Almanya'da Suriyeli mültecileri ülkesine kabul etmiştir. Hatta 2016'da Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan 10 ülke arasına girmiştir²⁹⁷. Alman Federal Polis Ofisi'nin verilerine göre 2016'da Almanya'da 86.200 Suriyeli mültecinin kaydı alınmıştır²⁹⁸ ve aynı yıl içerisinde sığınma başvurusunda bulunan Suriyeli mültecilerden 626'sının başvurusu reddedilip ülkelere geri gönderilmişlerdir²⁹⁹.

Suriyeli'lerin 2011'den günümüze kadar Almanya'da yaptıkları sığınmacı başvuru sayısı şu şekildedir:

Tablo 2.1 Suriyeli'lerin Almanya'da Yaptıkları Sığınmacı Başvuru Sayısı

<i>Yıl</i>	<i>Başvuru Sayısı</i>
2011 ³⁰⁰	3.435
2012 ³⁰¹	7.930
2013 ³⁰²	12.855
2014 ³⁰³	41.100
2015 ³⁰⁴	158.657
2016 ³⁰⁵	89.000
2017 ³⁰⁶	48.974
2018 (Ocak – Temmuz) ³⁰⁷	26.095

²⁹⁴<http://www.unhcr.org/dach/de/14698-neue-website-gibt-einblick-in-syrische-fluechtlingskrise.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).

²⁹⁵<http://www.unhcr.org/dach/de/15212-globaltrends2016.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).

²⁹⁶<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (erişim tarihi: 02.01.2019).

²⁹⁷<https://www.proasyl.de/thema/fakten-zahlen-argumente/> (erişim tarihi: 10.10.2017).

²⁹⁸<https://www.welt.de/politik/deutschland/article160651528/Zahl-der-Neuankoemmlinge-unterschreitet-CSU-Obergrenze.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).

²⁹⁹<https://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland> (erişim tarihi: 10.10.2017).

³⁰⁰Brenke, 2015: 873.

³⁰¹Brenke, 2015: 873.

³⁰²Brenke, 2015: 873.

³⁰³Brenke, 2015: 873.

³⁰⁴<https://www.bpb.de/gesellschaft/migration/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland#Antraege> erişim tarihi: 17.10.2017).

³⁰⁵<https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/syrische-fluechtlinge.html> (erişim tarihi: 17.10.2017).

³⁰⁶<https://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland> (erişim tarihi: 10.10.2017).

³⁰⁷<https://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland> (erişim tarihi: 10.10.2017).

Almanya'ya gelen mültecilerin sığınmacı olarak başvuruda bulunabilmeleri için genelde 6 ay kadar bir bekleme süresi öngörülmüştür. Başvuru yapıldıktan sonra ise sığınmacı başvuru işlemi genelde 7 – 12 ay sürmektedir (bu süreç bitiminde sığınmacı statüsünün verilip verilmeyeceğine yönelik bir karar çıkmaktadır). Fakat çoğu zaman bu bekleme süreçleri başvuruda bulunan mültecilerin geldikleri ülkelere göre farklılık göstermektedir. Suriyeli mültecilerin bekleme süreleri örneğin 10 ay kadar sürmekteyken, Afganistanlı mültecilerin bekleme süreçleri daha uzundur. Almanya'da bulunan Suriyeli mültecilerden 2015'de % 99,7'sine; 2016'da % 57, 6'sına ve 2017'nin Şubat ayına kadar % 94,3 Suriyeli mülteciye koruma statüsü verilmiştir³⁰⁸.

2011 sonrası Almanya, Suriye'den Avrupa'ya gerçekleşebilecek olan mülteci akımını engellemeye yönelik sınırları (deniz ve kara yolu) kontrol altında tutma politikası izlemiştir. Böylece Almanya sınır kontrollerine Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden oldukça uzak ülkelerde başlamış ve Libya, Tunus ile diğer Afrika ülkelerine yardımda bulunmuştur. 2013 sonbaharına kadar Almanya, Suriyeli mültecilerin ülkeye girmelerine karşı bir tutum sergilemiştir.

Örneğin, Suriyeli halkın Almanya'ya vize alamamaları için Suriye'ye yakın olan ülkelerdeki Alman Elçilikleri kapatılmıştır. Almanya'da yaşayan Suriyeliler ise insan hakları örgütlerinden Suriye'deki akrabalarını yanlarına alabilmek için yardım talebinde bulunmuşlardır. Onların yardım çağrısına sadece ProsAsyl vakfı ile Yeşiller Partisi yanıt vermiştir. Suriye'de akrabası olanlar yasal olarak akrabalarını Almanya'ya getirebilmektedirler. Fakat bunun için Alman hükümeti, Suriye'den gelen akrabaların yaşamını idame ettirebilmeleri için tamamen Almanya'daki akrabaları sorumlu tutmaktadır. Çünkü Almanya, Suriye'den gelen akrabaların yaşamını idame ettirebilmelerinden tamamen Almanya'daki akrabasını sorumlu tutmaktadır.

2015 ilkbaharında Yunanistan ve İtalya, ülkelerine kitlesel halde gelen Suriyeli mültecilerle baş edemeyince sınırları açıp onların devam göç etmelerine neden olmuşlardır. Böylece mülteciler Almanya'ya doğru yol almışlardır. Fakat ne Alman siyasetçiler ne de eyalet idareleri bu yoğun mülteci akımına hazırlıklı değillerdi. Gelen mültecilerin kaydını alan görevliler inanılmaz bir şekilde yoğunluk altına girmişlerdir. Bu durumda hem kayıt alan personel hem de kaydını yaptırmak isteyen mülteciler günlerce sıra bekleyerek zor durumda kalmışlardır. Ülke olarak bu durumun bir şekilde üstesinden gelebilmek için birçok “fahri görevliler” (ehrenamtliche Helfer)³⁰⁹ mültecilerin karşılanmasından, onların yerleştirilmesine

³⁰⁸<https://www.proasyl.de/thema/fakten-zahlen-argumente/> (erisim tarihi: 10.10.2017).

³⁰⁹Fahri görevliler olarak, bir organizasyon veya birlik içerisinde gönüllü olarak çalışanlar kastedilmektedir. Wuttke, 2017: 33.

ve beslenmelerine kadar onlarla ilgilenmişlerdir. Görüldüğü üzere, ülkelerinde birden oluşan mülteci akımının ülkede kargaşa yaratmaması için Alman halkı belediyeler ile işbirliği içerisinde çalışıp (gönüllü olarak) bu durumun üstesinden gelmeye çalışmışlardır³¹⁰.

Örneğin, 05 Ekim 2015’de tren ile Münih’ten Frankfurt tren istasyonuna gelecek olan yaklaşık 500 mülteciyi (çoğunluğu Suriyeli) karşılamak için yüzlerce gönüllü Alman vatandaşı ellerinde yiyecek, içecek ve giysi dolu poşetlerle tren istasyonunda hazır beklemişlerdir:

Fotoğraf 2.4 Frankfurt Tren İstasyonu’nda Fahri Görevlilerin Suriyeli Mültecileri Karşılması³¹¹

Kaynak: Aachener Zeitung, 09/2015.

2015’in sonuna doğru bazı AB ülkelerinde (özellikle İtalya, Macaristan ve Bulgaristan) kaldıracabileceklerinden fazla sayıda mülteci olduğu için Almanya yardımında bulunmak istemiştir. 2015’in Ağustos sonunda BAMF’dan bu doğrultuda bir açıklama gelmiştir. Bu açıklamaya göre Almanya, Dublin Sözleşmesinin³¹² belirtilen süreç dahilinde Suriyeli mülteciler için geçerli olmayacağını duyurmuştur. Böylece Almanya, AB ülkelerinde oluşabilecek bir sığınmacı krizini önlemeye yönelik harekette bulunmuştur. Almanya’nın bu kararının ardından, Eylül – Ekim 2015 sonrasında tüm AB ülkelerinde Dublin Sözleşmesi (sadece Suriyeli mülteciler kapsamında) askıya alınmıştır. Dublin Sözleşmesinin askıya

³¹⁰Wuttke, 2017: 25 – 26.

³¹¹Aachener Zeitung (Gazete), 2015: 1.

³¹²Sığınmacıların ilk ayak bastıkları AB ülkesinde iltica başvurusunda bulunmalarını düzenleyen bir sözleşme. <http://www.trthaber.com/haber/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi-202696.html> (erişim tarihi: 18.10.2017).

alınma kararın ardından Almanya Avrupa'daki mülteci başvurularının % 40'ını üstlenmiştir³¹³.

Macaristan'ın yoğun mülteci akımını hafifletme amacı ile Alman Başbakanı Angela Merkel 04 Eylül'de tek başına almış olduğu bir karar ile Macaristan'daki birçok Suriyeli mülteciyi özel trenlerle Almanya'ya getirtme kararını almıştır. Merkel'in bu kararını eleştirenler de olmuştur. Örneğin Bavyera eyaleti Başbakanı Horst Seehofer Merkel'in kararının hemen ardından Avusturya'ya sınır olan Bavyera sınırına bir sınır kontrolü uygulamasını başlatmıştır³¹⁴.

2014'te Sırbistan, Makedonya ve Bosna – Hersek güvenli menşei ülkeleri olarak ilan edilmişti³¹⁵. Bunun devamı olarak Ağustos 2015 sonlarında Almanya'da yeni çıkarılan bir yasa ile Kosova, Arnavutluk ve Karadağ ülkeleri de “güvenli menşei ülkeleri” olarak kategorize edilmiştir. Böylece ilan edilen bu ülkelere gelen mülteciler tekrar ülkelerine (“güvenli oldukları için”) geri gönderilebileceklerdir. Bu yeni çıkarılan yasa sayesinde Almanya'daki mülteci işlemlerinin hızlanıp, ülkedeki mülteci sayılarını azaltması hedeflenmiştir. Alman hükümeti, 2015 ve 2016'da ülkesine gelen Suriyeli mülteci akımını olabildiğince hızlı bir şekilde kontrol altına almaya çalışmıştır. Öyle ki 2015 Eylül ayında Alman kabinesi tarafından “İltica Prosedürü Hızlandırma Yasası (Asylverfahrensbeschleunigungsgesetz)” çıkarılmıştır. Bu yasaya uygun düzenlemeler ise 2015 Ekim ayında tamamlanmıştır.

Bu düzenlemeler arasında: federasyon tarafından eyaletlere finansal yardım, ortalama bürokratik işlem süreçlerinin hızlandırılması ve sığınmacı olarak kabul edilmeyen mültecilerin geri gönderilmelerinin kolaylaştırılması ile hızlandırılması bulunmaktadır (mültecilerin geri gönderilmelerinin hızlandırılması konusunda “güvenli menşei ülkeleri” uygulamasına başvuruluyor). Bu yeni düzenlemeye göre, sığınmacı başvuruları kabul edilen mültecilerin entegrasyon ve dil kurslarına katılabilmeleri ve bu kursların iyileştirilmesi ile ileride çalışma şanslarını arttıracabilecek adımların atılması öngörülmüştür. Aynı zamanda reşit olmayan mültecilerin bakımı konusunda da iyileştirilmeler planlanmıştır.

Koalisyon tarafından 2016 Ocak ayında mültecilere yönelik uygulanan kuralların birçok yönden kısıtlanmasına neden olan bir yasa çıkarılmıştır. Bu yasa, Mülteci Paketi II (Asylpaket II) olarak anılmaktadır ve “Hızlandırılmış İltica Prosedürlerinin Uygulanmasına İlişkin Kanun (Gesetz zur Einführung Beschleunigter Asylverfahren)” olarak Mart 2016'da

³¹³Schneider, 2016: 11.

³¹⁴Wuttke, 2017: 27.

³¹⁵<http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre örneğin, güvenli menşei ülkelerinden gelen mülteciler ile kimlikleriyle ilgili yanlış bilgi veren veya bilerek belgelerini (pasaport) yok eden mülteciler aynı yere yerleştirileceklerdir. Hükümete göre buradaki amaç, bu tarz mültecileri göz önünde tutarak prosedürlerin hızlandırılmasını sağlamaktır. Sığınma başvurusundan red cevabı alıp da geri dönmek zorunda olanların ise sadece hayatı risk taşıyan hastalıkları olması durumunda geri gönderilmemelerine yönelik karar alınmıştır. Diğer red alan tüm mülteciler geri gönderileceklerdir³¹⁶.

Almanya’da, mültecilerin entegrasyonuna yönelik 08 Ağustos 2016’da bir “Entegrasyon Kanunu (Integrationsgesetz)” yürürlüğe girmiştir. Bu yeni kanuna göre mültecilere daha çok ve çeşitli entegrasyon kursları sunulacaktır. Ayrıca mülteciler tarafından getto oluşturulmasını engellemek için, eyaletlere, mültecilere yönelik 3 yıllığına daire verilmesi izni çıkarılmıştır. Bunun dışında, mültecilerin boş durmamaları için buldukları mülteci barınaklarında yapabilecekleri ve böylece meşgul olabilecekleri bir iş verilmesine yönelik kararlar da alınmıştır. Entegrasyon kanununa göre, reşit olmayan ve tek başına gelmiş olan mülteci çocukları doğrudan hükümete bağlı olan Gençlik Ofisine (Jugendamt) teslim edilmektedirler. Gençlik Ofisi de orada bulunan mülteci çocuklarına bir vasi atamaktadır³¹⁷.

2.2. Göç Konusunda Almanya’nın Taraf Olduğu Hukuksal Mevzuat

Almanya 20. yy.’ın ikinci yarısından itibaren yoğunlukla göç alan bir ülke olduğu için, göç konusu ile ilgili önemli sözleşme ve anlaşmalara imza atmıştır. Bu konuda aşağıda uluslararası geçerliliği olan Cenevre Sözleşmesine olduğu gibi, Avrupa kapsamında geçerli olan Dublin Sözleşmesine de yer verilmiştir. Son olarak ise Almanya’nın göç konusunda imzalamış olduğu en güncel anlaşma olan ve 2016’da imzalanan AB – Türkiye Mülteci Anlaşmasına değinilmiştir.

2.2.1. Cenevre Sözleşmesi

II. Dünya Savaşı sonrası 50 milyondan fazla insanın ölümü ve 20 milyondan fazla insanın yurdunu terk etmek zorunda kalmasının ardından, artık bu drama bir son verip dünya barışını ve güvenliğini korumak amacı ile 24 Ekim 1945’de (II. Dünya Savaşı’nın bitiminin ardından) Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) kurulmuştur. Aslında I. Dünya Savaşı’nın ardından kurulan Milletler Cemiyeti Örgütü ile de dünyadaki barışı, devletlerarası hukuk ve insan haklarını korumak amaçlanmıştır. Fakat ne yazık ki Milletler Cemiyeti bu hedefine

³¹⁶Scheider, 2016: 11 – 13.

³¹⁷Wuttke, 2017: 29.

ulaşamamıştır ve sonuç olarak II. Dünya Savaşı başlamıştır³¹⁸. Mültecilerin bu sefer daha iyi bir şekilde korunmaları için 14 Aralık 1950’de de BM Örgütü kapsamında “Mülteciler Yüksek Komiserliği (The UN Refugee Agency – UNHCR)” kurulmuştur. UNHCR’in kurulması ile spesifik olarak mültecileri korumaya ve onlara yardım etmeye yönelik çalışmalar sürdürülmeye başlamıştır³¹⁹.

Böylece UNHCR’in kuruluşundan yaklaşık 7 ay sonra yine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği önderliğinde mültecilerin korunması ile ilgili günümüzde de hâlâ en önemli uluslararası belge olarak kabul edilen “Cenevre Sözleşmesi” (28 Temmuz 1951’de) imzalanmıştır³²⁰. Genf’de (İsviçre) özel bir konferansta imzalanan Cenevre Sözleşmesi (22 Nisan 1954 tarihinde³²¹) yürürlüğe girmiştir³²². Bu sözleşmeyi imzalayan tüm devletler, sözleşmenin içerdiği yükümlülükler uymak zorundadırlar. Sözleşmenin içeriğinde mültecilerin net bir tanımı olmakla birlikte, sözleşmeyi imzalayan devletlerin ülkelerinde bulunan mültecilere yönelik sorumlulukları da (hukuksal koruma, yardım ve sosyal haklara erişebilirlik, vs.) bir bir madde halinde belirtilmiştir. Fakat sözleşmede aynı zamanda mültecilerin buldukları ülkeye karşı taşıdıkları sorumluluklarda belirtilmiştir³²³. Ayrıca sözleşmenin verdiği yükümlülükler, sözleşmeyi imzalayan devletler tarafından uyulup uyulmadığına dair denetim mekanizması UNHCR’e aittir³²⁴.

46 maddeden oluşan Cenevre sözleşmede yapılan mülteci tanımına göre:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs”

bir mülteci statüsündedir (1. Madde). Ayrıca sözleşmeye göre, her mülteci bulunduğu ülkenin yasalarına, yönetmeliğine ve kamu düzenine uymak zorundadır (2. Madde). Bir başka önemli madde ise taraf devletlerin ülkelerinde bulunan mültecilere karşı din, ırk veya geldikleri ülke

³¹⁸<https://www.planet-wissen.de/geschichte/menschenrechte/fluechtlinge/pwieinternationalefluechtlingshilfe100.html> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³¹⁹<http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²⁰<http://www.unhcr.org/dach/de/ueber-uns/unser-mandat/die-genfer-fluechtlingkonvention> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²¹http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²²<https://www.fluechtlingkonvention.de/> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²³<http://www.unhcr.org/dach/de/ueber-uns/unser-mandat/die-genfer-fluechtlingkonvention> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²⁴<http://menschenrechte-durchsetzen.dgvn.de/themenschwerpunkte-menschenrechte/flucht-und-asyl/genfer-fluechtlingkonvention-und-das-protokoll-von-1967/> (erişim tarihi: 25.01.2018).

bakımından hiçbir ayırım yapmamaları hususudur (3. Madde). Sözleşme gereğince, ülkeye yasa dışı yollarla gelen mülteciler buldukları ülkenin resmî makamlarına, yasa dışı yollarla gelmelerine veya yasa dışı olarak ülkelerinde bulunmalarına yönelik kendilerini haklı gösteren gerekçeleri sundukları takdirde (1. Madde gereğince kendi ülkelerinde hayatlarının veya özgürlüklerinin tehlikede olması), yasa dışı tutumları nedeni ile cezalandırılmazlar (31. Madde). Sözleşmenin en önemli maddelerinden bir tanesi ise, mültecilerin kendi ülkelerinde hayatlarının tehlike altında olduğu müddetçe, taraf devletler tarafından ülkelerine geri gönderilemeyeceklerine yönelik maddedir (33. Madde). Bu durum “Non – Refoulement (Geri Gönderememe)” olarak adlandırılmaktadır. Cenevre Sözleşmesi ile mültecilerin haklarının korunması her ne kadar esas alınmış olsa da, zamansal ve mekânsal olarak kısıtlamalara sahiptir. Örneğin sözleşmeye göre sözleşmenin vermiş olduğu haklardan sadece Avrupa kıtasındaki mülteciler faydalanabilmektedir (1. Madde). Sözleşme ayrıca zamansal olarak da, sadece 01 Ocak 1951 tarihi öncesi olan olaylar nedeni ile mülteci konumuna düşen insanları kapsamaktadır³²⁵. Zaman ve mekân yönünden var olan kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik gereklilik göz önüne alınarak, 31 Ocak 1967 tarihinde New York’ta “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” imzalanıp 04 Ekim 1967’de yürürlüğe girmiştir³²⁶. Böylece Cenevre Sözleşmesi 04 Ekim 1967 tarihinden itibaren zamansal bir sınırlama bulunmadan, dünya genelinde tüm mülteciler için geçerli haline gelmiştir³²⁷.

Günümüzde Cenevre Sözleşmesini imzalayan devletlerin toplam sayısı 145 iken, 1967 Protokolünü imzalayan devlet sayısı 146’dır. Devletlerin çoğu hem sözleşmeyi hem de protokolü imzalarken, sadece birkaç devlet ikisinden birini imzalamıştır. Örneğin Cabo Verde (Yeşil Burun Adaları), A.B.D. ve Venezuela sadece protokolü imzalamışken, Madagaskar ile Saint Kitts ve Nevis sadece sözleşmeyi imzalamıştır. Ayrıca sözleşmeyi imzalayan ilk 11 devlet şunlar olmuştur: Avusturya, Belçika, Kolombiya, Danimarka, Lihtenştayn, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre ve Birleşik Krallık³²⁸. Ne sözleşmeye ne de antlaşmaya dâhil olmayan devletlerde bulunan mültecilerin Cenevre Sözleşmesinde belirtildiği gibi insani haklara (tıbbi yardım, eğitim ve sosyal haklar gibi) erişimleri yoktur. Bu devletlerde mülteciler genelde eşit bir ikamet statüsüne de sahip

³²⁵<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1s%C4%B1nsozlesme.pdf> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²⁶https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=V-5&chapter=5&clang=en (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²⁷https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=V-5&chapter=5&clang=en (erişim tarihi: 25.01.2018).

³²⁸https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtsg2&clang=en#EndDec (erişim tarihi: 25.01.2018).

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=V-5&chapter=5&clang=en (erişim tarihi: 25.01.2018).

değillerdir. Sadece geçici olarak kapalı mülteci kamplarına yerleştirilmektedirler³²⁹. Burada bazı Arap ülkelerinin (Irak, Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye gibi) ve bazı yoğun nüfusa sahip ülkelerin (Pakistan, Bangladeş ve Hindistan gibi) ne sözleşmeye nede antlaşmaya dâhil olmadıklarına dikkat çekilmektedir³³⁰.

2.2.2. Dublin Sözleşmesi

Dublin Sözleşmesi, AB sınırları içerisindeki sığınmacıların iltica prosedürlerinden hangi AB ülkesinin sorumlu olduğunu düzenleyen bir sözleşmedir. Sözleşmeye göre, sığınmacıların AB sınırında ilk giriş yaptıkları ülke, bu sığınmacıların iltica prosedürlerinden sorumlu tutulmaktadır. Böylece sığınmacıların hem birden fazla ülkede kayıtlarının oluşması engellenmekte, hem de kendilerinin sürekli AB sınırları içerisinde göç etmeleri engellenmektedir. Dublin Sözleşmesi ilk olarak 1990'da İrlanda'nın başkenti Dublin'de imzalanıp 01 Eylül 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeyi ilk olarak sadece 12 ülke imzalamıştır (Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya ve Birleşik Krallık). Aynı yıl içerisinde Avusturya ile İsveç de sözleşmeyi imzalamışlardır. 1998'de ise sadece Finlandiya sözleşmeyi imzalamıştır. Fakat sözleşmenin 2013'te güncellenmesi ile birlikte, Danimarka haricinde tüm AB ülkeleri bu sözleşmeye dâhil olmuşlardır³³¹.

Sözleşme bugüne kadar toplam 3 kez yenilenmiştir. Sözleşmeye yönelik ikinci yönetmelik 17 Mart 2003'te yürürlüğe girerek ilk sözleşmenin yerini alırken³³², bu sözleşmenin de yerini 19 Temmuz 2013'te yürürlüğe giren üçüncü ve son Dublin Sözleşmesi almıştır³³³. Dublin Sözleşmesi bugüne kadar 3 kez güncellenmiş olsa da, sığınmacıların ilk ayak bastıkları ülkenin, kendilerinin iltica prosedürlerinden sorumlu tutulma prensibi aynı kalmıştır. Maalesef ki sözleşmenin bu temel prensibi nedeniyle özellikle bazı AB ülkeleri dezavantajlı duruma düşmüşlerdir. Yunanistan, İtalya, Hırvatistan veya Macaristan gibi ülkeler, sözleşmenin ilgili maddesine göre sığınmacılar tarafından ilk ayak basılan AB ülkeleri durumunda oldukları için kapasitelerinin çok üzerinde sığınmacıdan sorumlu tutulmuşlardır³³⁴. UNHCR'in raporuna göre 2014'de 59.5 milyon insan göç halinde

³²⁹<http://www.unhcr.org/dach/de/ueber-uns/unser-mandat/die-genfer-fluechtlingskonvention> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³³⁰<https://www.planet-wissen.de/geschichte/menschenrechte/fluechtlinge/pwieinternationalefluechtlingshilfe100.html> (erişim tarihi: 25.01.2018).

³³¹<http://aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi/12842> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³³²<http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/176798/dubliner-uebereinkommen> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³³³<http://www.asyl.net/gesetzestexte/dublin-verordnung.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³³⁴<https://www.tagesschau.de/inland/faq-dublin-101.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).

bulunurken³³⁵, mülteci krizi yılı olarak kabul edilen 2015'te ise toplam 65.3 milyon insan göç etmiştir³³⁶. Bu yoğun göçü kaldıramayan AB ülkelerinin yükünü hafifletmek için çözüm arayışlarına girişilmiştir. Örneğin İtalya ve Yunanistan'da "Hotspot" isimli "Göç Yönetimi – Destek Timi" kurulmuştur³³⁷. Hotspot ekibi, AB ülkelerinin sınır koruma memurları, Europol personeli ile İtalya ve Yunanistan'daki AB – İltica destek ofislerinden oluşmaktadır. Bu ekip, ülkeye giriş yapan sığınmacıların kayıt işlemleri ve onların yerleştirilmeleri ile ilgilenmek üzere kurulmuştur³³⁸. İlk Hotspot İtalya'nın Lampedusa adasında kurulmuş, ikincisi ise Yunanistan'ın Lesbos adasında kurulmuştur³³⁹. Fakat bu çözüm yolu umulduğu gibi sonuç vermemiştir. Bunun nedeni ise, hem üye devletlerin Hotspot'ta çalışacak yeterli sayıda personeli hazır bulundurmamaları hem de çoğu mültecinin kayıtlarının almak istememelerinden kaynaklanmıştır³⁴⁰. Ayrıca Yunanistan'da Nisan 2017'de çıkan bir yasa ile ülkede bulunan mültecilerin özgürlükleri 28 güne kadar kısıtlanabilmektedir. Bu yasa aracılığı ile bazı mülteciler kayıt işlemlerinin yapılması için oluşturulmuş olan "Hotspot"larda en fazla 28 güne kadar tutuklu kalabilmektedirler³⁴¹.

Bunun dışında mültecilerin çoğu Almanya'ya gitmek istedikleri için, giriş yaptıkları ilk AB ülkesinde kayıtlarının alınmasını istememektedirler. Bu sebeple çoğu mülteci kayıtlarını yaptırmayıp yasa dışı yollardan Almanya'ya doğru devam göçü gerçekleştirmeyi denemiştir. Almanya'ya ulaştıkları anda da kayıtlarını orada yaptırdıklarından Dublin Sözleşmesi gereğince doğrudan Almanya bu mültecilerden sorumlu hale gelmiştir³⁴².

Böylelikle Dublin sistemine göre baskı altında kalan ülkelerin yükünü hafifletmek için AB Komisyonu tarafından mültecilerin diğer üye ülkelere dağıtılması önerisi gelmiştir. Böylece hem AB ülkelerinde bulunan mevcut mültecilerin hem de İtalya ve Yunanistan'da bulunan çok sayıda mültecinin dağıtılması öngörülmüştür. Bu önerinin yasal düzenlemesi ise AB'nin çalışma şekli üzerine yapılan anlaşmanın 78. maddesinde şöyle belirtilmiştir: Bir veya daha fazla üye devletin, üçüncü ülke vatandaşları tarafından ani bir akıma uğramaları nedeniyle acil durum yaşamaları halinde, Avrupa Konseyi, Komisyonun önerisi üzerine bahsi geçen üye devletlere yönelik geçici tedbirler alabilir. Bu karar Avrupa Parlamentosu'nun kararı dinlemesinden sonra Konsey tarafından alınır³⁴³. Böylece Eylül 2015'te³⁴⁴ ilk olarak

³³⁵ UNHCR Global Trends, 2015: 2.

³³⁶ UNHCR Global Trends, 2016: 1.

³³⁷ Friedrich – Ebert Stiftung, 2015: 20.

³³⁸ <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

³³⁹ Friedrich – Ebert Stiftung, 2015: 20.

³⁴⁰ <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

³⁴¹ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/laenderprofile/243222/fluechtlingsabkommen-eu-tuerkei> (erişim tarihi: 04.02.2018).

³⁴² <https://www.tagesschau.de/inland/faq-dublin-101.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³⁴³ Friedrich – Ebert Stiftung, 2015: 22.

İtalya ve Yunanistan’da bulunan 40.000 mültecinin üye ülkeler arasında paylaşılması kararı alınmıştır. Kısa süre içerisinde ise (22 Eylül 2015 kararı ile) bu sayı 120.000’e ulaşmıştır. Fakat 20 üye ülke bu kararı onaylarken; Macaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya bu kararı onaylamamışlardır. İngiltere, İrlanda ve Danimarka ise çekimser davranmışlardır³⁴⁵. Yine de ülkeler arası bu anlaşmazlığa rağmen, durumun aciliyeti söz konusu olduğu için Yunanistan ve İtalya’dan toplam 160.000 mültecinin 2 yıl içerisinde üye devletlerarasında bir kota sistemine göre dağıtılması kararı alınmıştır. O dönemde korunmaya en çok ihtiyacı olan mülteciler Suriye, Irak ve Eritre bölgelerinden oldukları için bu ülke vatandaşların dağıtılması öncelik olarak ele alınmıştır³⁴⁶. Avrupa Komisyonu’nun bilgilerine göre, 06 Aralık 2016’ya kadar Yunanistan ve İtalya’dan toplam 8162 mülteci AB üye ülkeleri arasında dağıtılmıştır. Yunanistan’dan en çok mülteciyi kabul eden AB ülkesi Fransa (2091 mülteci kabulü) iken İtalya’dan en çok mülteciyi kabul eden AB ülkesi Finlandiya (359 mülteci kabulü) olmuştur³⁴⁷.

Bunun dışında Konsey tarafından bir başka çözüm yolu olarak, kendi ülkelerinde tehdit altında bulunmayan mültecilerin vatandaşı oldukları ülkelerin “Güvenli 3. Ülke” listelerine dâhil olması kararı alınmıştır. Buna göre güvenli 3. ülke listesinde yer alan ülkelere mensup mültecilerin geri gönderilmesiyle birlikte, AB ülkelerinin yükünün hafifletilmesi amaçlanmıştır. AB Konseyi’nde bu listeye dâhil edilebilecek ülkeler tartışılmıştır. Bu ülkeler; Arnavutluk, Bosna – Hersek, Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kosova ve Türkiye olarak ele alınmıştır³⁴⁸.

Konsey tarafından mültecilerin ülkeler arasında dağıtımı konusunda en çok mülteciyi kabul eden ülke Almanya olmuştur. Almanya, AB’de yapılan sığınmacı başvurularının % 40’ını kabul etmiştir. Fakat Almanya ülkesinde çoğalan mülteci sayısını azaltmak ve iltica prosedürlerini hızlandırmak için “Güvenli 3. Ülke” sistemini uygulamaya geçirip; Kosova, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Makedonya ve Bosna – Hersek’i güvenli 3. ülke olarak ilan etmiştir³⁴⁹. Almanya ayrıca kayıtları başka bir AB ülkesinde olup, buna rağmen Almanya’da bulunan yaklaşık 4000 mültecinin ilk kayıt yaptırdıkları ülkelere geri gönderilmelerini sağlamıştır. Bu noktada İtalya’ya 916 mülteciyi geri gönderilirken, Polonya’ya 884 mülteci geri gönderilmiştir. Fakat Almanya aynı zamanda 12.000 mülteciyi ülkesine geri almak

³⁴⁴ <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

³⁴⁵ Friedrich – Ebert Stiftung, 2015: 23.

³⁴⁶ <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

³⁴⁷ [https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20161208/update_of_the_factsheet_on_relocation_and_resettlement_en.pdf)

[information/docs/20161208/update_of_the_factsheet_on_relocation_and_resettlement_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20161208/update_of_the_factsheet_on_relocation_and_resettlement_en.pdf) (erişim tarihi: 04.02.2018).

³⁴⁸ Friedrich – Ebert Stiftung, 2015: 25.

³⁴⁹ <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).

zorunda kalmıştır. Bunlar ilk sığınma başvurularını Almanya’da yapan fakat prosedürleri bitmeden diğer ülkelere göç eden mültecilerdir. Çoğu İsviçre, İsveç, Danimarka ve Belçika’dan Almanya’ya geri gönderilmişlerdir³⁵⁰.

Görüldüğü üzere Dublin Sözleşmesi AB ülkelerinde ciddi bir baskı yaratmaktadır ve maalesef amaçlandığı şekilde sürdürülememektedir. Hatta Dublin Sözleşmesi’nin askıya alındığı da iddia edilebilir. Örneğin Macaristan 23 Haziran 2015’de artık mülteci kabul etmeyeceğini duyurarak³⁵¹ Sırbistan ve Hırvatistan sınırına jiletli tel örgü çekmiştir. Mültecilerin Macaristan’a girememeleri için 2017’de termal kameralar, reflektörler, gece görüş ve alarm sistemleriyle korunan 150 km.’lik bir tel örgü sistemi kurulmuştur³⁵². Sözleşmenin askıya alınmasına yönelik bir diğer örnek ise Almanya ile Finlandiya’nın Yunanistan’a mülteci gönderimini durdurmalarıdır. Almanya ve Finlandiya bazı mültecileri (kayıtları Yunanistan’da olmasına rağmen) Yunanistan’ın sığınma başvurularını kaldıramayacak noktaya gelmesi nedeniyle, mültecilerin Yunanistan’a geri gönderimini durdurma kararı almışlardır³⁵³.

Dublin Sözleşmesi AB ülkelerindeki mülteci sorununa maalesef bir kolaylık sağlamamaktadır. Hatta tam tersine bu sözleşme bazı ülkelerin zor durumda kalmalarına sebep olmuştur. Tüm üye ülkeler arasında politik bir dayanışmada sağlanamamıştır. AB Konsey Başkanı Donald Tusk’ın Aralık 2015’te yapmış olduğu açıklamaya göre Dublin Sistemi çalışmamaktadır ve AB sınırları üzerinde kontrol kaybedilmiş durumdadır. Trusk’a göre Hotspot gibi altyapılara ihtiyaç vardır ve sınırların kontrolü mutlak suretle sağlanmalıdır. Açıklamaya göre AB ülkeleri düşünce biçimini değiştirmelidir. Avrupa sınırlarının kontrol altına alınması için AB bünyesinde polis veya sınır muhafızları oluşturulmalıdır. Bunlar olmadıkça Dublin Sözleşmesinin işe yaramayacağını belirtmektedir³⁵⁴.

³⁵⁰ https://www.focus.de/politik/videos/wegen-dublin-verordnung-deutschland-nahm-2015-12-000-fluechtlinge-zurueck_id_6518526.html (erişim tarihi: 29.01.2018).

³⁵¹ <http://aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi/12842> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³⁵² <http://tr.euronews.com/2017/04/28/macaristan-sirbistan-sinirina-akilli-tel-orgu-cekti> (erişim tarihi: 30.01.2018).

³⁵³ <http://aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi/12842> (erişim tarihi: 29.01.2018).

³⁵⁴ <http://www.tagesspiegel.de/politik/eu-ratspraesident-tusk-zu-fluechtlingskrise-das-dublin-system-funktioniert-nicht/12566198.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).

2.2.3. Avrupa Birliği – Türkiye Mülteci Anlaşması

AB ile Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde³⁵⁵ yapılan anlaşma ile Avrupa’da meydana gelen mülteci krizine bir çözüm oluşturma yoluna gidilmiştir³⁵⁶. Yoğun kitlesel göçün 2015’de Avrupa’da oluşturduğu kargaşayı azaltmak amacı ile AB birçok yola başvurmuştur. Örneğin Avrupa’ya ulaşmış olan çok sayıda mülteci AB ülkeleri arasında dağıtılmıştır. Bunun dışında, Suriyeli mültecilerin göç esnasında Ürdün, Lübnan ve Türkiye gibi uğradıkları ilk ülkelere (transit ülkeler) mültecilerin bakımı için AB tarafından destek sağlanmıştır. Birlik ayrıca göçü tehlikeli yollar aracılığı ile teşvik eden insan kaçakçıları ile mücadele ederken, aynı zamanda “güvenli üçüncü ülkeler” listelerini de arttırmıştır.

Fakat alınan tüm bu tedbirlere rağmen mülteci krizine yönelik yine de hızlı bir şekilde olumlu sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine AB yeni bir çözüm yolu arayışına girişmiştir. AB, Avrupa’ya en çok göç eden Suriyeli mültecilerin çoğunlukla Türkiye üzerinden geldiklerini bildiği için Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile mülteci krizini çözmek için iş birliği yapmak istemiştir. Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk Türk Hükümeti’nin temsilcileri ile yapmış olduğu görüşmede, 2015’te yaklaşık 1.5 milyon insanın yasa dışı yollarla AB sınırlarına girdiğini ve çoğununda Türkiye üzerinden geldiğini vurgulamıştır. AB Başkanı vermiş olduğu demeç ile hem mülteci sorunun büyüklüğüne hem de Türkiye’nin bu konudaki kilit rolüne dikkat çekmiştir³⁵⁷. AB Komisyonu’nun 15 Ekim 2015 tarihli basın duyurusuna göre, AB ile Türkiye arasında yapılan mülteci anlaşmasıyla o dönemki mevcut mülteci krizinin 3 aşamada çözüme kavuşturulması planlanmıştır. Bu 3 aşama; Suriyelilerin kitlesel göçüne yol açan ana sebeplere odaklanmak, Türkiye’de bulunan Suriyelileri geçici olarak koruyup Türkiye’yi bu konuda desteklemek ve AB’ye yönelik yasa dışı göçü engellemek için Türkiye ile iş birliğinin güçlendirilmesinden oluşmaktadır³⁵⁸.

Anlaşma neticesinde, mültecilerin Avrupa’ya ve özellikle Almanya’ya (mültecilerin göç etmek için en çok tercih ettikleri ülke) göç akımı azalmıştır. Anlaşmanın öncülüğünü yapan Almanya, bu anlaşma ile mültecilere yönelik bir karşı koyma politikası sergilese de, Almanya’nın “2015 Mülteci Krizi” senesinin ardından bu durum ülkeyi rahatlatmıştır.

Türkiye ile AB arasındaki yapılan mülteci sözleşmesi hâlâ geçerliliğini korumakla birlikte kimileri tarafından da eleştirilmektedir. Örneğin bu müzakere kimilerine göre “kirli

³⁵⁵ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/laenderprofile/243222/fluechtlingsabkommen-eu-tuerkei> (erişim tarihi: 13.02.2018).

³⁵⁶ Anlaşmanın mimarisi Göç Araştırmacısı ve Avrupa İstikrar Girişimi Başkanı Gerald Knaus’dur. <http://www.abhaber.com/55499-2/> (erişim tarihi: 13.02.2018).

³⁵⁷ Seufert, 2015: 1.

³⁵⁸ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm (erişim tarihi: 04.02.2018).

bir anlaşma”, “Avrupa değerlerinin satılması”³⁵⁹ olarak algılanmakta veya “AB’nin Türkiye’yi açık bir hapishane olarak kiraladığı”³⁶⁰ yönünde yorumlanmaktadır. Fakat yine de bu anlaşmayla yasa dışı göçü engellendiğini ve birçok mültecinin hayatının riske atılmadığını da belirtmekte fayda vardır. Sözleşmenin yapıldığı tarihten bugüne dek Avrupa’da da yasa dışı göçün engellenmesine yönelik birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin 18 Mart 2016’da yapılan anlaşmadan 3 hafta önce Türkiye’den AB’ye yapılan yasa dışı göç sayısı 26.878 iken, 3.haftanın sonunda 5.847’nin altına düşmüştür³⁶¹. Ayrıca anlaşmadan hemen 2 gün sonra, Türk sahil güvenliği 1.500 mültecinin AB’ye yasa dışı göç girişimini engellemiştir³⁶². Anlaşmanın yapıldığı tarihten buyana Ege denizinde 113 ölü ve kayıp bildirilmiştir. Bu sayı anlaşmadan 1 yıl önce 1150’dir³⁶³. Grafik 2.2’de görüldüğü üzere, anlaşmanın yapıldığı tarihten itibaren 2017 yılının sonuna kadar, Türkiye’den Avrupa’ya yasa dışı göç sayısı önemli ölçüde azalmıştır:

2016 - 2017 Arasında Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yasa Dışı Göç (Haftalık)

[35. takvim haftası için 31.08.2017 tarihine kadar olan veriler]³⁶⁴

Grafik 2.2 2016 – 2017 Arası Türkiye’den AB’ne Yapılan Yasa Dışı Göçlerin Sayısı

Kaynak: Avrupa Komisyonu 7. Rapor, 09/2017.

³⁵⁹ Seufert, 2015: 7.

³⁶⁰ <http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-04/eu-tuerkei-abkommen-izmir-syrische-fluechtlinge/komplettansicht> (erişim tarihi: 04.02.2018).

³⁶¹ Avrupa Komisyonu (AB) Türkiye Anlaşması’nın Uygulamasındaki Gelişmelere Yönelik Birinci Rapor, 2016: 3.

³⁶² Seufert, 2015: 2.

³⁶³ Avrupa Komisyonu (AB) Türkiye Anlaşması’nın Uygulamasındaki Gelişmelere Yönelik Yedinci Rapor, 2017: 2.

³⁶⁴ Avrupa Komisyonu (AB) Türkiye Anlaşması’nın Uygulamasındaki Gelişmelere Yönelik Yedinci Rapor, 2017: 3.

2.3. Göç ve Mülteciler Konusunda Almanya’da Yönetmelik Teşkilatlanma

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri tarafından mültecilerin genel anlamda dünyadaki hukuki statüsünü düzenleyen ve onların korunmasını sağlayan uluslararası sözleşme³⁶⁵ 1951’de imzalanıp 1954’te yürürlüğe girmiştir³⁶⁶. Almanya’nın Cenevre Sözleşmesini 1953’de imzalamasıyla birlikte, Almanya’nın Nürnberg şehrinde “Yabancı Mültecilerin Kabulüne Yönelik Federal Daire (Bundesdienststelle für die Anerkennung Ausländischer Flüchtlinge)” adında bir kurum kurulmuştur. İlk etaplarda sadece 40 personele sahip olan bu daire, yabancı mültecilerin iltica başvurularından sorumlu tutulmuştur. İşlemleri görülen mültecilerin bir kısmı, iltica prosedürleri tamamlanana kadar kurumun bulunduğu bölgede kalırken, bir kısmı da yine Nürnberg’de Zirndorf adında bir kasabada eski bir polis kışlasına yerleştirilmişlerdir. Mayıs 1960’da ise tüm mülteciler Zirndorf kasabesindeki eski polis kışlasına yerleştirilmişlerdir. Aynı yıl içerisinde hükümet tarafından mültecilerin konaklamaları için 2 bina daha yaptırılmıştır ve 1 yıl sonra kurum çalışanları da o bölgeye sevk edilmişlerdir.

28.04.1965 tarihinde Yabancılar Kanununa göre bu kurumun adı “Yabancı Mültecilerin Kabulü için Federal Büro” (Bundesamt für die Anerkennung Ausländischer Flüchtlinge – BAFI) olarak değiştirilmiştir ve personel sayısı 40’dan 60’a yükseltilmiştir. En başta 60 elemana sahip olan BAFI, yıllar geçtikçe artan iltica başvuruları nedeni ile eleman sayısını daha da çoğaltmaya başlamış ve aynı zamanda Almanya’nın her eyaletinde Federal Büro’nun 48 adet uzantısını açmıştır³⁶⁷. SSCB’nin yıkılışını ve eski Yugoslavya’nın dağılmasını takiben 1992’de yaklaşık 438.000 kişi Almanya’ya iltica başvurusunda bulunarak, BAFI’nin personel sayısının zamanla 4.000’e yükselmesine neden olmuştur³⁶⁸.

Dünyadaki siyasi çalkantılar nedeniyle göç eden insan sayısının çoğalması Almanya’ya yapılan iltica başvurularını da sürekli artmaktaydı. Fakat Almanya bu sayıyı azaltmaya yönelik adımlar atmaya karar vererek, 1993 yılında Alman Anayasasında mültecilerin konumu ile ilgili düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu değişikliklere göre örneğin:

- Artık her kim Almanya’nın komşu ülkesinden veya bir AB ülkesinden Almanya’ya gelirse, o kişinin iltica başvurusunda bulunmaya hakkı yoktur ve anında ülkesine geri gönderilebilecektir. Bu kural aynı zamanda “Üçüncü Devletler Düzenlemesi” (Drittstaatenregelung) olarak diğer AB ülkelerinde zaten mevcuttu. Böylece çoğu

³⁶⁵<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (erişim tarihi: 21.10.2017).

³⁶⁶<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoassiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁶⁷<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Chronik/Bundesamt/bundesamt-node.html> (erişim tarihi: 21.10.2017).

³⁶⁸<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoassiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

mülteci Alman sınırından ülkeye bile girmeden zincirleme olarak geri gönderilmektedirler.

- Ayrıca 1993 Alman Anayasasındaki yeni düzenleme ile “güvenli ülkeden” gelen mültecilerin de artık Almanya’da iltica başvurusunda bulunma hakları ellerinden alınmıştır. Yani “güvenli” olarak kategorize edilen ülkelerin vatandaşları Almanya’ya mülteci olarak gelseler bile ilticacı konumunu elde edemeyip tekrar “güvenli” olan kendi ülkelerine geri gönderileceklerdir.
- Yeni düzenlemeye göre bir diğer yenilik ise, Almanya’ya uçakla gelen mültecileri kapsamaktadır. Artık uçakla gelen mültecilerin Almanya’da iltica başvurusunda bulunma hakkının olup olmadığını kontrol etmek için, Alman devleti uçakla gelen mültecileri en fazla 19 gün gözetim altında tutabilmektedir. Bu gözetim uygulaması transit (aktarma yapılan havaalanı) havaalanında da mümkündür. Böylece mültecilerin Almanya’ya girmeden iltica haklarının olup olmadıkları kontrol edilip, gerektiğinde geri gönderilebilmeleri mümkün olmuştur. Almanya’nın 1993 Anayasasında mültecilere yönelik yapmış olduğu bu yeni düzenlemeye UNHCR’den olduğu gibi ProAsyl gibi kuruluşlardan da eleştiriler gelmiştir. Eleştirilere göre, bu düzenleme insanlık dışı bir uygulamadır ve ayrıca diğer AB ülkelerine karşı bir haksızlık olarak algılanmaktadır³⁶⁹.

Alman Anayasasına göre siyasi sebeplerden dolayı ülkelerinde zulüm gören veya zulüm görme tehdidi ile yaşayan insanların Almanya’ya iltica başvurusunda bulunma hakları vardır. Fakat bu 1993 düzenlemesine göre Almanya’nın komşu ülkelerinden veya bir AB ülkesinden Almanya’ya giriş yapanların iltica başvurusunda bulunma şansları yoktur. Burada Alman Anayasasının kendi içindeki çelişkisi ortaya çıkmaktadır ve mültecilere karşı bir savunma politikası izlediği açıktır. Bu düzenlemenin ardından sonraki yıllarda mültecilerin sayısı oldukça azalmıştır ve böylece 1995’de BAFI personel çıkartmaya başlayıp, diğer şehirlerde açmış olduğu taşra uzantılarını kapatmaya başlamıştır. Almanya’da 10 yıl sonra mültecilerle ilgili tekrar yeni bir kanuni düzenleme yapılmıştır. Buna göre 2005 yılında “Göç Kanunu (Zuwanderungsgesetz)” isminde bir kanun çıkartılmıştır³⁷⁰. Bu yeni çıkan göç kanunu sayesinde artık eski düzenin tersine, kendi ülkesinde zulüm görmeyen mültecilerde Almanya’da iltica başvurusunda bulunabilme şansını elde etmişlerdir. Bunun yanı sıra yeni göç kanununa göre, Almanya’da hem sığınma hakkına sahip olanlar (Asylberechtigter) hem de

³⁶⁹ <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss-24-05-2013> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁷⁰ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoersiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

kabul edilmiş mülteciler (Anerkannte Flüchtlinge³⁷¹) 3 yıllık bir sınırlama ile Almanya'da kalabilme şansına sahip olabilmişlerdir. Sığınma hakkını elde edemeyenler ile mülteci olarak kabul edilmemiş olan kişilerin, kendi ülkelerine döndükleri takdirde idam veya zulüm ile karşılaşma olasılıkları olduğunda onlara “koruma statüsü (subsidiärer Schutz)” verilmektedir. Bu koruma statüsü sayesinde, kendi ülkelerinde karşılaşabilecekleri tehlikelerin riski ortadan kalkıncaya kadar Almanya'dan geri gönderimleri durdurulmaktadır³⁷².

2005'te çıkan Göç Kanunu ile birlikte aynı zamanda BAFI'nin (Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge) ismi “Federal Göç ve Mülteci Dairesi” (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF) olarak değiştirilmiştir. Merkezi Nürnberg'de bulunan bu kurumun isim değişikliğinin yanı sıra, mültecilerin iltica prosedürü ile birlikte artık entegrasyonlarından da sorumlu hale getirilmiştir. Alman İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan BAMF'in görevi artık eskiden olduğu gibi sadece iltica prosedürünün uygulanması ile sınırlı kalmamaktadır. Kurum bunun yanında birçok başka görevi de üstlenmektedir. Örneğin mültecilere çeşitli entegrasyon ve Almanca kursları verilmektedir³⁷³. Entegrasyon kursunun içeriğinde özellikle Almanya'daki yaşam ile Alman toplumundaki normlar ve değerler hakkında mültecilere bilgi verilmektedir. Böylece mültecilerin buldukları ülkeye daha kolay ve daha hızlı uyum sağlamaları hedeflenmektedir. Entegrasyon kursları her eyalette hem özel hem de resmî kurumlar tarafından verilmektedir. Ayrıca sadece kadınlara, ailelere ve gençlere özel verilen kurslarda mevcuttur. Bunun yanı sıra okuma ve yazma bilmeyenlere de ayrıca kurs verilmektedir. Kurum ayrıca mültecilere olduğu gibi hâlihazırda Almanya'da yaşayan yabancı kökenli vatandaşlara da entegrasyon kurslarını sunmaktadır. Federal Göç ve Mülteciler Dairesinde, mültecilere sunulan çeşitli entegrasyon kurslarının yanı sıra, bir de radikalleşme konusunda danışmanlık yapan ofis bulunmaktadır (Beratungsstelle Radikalisierung). Bu danışma ofisine, etrafındaki insanlarda İslami bir radikalleşmeye yönelik gözlem yapan kişiler başvurabilirler. Bu danışma ofisi söz konusu “radikalleşen” kişilere veya onların tanıdıklarına yardım, danışmanlık veya psikolojik destek sunmaktadır³⁷⁴.

Almanya'daki göçü daha iyi yönetebilmek adına 2004 yılında (BAMF kapsamında) bir araştırma grubu oluşturulmuştur. Bu grupta yer alan araştırmacılar, Almanya'daki göç ile ilgili istatistiksel bilgileri (hem Almanya'ya yapılan göç hem de Almanya'dan farklı ülkelere yapılan göç hakkındaki analizleri) yıllık olarak bir “Göç Raporunda (Migrationsbericht)”

³⁷¹ Asylberechtigte ve Anerkannte Flüchtlinge: Alman Anayasası §16a'ya göre, iltica prosedüründe sığınmacı olmaya hak kazanan kişilere denir. <https://www.tagesschau.de/inland/fluechtlinge-531.html> (erişim tarihi: 21.10.2017).

³⁷² <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss-24-05-2013> (erişim tarihi: 02.10.2017).

³⁷³ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoersiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁷⁴ “Das Bundesamt und seine Aufgaben“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ağustos 2016.

yayımlamaktadırlar. Bu yıllık raporlar, hem göçü daha iyi yönetebilmek hem de entegrasyon için gereken tedbirlerin alınması adına önem arz etmektedir³⁷⁵. Federal Göç ve Mülteci Dairesinin yapmış olduğu araştırmalar arasında ayrıca göçün ülkeye yaşatmış olduğu sosyo – ekonomik etkiler, göç ile demografik gelişim arasındaki ilişkiler ve dünyada göç konusu bulunmaktadır. Yapılan bu yıllık araştırmalar sayesinde siyasi aktörler ve göç ile ilgilenen sivil toplum kuruluşları bilgi sahibi olabilmektedirler³⁷⁶.

Nürnberg merkezli BAMF, 16 eyalette birçok kurumu ile faaliyet göstermekle³⁷⁷ birlikte ülke dışındaki göç kurumları ile de bilgi vermekte ve yardımda bulunmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü ve Uluslararası Göç Örgütü ile sürekli bilgi paylaşımında bulunmaktadır³⁷⁸. Bunun dışında BAMF, Avrupa kapsamında göç ve iltica konusu ile ilgili güncel, tarafsız, güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgileri aktaran “Avrupa Göç Ağı” (Europäisches Migrationsnetzwerk – EMN)³⁷⁹ ve yine AB ülkeleri arasında mülteci konusu hakkında iş birliğini sağlayan “İltica Sorularıyla İlgilenen Avrupa Destek Bürosu (European Asylum Support Office – EASO)” ile iş birliği ve bilgi aktarımında bulunmaktadır. Fakat EASO bilgi aktarımının dışında ayrıca ülkesinde bulunan mültecilere yeterli destek sunamayan AB ülkelerine diğer AB ülkelerinden uzman destek gönderimi yapmaktadır. Bu uzmanların ihtiyaç duyulan AB ülkesine gönderilmeleri, EASO tarafından koordine edilmektedir³⁸⁰.

2015 yılında Almanya’ya yapılan göç sayısı aşırı bir şekilde arttığı için BAMF birçok bölgeye şubelerini açmıştır³⁸¹. Bu şubelerin de birbirinden farklı görevleri bulunmaktadır. Örneğin kimi şubeler sadece yeni gelen mültecilerin kaydını almakla görevliken, kimi şubeler gelmiş olan mültecilerin sığınmacı olarak kalabilme şanslarının olup olmadığına yönelik karar vermektelerdir (karar verme merkezleri). Aynı şekilde sadece “koruma statüsü” ile ilgilenen şubeler de mevcuttur³⁸². Görüldüğü üzere Federal Göç ve Mülteci Ofisi, kurulduğu ilk yıllarda sadece bir iltica makamıyken, zamanla artan göç ve mülteci sayısı nedeni ile göç ve entegrasyon için de yetkili bir merkez haline dönüşmüştür.

³⁷⁵<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdossiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁷⁶“Das Bundesamt und seine Aufgaben“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ağustos 2016.

³⁷⁷<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdossiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁷⁸“Das Bundesamt und seine Aufgaben“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ağustos 2016.

³⁷⁹<http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/EMN/DasEMN/dasemn-node.html> (erişim tarihi: 22.10.2017).

³⁸⁰“Das Bundesamt und seine Aufgaben“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ağustos 2016. <https://www.easo.europa.eu/about-us> (erişim tarihi: 22.10.2017).

³⁸¹<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdossiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).

³⁸²“Das Bundesamt und seine Aufgaben“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ağustos 2016.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALAR, SORUNLAR VE ÖNERİLER

3.1. Almanya'nın Mülteci Alımına Yönelik Uygulamaları

Almanya'nın ülkesine mülteci alımına yönelik bugüne kadar 3 çeşitli uygulaması bulunmaktadır. Aşağıda da sıralanmış olduğu üzere; Yeniden Yerleşim Programı 2011'den ve İnsani Kabul Programı 1956'dan beri uygulanmaktadır. Eyaletler bazında mülteci kabul programı ise 2013'den itibaren uygulanmaktadır. Fakat eyaletlerin kabul programları sadece Suriyeli mültecilere yönelik olmaktadır.

3.1.1. Yeniden Yerleşim Programı (Resettlement – Programm)

Resettlement programı uluslararası tanınmışlığı olan bir “Yeniden Yerleşim Programı”dır ve zaman zaman birçok ülke tarafından uygulanmaktadır. Bu program, kendi ülkesine geri dönemeyen (genelde savaş nedeninden dolayı), fakat bulunduğu ülkede de devamlı olarak kalabilme şansı olmayan “korunmaya muhtaç” mülteciler için uygulanmaktadır³⁸³. Bu korunmaya muhtaç mülteciler UNHCR tarafından belirlenip, bu mültecileri kabul etmek isteyen ülkelere liste halinde alımları için önerilmektedir. UNHCR aracılığı ile yılda 70.000 civarında mülteci farklı ülkelere dağıtılmaktadır³⁸⁴.

Resettlement programı kapsamında en çok ülkesine mülteci alan ülkeler arasında A.B.D., Kanada ve Avustralya bulunmaktadır. Bu 3 ülke 1970'lerden beri bu program kapsamında ülkelerine mülteci alımı yapmaktadır. Almanya ilk defa 2011'de bu uygulamaya geçerek 2012'den 2014'e kadar yılda 300 korumaya ihtiyacı olan mültecinin kabulüne yönelik bir karar almıştır. Aralık 2014'te ise Federal İçişleri Bakanlığı'nın gerçekleştirmiş olduğu toplantıda Resettlement programı çerçevesinde yıllık 500 mültecinin daha alımına yönelik karar alınmıştır. Devamı mahiyetinde 2016 ve 2017 yılları için de yıllık 800 mültecinin alımına (toplam 1.600) karar verilmiştir.

Almanya'daki Resettlement programının uygulamasından başta Federal İçişleri Bakanlığı (Bundesministerium des Inneren – BMI) sorumludur. Fakat BMI, UNHCR ile iş birliği içerisinde ve AB'nin finansal yardımı ile bu programı gerçekleştirmektedir. Bunun yanı sıra Federal İçişleri Bakanlığı Göç ve Mülteci Federal Ofisi (BAMF), Yurt dışı

³⁸³ <https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/EMN/20161005-am-emn-studie-resettlement.html> (erişim tarihi: 23.10.2017).

³⁸⁴ <https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/save-me-kampagne/> (erişim tarihi: 24.10.2017).

Temsilciliği (AA) ve Uluslararası Göç Örgütü ile de bu program kapsamında iş birliği içerisinde hareket etmektedir.

BMI kabul edilecek mültecilere yönelik kabul kriterlerini tek başına belirlerken, AA ve BAMF ile ortak bir şekilde mültecilerin kalacakları bölgeleri belirlemektedir. UNHCR ise korumaya muhtaç olan mültecileri araştırıp belirledikten sonra, onları liste halinde BAMF'a iletmekte ve BAMFda bu listeler arasından seçim yapmaktadır. Seçim yapılırken genellikle listedeki mülteciler ile BAMF çalışanları arasında (mültecilerin bulunduğu bölgede) bir röportaj gerçekleştirilmektedir. Eğer röportaj şahsen yüz yüze gerçekleştirilemiyorsa, video görüşmesi ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca ülkeye kabul sürecinde olan mülteciler, AA ve güvenlik yetkilileri tarafından güvenlik kontrolünden geçmektedirler.

IOM'in ise bu süreçte 3 farklı görevi bulunmaktadır. İlk olarak, hem yapılan röportaj sonrasında hem de mültecinin Almanya'ya kabulüne yönelik kesin kararın çıkmasının ardından mültecilerin sağlık kontrolünden sorumludur. Sağlık kontrolü kapsamında, mültecilerin genel sağlık durumuna ve bulaşıcı hastalıklarının olup olmadığına bakılmaktadır. Aynı zamanda, Almanya'ya yolculuğun başlaması öncesinde gerekli/eksik olan aşıların tamamlanmasından da sorumludur. Genelde uçuştan 48 saat öncesinde mültecilerin sağlık yönünden uçuşa hazır olup olmadığı kontrol edilmektedir ve gerekirse onlara uçuş esnasında bir doktor eşlik etmektedir. Tüm bunlardan yine IOM sorumludur.

IOM'in ikinci görevi ise gelecek olan mültecilerin uçuşlarını ayarlamak ve finanse etmektir. BAMF, IOM'e gelecek olan mültecilerin listelerini iletmekte, IOM de onların uçuşlarını ayarlamaktadır. Ardından ayarlanan uçuş bilgileri BAMF'a iletilmektedir. Mümkün olduğunca uçuş esnasında Göç ve Mülteci Federal Ofisi çalışanı/çalışanları gelen mültecilere eşlik etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün bu çalışmadaki bir diğer görevi de, Almanya'ya gidiş için kabul onayını alan mültecilere yaklaşık 20 saatlik bir "kültürel oryantasyon" kursu sunmaktır. Bu kursun içeriğinde Almanya hakkında belli başlı bilgiler ve Almanya'daki yaşam hakkında bilgilerin yanı sıra ülkedeki oturma izni ile ilgili bilgiler, oradaki resmî dairelerin işleyişi hakkında bilgiler, kalacak yerleri ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Resettlement programı kapsamında Almanya'ya kabul edilen mültecilerin geçerli bir pasaporta sahip olmaları şarttır. Eğer ellerinde geçerli bir pasaport yoksa Göç ve Mülteci Federal Ofisi (§3 Abs.2 AufenthG kapsamında³⁸⁵), mültecilerin kimliklerini ispatlayan herhangi bir resmî belgeyi de kabul etmektedir. Eğer mültecilerin ellerinde kendilerine ait hiçbir resmî belge yoksa, o zaman Alman Dış Temsilciliği, Göç ve Mülteci Federal

³⁸⁵AufenthG: Aufenthaltsgesetz (Alman İkamet Kanunu)

Ofisi'nde onayı ile (§§5,7 Abs.1 ve 11 AufenthV kapsamında³⁸⁶) o mültecilere “Yabancılar için Pasaport” çıkarmaktadır. Bu program çerçevesinde getirilen mülteciler ilk olarak 14 günlüğüne Aşağı Saksonya (Niedersachsen) eyaletindeki Friedland ve Bramsche kasabalarında kendilerine tahsis edilmiş olan yerlere yerleştirilmektedirler. Burada çeşitli hayır kurumları tarafından danışmanlık da sunulmaktadır.

Bunun dışında 5 gün süren, hem Alman dili hakkında hem de Almanya'daki yaşam hakkında bilgi veren bir “Almanya'yı Tanımaya Yönelik (Wegweiser für Deutschland)” kursu verilmektedir³⁸⁷. 14 günün ardından ise bu mültecilerin “Königsteiner Schlüssel³⁸⁸” prensibine göre farklı bölgelere dağılımı gerçekleştirilmektedir (mültecilerin Almanya'da akrabaları bulunduğu takdirde, bu durum dağıtım esnasında dikkate alınmaktadır). Mülteciler çoğunlukla belediyelerin sunmuş olduğu yerlere yerleştirilmektedirler. Yerleşim konusunda devletin kendilerine sunmuş olduğu dairelerde bulunmaktadır. Fakat ilk etapta genelde belediyelerin geçici bir süre için ayırtmış oldukları otellere veya evsizler için kurulmuş olan tesislere yerleştirilmektedirler. Geçici olarak kaldıkları bu yerlerde ise belediye çalışanları tarafından belediyelere ait dairelere geçebilme konusunda bilgi edinmektedirler. Bu dairelerde kalabilmeleri için mültecilerin bir “Yerleşme İzni”ne (Wohnberechtigungsschein) ihtiyaçları vardır. Bu (12 aylık geçerliliği olan) yazılı izni alabilmek için, belediyeler mültecilerin gelirlerinin ve oturma izinlerinin³⁸⁹ olmasını esas almaktadırlar. Mültecilerin bir gelire sahip olmaları için de önce bir iş bulmaları gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere mültecilerin, belediyelerin sunmuş olduğu dairelere geçebilmeleri için uzun bir zaman beklemeleri gerekmektedir. Oturma izni alındığı takdirde mülteciler sadece iznin alındığı belediyedeki bölgede oturabilmektedirler. Yani başka eyaletlerde oturma izinleri bulunmamaktadır³⁹⁰.

Almanya şimdiye kadar Resettlement programı kapsamında Tunus, Türkiye, Suriye, Endonezya, Mısır ve Sudan'dan mülteci alımında bulunmuştur:

³⁸⁶ Aufenthaltungsverordnung (Alman İkamet Düzenlemesi)

³⁸⁷ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 5 – 26.

³⁸⁸ “Königsteiner Schlüssel” sisteminde yıllık olarak eyaletlerin kaç tane mülteciyi almak zorunda olduğu belirlenmektedir. Bu sayının belirlenmesi, vergi gelirlerine (değerlendirmenin 2/3'sine etki yapıyor) ve eyaletteki nüfus sayısına (değerlendirmenin 1/3'üne etki yapıyor) göre belirlenmektedir. 2015 senesinde Kuzey Ren – Vestfalya en yüksek kotayı alırken, Bremen en düşük kotaya sahip olmuştur.

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 31.

³⁸⁹ Resettlement programı kapsamında gelen mültecilere 2012 – 2015 yılları arasında, buldukları belediyeye göre 12 – 36 aya kadar oturma izni verilmekteydi. 2016 ve 2017 yılı için ise İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile oturma izni süreci 36 aya uzatılmıştır. 31.07.2016 tarihli Entegrasyon Kanunu'na göre, Resettlement mültecileri belirli kriterleri sağladıkları takdirde 3 veya 5 yıllığına oturma iznini alma hakkına sahip oldular.

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 30. ve <https://dejure.org/gesetze/AufenthG/26.html> (erişim tarihi: 24.10.2017).

³⁹⁰ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 32.

Tablo 3.1 Almanya'nın Resettlement Programı Uyguladığı Ülkeler ve Sayıları (2012 – 2015 arası)³⁹¹

Alım Yapılan Yıl	Alım Gerçekleşen Ülke	Alım Sayısı
2012	Tunus	202
2012	Türkiye	105
2013	Türkiye	293
2014	Suriye (Suriyeli olmayan mülteciler)	207
2014	Endonezya	114
2015	Mısır	301
2015	Sudan	180

Bu program kapsamında gelen mülteciler, diğer mültecilere göre çok şanslı sayılmaktadırlar. Çünkü onları kabul eden ülkelere resmî yollardan giriş yaptıkları için yasa dışı yollardan gelip hayatlarını riske atmak zorunda kalmamaktadırlar. Ayrıca bu mültecilerin bu program kapsamında alındıkları ülkede süresiz olarak oturma izni alabilme şansları çok yüksektir³⁹². Bunun dışında Resettlement programı sayesinde mültecilerin ilk bulunduğu ülkelerin yükü de böylece hafiflemektedir.

3.1.2. İnsani Kabul Programı (Humanitäres Aufnahmeprogramm – HAP)

İnsani Kabul Programı olan HAP çerçevesinde isteyen ülkeler, belirli sayıda (kotası önceden belirlenmiş), belirli bir tarihte ve belirli ülkenin mültecilerini ülkesine kabul edebilmektedir. Bu program, ülkenin iltica prosedürünün hafifletilmesine yönelik ek bir prosedür olarak da algılanabilir. HAP'ı yıllardır en çok uygulayan ülkeler arasında A.B.D., Avustralya, Kanada (yine Resettlement programını uygulayan ülkeler) ve İsveç gelmektedir³⁹³. HAP uygulamasının Resettlement Programından farkı, ülkeye kabul edilen mültecilerin sadece geçici olarak kabul edilmeleridir. Kendi ülkelerindeki savaş bittiği takdirde, alınan bu mülteciler ülkelerine geri gönderilmektedirler³⁹⁴.

³⁹¹Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 14.

³⁹²<https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/EMN/20161005-am-emn-studie-resettlement.html> (erişim tarihi: 23.10.2017).

³⁹³<https://www.proasyl.de/hintergrund/resettlement-hap-relocation-wie-bitte-aufnahmeprogramme-im-ueberblick/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

³⁹⁴<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoersiers/224847/fluechtlingsaufnahme-und-ihre-folgen?p=all> (erişim tarihi: 25.10.2017).

Almanya da 1956'dan günümüze değin aralıklı olarak yardıma muhtaç ve savaştan kaçan mültecileri ülkesine kabul etmiştir:

Tablo 3.2 Almanya'nın Kronolojik Sıralamasına Göre Uyguladığı HAP – Programları³⁹⁵

Yıl:	Ülke:	Mülteci Sayısı:
1956	Macaristan	13.000 (yaklaşık rakam)
1979	Vietnam	35.000 (yaklaşık rakam)
1990	Arnavutluk	3.000 (yaklaşık rakam)
1992	Bosna	350.000 (yaklaşık rakam)
1999	Kosova	15.000 (yaklaşık rakam)
2005	Özbekistan	14 (net rakam)
2006	Malta	20 (net rakam)
2009	Malta	11 (net rakam)
2009/2010	Suriye ve Ürdün'de bulunan Iraklı Mülteciler	2.501 (net rakam)
2010/2011	Malta'da bulunan Afrikalı Mülteciler	102 (net rakam)
2010/2011	İran	50 (net rakam)
2011	Malta'da bulunan Afrikalı Mülteciler	150 (net rakam)
2013 – 2016	Suriye, Suriye'ye komşu devletler, Mısır ve Libya	20.000 (net rakam)
2017	Türkiye'de bulunan Suriyeli Mülteciler	153 (net rakam) ³⁹⁶

³⁹⁵Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 15.

Bu kısımda, Almanya'nın 2013'ten itibaren Suriyeli mültecilere uyguladığı İnsani Yardım Programı'na kısaca değinilecektir. Çeşitli insan hakları örgütlerinin Almanya'ya yapmış olduğu baskılar sonrasında BMI, Suriye iç savaşından kaçan bazı Suriyeli mültecilere yönelik HAP'ı uygulamaya karar vermiştir³⁹⁷. İçişleri Bakanlığı kararına göre, 2013 – 2014 yılları arasında Almanya'da 3 defa ayrı ayrı yardım programı uygulanmıştır ve böylece toplam 20.000 Suriyeli mülteci ülkeye kabul edilmiştir³⁹⁸.

İçişleri Bakanlığı tarafından Suriyeli mültecilere yönelik İnsani Yardım Programı'nın uygulanmasına yönelik ilk karar 30.05.2013'te (5.000 mülteci kabulü için), ikinci karar 23.12.2013'te (5.000 mülteci kabulü için) ve üçüncü karar da 18.07.2014 tarihinde (10.000 mülteci kabulü için) alınmıştır. Fakat çıkan bu kararlar kapsamında kabul edilecek mültecilere yönelik BMI tarafından (HAP Syrien 1, HAP Syrien 2 ve HAP Syrien 3 isimli³⁹⁹) kabul kriterleri hazırlanmıştır. Örneğin 30.05.2013'te çıkan kabul düzenlemesine göre, aşağıda sayılan (önem sırasına göre sıralanmamış olan) kriterlerden en az 1 tanesini sağlayabilecek olan Suriyeli mültecilerin Almanya'ya kabul edilebilme şansları vardı:

1. İnsani kriterler (özellikle korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, kadınlar, hastalar ve dini mensubiyeti yüzünden zulüm görenler)
2. Almanya ile bağlantısı olanlar (ailevi bağlantılar, dil bilgisi, onları kabul edecek gönüllü kurumların varlığı)
3. Kendi ülkesindeki savaşın bitiminden sonra ülkesinin yeniden kuruluşuna yardımcı olabilecek yeteneğe sahip olanlar (Almanya'da niteliklerini o süreç zarfında geliştirecekler)

İkinci ve üçüncü kabul kararında ise bu sayılan kabul kriterlerin önem derecesine göre sıralaması değiştirilmiştir. Bu kararlarda, Almanya ile bağlantısı olanlar ilk sıraya konulmuştur. Hatta Almanya'daki yaşamlarını idame ettirebilmeleri için yardımcı olabilecek akrabalarının varlığı söz konusu olduğunda, mültecilerin kabul edilme şansları yükselmektedir. İnsani kriterler ise ikinci sıraya alınmıştır⁴⁰⁰.

HAP Syrien 1 programı kapsamında, Libya'daki UNHCR'in ofisi ile Caritas Lebanon⁴⁰¹ Alman Federal İçişleri Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu kriterlere uygun olan

³⁹⁶<http://resettlement.de/neue-humanitaere-aufnahme-fuer-syrische-fluechtlinge/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

³⁹⁷<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

³⁹⁸<https://www.bmi.bund.de/DE/themen/migration/asyl-fluechtlingsschutz/humanitaere-aufnahmeprogramme/humanitaere-aufnahmeprogramme-node.html> (erişim tarihi: 25.10.2017).

³⁹⁹Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2016: 25.

⁴⁰⁰<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoessiers/224847/fluechtlingsaufnahme-und-ihre-folgen?p=all> (erişim tarihi: 25.10.2017).

⁴⁰¹Libya'da mültecilerle ilgilenen gönüllü bir Sivil Toplum Kuruluşu

Suriyeli mültecilerin listesi sunulmuştur⁴⁰². Buna ek olarak, o bölgeye yakın komşu ülkelerde bulunan Alman Dış Temsilcilikleri (AA) tarafından korunmaya muhtaç olan Suriyeli mültecilerin bir listesi hazırlanıp Federal Göç ve Mülteci Dairesine iletilmiştir. HAP Syrien 2 ve 3 programında ise Almanya'ya kabul edilebilecek olan mültecilerin belirlenmesi işlemi sadece UNHCR tarafından yapılmıştır.

Bunun yanı sıra, bu iki programda bulunan kriterlerde ilk sırada Almanya'da ailevi bağlantısı bulunan Suriyeli mültecilere öncelik tanındığı için Alman eyaletlerinin de öneri listesi dikkate alınmıştır. Almanya'da yaşayan Suriyeli vatandaşlar, savaşta bulunan akrabalarını (üçüncü bir şahıs da olabilir) maddi ve manevi olarak destekleyeceklerini açıkladıkları takdirde Federal Göç ve Mülteci Dairesi bunu dikkate almıştır. Kriterlere uygun korunmaya muhtaç Suriyeli mültecilerin listesi hazırlandıktan sonra BAMF tarafından listedeki en uygun mültecilerin seçimi gerçekleştirilmiştir.

HAP Syrien 1'de BAMF, UNHCR'in ve Caritas Lebanon'un sunduğu listeden 3.000 mülteciyi seçerken Alman Dış Temsilciliklerinin sunmuş oldukları listeden 2.000 mülteciyi seçmiştir. HAP Syrien 2'de ise Federal Göç ve Mülteci Dairesi yine UNHCR'in sunmuş olduğu listeden 1.000 kişiyi seçerken, Alman eyaletlerinin sunmuş oldukları listelerden 3.500 kişiyi ve Alman Dış Temsilcilikleri ile İçişleri Bakanlığı'nın sunmuş olduğu listelerden de 500 kişiyi seçmişlerdir. Son olarak HAP Syrien 3 programı için UNHCR'in sunduğu listeden 2.000 kişi, eyaletlerin sunmuş oldukları listelerden ise 7.000 kişi ve yine İçişleri Bakanlığı ile Dış Temsilciliklerin listelerinden de 500 Suriyeli mültecinin seçimi yapılmıştır.

UNHCR'in sunmuş olduğu listeden kabul edilen mültecilerin sağlık kontrolü ile Almanya'ya uçuşları IOM tarafından organize edilmiştir. UNHCR dışında farklı kurumların sunmuş olduğu listelerden kabul edilen mültecilerin uçuşlarının organizasyonu ise mültecilerin kendileri tarafından yapılacaktır. Yani Almanya'ya HAP programı çerçevesinde kabul edilen Suriyeli mülteciler, Almanya'ya uçuşlarını kendileri planlayacaklardır (UNHCR tarafından sunulup kabul edilen mülteciler hariç). Resettlement programında olduğu gibi kabul edilen mültecilere toplamda yaklaşık 20 saatlik süren bir "kültürel oryantasyon" kursu sunulmaktadır (IOM ve Goethe Enstitüsü tarafından). İçişleri Bakanlığı'nın açıklamış olduğu kabul kriterlerine uygun mültecilerin sunulma aşamasında Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü mültecilerle bir ön görüşme gerçekleştirirken, eyaletlerin sunmuş oldukları listedeki isimlerle ön konuşma gerçekleşmemiştir.

⁴⁰²Bu program kapsamında Almanya'ya kabul için sunulmak isteyen mülteciler, Libya'daki UNHCR ofisine ve Caritas Lebanon'a kayıtlarını yaptırmaları gerekir. Mültecilerin BMI'nin kriterlerine uygun olup olmadıkları bu ofislerdeki kayıt listelerinden belirlenir. BAMF, 2016: 16.

Almanya'ya kabul edilen mültecilerin ülkeye giriş yapabilmeleri için, geçerli bir pasaporta sahip olmaları gerekiyordu. Bunun için de mülteciler bir vize sürecinden geçmek zorundaydılar. Geçerli bir pasaporta sahip olmayan mültecilere Almanya § 2 Abs. 2 AufenthG kanununa göre pasaportsuz giriş için istisnai bir hak tanımıştır. İstisnai durumun dışında Alman hükümeti, § 5 AufenthV kanununa göre pasaport sahibi olmayan mültecilere pasaport çıkartma imkânını da sunmuştur. Bu bağlamda kabul edilen Suriyeli mülteciler Almanya'da havaalanında karşılanıp onlar için ayrılan yerlere yerleştirilmek üzere götürülmektedirler. Mültecilerin 1/3'i Aşağı Saksonya eyaletindeki Bramsche ve Friedland kasabalarındaki onlara ayrılan yerlere yerleştirilirken (14 günlüğüne), geri kalanlar ise onları bekleyen akrabalarına veya belediyelerin onlar için sunmuş oldukları yerlere götürülmektedirler. Mültecilerin kıyafete ihtiyaçları olduğu takdirde Alman hükümeti tarafından bir seferlik maddi yardımda bulunmaktadır. Devletin onlar için ayırmış olduğu kurumda kalan mültecilere sürekli eşlik eden tercümanlarda bulunmaktadır. § 23 Abs. 2 ve Abs. 3 AufenthG kanununa göre, HAP kapsamında gelen mültecilere 24 aylık bir oturma izni verilmektedir. Gerekli olduğu takdirde bu oturma izni 2 yıl daha uzatılabilmektedir. Fakat Suriye'deki savaş bittiği takdirde tüm HAP kapsamında kabul edilen mülteciler tekrar ülkelerine geri gönderileceklerdir⁴⁰³.

Alman hükümetin gerçekleştirmiş olduğu HAP Suriye 1 – 3 programına övgüler olduğu gibi eleştirilerde gelmiştir. Yapılan övgüler özellikle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UN Refugee Agency) ile bazı bilim insanları tarafından yapılmıştır. Onlara göre yapılan bu uygulama sayesinde mülteciler, yasal yollarla Almanya'ya girerek yasa dışı yollarda hayatlarını riske atma tehlikesinden kurtulmuşlardır. Eleştiri olarak ise, bu uygulama kapsamında gelen mültecilerin sadece geçici olarak kabul edilmelerine değinilmiştir. Kimi eleştirilere göre, mülteciler geçici olarak kaldıklarını bildikleri için, ülkeye tam uyum sağlayamamakla birlikte topluma entegre olamamaktadırlar ve her an için geri gönderilme korkusu ile yaşamaktadırlar. Böylelikle, geçici mahiyette uygulanan çözüm politikaları uzun vadeli düzenlemeleri de engellemektedir⁴⁰⁴.

Almanya'nın İnsani Yardım Programı çerçevesinde gerçekleştirdiği son uygulaması yine Suriyeli mültecilere yönelik olmuştur. Bu uygulama kapsamında 11 Ocak 2017'de 153 Suriyeli mülteci Türkiye'den Almanya'ya gelmiştir. Bu uygulamada Almanya, Türkiye'deki İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve UNHCR ile çalışmıştır.

⁴⁰³BAMF, 2016: 20, 23, 26, 29 – 30.

⁴⁰⁴<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoessiers/224847/fluechtlingsaufnahme-und-ihre-folgen?p=all> (erişim tarihi: 25.10.2017).

Buna göre, GİGM yine Almanya'nın belirlemiş olduğu kriterlere uygun⁴⁰⁵ olan mültecilerin listesini BAMF'a iletmıştır. BAMF'da UNHCR ile birlikte bu liste içerisinde kabul edilecek mültecilerin seçimini yapmıştır. Seçilen mültecilere § 23 Abs. 2 AufenthG kanununa göre 3 yıllık bir oturma izni verilmiştir. Diğer HAP programlarında olduğu gibi mültecilerin seçiminde, Almanya'da bulunan Suriyeli akrabaların etkisi söz konusu olmamıştır. Kendileri bu programda, akrabalarının maddi ve manevi ihtiyaçlarından sorumlu olacaklarına dair açıklama yapıp mülteci alımı önerisinde bulunamamışlardır. Kabul edilen bu mültecilerde tıpkı Resettlement programında ve İnsani Yardım Programı'nda olduğu gibi ilk olarak 2 haftalığına Aşağı Saksonya eyaletindeki 2 kasabada onlara ayrılan yerlere yerleştirilmişlerdir. Aynı zamanda oradaki diğer mülteciler gibi entegrasyon kurslarına katılma hakkı da tanınmıştır⁴⁰⁶.

3.1.3. Eyaletlerin Kabul Programları (Aufnahmeprogramme der Länder)

Alman hükümetinin uygulamış olduğu Resettlement ve HAP programlarının yanı sıra bir de 2013'ten itibaren eyaletler bazında bir mülteci kabul programı uygulanmaya başlanmıştır⁴⁰⁷.

Bavyera eyaleti hariç tüm eyaletler bu programı uygulamaya geçirmiştir. Eyaletler bazındaki kabul programı sadece Suriyeli mülteciler için hayata geçirilmiştir ve ülkeye alınacak olan Suriyeli mülteciler için belirli şartlar oluşturulmuştur. Bu şartlardan ilki ve en önemlisi olanı kefil durumudur. Almanya'ya eyaletler bazında alınacak olan Suriyeli mülteciler için mutlaka ve mutlaka bir akrabası tarafından (bazı eyaletlerde üçüncü bir şahıs tarafından da olabilir) bir "Yükümlülük Beyanı" (Verpflichtungserklärung) imzalanması gerekmektedir. Bu beyana göre imzayı atan kişi, gelecek olan mültecinin yaşamını idame ettirebilmesi için gereken tüm maddi ihtiyaçlarından sorumludur. Yani tüm maddi ihtiyacının karşılanması yükümlülüğü, kefil olan kişiye aittir⁴⁰⁸.

Böylelikle devletin, gelecek olan mülteciler üzerindeki maddi sorumluluğu hafifletilmeye çalışılmıştır. Yükümlülük beyanında bulunmak isteyen kişilerin, mülteci/mültecilerin finansmanını üstlenip üstlenemeyecekleri de Yabancılar Dairesi tarafından kontrol edilmektedir. Yabancılar dairesi, beyanda bulunan kişilerin maaş gelirlerini

⁴⁰⁵BAMF'in Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilere yönelik kabul kriterleri arasında dil bilgisi, eğitim durumu (Almanya'ya daha kolay ve hızlı entegre olabilecek kişiler), yaş ve korunmaya en çok ihtiyacı olan kişiler dikkate alınmıştır.

⁴⁰⁶<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).
<http://resettlement.de/neue-humanitaere-aufnahme-fuer-syrische-fluechtlinge/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

⁴⁰⁷<https://www.proasyl.de/hintergrund/resettlement-hap-relocation-wie-bitte-aufnahmeprogramme-im-ueberblick/> (erişim tarihi: 02.11.2017).

⁴⁰⁸<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

kontrol edip bu durum için uygun olup olmadıklarına karar vermektedir⁴⁰⁹. Onay alan kefil kişi/kişiler, Almanya'ya getirmek istedikleri Suriyeli mülteciler için yabancılar dairesinde vize alımı için başvuruda bulunmaktadırlar. Bunun ardından yabancılar dairesi, yapılan başvuruyu ilgili elçiliğe gönderip işlemlerin başlamasını sağlamaktadır⁴¹⁰.

Kefil konusunda Rheinland – Pfalz ile Schleswig – Holstein eyaletlerinde bir mültecinin finansmanı birkaç kefil tarafından da üstlenilebilir. Yani diğer tüm eyaletlerde sadece bir mülteciye tek başına bir kişi kefil olabilirken, bu iki eyalette birkaç kişi bir mültecinin kefilliğini üstlenebilmektedir. Bu konuda Entegrasyon ve Göç Alman Vakfı Uzman Konsey Başkanı (Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration) Dr. Cornelia Schu ise, mültecilerin finansmanının farklı kişilere dağıtılması uygulamasının tüm eyaletlerde uygulanması gerektiğini belirtmiştir⁴¹¹.

Eyalet programı kabul şartları arasına, mültecilere kefil olacak kişilerin Alman vatandaşlığına veya Almanya'da oturma iznine sahip olması şartı konulmuştur. Ayrıca bu kişilere, en az 01.01.2013 tarihinden bu yana Almanya'da ikamet etmiş olma şartı getirilmiştir. Fakat zamanla bazı eyaletlerde bu konuyla ilgili olarak değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Örneğin şu anda Berlin, Mecklenburg – Vorpommern, Thüringen, Sachsen – Anhalt, Schleswig – Holstein ile Hamburg eyaletleri kefillere sadece 1 yıl Almanya'da ikamet etmiş olma şartını koşmaktadır. Eyaletler bazında Suriyeli mültecilerin kabul şartları arasında mültecilerin kabul edilmeden önce yaşadıkları ülkede önem kazanmaktadır. Buna göre, sadece Suriye'de veya Suriye'ye komşu olan ülkelerde (Mısır dâhil) yaşayan Suriyeli mülteciler ülkeye kabul edilmektedir. AB ülkeleri içerisinde yaşayan mülteciler ise bu program kapsamında kabul edilmemektedirler. Bunun yanı sıra kabul edilecek mülteciler içerisinde eşlere, velilere, çocuklara ve ikinci dereceden akrabalara (torun, kardeş, büyük anne ve baba) öncelik tanınmaktadır⁴¹².

Almanya'ya getirilen Suriyeli mültecilerin sağlık masraflarından da ilk zamanlarda kefil olanlar sorumlu tutulmaktaydı. Fakat Haziran 2014'deki İçişleri Bakanlığı Konferansının ardından 10 eyalet, gelen mültecilerin sağlık masraflarını kendisi üstlenmeye başlamış ve böylece kefillerin yükünü bir nevi hafifletmiştir. Bu uygulamayı kabul eden eyaletler şunlardır: Brandenburg, Berlin, Bremen, Kuzey Ren Vestfalya, Sachsen – Anhalt, Thüringen,

⁴⁰⁹GGUA, 2015: 7.

⁴¹⁰<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

⁴¹¹<https://www.svr-migration.de/presse/presse-forschung/humanitaere-aufnahmeprogramme-fuer-syrier/> (erişim tarihi: 02.11.2017).

⁴¹²<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

Aşağı Saksonya, Hessen, Hamburg ve sadece acil durumlarda Rheinland – Pfalz. Görüldüğü üzere kalan 5 eyalette, sağlık giderleri hâlâ kefiller tarafından karşılanmaktadır⁴¹³.

Çoğu eyalet 2014 ve 2015’de Suriyeli mülteci kabulünü sona erdirmiştir. Şu anda hâlâ mülteci kabulünde bulunan eyaletler arasında Berlin (31.12.2017 tarihine kadar), Schleswig – Holstein (31.12.2017 tarihine kadar) ve Thüringen (31.12.2018 tarihine) kadar Suriyeli mülteci kabulünde bulunacaktır⁴¹⁴. 2013 – 2016 yılları arasında bu program kapsamında yaklaşık 21.000 Suriyeli mülteci Almanya’ya kabul edilmiştir⁴¹⁵.

3.2. Almanya’daki Mültecilere Yönelik Göç Politikası Uygulamaları

Almanya ülkesinde bulunan mültecilere yönelik iki farklı göç politikası uygulamaktadır. Bunlardan biri “Geri Dönüş Politikası” (Rückkehrpolitik) ve diğeri de “Eğitimde Destek Politikası”dır. Her iki politika da aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

3.2.1. Geri Dönüş Politikası (Rückkehrpolitik)

Almanya’da bulunan mültecilerin Almanya’da kalıp kalmama konusunda farklı düşünceleri bulunmaktadır. Çoğu mülteci Almanya’da yaşamlarını devam ettirmek istese de, kimileri ülkelerinin durumu düzeldiği takdirde tekrar ülkelerine geri dönmek istemektedir. Kimileri ise Almanya’da kalmak istemelerine rağmen Alman hükümeti tarafından sınır dışı edilip zorunlu olarak ülkelerine geri dönmek durumundadır. Almanya tüm bu farklı durumlarda bulunan mültecilere yönelik farklı geri dönüş programları hazırlamıştır. Bu konuda aşağıda özellikle İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan BAMF’ın yönetmiş olduğu “REAG / GARP, ERIN ve URA” programlarına değinilecektir.

3.2.1.1. REAG / GARP Programı

Gönüllü geri dönen mültecilerin seyahat masraflarını (uçak, tramvay, otobüs) üstlenen “Almanya’daki Mülteciler için Yeniden Entegrasyon ve Göç Programı” (Reintegration and Emigration Programme for Asylum Seekers in Germany – REAG), 1979 yılında Federal Aile, Gençlik ve Sağlık Bakanlığı’nın talimatı üzerine IOM tarafından yürütülmeye başlamıştır. “Hükümet Destekli Geri Dönüş Programı” (Government Assisted Repatriation Programme-GARP) ise 1989 yılında hazırlanıp Federal İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmeye başlanmıştır⁴¹⁶. GARP programı kapsamında geri dönen mültecilere, ülkelerine döndüklerinde

⁴¹³GGUA, 2015: 2.

⁴¹⁴<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

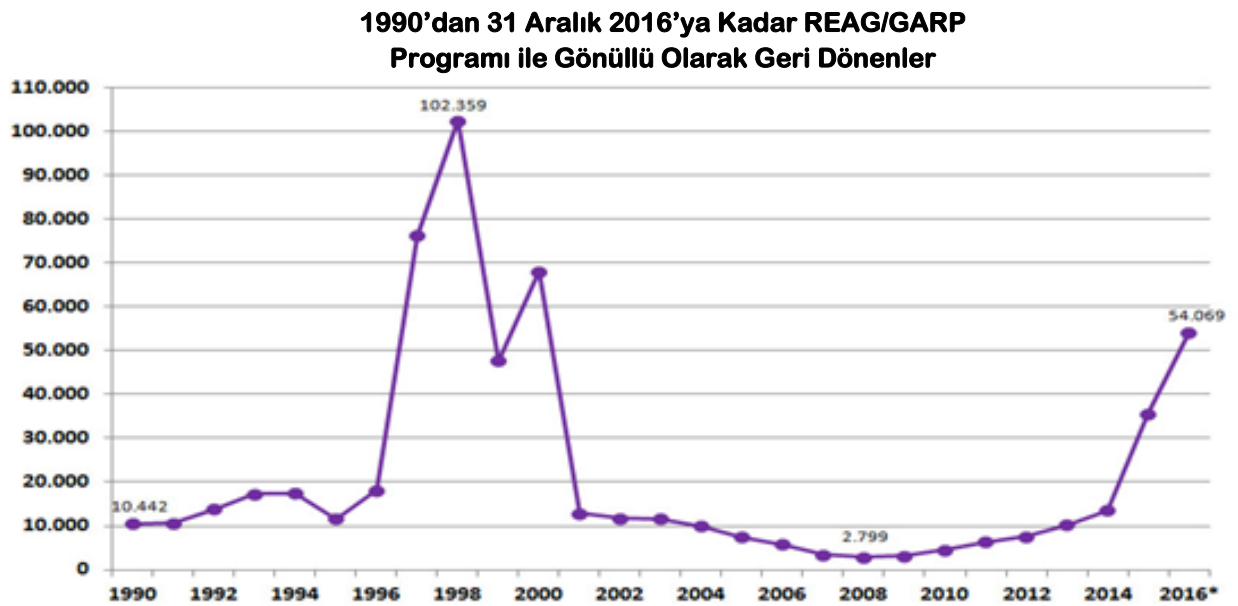
⁴¹⁵<https://www.proasyl.de/hintergrund/resettlement-hap-relocation-wie-bitte-aufnahmeprogramme-im-ueberblick/> (erişim tarihi: 02.11.2017).

⁴¹⁶http://germany.iom.int/de/reaggarp#_ftn1 (erişim tarihi: 10.11.2017).

hayatlarına yeniden başlayabilmeleri için bir seferlik maddi yardım verilmektedir⁴¹⁷. 01.01.2000 tarihinden itibaren ise bu iki program Federal İçişleri Bakanlığı tarafından bir çatı altına alınıp koordine edilmeye başlanmıştır⁴¹⁸. Kendi rızaları ile geri dönmek isteyen mülteciler buldukları eyaletin resmî makamlarına (sosyal yardım dairesi veya yabancılar dairesine) bireysel başvuruda bulunmak zorundadırlar⁴¹⁹.

Tablo3.3’de üzere 1990 ve 31.12.2016 yılları arasında REAG/GARP programları kapsamında gönüllü geri dönen mültecilerin sayısı, yıllara göre farklılık arz etmektedir:

Tablo 3.3 1990-31.12.2016 Arası REAG/GARP Programı Kapsamında Yapılan Geri Dönüşler⁴²⁰

Kaynak: IOM

Durum: Ocak 2017

Tablo 3.3’den de anlaşılacağı üzere Almanya’dan REAG/GARP programları kapsamında en çok geri dönüş 1997 – 2000 yılları arasında gerçekleşmiştir. O tarihler arasında geri dönüşün yoğun olmasının nedeni ise, Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Balkanlarda yaşanan çatışmaların son bulmasıdır.

Tablo3.4’de ise 2016’da REAG/GARP programları kapsamında en çok geri dönüşün yapıldığı 10 ülke sıralanmıştır:

⁴¹⁷Finansal yardım olarak her bir yetişkin mülteciye 300 € veya 500 € nakit para verilmektedir (gidilecek olan ülkeye göre miktar değişmektedir). BAMF, 2017:2.

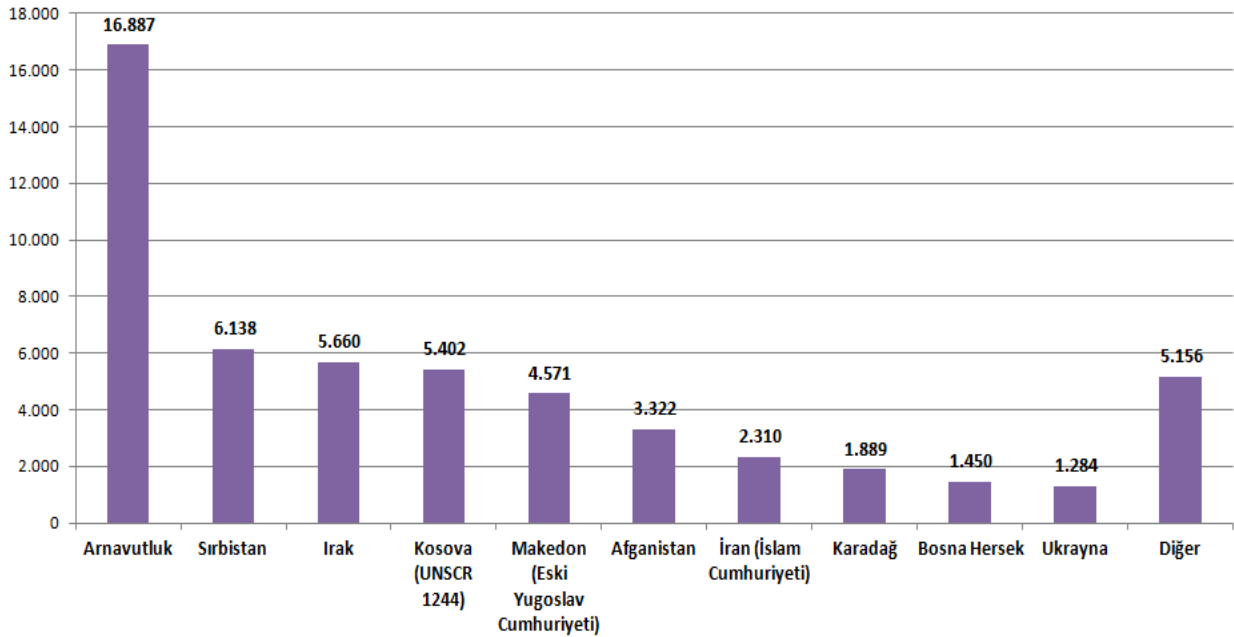
⁴¹⁸http://germany.iom.int/de/reaggarp#_ftn1 (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴¹⁹IOM, 2017:1.

⁴²⁰<http://www.bamf.de/DE/Infothek/Statistiken/FreiwilligeRueckkehr/freiwillige-rueckkehr-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

Tablo 3.4 2016'da REAG / GARP Programı Kapsamında En Çok Geri Dönüş Yapılan 10 Ülke⁴²¹

**2016'da REAG/GARP Programı Kapsamında En Çok Geri Dönüş
Yapılan 10 Ülke**

Kaynak: IOM

Durum: Ocak 2017

Tablo 3.4'de de görüldüğü üzere 2016'da en çok geri dönülen 10 ülke arasında ilk üç sırayı sırasıyla Arnavutluk, Sırbistan ve Irak alırken, son sırayı Ukrayna almıştır. Toplamda 2016'da 54.069 mülteci REAG/GARP programları kapsamında ülkelerine geri dönmüşlerdir⁴²². Bu geri dönüş programına destek olması amacıyla Şubat 2017'den itibaren "StarthilfePlus" adı ile ek bir finansal program oluşturulmuştur⁴²³.

3.2.1.2. ERIN Reentegrasyon Programı

"Avrupa Reentegrasyon Ağı" (European Reintegration Network – ERIN) programı, ülkelerine geri dönmek isteyen fakat orada hayatlarını idame ettirebilecek maddi güçten yoksun olan mültecileri destekleyen geçici bir projedir (Haziran 2016 – Aralık 2021) bir projedir. AB tarafından finanse edilip sadece belirli ülkelerin vatandaşı olan mültecilere sunulmuştur⁴²⁴. Tüm AB ülkeleri bu proje kapsamında ülkelerinde bulunan ve gönüllü olarak kendi ülkelerine dönmek isteyen mültecilere orada yeniden hayatlarını kurabilmeleri için

⁴²¹<http://www.bamf.de/DE/Infothek/Statistiken/FreiwilligeRueckkehr/freiwillige-rueckkehr-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴²²<http://www.bamf.de/DE/Infothek/Statistiken/FreiwilligeRueckkehr/freiwillige-rueckkehr-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴²³StarthilfePlus konusu 2.1.2.3.3. Afgan Mülteciler bölümünde açıklanmıştır.

⁴²⁴ERIN programından sadece bu ülke vatandaşları yararlanabilir: Afganistan, Bangladeş, Fildişi Sahili, Hindistan, İran, Irak, Fas, Nijerya, Pakistan, Çeçenistan, Senegal, Somali, Sri Lanka, Sudan, Ukrayna. http://www.bamf.de/DE/Rueckkehr/Reintegration/ProjektERIN/projekt_erin.html?nn=8185500 (erişim tarihi: 10.11.2017).

yardımda bulunmaktadırlar. Yardım konusunda özellikle ülkelerine vardıklarında onları karşılayan birilerinin bulunması, onlara eşlik edilmesi ve onlara iş bulma/iş kurmada destek sağlanması amaçlanmaktadır. Bu destek ERIN kapsamında çalışan ve kendi ülkelerinde bulunan “Hizmet Sağlayıcı” (Service Provider) ekibi tarafından sağlanmaktadır. Bu hizmet sağlayıcı, yardıma muhtaç kişilere yardım etme amacını taşıyan sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır ve ERIN programı kapsamında geri dönen mültecilere genelde 3 – 6 aylık bir süreçte yardımda bulunmaktadır. Bu programın temel amacı geri dönen mültecilerin kendi ülkelerine yeniden entegre olabilmelerini sağlamak ve böylece onların tekrar bir göç etmelerini engellemektir⁴²⁵.

Geri dönen mültecilere yapılan finansal yardım nakit olarak yapılmamaktadır. Bu programdaki amaç mültecilerin kendi ülkelerine yeniden entegre olabilmelerini sağlamak olduğu için, finansal destek doğrudan ihtiyaç duyulan yere yapılmaktadır. Örneğin geri dönmüş olan bir mülteci hayatını tekrar orada devam ettirebilmek için bir işletme açmayı planlıyor ise, ERIN Programı kişinin bu işletme için ihtiyaç duyacağı kadar finansal harcamayı doğrudan gerekli yere yapmaktadır. Bu nedenle her bir mültecinin alacağı finansal destek, onun hayatını idame ettirebilmek için ihtiyacı duyduğu miktara göre değişmektedir. Ayrıca finansal yardım kişinin yetişkin, yalnız veya aile ile geri dönme durumuna göre de değişmektedir. Örneğin tek başına dönen kişi en fazla 2.000 €’ya kadar destek alırken, ailesi ile geri dönenler en fazla 2.800 €’ya kadar destek alabilmektedirler. Henüz reşit olmayanlar ise en fazla 600 € finansal destek görmektedirler. ERIN programı sayesinde geri dönmek isteyenlerin bireysel olarak başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Almanya’da bu başvuru BAMF’a yapılmaktadır. BAMF başvuruyu aldıktan sonra başvuru sahiplerinin ERIN programına uygun olup olmadıklarını kontrol etmekte ve uygun bulduğu taktirde başvuru sahibin bilgilerini ve başvurusunu ülkesinde bulundan hizmet sağlayıcıya iletmektedir⁴²⁶.

3.2.1.3. URA Programı

URA (Arnavutça: Köprü) programı yine BAMF tarafından sürdürülen bir Geri Dönüş Destekleme programıdır. Fakat bu program sadece Kosova’ya geri dönmek isteyen Kosovalılara sunulan bir programdır. Almanya’da bulunan Kosovalılar (mülteci olsun veya olmasın) bu program sayesinde kendi şehirlerine hem göç edebilme hem de yeniden orada bir hayat oluşturma şansını elde etmektedirler. URA programı kapsamında Almanya’da bulunan Kosovalılara 3 konuda yardım sunulmaktadır. Bunlar sosyal konularda danışmanlık, geri

⁴²⁵http://www.bamf.de/DE/Rueckkehr/Reintegration/ProjektERIN/projekt_erin.html?nn=8185500 (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴²⁶http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Rueckkehr/erin-projektsteckbrief.pdf?__blob=publicationFile (erişim tarihi: 10.11.2017).

döndüklerinde hayatlarını sürdürebilmeleri için istihdam konusunda danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleridir.

Örneğin BAMF tarafından URA programı ile Kosova'ya geri dönmek isteyenlere seyahat masraflarının bir kısmı karşılanmaktadır. Bunun yanı sıra bir kereye mahsus olmak üzere nakit para desteği sağlanmaktadır. Ayrıca dönen kişilerin ülkelerine döndüklerinde, çocuklarının okula kayıtlarının ve resmî dairelerde de işlemlerinin yapılması için destek sunulmaktadır. Bunların dışında geri dönen kişilerin ülkelerine yeniden entegre olabilmeleri için de destek sağlanmaktadır. Örneğin dönüş yapanların dil kursu ücretleri bir seferlik BAMF tarafından ödenmektedir. Yeniden entegrasyon modeli dahilinde ayrıca Alman devleti tarafından çocukların okul ihtiyaçları veya kurs ücretleri de karşılanmaktadır. Yine iş bulmada veya iş kurmada da Alman devleti tarafından dönen kişilere destek verilmektedir.

Tüm bu yardımlardan faydalanmak isteyen Kosovalılar, Kosova'ya vardıktan sonra en geç 30 gün içinde başkent Priştine'de bulunan "Geri Dönüş Merkezi"ne gidip başvuruda bulunmak zorundadırlar. Fakat URA programı Almanya'nın tüm eyaletlerinde uygulanmamaktadır. Bu program sadece Baden – Württemberg, Berlin, Bremen, Aşağı Saksonya, Kuzey Ren Westfalya, Saksonya, Sachsen – Anhalt, Schleswig – Holstein ile Thüringen eyaletlerinde uygulanmaktadır. Bu nedenle maddi yardımı sadece bu eyaletlerde bulunan Kosovalılar alabilmektedirler. Ayrıca bu yardımdan faydalanmak isteyenlerin en az 6 ay Almanya'da bulunmuş olmaları gerekmektedir.

URA kapsamında geri dönüş yapanlar ihtiyaç duydukları ve talep ettikleri taktirde ülkelerine varır varmaz psikolojik destekten faydalanabilmektedirler. Psikolojik desteğe ihtiyaç duyan kişilerin ilk olarak Almanya'daki yabancılar dairesine gidip özel başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Başvuru sahibi Piştine havaalanına iner inmez bir psikolog tarafından karşılanmaktadır ve kendisiyle bir görüşme yapılmaktadır. Genelde bu karşılama bir psikolog veya psikoloji bölümü mezunu bir sosyal danışman tarafından yapılmaktadır. Geri dönüş yapan Kosova'luların ülkelerinde kalacak yerleri yok ise ilk vardıklarında Priştine havaalanında bulunan "Kabul Ofisi" (Reception Office)'ne başvuruda bulunup, 7 – 10 günlük bir süre için ayarlanmış yerlere yerleştirilmek için talepte bulunmaktadırlar ⁴²⁷. Bu tesis özel olarak hazırlanmış 30 kişilik kapasiteye sahiptir. Tesiste ortak kullanılabilir bir mutfak ve banyo mevcuttur⁴²⁸. Bu yerleştirme işleminden tamamen Kosova İçişleri Bakanlığı

⁴²⁷<http://www.bamf.de/DE/Infothek/FragenAntworten/ReintegrationKosovo/reintegration-kosovo-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴²⁸<http://www.bamf.de/SharedDocs/Dossiers/DE/ura-dossier-2017.html?nn=1367824&notFirst=true&docId=9284372> (erişim tarihi: 10.11.2017).

sorumludur⁴²⁹. URA projesi her yıl yenilenmektedir ve yukarıda bahsedilen eyaletler için 31.12.2018 tarihine kadar geçerli olup tekrar 1 yıllığına uzatılacaktır⁴³⁰.

3.2.2. Eğitimde Destek Politikası

Alman hükümeti ülkesinde bulunan Suriyeli ve Ürdünlü mülteci öğrenciler için farklı eğitim politikaları uygulamaktadır. Örneğin “Suriye için Liderlik” (Leadership for Syria) programı Suriyeli gençlere yönelik uygulanan bir eğitim hizmetidir. Bu program kapsamında Almanya’da üniversite eğitimini tamamlayan Suriyeli öğrenciler, gelecekte kendi ülkelerinin kalkınmasında ve yeniden yapılandırılmasında faydalı olmak üzere eğitim görmektedirler. Diğer eğitim programı olan “Genç Suriyeliler ve Ürdünlüler için Yeni Perspektifler” (New Perspectives for Young Syrians and Jordanians) programı ise yüksek lisanslarını devam ettirmek isteyen Suriyeli ve Ürdünlü öğrenciler için hazırlanmıştır. Bu program kapsamında ise kendi ülkelerine ileride faydalı olabilecek elit yöneticilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Baden – Württemberg Programı ise adını taşıdığı eyalette uygulanmakta ve diğer eğitim programlarından farklı olarak, orada üniversitede okuyan Suriyeli öğrencilerin Almanya’da kalmalarına yönelik eğitim bir eğitim programıdır.

3.2.2.1. Suriye için Liderlik Programı

“Suriye için Liderlik” (Leadership for Syria) programı Alman üniversitelerinde 2015/2016 akademik yılının ikinci yarısında öğrenime başlamış olan ve Suriyeli gençlerin üniversite eğitimlerini tamamlamalarını amaçlayan bir programdır. Bu programın asıl amacı Suriye’deki savaşın bitiminin ardından, tekrar ülkeyi kalkındıracak ve yeniden yapılandıracak Suriyeli gençlerin yetiştirilmesini sağlamaktır⁴³¹. Bu program aracılığı ile Alman hükümeti, genç, çalışkan ve zeki Suriyeli üniversite öğrencilerini eğitim alanında desteklemeyi hedeflemektedir. Eski Almanya Dışişleri Bakanı (aynı zamanda hâlâ Almanya Sosyal Demokrat Partisi milletvekili olan) ve şuanda Almanya’nın Cumhurbaşkanı olan Frank – Walter Steinmeier, 2014’te (Almanya’nın Dışişleri Bakanı olduğu dönemde) Suriye için Liderlik programının gerekliliği ile ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştur: “Suriyeli gençler, savaşın bitiminin ardından kendi ülkelerinin yeniden yapılanması konusunda önemli bir role

⁴²⁹<http://www.bamf.de/DE/Infothek/FragenAntworten/ReintegrationKosovo/reintegration-kosovo-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴³⁰<http://www.bamf.de/DE/Rueckkehr/Reintegration/ProjektKosovo/projektkosovo-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).

⁴³¹DAAD, 2017: 23.

sahiptirler. Bizde bu jenerasyonu bu konuda bir perspektif sahibi olabilmeleri için desteklemek istiyoruz.⁴³²

Suriyeli gençler için düzenlenen bu burslu üniversite eğitim programı, Alman Dışişleri Bakanlığı'nın, Kuzey Ren Vestfalya ile Baden – Württemberg eyaletlerinin sunmuş oldukları finansal destekleri ile “Alman Akademik Değişim Servisi” (Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD) tarafından yürütülmektedir. Eğitim alanında çeşitli ülkelerle değişim programları düzenleyen DAAD, Suriye ile savaş öncesinde de değişim programları gerçekleştirmekteydi. Bu program aracılığı ile de savaş durumunda bulunan Suriye'nin ileride yeniden yapılanmasına yönelik dolaylı destek sunmayı amaçlamaktadır⁴³³.

DAAD Başkanı Prof. Margret Wintermantel'in açıklamalarına göre bu burs programından, savaş nedeni ile üniversite öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalan veya öğrenimlerine hiç başlayamayan Suriyeliler faydalanabilmektedirler. Bu program ilk etapta yüksek lisans öğrencilerine destek vermektedir. Fakat bunun yanı sıra doktora ve lisans öğrencileri için de kontenjan ayrılmıştır. Bu yükseköğrenim programından Suriye'de yaşayan öğrenciler gibi, dünyanın herhangi bir yerinde bulunan Suriyelilerde faydalanabilmektedir⁴³⁴. Programın başkanlığını yapan Dr. Christian Hülshörster, program için yapılan duyuruda, Suriye'de ve Almanya'da bulunan Suriyeli gençlerin dışında, özellikle Ürdün, Lübnan, Irak, Türkiye ve Mısır'da bulunan Suriyeli gençlerin de programa başvuruda bulunmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Programa gösterilen yoğun ilgi neticesinde 5.000 Suriyeli genç programa başvuru yapmıştır. Başvuruların % 58'i Suriye bölgesinden yapılırken, yaklaşık % 25'i Almanya'da bulunan Suriyeliler tarafından yapılmıştır. Başvuruların % 17'si ise Suriye'ye komşu ülkelerde bulunan Suriyelilerden gelmiştir. Dr. Hülshörster'in açıklamasına göre, yapılan 5.000 başvurunun çoğu internet üzerinden yapılırken, yaklaşık 500 kadarı DAAD'nin ofislerinde (Amman, Ankara, İstanbul, Erbil, Kahire ve Beyrut) şahsen yapılmıştır. Yine Dr. Hülshörster'e göre, program sürecinde en zorlu kısım ise çok fazla başvuru arasından adil bir seçim yöntemi ile en uygun adayların seçilmesi olmuştur. Programa uygun adayların seçimi ise Alman üniversitelerinin çeşitli bölümlerinden gelen profesörlerin, başvuru yapan öğrenciler ile birebir yapmış oldukları görüşmelerden sonra gerçekleşmiştir. Yapılan 5.000

⁴³² <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/31298-stipendienprogramm-fuer-syrische-studierende-startet/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴³³ <http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/campusmagazin/daad-syrien-leadership-for-syria-100.html> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴³⁴ <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/31298-stipendienprogramm-fuer-syrische-studierende-startet/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

başvuru içinden sadece 500 kişi bu görüşmelere çağrılmış⁴³⁵ ve görüşmeler Mart 2015'te Beyrut, Erbil, İstanbul, Kahire, Amman ve Bonn'da yapılmıştır⁴³⁶.

Programa seçilecek olan adayların bu görüşmelerinde, kendilerine okumuş oldukları alanla ilgili uzmanlık soruları yöneltilmiştir. Fakat bunun dışında daha da önemli bir soru olarak, ileride Suriye'deki savaşın bitiminin ardından ülkeleri hakkındaki planları ve düşünceleri sorulmuştur. Şu an savaş içinde olan Suriye'nin yeniden yapılanmasında iyi yetişmiş akademisyenlere ihtiyaç duyulacağı için, seçilecek olan öğrencilerin Suriye ile ilgili plan ve projeleri, programa kabul edilip edilmemeleri konusunda önemli bir etken olmuştur. Seçim için yapılan görüşmeler belirli kentlerde yapıldığı için, başka ülkelerden gelecek olan adaylara seyahatleri için DAAD tarafından destek sağlanmıştır. Şöyle ki, örneğin, Beyrut'ta yapılacak olan görüşme için farklı bir ülkeden gelmek zorunda kalan adaylara DAAD, sınırı geçebilmeleri için kendilerine 48 saat geçerliliği olan geçici bir vize ayarlamıştır⁴³⁷.

Az öncede ifade edildiği gibi bu programa dünyanın neresinde olursa olsun tüm Suriyeli öğrenciler başvurabilme hakkına sahiptir. Bu konudaki tek istisna ise Stuttgart'taki üniversitelerin sadece Almanya'da bulunan Suriyelilerin başvurularını değerlendirmesidir. Yani diğer Alman kentlerinde olduğu gibi, farklı ülkelerde bulunan Suriyelilerin başvurularını kabul etmemişlerdir. Bu nedenle de DAAD'nin yukarıda bahsedilen yurt dışı ofislerine kendi üniversitelerinden profesör heyetleri gönderilmemiştir⁴³⁸. Almanya'da toplamda 60 üniversite, Suriyeli gençlerin yükseköğrenimlerini destekleyen bu programa dâhil olmuştur⁴³⁹.

2015'in ilkbaharında yapılan görüşmelerin ardından 500 öğrenciden sadece 221'i bu programa kabul edilmiştir. Kabul edilen öğrenciler yine DAAD tarafından 15 ayrı gruba ayrılarak Almanya'nın Hessen eyaletinde bulunan Margburg şehrinde 4 aylık yoğun bir Almanca dil kursuna gönderilmişlerdir. Öğrencilerin katılmış oldukları bu 4 aylık Almanca kursunun yanı sıra Almanya'yı tanıtan programlara da katılımları sağlanmıştır. Ardından öğrencilerin DAAD ile yapılan görüşmeler sonrasında, kendi seçtikleri bölümlere uygun olan üniversitelere dağıtımları sağlanmıştır⁴⁴⁰. Bu öğrencilerin 2/3'si eski uzmanlık alanları olan fen ve mühendislik bilimi bölümlerini tercih etmişlerdir ve ayrıca kabul edilenlerin % 40'ı kadın öğrencilerden oluşmaktadır⁴⁴¹.

⁴³⁵<https://www.studyinternational.com/news/daad-reveals-5000-refugees-are-competing-for-200-german-scholarships/#3MOMqHoqdcIImRIV.97> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴³⁶DAAD, 2015: 2.

⁴³⁷<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).

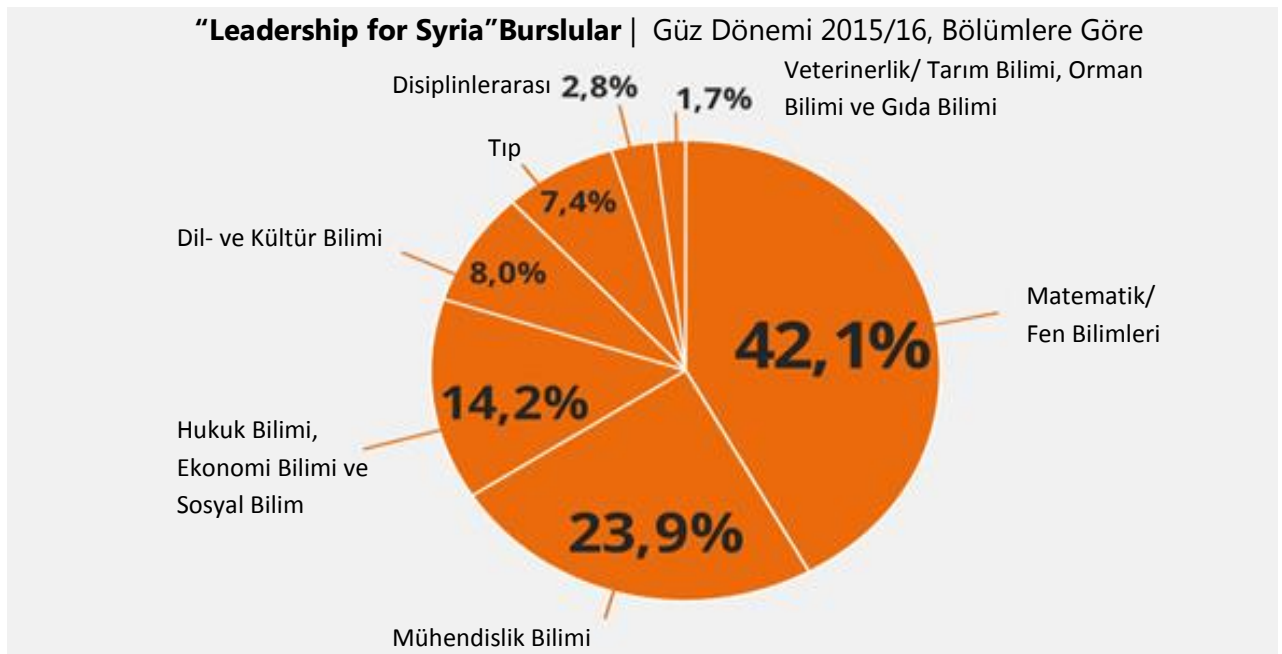
⁴³⁸<http://www.sueddeutsche.de/bildung/stipendium-fuer-die-heimkehr-1.2803909> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴³⁹<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴⁰DAAD, 2015: 2.

⁴⁴¹<https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

Şekil 3.1’de, programa kabul edilen öğrencilerin seçmiş oldukları bölümlerin oranları verilmiştir.

Şekil 3.1 2015/2016 Güz Yarıyılında Program Kapsamında Seçilen Bölümler

Kaynak: Deutscher Akademischer Austauschdienst e.V. (DAAD) | Grafik : BR, 2015.

Şekil 3.1’de de görüldüğü üzere bu program kapsamında 2015/2016 akademik yılı güz yarıyılında kayıtlı öğrencilerin çoğunluğu % 42.1 ile matematik ve fen bilimlerini tercih etmiştir. Rağbet gören ikinci bilim grubu ise % 23.9 ile mühendislik bilimleri olurken üçüncü sırada da % 14.2 ile hukuk, ekonomi ve sosyal bilimler yer almaktadır. % 8 ile dil ve kültür bilimleri dördüncü sırada yer alırken, % 7.4 ile tıp bilim grubu seçilmiştir. Kabul edilen Suriyeli öğrencilerin % 2.8’i disiplinlerarası dersi (2 farklı bölümü birden seçmek) seçerken, % 1.7’si de veterinerlik, tarım, ormancılık ve gıda bilimleri grubunu tercih etmişlerdir⁴⁴².

Dersler İngilizce verilmektedir ve bölüm derslerinin yanı sıra öğrenciler ek olarak Almanca kurslarına da katılmak zorundadırlar⁴⁴³. Bölüm derslerinin dışında kabul edilen bu dersleri alan öğrenciler ayrıca Prof. Wolfgang Seibel’in (Konstanz Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında Profesör) fikri olan⁴⁴⁴ ve 2 sömestr boyunca sürecek olan 3 farklı derse daha katılmak zorundadırlar. Bunlar “İyi Yönetişim, Sivil Toplum ve

⁴⁴²<http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/campusmagazin/stipendiaten-leadership-for-syria-104.html> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴³<https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴⁴<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).

Demokrasi” (Gute Regierungsführung, Zivilgesellschaft und Demokratie) dersleridir⁴⁴⁵. Bu derslerde öğrenciler hukukun üstünlüğü, eşitlik, demokratik toplumda halkın katılımı, rüşvetçilik ile “savaşmak” ve ekonomik kooperatiflerin kuruluşu gibi önemli bilgiler edinmektedirler. Böylece öğrenciler iyi işleyen bir demokratik devlet sistemi hakkında bilgi edinerek ileride öğrendikleri bu bilgileri kendi ülkelerinde de uygulayabilme şansını elde etmektedirler. Bu 3 ders “E – Learning” olarak internet üzerinden verilse de 2 kez Konstanz Üniversitesinde (İsviçre sınırında, Baden – Württemberg eyaletinde) derse bizzat katılmak zorundadırlar⁴⁴⁶.

Dr. Hülshörster’in açıklamalarına göre, kabul edilen bu 221 öğrencinin üniversiteden mezun oldukları takdirde geri dönmeleri gibi bir zorunlulukları yoktur. Ki zaten Suriye’deki savaşın ne zaman biteceği belli değildir. Öğrenciler mezun olduktan sonra Alman Oturma Kanunu gereği (§ 16 AufenthG), kendilerine otomatik olarak 2 yıllığına oturma izni verilmekte ve mezun oldukları günden itibaren kendilerine Almanya’da uzmanlık alanları ile ilgili bir iş bulmaları için 18 aylık süre tanınmaktadır. Yine bu programın başkanının açıklamasına göre mezun olan kimse zorla ülkesine geri gönderilememektedir. Fakat Alman üniversitelerinden edindikleri bilgileri kendi ülkelerinin kalkınmasında uygulamaları için, kendilerine zamanı geldiğinde bu konuda teşvik edici programlar hazırlanacaktır⁴⁴⁷.

Bu programın hazırlığı ve uygulaması için 2019’a kadar Alman Dışişleri Bakanlığı, Baden – Württemberg ile Kuzey Ren Vestfalya eyaletleri tarafından DAAD’ye toplam 16 milyon € kaynak sunulmuştur. Öğrencilerin bursu için de, lisans öğrencilere ayda 650 €, yüksek lisans öğrencilerine ayda 750 € ve doktora öğrencilerine 1.000 € aylık burs verilmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilere ayrıca geçim, kira, okul ve eğitim ile ilgili araştırmaları için de finansal destek sağlanmaktadır⁴⁴⁸.

Bu programın Suriyeli öğrenciler için birçok yönden faydası bulunmaktadır. İlk ve en önemli faydası, programın asıl amacı olan Suriye’yi kalkındırma hedefi doğrultusunda gerekli akademik bilginin edinimidir. Bu genç nesil edindikleri bilgileri, ileride kendi ülkelerine döndüklerinde ülkelerinin kalkınmasında kullanabileceklerdir. Programın öğrencilere bir diğer önemli katkısı ise farklı ülkelere ve mezheplerden insanlarla bir arada yaşamalarıdır.

⁴⁴⁵<https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴⁶<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).
<http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/campusmagazin/daad-syrien-leadership-for-syria-100.html> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴⁷<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).
<https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁴⁸<http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/campusmagazin/daad-syrien-leadership-for-syria-100.html> (erişim tarihi: 12.11.2017).

Kendi ülkelerinde mezhep çatışması yaşayan bu gençler, Almanya’da bir arada yaşamayı öğrenmekte ve birbirlerine (farklı politik görüşleri olsa bile) saygı duymayı öğrenmektedirler. Bu öğrenciler DAAD’dan aylık burs almalarının yanı sıra, ayrıca bir yerde çalışabilmektedirler. Dolayısıyla aldıkları bursun dışında harçlıklarını arttırma şansları bulunmaktadır. Fakat bu program kapsamında okuyan Suriyelilerin çoğu aldıkları bursu Suriye’deki aile bireylerine göndermektedirler. Suriye’deki ailelerinin maddi ve manevi durumları kötü olduğu için, Almanya’da okuyan gençler ailelerine katkı sağlamak amacı ile burslarını ve/veya okul dışında çalışarak kazandıkları parayı ailelerine göndererek destek olmaktadır. Örneğin bu program kapsamında gelen Suriyeli Hasan Idrees’in okul dışında çalışarak elde ettiği günlük kazancı, Suriye’de (ilkokul öğretmeni) çalışan babasının günlük kazancından daha fazladır. Babasının eskiden aylık maaşı 400 € iken, şu anda aylık maaşı 60 €’ya kadar düşmüştür⁴⁴⁹. Bu program bir seferlik uygulanan bir programdır. Bu programın kontenjanı şimdilik dolmuştur. Fakat DAAD yıllık olarak 25 Suriyeli’ye bu fırsatı tanıyacaktır⁴⁵⁰.

3.2.2.2. Genç Suriyeli ve Ürdünlüler için Yeni Perspektifler Programı

“Genç Suriyeliler ve Ürdünlüler için Yeni Perspektifler Programı” (New Perspectives for Young Syrians and Jordanians) 2015’te “Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı” (Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung – BMZ) bünyesinde geliştirilmiş olan burslu bir eğitim programıdır. Programın amacı yüksek lisanslarını devam ettirmek isteyen Suriyelilere ve Ürdünlülere destekte bulunmaktır. Fakat bundan ziyade en önemli amacı, Suriye’deki savaş sırasında yıkılan ve yok olan ülkenin gelecekte yeniden inşası için “elit yöneticilerin” yetiştirilmesini sağlamaktır⁴⁵¹.

UNHCR’in kayıtlarına göre, 2011 yılından 2015 yılına kadar 700.000 Suriyeli savaş nedeni ile Ürdün’e göç etmiştir. Bu durum ise Ürdün için hoş olmayan bir gelişmedir. Çünkü Ürdün, dünyada en çok su kıtlığı yaşanan bölgelerden biridir. Ayrıca eğitim, tıp ve besin yönünden de yoksun bir ülkedir. Bu şartlar altında birde Suriyeli halkın göç akını ile birlikte Ürdün’de sorunlar daha da artmaktadır. Bu nedenle Suriye’deki savaş biter bitmez, bu burslu öğretimdeki “iyi yetiştirilmiş yöneticiler” sayesinde Suriyelilerin, Ürdünlülerinde desteği ile ülkelerine bir an önce geri dönmeleri ve ülkelerini kalkındırmaları hedeflenmiştir⁴⁵².

⁴⁴⁹<http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁵⁰<https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).

⁴⁵¹<http://www.daad-jordan.org/en/27576/index.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵²<http://www.gamp-online.net/en/Josy.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).

Böylelikle hem Ürdün'ün fazla nüfus yönünden yükü hafifletilecek, hem de Suriyeli mültecilerin Batı'ya doğru göçleri engellenmiş olacaktır. Bu proje BMZ'in talimatı ile "Alman Uluslararası İş Birliği Kurumu" (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit – GIZ) ile DAAD'nin sorumluluğuna bırakılmıştır. GIZ ile DAAD ise kendi aralarında görev dağılımı yapmışlardır. Böylece projenin geliştirilmesi GIZ tarafından yapılırken, projenin uygulanması (adayların seçimi, üniversiteler ile iletişimde bulunma, burs finansmanının yönetimi, vs.) ile DAAD ilgilenmiştir. BMZ ise programı takip edip bütün finansal kaynağını karşılamıştır⁴⁵³.

Bu program yukarıda da bahsedildiği üzere sadece yüksek lisans öğrenimini kapsamaktadır ve 40 kişilik sınırlı bir kontenjana sahiptir⁴⁵⁴. Başvuran adayların mülakat aşamasına geçebilmeleri için sahip olmak zorunda oldukları kriterler arasında:

- Lisans mezuniyet not ortalamasının en az % 70 olması
- Lisans mezuniyetinin üzerinden 6 yıldan fazla geçmemiş olması
- Programa başvuru esnasında başka bir üniversitede yüksek lisansa başlamamış olma

şartları bulunmaktadır. Bu 3 başvuru kriteri dışında birde Ürdünlü ve Suriyeli öğrencilere, ayrı ayrı özel başvuru şartları sıralanmıştır. Bunlar Suriyeli adaylar için:

- Suriye vatandaşlığına sahip olmak veya 2011 yılına kadar sürekli olarak Suriye'de ikamet etmiş olmak
- Programa başvuru esnasında Ürdün'de ikamet ediyor olmak
- UNHCR'de mülteci kaydı olmak

Ürdünlü adaylarda ise şu şartlar aranmaktadır:

- Ürdün vatandaşlığı
- Sürekli Ürdün'de ikamet etmiş olmak
- Suriyeli mültecilerin akın ettikleri bir bölgede ikamet ediyor olmak.

İlgili adaylar başvurularını DAAD'nin internet sitesi üzerinden yapmışlardır⁴⁵⁵.

Online başvuru esnasında adaylardan motivasyon yazısı da istenmiştir. İyi bir lisans derecesi ile İngilizce dil bilgisinden ziyade, seçmenler için adayların sunmuş oldukları motivasyon yazısının büyük önemi olmuştur. Çünkü adaylar bu motivasyon yazılarında, programa neden dâhil olmak istediklerini açıklamak zorunda oldukları gibi, görecekleri öğrenim ile Ürdün'de daha iyi bir toplumsal yaşama ve Suriye'yi yeniden yapılandırmaya

⁴⁵³ <http://www.daad-jordan.org/en/27576/index.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵⁴ <http://www.gju.edu.jo/news/opening-special-program-syrian-scholarship-holders-gju-4559> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵⁵ <http://www.info4dev.com/2016/05/new-perspectives-for-young-jordanians.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).

nasıl destek sağlamayı düşündüklerini de açıklamak zorundadırlar. DAAD tarafından yürütülen aday seçimlerinde, eşit niteliklere sahip adaylar arasından sosyo – ekonomik durumu daha kötü olanlara öncelik tanınmıştır. Başvuruda bulunan adayların seçimleri 3 aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak, internet üzerinden alınan başvurular incelenmiştir. İnceleme esnasında başvuran adayların, istenilen kriterlere sahip olup olmamalarına ve motivasyon yazılarına dikkat edilmiştir. Bu aşamayı geçen, fakat “Yabancı Dil Olarak İngilizce Sınavı” (Test of English as a Foreign Language – TOEFL) veya “Uluslararası İngilizce Dil Test Sisteminden” (International English Language Testing System – IELTS) İngilizce dil puanlarını kanıtlamamış olan adaylar, ikinci aşama olarak DAAD’nin sunmuş olduğu bir İngilizce sınavına tabi tutulmuşlardır.

Sadece bu dil sınavını geçen adaylar son aşamaya geçebilmeye hak kazanmışlardır. Son aşamada ise Alman ve Ürdünlü profesörler ile adaylar arasında İngilizce mülakat gerçekleştirilmiştir⁴⁵⁶. Mülakat 25 – 26 Nisan 2015 tarihinde Ürdün’ün başkenti Amman’da (Grand Hyatt Hotel’de) yapılmıştır⁴⁵⁷. Başvuruda bulunan toplam 440 kişiden (164’ü kadın) sadece 40 kişi bu programa katılmaya hak kazanmıştır⁴⁵⁸. Kabul edilen 40 yüksek lisans öğrencisinin 20’si Suriyeli ve diğer 20’si Ürdünlü öğrencilerden oluşmaktadır⁴⁵⁹. Ayrıca programa kabul edilen Suriyeli öğrenciler için zorunlu bir “Üniversiteye Hazırlık Kursu” düzenlenmiştir. Bu kurs 01 Haziran 2015 – 31 Ağustos 2015 tarihleri arasında Amman şehrin yakınlarında bulunan Alman – Ürdün Üniversitesinde gerçekleşmiştir⁴⁶⁰.

Fotoğraf 3.1 ve 3.2’de görüldüğü üzere, Alman – Ürdün Üniversitesi Başkan Vekili Dr. Manar Fayyad, program sorumlusu Henner Kirchner (GIZ’den) ile DAAD – Amman ofis müdürü Andreas Wutz tarafından 01 Haziran 2015’te kabul edilen 20 Suriyeli öğrenci ile bir “Hoş Geldiniz Görüşmesi” düzenlenmiştir⁴⁶¹:

⁴⁵⁶<http://www.gju.edu.jo/news/opening-special-program-syrian-scholarship-holders-gju-4559> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵⁷<https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/leaflet.pdf> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵⁸<http://www.gamp-online.net/en/Josy.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁵⁹<http://www.gju.edu.jo/news/opening-special-program-syrian-scholarship-holders-gju-4559> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁶⁰<https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/leaflet.pdf> (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁶¹<http://www.gju.edu.jo/news/opening-special-program-syrian-scholarship-holders-gju-4559> (erişim tarihi: 15.11.2017).

Fotoğraf 3.1 Kabul Edilen Suriyeli Öğrenciler ile “Hoş Geldiniz Görüşmesi”

Kaynak: German Jordanian University, 2015.

Fotoğraf 3.2 Kabul Edilen Suriyeli ve Ürdünlü Öğrenciler ile Alman Program Temsilcileri

Kaynak: German Jordanian University, 2015.

Suriyeli ve Ürdünlü öğrencilerin burslu yüksek lisans eğitimleri 01 Eylül 2015’te Ürdün kentindeki çeşitli üniversitelerde başlamıştır⁴⁶². DAAD’nin bu program için Ürdün’de anlaştığı üniversiteler şunlardır: Ürdün Üniversitesi (University of Jordan), Alman – Ürdün Üniversitesi (German Jordanian University – GJU), Bilim ve Teknoloji üzerine Ürdün Üniversitesi (Jordan University of Science and Technology – JUST) ve Irbid Üniversitesi

⁴⁶²<https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/leaflet.pdf> (erişim tarihi: 15.11.2017).

(Yarmouk University)⁴⁶³. Alman hükümeti tarafından finanse edilip GIZ ve DAAD tarafından organize edilen bu burslu yüksek lisans programı 2016’da da aynı şekilde devam ettirilmiş ve 40 öğrenci daha bu kapsamda alınmıştır⁴⁶⁴.

3.2.2.3. Baden – Württemberg Programı

“Baden – Württemberg Programı”, Almanya’nın Baden – Württemberg eyaletinin DAAD’nin ortaklığı ile uygulamış olduğu burslu bir üniversite eğitim programıdır. Bu programın diğer eğitim programlarından ayıran fark, programın sadece Suriyeli mültecilere yönelik olması ve onların Almanya’da kalmalarına yönelik olmasıdır. Baden – Württemberg’in Bilim, Araştırma ve Sanat Bakanı Theresia Bauer’in yapmış olduğu açıklamaya göre entegrasyon; eğitim ve istihdam dünyasına katılımın sağlanması ve bu yolda perspektiflerin açılması anlamına gelmektedir. DAAD – Başkanı Prof. Margret Wintermantel’e göre de eğitim, entegrasyonun anahtarıdır.

Görüldüğü üzere “Baden – Württemberg Programı” Almanya’da diğer mültecilere düzenlenen eğitim programlarında olduğu gibi Suriye’ye yönelik değil, tam tersine Almanya’ya (Baden – Württemberg eyaletinde bulunan) Suriyeli mültecileri entegre etme amacını taşımaktadır. Bu program kapsamında hem lisans hem yüksek lisans öğrenimleri desteklenip, 2 yıl üst üste uygulanmıştır⁴⁶⁵. İlk başvurular 17 Nisan 2015 tarihine kadar alınmıştır ve toplam 283 başvurudan 50 aday programa kabul edilmiştir. Başvuru şartı olarak başvuranların Suriye vatandaşlığına sahip olmaları veya 2011’e kadar (Suriye’de savaşın başlamasına kadar) sadece Suriye’de ikame etmiş olmaları istenmektedir. Bunun dışında son mezuniyet tarihlerinin üzerinden 6 yıldan fazla geçmemiş olması şartı da aranmıştır.

Adaylar başvurularını yine DAAD’nin internet sitesi üzerinden, gerekli belgeleri (başvuru belgesi, CV, motivasyon yazısı, en son ki mezuniyet belgesi, Alman ve/veya İngilizce dil belgesi, Baden – Württemberg eyaletinde bulduklarına dair belge ve Almanca veya İngilizceye tercüme edilmiş kimlik belgeleri) yükleyerek yapmışlardır. Başvuruları olumlu olan adaylar ise Mayıs 2015’te Stuttgart’a davet edilerek orada kendileriyle yazılı ve sözlü (İngilizce veya Almanca dilinde) bir seçim aşaması gerçekleştirilmiştir. Bu aşamayı da geçen 50 adaya, eğer okumak istedikleri bölümün eğitim dili Almanca ise kendilerine (yine program kapsamında) 1 yıllık bir Almanca kursu verilmiştir. Fakat eğer okumak istedikleri bölüm İngilizce eğitim dilinde ise, öğrenciler gerekli İngilizce dil seviyesine hakim

⁴⁶³https://hu.edu.jo/oir/f_news.aspx?news_id=27376 (erişim tarihi: 15.11.2017).

⁴⁶⁴DAAD, 2017: 23.

⁴⁶⁵<https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/41761-baden-wuerttemberg-programm-zur-studienfoerderung-von-fluechtligen-aus-syrien-geht-in-die-zweite-runde/> (erişim tarihi: 17.11.2017).

olduklarını ispatladıkları takdirde eğitimlerine hemen başlayabilmişlerdir. Bu gerekli İngilizce dil seviyesi ise TOEFL'den 550 puan veya IELTS'ten 6 puan olarak yeterlidir.

2015'de gerçekleşen Baden – Württemberg Burs programı kapsamında lisans öğrencilerine aylık 650 € burs verilirken, yüksek lisans öğrencilerine aylık 750 € burs verilmiştir. Bu miktar lisans öğrenciler için 3 yıl ve yüksek lisans öğrencileri için 2 yıllığına verilmektedir. Bunun dışında kabul edilen öğrencilere ihtiyaç duydukları takdirde kira ödemelerinde de ayrıca destek sağlanmaktadır. Öğrencilerin sağlık, kaza ve özel sorumluluk sigortaları da bu burs kapsamında karşılanmaktadır⁴⁶⁶. Aynı koşullar 2016 seçimleri için de geçerli olmuştur ve 2016 yılındaki başvurular bir önceki seneye göre ¼ oranında artış göstermiştir. 2016'da 355 başvuru yapılmıştır ve bu 355 adaydan 41'i ikinci "Baden – Württemberg Programına" girmeyi başarmıştır⁴⁶⁷. Baden – Württemberg eyaletinin bu burs programı için ayırdığı yıllık finansal kaynak ise 1.65 milyon € olmuştur⁴⁶⁸.

Eyaletin uygulamış olduğu bu burslu eğitim programının Suriyeli mülteciler için olduğu gibi Almanya için de faydası olacaktır. Programa kabul edilen Suriyeli öğrenciler bu sayede Almanya'ya daha kolay ve hızlı entegre olabilecekleri gibi kendi hayatlarını da istedikleri yönde şekillendirebilme imkânını elde etmektedirler. Almanya'nın azalan demografik yapısı göz önüne alınarak değerlendirildiğinde ise, eyaletin yetiştirdiği bu öğrenciler sayesinde ülkeye daha fazla genç istihdam sağlanacaktır. Almanya'nın bu tarz eğitim programlarını çoğaltması halinde, hem mültecilerin entegre olmaları hem de Almanya'daki istihdam açığı konusunda avantajlar sağlanabileceği düşünülmektedir.

3.3. Alman Göç Politikasında 20. ve 21. Yüzyılda Oluşan Önemli Sorunlar

Almanya'da 20. yy.'ın ortalarından itibaren günümüze kadar hükümetin uygulamış olduğu göç politikası çerçevesinde zaman içerisinde farklı yönlerde doğru şekillenen problemler oluşmuştur. İlk başlardaki problemler daha çok mülteci ve yabancıların baskı ve şiddete maruz kalması yönünde iken, zamanla yerli halkın bilinçlenmesi ve duyarlılığının artması ile bu sorunlar gitgide azalmıştır. Fakat bu sefer de günümüzde oluşan yoğun kitlesel göç nedeni ile ülkede hukuki ve bürokratik alanda tıkanıklıklar oluşmaya ve böylece hem devlet hem de mülteciler zor durumda kalmaya başlamışlardır.

⁴⁶⁶https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/ausschreibung_baden-wuerttemberg-programm.pdf (erişim tarihi: 17.11.2017).

⁴⁶⁷<http://www.fluechtlingshilfe-bw.de/projekte/arbeit-aus-und-weiterbildung/stipendien-fluechtlings-syrien/> (erişim tarihi: 17.11.2017). DAAD, 2017: 23.

⁴⁶⁸<https://mwk.baden-wuerttemberg.de/de/hochschulen-studium/studienfinanzierung/stipendienprogramm-fuer-fluechtlings-aus-syrien/> (erişim tarihi: 17.11.2017).

Almanya'da 1970'lere kadar, ülkeye yapılan göç ile ilgili fazla problem gözlemlenmemiştir. Hatta ülkenin sanayi gidişatına göre yetersiz kalan demografik yapısı nedeni ile yurt dışından yabancı göçmen işçi alımı yapılması, o dönemde göçmenlere hoşgörü ile yaklaşılmasına vesile olmuştur. Fakat 1970'lerde yabancı işçi alımının durdurulmasından itibaren, ülkeye iltica başvuruları gittikçe yoğunlaşmış ve bu durum ilerleyen on yıllarda hem Alman halkı hem de hükümet açısından ciddi bir problem haline gelmiştir⁴⁶⁹.

Ülkede gittikçe çoğalan iltica başvurusunu azaltmak için⁴⁷⁰ Alman hükümeti sürekli olarak mülteci sayısını azaltmaya yönelik politikalar izlemiştir. Örneğin 1970'lerin sonlarında Alman Anayasasındaki, siyasi zulüm görenlerin iltica hakkına sahip olduklarına dair maddeye kısıtlama getirilmiştir. Bu kısıtlamaya göre artık ülkelerinde devlet tarafından zulme uğrayanların, hangi gerekçe ile zulüm gördükleri göz önüne alınmıştır. Bu düzenlemeye göre artık kişi kendi ülkesinde devlet tarafından ceza veya sorgulama aracı olarak zulüm görüyor ise, Almanya'ya iltica başvurusunda bulunma hakkı olmayacaktır. 1980'lerde de farklı bir gerekçe ile ülkeye mülteci akımını durdurmaya yönelik bir politika izlenmiştir. Buna göre örneğin 1987'den itibaren DDR'den ve Doğu Berlin'den Batı Almanya'ya göç yasağı getirilmiştir. Böylece o dönemin Doğu Almanya'sından Batı Almanya'sına hiçbir göç kabul edilmemeye başlanmıştır.

Bunun dışında, eski Batı Almanya hükümeti 9 Afrika ve Asya ülkesine kısıtlayıcı vize düzenlemeleri uygulamıştır. Fakat yine de mülteci sayısını azaltmaya yönelik tüm bu savunma politikalarına rağmen 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başlarında mülteci sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Ülkedeki mülteci sayısı arttıkça, 1990'ların başlarından itibaren Alman halkının büyük bir çoğunluğu içinde yabancılara karşı düşmanca tutumlar sergilenmeye başlamıştır. Hükümet ve meclisteki tüm siyasi partiler, halkın yabancılara karşı düşmanca tutumlarına sessiz kalmışlar ve ülke içindeki yabancı düşmanlığının gittikçe kargaşaya dönüşen halini tepkisizce izlemeyi tercih etmişlerdir.

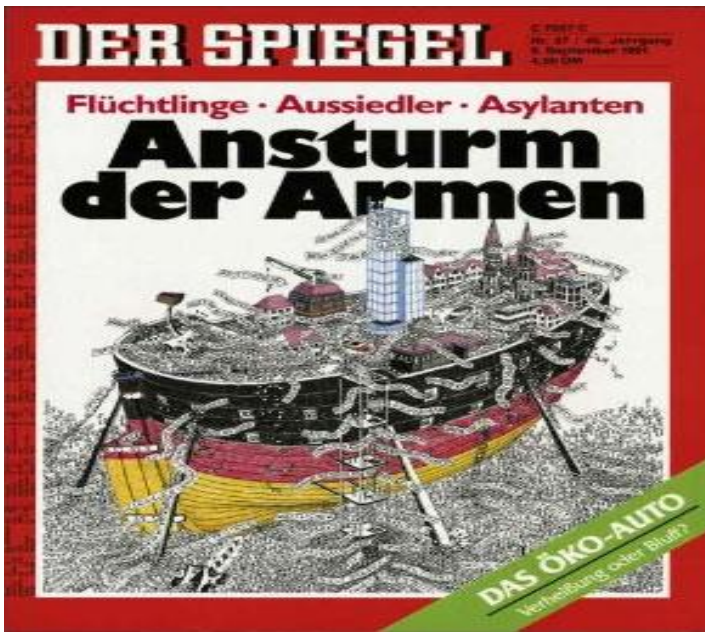
Fakat bu dönemde bir önlem olarak, Alman hükümeti Alman halkına, ülkeye akın eden mültecilerin göç sebebini açıklayarak Alman halkının yabancı akımına karşı oluşturduğu endişeyi azaltma yönünde bir uygulamaya gidebilirdi. Örneğin Alman halkı, ülkede çok sayıda bulunan yabancıların, Almanya'ya çalışmak için geldiklerini düşünerek işsizlik kaygısı içerisine girmiştir. Hâlbuki hükümet tarafından 1987 – 1991 yılları arasında mültecilere ülkede çalışma yasağı konulmuştur. Bu yasak 1991'de kaldırılmış olsa bile “Yerli Halk

⁴⁶⁹ <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss-24-05-2013> (erişim tarihi: 03.03.2018).

⁴⁷⁰ Almanya'daki Giderek Artan İltica Başvuru Sayıları: 1979: 51.493, 1980: 107.811, 1988: 103.076, 1992: 438.191. Kühne ve Rüßler, 2000: 30.

Önceliği” (Inländerprimat) uygulaması ile iş sahasına öncelikle Alman halkının alınacağına dair bir kanun çıkarılmıştır. Alman halkı buna rağmen yine de mültecileri iş sahasında birer rakip olarak algılayıp, yabancı düşmanlığı içeren agresif tepkilerini arttırmıştır⁴⁷¹. Ne Alman hükümeti tarafından ne de Alman entelektüeller veya sanatçılar tarafından ülkede artan yabancı düşmanlığına karşı bir savunma politikası izlenmemiştir⁴⁷². Hatta tam tersine, 1992’deki seçimler için medya tarafından desteklenen siyasi kampanyalar ile halk yabancılara karşı daha da kışkırtılmıştır.

Örneğin medyada yabancılara karşı “Beleşçi İlticacılar” (Asylschmarotzer), “Ekonomi Mültecileri” (Wirtschaftsflüchtlinge) veya “Sahte İlticacılar” (Scheinasyllanten) gibi başlıklar türemiştir⁴⁷³. Alman halkını mültecilere karşı kışkırtan birçok örnek daha bulunmaktadır. Bir başka örnek olarak da Almanya’da haftalık yayınlanan “Der Spiegel” dergisinin kapak sayfasını gösterebiliriz:

Resim 3.1 “Der Spiegel” Dergisi 1991

Kaynak: Der Spiegel, 1991.

Resim 3.1’deki dergi kapağı 1991’de çıkmıştır ve başlık olarak “Mülteciler” (Flüchtlinge), “Alman Göçmenler” (Aussiedler), “İlticacılar” (Asylanten) ve “Fakirlerin Saldırısı” (Ansturm der Armen) betimlemeleri yer almıştır⁴⁷⁴. 1992’de de yine *Der Spiegel*

⁴⁷¹ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration/56435/flucht-und-asyl-1950-1989> (erişim tarihi: 02.03.2018).

⁴⁷² Kühne ve Rübler, 2000: 568.

⁴⁷³ <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration/56435/flucht-und-asyl-1950-1989> (erişim tarihi: 02.03.2018).

⁴⁷⁴ <http://spiegelkritik.de/2006/07/02/ansturm-der-armen/> (erişim tarihi: 07.03.2018).

dergisinde “Biz istesek de istemesek de geliyorlar” (Sie kommen, ob wir wollen oder nicht) başlıklı bir haber yayımlanmıştır⁴⁷⁵.

Bazı siyasi partiler ise seçim kampanyalarında doğrudan mültecilere yönelik negatif tutumlar takınmışlardır. Örneğin 1991’de CDU partisi iltica hakkını, ihtiyacı olmamasına rağmen kullanan mültecilerin derhal ülkeden geri gönderilmesine yönelik bir pankart hazırlamıştır. Cumhuriyetçiler ise (Die Republikaner) ülkede bulunan çok sayıda mülteci den duyduğu rahatsızlığı seçim pankartında dile getirmiştir:

Resim 3.2 CDU Seçim Pankartı 1991

Resim 3.3 Cumhuriyetçilerin Seçim Pankartı 1991

Kaynak: Die Morgenzeitung, 1991.

CDU partisi seçim pankartında beklemede olan 40.000 mülteci dosyasının artık işleme sokulmasını, iltica hakkına ihtiyaç duymayan sahte mültecilerin derhal geri gönderilmesini ve mültecilerle ilgili bir Anayasa değişikliğine ihtiyaç duyulduğunu belirtirken,⁴⁷⁶ Cumhuriyetçiler “Gemi Dolu, Mülteci Sahtekârlığına Bir Son” (Das Boot ist voll, Schluss mit Asylbetrug) başlığı ile yerli halkı mülteci ve yabancılara karşı kışkırtmaya devam etmişlerdir⁴⁷⁷.

Sonunda Alman halkının (Neo – Nazilerin öncülüğünde) çoğunda gözlemlenen yabancılara ve mültecilere karşı agresif tutumlar kontrol dışına çıkmıştır. Bunun sonucunda da 1991 ile 1992 yıllarında yabancılara evlerine ve mültecilerin buldukları yurtlara saldırılar gerçekleştirilmiştir. 1991 yılında unutulmayan saldırılar arasında Hoyerswerda ile

⁴⁷⁵ <http://magazin.spiegel.de/EpubDelivery/spiegel/pdf/13687823> (erisim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁷⁶ <https://morgenzeitung.wordpress.com/2017/09/10/ein-cdu-wahlplakat-von-1991/> (erisim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁷⁷ <http://joseffelder.de/viewer.php?id=1038> (erisim tarihi: 07.03.2018).

Hünexe’de gerçekleşen saldırılar yer almaktadır. Almanya’nın doğusunda bulunan Hoyerswerda kentinde 20 Eylül 1991’de 240 kişilik bir mülteci yurduna Neo – Nazi ve sempatizanları tarafından saldırı düzenlenmiştir. Taşlar ve molotof kokteylleri ile gerçekleşen saldırıda 32 kişi yaralanmıştır. Ertesi günkü saldırıya katılanlardan 82’si geçici olarak tutuklanmıştır. Saldırıya uğrayan Hoyerswerda mültecileri, devlet tarafından başka mülteci yurtlarına yerleştirilmişlerdir. Fakat çoğu mülteci kendi inisiyatifi ile Berlin ve Aşağı Saksonya’ya doğru göç etmiştir. 27 Eylül 1991’de ise Hoyerwerda kentinde 4000 ila 5000 kişinin katıldığı antifaşist bir protesto gerçekleşmiştir⁴⁷⁸. Almanya’nın kuzeybatısında bulunan Hünexe kentinde ise 03 Ekim 1991 tarihinde 3 Alman genci bir mülteci yurdunun açık olan penceresinden içeriye ateşli maddeler atıp 2 Lübnanlı kız çocuğunun (8 ve 10 yaşlarında) ağır yaralanmalarına neden olmuştur⁴⁷⁹. Saldırıyı gerçekleştirenler Mayıs 1992’de yargılanıp 3.5 ve 5 yıllık hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Hâkim cezayı verirken, saldırıyı düzenleyen gençlerin yurdun penceresinden içeriye ateşli maddeler atarken, oradaki insanları öldürme kastı ile atmadıkları için ağır hapis cezasının gerekmediğine yönelik bir açıklamada bulunmuştur⁴⁸⁰.

1992 yılında ise yabancılara yönelik unutulmayan saldırılar arasında Rostock – Lichtenhagen ile Solingen’deki saldırılar yer almaktadır. 22 Ağustos 1992 akşamında Rostock’da 120 Vietnamlı göçmen işçinin (çocukları da dâhil) bulunduğu “Sonnenblumenhaus” isimli binanın önünde yabancılara karşı ayaklanmak için toplanan yaklaşık 2000 kişi, 4 gün boyunca binaya molotof kokteyl ve taşlarla saldırmışlardır⁴⁸¹. Rostock belediye başkanı bu tehlikeyi önceden sezerek ve Temmuz 1991’de Federal İçişleri Bakanlığı’na “yabancılara uygulanan şiddetin arttığını ve ağır saldırılardan cinayete kadar varacak olan olayların kaçınılmaz olduğunu” bildirmiştir⁴⁸². Bu acil durum bildirisine rağmen hükümet tarafından bir tepki gelmemiş ve tehlikeye karşı sessiz kalınmıştır. Hatta saldırının öncesinde polise, anonim bir arama ile “Lichtenhagen’i cumartesiden pazar gününe bağlayan gecede toparlayacağız. Sıcak bir gece olacak” şeklinde bilgi verilmiştir. Fakat hükümet yinede bu olaya sessiz kalmış ve saldırıya uğrayan yabancılar, binadan polisler tarafından ancak üçüncü gün çıkartılabilmıştır⁴⁸³.

⁴⁷⁸<https://www.br.de/nachrichten/fluechtlinge-rueckblick-kosovo-balkan-100.html> (erişim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁷⁹<http://www.rp-online.de/nrw/staedte/huenxe/huenxe-erinnert-an-den-brandanschlag-aid-1.6281376> (erişim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁸⁰<http://www.belltower.news/artikel/20-jahrestag-des-brandanschlags-von-huenxe-es-ist-viel-passiert-9104> (erişim tarihi: 08.03.2018).

⁴⁸¹<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/Chronologie-der-Krawalle-in-Rostock-Lichtenhagen,lichtenhagen161.html> (erişim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁸²<http://www.zeit.de/2012/34/Rostock-Lichtenhagen-Rechtsextremismus/seite-3> (erişim tarihi: 08.03.2018).

⁴⁸³<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/Lichtenhagen-Wo-sich-der-Fremdenhass-entlud,lichtenhagen159.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).

1990 – 1994 yıllarında Rostock eyaletinin belediye başkan vekili olan Wolfgang Zöllick'in⁴⁸⁴ saldırıya yönelik açıklamasına göre, günlerce süren bu saldırıya karşı çok daha önceden önlem alınabilirdi. ZAST'ın⁴⁸⁵ yabancılara yerleşmeleri için sunabileceği boş binaları bulunmaktaydı fakat bu binalar ancak günlerce süren saldırıdan sonra yabancılara kullanımına açıldı⁴⁸⁶. Belediye eski başkan yardımcısının yapmış olduğu bu yoruma bakılınca, hükümetin ve belediyelerin gerçekleşen bu saldırıyı sanki beklercesine bir tavır sergiledikleri tahmin edilmektedir. Rostock saldırı olayın ardından Mecklenburg – Vorpommern eyaletinin belediye başkanı Dr. Bernd Seite'nin açıklamasına göre, Alman halkının mültecilerin kitlesel göçleri ile baş edemediğine ve bu yüzden de Anayasal bir değişikliğin gerekliliğine dikkat çekmiştir. O dönemin İçişleri Bakanı Rudolf Seiters ise bu saldırı olaylarının Almanya'yı zedelediğini fakat yine de iltica hakkına ihtiyacı olmayan mültecilerin göçünün engellenerek, ülkeye yapılan kitlesel göçün önüne geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ardından da Anayasa değişikliği teklifinin⁴⁸⁷ SPD tarafından onaylanacağını ümit ettiğini ifade etmiştir⁴⁸⁸. İçişleri Bakanı ile belediye başkanının, gerçekleşen saldırıların ardından bu şekilde bir tutum sergilemeleri, yabancı düşmanlığının önüne geçilmesini sağlamamaktadır. Tam tersine dolaylı olarak yabancı düşmanlığı normal bir eylem olarak desteklenmiş olmaktadır. Hükümet, yabancılara ve mültecilere karşı oluşan saldırıları önleyecek politikaları uygulamak yerine maalesef 1992'deki seçimlere odaklanmış ve Anayasada mültecilerle ilgili yasal değişiklik konusuna önem vermiştir. 1993 ve 1994 yıllarında saldırıyı düzenleyenler ile katılanlar arasında ülkenin huzurunu bozma ve kundaklama nedeni ile 40 kişi şartlı tahliye olarak yargılanmıştır⁴⁸⁹.

23 Kasım 1992 tarihinde ise aşırı sağcılar tarafından Mölln'de Türklerin oturdukları iki evde yangın çıkarılmıştır. Bu yangında 3 kişi hayatını kaybetmiş (10 yaşındaki Yeliz Arslan, 14 yaşındaki Ayşe Yılmaz ve 51 yaşındaki Bahide Arslan) ve 9 kişi ağır yaralanmıştır. Larc C. ve Michael P. tarafından düzenlenen saldırı sonrasında polis ve itfaiyeye telefon

⁴⁸⁴ https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/lichtenhagen159_page-2.html (erişim tarihi: 08.03.2018).

⁴⁸⁵ ZAST: Zentrale Aufnahmestelle für Flüchtlinge (Mülteciler için barınma merkezi).

⁴⁸⁶ <https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/zoellick101.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).

⁴⁸⁷ O dönemlerde CDU partisi, ülkeye gelen mülteci sayısını azaltmak için mültecilerle ilgili Anayasal bir kısıtlama getirmeyi planlamıştı. SPD ise 1992'deki yabancılara yönelik saldırıların artmasının ardından anayasal değişikliği kabul etmiştir. 26 Mayıs 1993'te meclisten geçen "İltica Uzlaşma (Asylkompromiss)" ile birlikte "Üçüncü Ülke Kuralı", "Güvenli Menşei Ülkeler Uygulaması" ve "Havaalanı Prosedürü" uygulamaları ile mültecilerin Almanya'ya girişleri bu 3 kural aracılığı ile hukuken engellenmiştir.

⁴⁸⁸ <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss-24-05-2013> (erişim tarihi: 03.03.2018).

⁴⁸⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=nE45p6bD5T8> 1992 Rostock Saldırısı ile ilgili SAT 1 Haber Ajansın Belgeseli. (erişim tarihi: 01.03.2018).

⁴⁸⁹ https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/lichtenhagen159_page-2.html (erişim tarihi: 08.03.2018).

açılarak ‐Heil Hitler‐ söylemi ile yangın bildirilmiştir. Bu saldırının ardından 27 Kasım 1992’de Hamburg’da 10.000’den fazla kişi, ölenlerin adına yas töreni için toplanmıřtır⁴⁹⁰.

Alman g politikasında 21. yy.’ın başından günümüze kadar süregelen sorunlar ise, çoğunlukla mültecilere yönelik çıkarılan yasalar ile çok sayıdaki mültecinin prosedürlerinin yavaş işlemesinden kaynaklanmaktadır. Alman hukukunda mültecilere yönelik çıkarılan yasalara bakıldığında, yasaların kısıtlayıcı olduğu ve mülteci sayısını azaltmaya yönelik çıkarılmış oldukları gözlemlenmektedir. Büyük Koalisyonun (CDU ve SPD) Ocak 2016’da çıkarılmış olduğu ‐İkinci İltica Paketi‐(Asylpaket II) ile iltica prosedürünün hızlandırılması ve Almanya’daki mülteci sayısının azaltılması amaçlanmıştır. Mart 2016’da yürürlüğe giren Asylpaket II’nin getirmiş olduğu uygulamalar ile artık hasta olan mültecilerin de ülkelerine geri gönderilmeleri söz konusu olmuştur. Paket öncesinde hasta mültecilerin geri gönderilmeleri mümkün değilken, artık hastalık yaşamı tehdit etmeyecek durumda ise, mülteci ülkesine geri gnderilebilecektir⁴⁹¹. Ayrıca bu paketin yürürlüğe girmesi ile birlikte, travma geçiren mültecilerin de ülkelerine geri gönderilme durumları söz konusu olmuřtur⁴⁹².

Bunun dışında Asylpaket II ile birlikte Almanya’da bulunan mültecilerin geride kalan aileleri ile birleşmeleri belirli bir süreliğine engellenmiştir. Ülkede çok fazla sayıda mülteci bulunduğu için koalisyon, 17.03.2016 tarihinden itibaren Almanya’da oturma hakkına sahip olan koruma statülü mültecilerin 31.07.2018 tarihine kadar aile birleşimi için başvuruda bulunamayacaklarına karar vermiřtir⁴⁹³. Ağustos 2018’den itibaren ise sadece ayda 1000 kişilik kota ile aile bireyleri Almanya’ya getirtilebilecektir. Bu 1000 kişilik kota ise acil durumda olan aile bireyleri için geçerli olacaktır. Die Linke ve Bündnis 90/Die Grünen partileri, aile birleşimini engelleyen bu kararı insancıl bulmadıkları için eleştirmektedirler. Bunların dışında kiliseler, sosyal dernekler ve mülteci kuruluşları da bu durumu eleřtirmektedirler⁴⁹⁴. Çünkü Almanya’nın da imzaladığı Cenevre Sözleşmesine göre, çekirdek aile bireyleri birleştirilmelidirler. Çekirdek aile bireyleri arasında ise eşler, çocuklar, reşit olmayan çocukların ebeveynleri ve reşit olmayanların kardeşleri yer almaktadır. Ayrıca ailelerinden uzakta kalmak zorunda olan mültecilerin buldukları ülkede huzurlu bir şekilde

⁴⁹⁰<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/chronologie/Moelln-1992-Neonazis-ermorden-drei-Menschen,moelln157.html> (erişim tarihi: 07.03.2018).

⁴⁹¹ Schneider, 2016:12.

⁴⁹²<https://www.proasyl.de/news/asylpaket-ii-beschlossen-bundesregierung-gefaehrdet-leben-von-schutzbeduerftigen/> (erişim tarihi: 05.03.2018).

⁴⁹³<http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/Familienasyl/Familiennachzug/familienasyl-familiennachzug-node.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

⁴⁹⁴<https://www.tagesschau.de/inland/bundesrat-fluechtlingsnachzug-101.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

yaşayamayacakları ve böylece entegrasyon sürecinde de başarılı olamayacakları varsayılmaktadır⁴⁹⁵.

Almanya’da bulunan mültecileri olumsuz olarak etkileyen bir diğer husus ise, 24 Ekim 2015 tarihinde yürürlüğe giren “İltica Prosedürü Hızlandırma Kanunu” (Asylverfahrensbeschleunigungsgesetz) ile mültecilerin entegrasyon kurslarına erişimine getirilen kısıtlama olmuştur. Bu kanuna göre Almanya’da mültecilerden sorumlu olan BAMF’in sunmuş olduğu entegrasyon ve dil kurslarından sadece Almanya’da kalması düşünülen mülteciler katılabileceklerdir⁴⁹⁶. Bertelsmann Stiftung gibi dernekler bu kararı eleştirmekte ve entegrasyon kurslarına tüm mültecilerin katılabilmesini belirtmektedirler⁴⁹⁷.

Alman İkamet Kanunu’nda yer alan “Öncelik Kontrolü” (Vorrangprüfung) uygulamasına göre, iş arayan mültecilerin başvurdukları yerlerde Almanların veya AB vatandaşlarının istihdamına öncelik verilmektedir. Başvurulan pozisyonlar Almanlar veya AB vatandaşları tarafından doldurulmadığı takdirde mülteciler başvurdukları pozisyonlarda çalışma hakkını elde edebilmektedirler. Yani iş sahasında öncelikli olarak yerli halk ön planda tutulmaktadır ve bu öncelik kontrolü 15 ay sürmektedir⁴⁹⁸. Bu uygulama çok zaman almaktadır ve hem maddi hem de manevi açıdan tamamen zararlı bir uygulamadır. Çünkü 15 ay boyunca çalışma yasağı ile yaşamak zorunda kalan mülteciler Almanya’ya uyum sağlama konusunda olumsuz etkilenmekte ve hükümet için de maddi anlamda yük oluşturmaktadırlar. Günümüzde Alman göç politikasının mültecileri olumsuz etkileyen ilkelerinin yanı sıra Alman İdare Mahkemelerinin de bu olumsuzluğu pekiştiren kararları bulunmaktadır. Mülteciler Almanya’da kalabilmek için kendilerinden sorumlu olan ve Federal İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan BAMF’a başvuruda bulunmak zorundadırlar. BAMF’da çalışan görevliler, mültecilerin kaydını alıp ardından bir tercüman eşliğinde mültecilerin Almanya’ya geliş sebeplerini dinlemektedirler. BAMF çalışanı ile mülteci arasında yüz yüze gerçekleşen görüşmenin ardından, mülteci ile görüşen BAMF görevlisi mültecinin ülkede kalıp kalmamasına yönelik karar vermektedir⁴⁹⁹.

Fakat 2015’te Almanya’ya yapılan kitlesel göç akını sonrasında BAMF beklenmedik şekilde fazla mülteciye yetişmekte zorlanmış ve 2017’de yüz yüze görüşme yapılan mültecilerden neredeyse ¼’ine red kararı çıkmıştır. Red kararı alan mültecilerin Alman İdare

⁴⁹⁵<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-01/familiennachzug-fluechtlinge-koalitionsverhandlung-union-spd> (erişim tarihi: 05.03.2018).

⁴⁹⁶<https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2015/10/2015-10-15-asyl-fluechtlingpolitik.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

⁴⁹⁷ Schneider, 2016:12.

⁴⁹⁸<https://de.blastingnews.com/meinung/2018/02/fluchtlinge-nehmen-mir-meinen-arbeitsplatz-weg-schon-klar-002376801.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

⁴⁹⁹<http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/PersoelicheAnhoerung/persoeliche-anhoerung-node.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

Mahkemelerine itiraz etme hakları bulunmaktadır ve böylece birçok mülteci BAMF'dan aldıkları red kararının ardından itiraz için idare mahkemelerine başvurmuşlardır. Fakat bu sefer de çok sayıda itiraza karşı hazırlıksız olan idare mahkemeleri de zorlanmaya başlayıp davalara yetişememişlerdir. 2015 yılından bu yana halen beklemede olan 70.000 davaya ek olarak, 30 Haziran 2016 ile 30 Haziran 2017 tarihleri arasında idare mahkemelerinde 320.000'den fazla itiraz davası açılmıştır.⁵⁰⁰.

Şu anda günümüzde mültecilerin açtıkları itiraz davalarından 324.000'i bekleme aşamasında bulunmaktadır⁵⁰¹. Hâkimler bu kadar çok sayıda davaya yetişmekte zorlanmakta ve bu durumdan da şikâyetçi olmaktadır. Ayrıca BAMF tarafından geri gönderilme kararı alan mülteciler mahkemeye itirazda buldukları andan itibaren, mahkeme kararı kesinleşene dek geri gönderilememektedirler. Bu durum federal hükümet için fazladan maliyet olarak görülmektedir. Mahkemeler fazla iş yoğunluğuna yetişememekten şikâyetçi oldukları gibi, hükümet de fazla maliyetten dolayı şikâyetçidir. Örneğin federal hükümet 2015 yılında ülkesinde bulunan mültecilere yönelik 5.2 milyar € harcama yaparken, 2016 yılında 9 milyar €'dan fazla harcama yapmıştır⁵⁰². Şu anda iltica prosedürü uygulamasında 2015'den günümüze halen devam eden bir tıkanma süreci yaşanmaktadır. Bu problemin çözümü için Berlin, Hamburg, Brandenburg ve Bremen eyaletleri meclise bir yasa önerisi sunmuşlardır. Bu yasa önerisinde, mültecilerin BAMF'ın vermiş olduğu karara yönelik açmış oldukları itiraz davalarında, yüksek mahkemelerin vermiş olduğu kararların göz önünde bulundurulması önerilmiştir. Yani idare mahkemelerinin, her mültecinin itiraz davasına sıfırdan başlamak zorunda kalmaması için, belirli kriterlerde benzerlik gösteren yüksek mahkeme kararlarını esas alıp o kararlara göre bir karar vermesi önerilmektedir. Ayrıca yüksek mahkeme kararlarının, BAMF personelinin karar verme sürecinde de dikkate alınması önerilmiştir. Bu yasa önerisi Federal Barolar Birliği Başkanı Ulrich Schellenberg tarafından da desteklenmektedir⁵⁰³.

Görüldüğü üzere Almanya'da göç konusu ile ilgili problemler zaman içinde şekil değiştirmektedirler. Hem siyaset dünyasında hem de halk tarafında, eskiden yaşanan problemlerin tekrarlanmamasına yönelik bir tutum sergilenirken, farklı bürokratik ve hukuki sorunlar oluşmaktadır. 1990'larda yaşanan yabancı ve mülteci düşmanlığı hareketlerinin

⁵⁰⁰<https://www.digitaldaily.de/2018/02/07/deutsche-verwaltungsgerichte-werden-durch-asylklagen-ueberlastet/> (erişim tarihi: 06.03.2018).

⁵⁰¹<https://www.tagesspiegel.de/politik/asylrecht-gerichtsverfahren-sollen-schneller-werden/21030490.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

⁵⁰²<https://www.welt.de/wirtschaft/article170227466/Massenhafte-Asylklagen-ueberfordern-deutsche-Gerichte.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

⁵⁰³<https://www.tagesspiegel.de/politik/asylrecht-gerichtsverfahren-sollen-schneller-werden/21030490.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

tekrarlanmaması adına, hayatını kaybedenleri anmak için geçmiş saldırıların yıl dönümünde törenler düzenlenmektedir:

Fotoğraf 3.3 Hünexe’de Saldırıya Uğrayanlar için Anma Töreni, 2011

Kaynak: RP Online, 2016⁵⁰⁴

Alman halkı 1990’lı yıllara nazaran, ülkeye gelen mültecilere daha duyarlı yaklaşmaktadırlar. Özellikle hükümetin 2015 sonrası kitlesel mülteci akını ile baş edemediği durumlarda bizzat halk tarafından gönüllü olarak gıda, barınma, bağış ve idari işlemlerde çeviri hizmetine kadar birçok alanda destek sağlanmıştır⁵⁰⁵.

2014’te Humboldt ve Oxford Üniversitelerinin birlikte gerçekleştirdikleri araştırmaya göre Almanya’da mültecilere destek için gönüllü çalışanlar % 49.6 ile en fazla devlet dairelerinde destek sunmaktadırlar. Ardından sırasıyla % 43,7 ile dil kursu, % 36.2 ile çeviri hizmetleri ve % 34.1 ile sosyal danışmanlık alanlarındaki yardımlar gelmektedir⁵⁰⁶. Bir diğer gönüllü yardım örneği olarak da Flensburg’da fahri olarak çalışanların, mülteciler için açmış oldukları bir yemek büfesi gösterilebilir:

⁵⁰⁴ <http://www.rp-online.de/nrw/staedte/huenxe/huenxe-erinnert-an-den-brandanschlag-aid-1.6281376> (erişim: 07.03.2018).

⁵⁰⁵ <https://www.tagesspiegel.de/politik/studie-zu-ehrenamtlichen-fuer-fluechtlinge-engagieren-sich-vor-allem-frauen/14002108.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).

⁵⁰⁶ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/fluechtlinge-deutschlands-stille-helfer-a-1028929.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).

Fotoğraf 3.4 Mülteciler İçin Kurulan Yemek Büfesi

Kaynak: Bundeszentrale für politische Bildung, 2017⁵⁰⁷.

3.4. Alman Siyasi Partilerinin Güncel Göç Politikasına Yönelik Görüş ve Önerileri

Almanya’da özellikle Eylül 2015’te meydana gelen mülteci akımının oluşturduğu “kriz” sonrası Alman halkı hükümetten bu konuyla daha çok ilgilenmesini talep etmiştir. Bu talep, Ocak 2017’de gerçekleştirilmiş olan bir anketten doğrulanabilir:

ARD-DeutschlandTREND : Ocak 2017

En Önemli Siyasi Konu: Federal Hükümet 2017 Yılında Hangi Konu ile Meşgul Olmalı?

Mülteciler / Sığınmacılar / Göç / Entegrasyon / Yabancılar	40	(-26)
İç Güvenlik / İç Politika / Terör(-tehlikesi)	11	(+9)
Sosyal Konular / Sosyal Politika / Sosyal Adalet / Sosyal Barış	7	(+6)
AB / Avrupa / Avrupa Politikası / Avrupa Bağlılığı	4	(+3)
Eğitim	4	(+2)
İşsizlik / İşgücü Piyasası	4	(+2)
Barış (Dünya Barışı, Suriye, Genel)	3	(±0)
Kendi Halkı / Kendi Ulusu / Alman Ulusu / Yurttaşlar	3	(±0)
Diğer	19	(+5)

Soru: Size göre Federal Hükümetin bu sene meşgul olması gerektiği en önemli siyasi konu ne olmalı?

Temel Bütünlük: Almanya’da oy hakkına sahip olan nüfus / Yüzde olarak rakamlar

Parantez içerisindeki rakamlar: Ocak 2015 ile kıyaslama

Eksik olan Değerler: Diğer konular / Bilemiyorum / Veri yok

Grafik 3.1 “Federal Hükümet 2017 Yılında Hangi Konu ile Meşgul Olmalı?” Sorusuna Ocak 2017’de Yapılan Anket Sonucu

Kaynak:ARD-DeutschlandTrend, 01/2017.

⁵⁰⁷<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdoersiers/250255/interview-mit-j-olaf-kleist> (erişim tarihi: 08.03.2018).

Hükümetin 2017 yılında en çok hangi konu ile ilgilenmesi gerektiğine yönelik sorulan soruya, ankete katılanların % 40'ı Mülteci, Sığınmacı, Göç, Entegrasyon ve Yabancılar konusu ile ilgilenilmesi gerektiğini belirtmişler⁵⁰⁸. Alman siyasi partileri de bu durumun ciddiyetinin farkında olup 24 Eylül 2017 genel seçimleri öncesi hazırladıkları seçim programı kitapçıklarında bu konulara yer vermişlerdir. Bu noktada Almanya'da gerçekleştirilen genel seçime katılmış olan tüm partilerin, mülteci ve göç konusu ile ilgili düşüncelerine ve politikalarına sırasıyla değinilecektir.

3.4.1. Hristiyan Demokrat Birliği / Hristiyan Sosyal Birliği

Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) partisi ile kardeş parti olan Hristiyan Sosyal Birliği (CSU) partisi, 2017 genel seçim kitapçığında 2015'de yaşanan durumun tekrarlanmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Çünkü mülteci akını ne kadar az olursa, Almanya insani yardım konusundaki sorumluluğunu o kadar iyi yerine getirebilecektir. Bu konuya yönelik Alman hükümeti adımlar atmıştır. Örneğin iltica başvurularını azaltmak için “Güvenilir Menşei Ülke” listelerini oluşturup bu listeye Arnavutluk, Bosna – Hersek, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'ı dâhil etmiştir. Yani bu ülkelerin vatandaşı olarak Almanya'ya mülteci sıfatıyla gelen kişiler, ülkelerinin güvenilir menşei ülke olma sebebi ile tekrar ülkelerine geri gönderileceklerdir. Parti, seçim kitapçığında ayrıca bu güvenilir menşei ülkeler listesine Cezayir, Fas ve Tunusu da dâhil etmek istediğini belirtmiştir.

CDU/CSU, Almanya'ya gelen mülteci sayısını azaltmak için AB – Türkiye arasında yapılan mülteci sözleşmesi gibi örnek sözleşmelerin Afrika ülkeleri ile de yapılması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü özellikle Kuzey Afrika bölgesinden Avrupa'ya göç etmek isteyen birçok insan bulunmaktadır. Ayrıca insan kaçakçıları ile mücadele edilerek, mültecilerin korunmasız bir şekilde Avrupa'ya gelmelerinin de önlenmeye çalışılacağı belirtilmiştir. Yasa dışı göçün engellenmesi için Frontex'in (Avrupa sınır ve kıyı kontrolü) çalışmalarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bunun dışında iltica başvurusu kabul edilmeyen mültecilerin, geri gönderilmeleri ile ilgili daha yoğun bir çalışma içerisinde bulunulması gerektiğini savunmuşlardır.

CDU/CSU, bunların dışında göçe yol açan sebepler ile mücadele etmek istemektedir. Açlık ve hastalık gibi durumlar çoğu zaman terörü ve savaşı tetiklemektedir. Bunlar ise doğrudan insanların göç etmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle örneğin uluslararası kuruluşlar ile iş birliği yapılarak, mültecilere buldukları bölgelerde kendi yaşam koşullarını iyileştirecek şekilde yardımda bulunulması gerektiğini savunmaktadırlar. Almanya, ihtiyaç

⁵⁰⁸ <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/ard-deutschlandtrend/2017/januar/> (erişim tarihi: 21.02.2018).

duyan ülkelere kalkınma konusunda destek olabilmek için 2005'te 3.9 milyar € destekte bulunurken, 2017 yılına kadar bu tutar 8.5 milyar €'ya kadar çıkmıştır. Almanya'nın göçü engellemek için ülkelere yerinde yaptığı yardım konusunda Afrika kıtasının önemli bir yeri bulunmaktadır. Çoğu Afrika ülkesi dünyanın en fakir ülkeleri arasındadır ve yoğun nüfus ile rüşvetçilik halen artarak devam etmektedir.

Özellikle açlık, mesleki eğitim, iklim değişikliğine karşı korunma, hukuk devletinin ve güvenliğinin tesis edilmesi gibi birçok başka konuda da Afrika'nın desteğe ihtiyacı vardır. Alman hükümeti Afrika'ya bu konularda devamlı olarak destekte bulunabilmek için G-20 zirvesinde "Compact mit Afrika" (Afrika ile Kompakt) anlaşmasına varmıştır. Ayrıca CDU/CSU Afrika için bir "Marshall Planı" önermektedir. Bu plan sayesinde kendi kendine yetebilen, kendi ayakları üzerinde durabilen bir Afrika oluşturulması planlanmaktadır. Bu plan kapsamında özel sektörle iş birliği yapılarak desteğin sağlanması amaçlanmaktadır.

Seçim kitapçığında entegrasyon konusuna da yer verilmiştir. CDU/CSU'ya göre entegrasyon çift taraflı olmalıdır. Yani entegrasyona yabancıların istekli olması gerektiği gibi, yerel halkın ve hükümetinde destek olmasının gerektiği belirtilmiştir (Ansatz des Forderns & Förderns). Bunun için 2016'da "Entegrasyon Kanunu" (Integrationsgesetz) çıkartılmıştır. Bu kanun kapsamında mevcut olan dil ve diğer entegrasyon kursları genişletilmiştir. Alman dili halen resmî dil, kültür dili ve günlük dil olarak önem taşımaktadır. Bu yuzdende aile içerisinde, okulda ve günlük hayatta Almanca kullanımının desteklenmesi vurgulanmıştır. Ayrıca yabancıların iş hayatına entegrasyonları için entegrasyon kanununda özel tedbirler alınmıştır.

Entegrasyon desteğinin yanı sıra, yabancılardan (tıpkı yerel halktan olduğu gibi) Alman Anayasasına ve kanunlarına uyum sağlanması beklenmektedir. Parti ittifakına göre, çift taraflı entegrasyon gerçekleştiği takdirde ülkede paralel topluluğun ve çok kültürlülüğün oluşması önlenmiş olacaktır. Seçim kitapçığında çifte vatandaşlık konusuna da değinilmiştir. CDU/CSU süresiz çifte vatandaşlık konusuna kısıtlamalar getirmeyi planlamaktadır. Örneğin AB vatandaşı olmayan kişilere çifte vatandaşlığın verilmemesini uygun bulmaktadırlar. Şu anda ebeveynleri yabancı olsa bile bazı koşulların sağlanması durumunda bu yabancı ebeveynlerin çocukları, Almanya'da doğmaları durumunda otomatik olarak çifte vatandaşlığa sahip olabilmektedirler. Partiye göre, şu anda Almanya'da doğum ile çifte vatandaşlığına sahip olan fakat bir AB üye ülkesinden olmayan kişilerden sonra gelecek olan nesile çifte vatandaşlık verilmemelidir.

Kitapçıkta yer alıp yabancıları (ve kimi alanda mültecileri de) ilgilendiren bir diğer konu ise yabancıların Almanya'ya çalışmak için gelmelerine yönelik uygulamalardır. Bu

konuda ittifak, şimdiye kadar geçerli olan kanunları kapsayan bir “Kalifiye Eleman – Göç” (Fachkräfte – Zuwanderungsgesetz) çıkarılmasını planlamaktadır. Almanya’ya çalışmak için gelmek isteyen yabancılar bu kanun ile belirlenen koşullara bağlı olarak kabul edilip edilmeyecekleri kararlaştırılacaktır. En önemli koşullardan birisi ise, bir iş yeri ile iş sözleşmesinin imzalanmış olmasıdır. Çünkü Almanya, yurt dışından çalışmak için ülkesine gelecek olan yabancıların kendi hayatlarını idame ettirebileceklerine dair bir güvence istemektedir. Böylece hem yeni çalışma alanlarının sunulabileceği hem de yasa dışı göçün engellenebileceği düşünülmektedir⁵⁰⁹.

3.4.2. Almanya Sosyal Demokrat Partisi

Almanya’nın en eski siyasal partisi olan Sosyal Demokrat Partisi (SPD) 2017 – 2021 hükümet programında (seçim kitapçığı) dış sınırların daha iyi korunması ve mültecilerin hayatlarının riske atılmaması için Frontex çalışmalarının genişletilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Parti, bunun yanı sıra Avrupa çapında acil bir kurtarma programının da oluşturulmasını hedeflemektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Cenevre Sözleşmesinin dikkate alınarak, iltica prosedürün AB üye ülkeleri kapsamında işlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bunların dışında SPD göçe sebep olan unsurlar ile mücadele edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bunun için de örnek olarak, yıkılmış olan devletlerin toparlanması, tekrar istikrarlı bir hal alması ve iç savaş ile şiddet olaylarının son bulması gerektiğini savunmuştur. SPD entegrasyon konusunda, sadece kabul edilen mültecilerin entegrasyon kurslarından faydalanmaları gerektiğini düşünmektedir. Ülkede oturma hakkını elde eden mültecilerin daha iyi entegre olabilmeleri için belediyelere ve şehirlere hükümet tarafından finansal desteğin sağlanacağını da vaat etmektedir. Ülkede kalma hakkını elde edemeyen mültecilerin ise hızlı bir şekilde geri gönderilmeleri konusunda çaba göstereceğini vurgulamaktadır. Entegrasyon sürecinde Almanca dil kursunun yanı sıra, sporunda destek sağlayacağını bildirmiştir. Çünkü SPD’ye göre spor insanları birleştiren bir unsurdur. Bu nedenle de entegrasyonda fayda sağlayacak olan kulüpleri, dernekleri, sivil inisiyatifleri, dini toplulukları desteklemeyi hedeflemektedir.

Ülkeye kabul edilmeyen mültecilerin geri gönderimi konusunda, mültecilerin kendi istekleri ile gönüllü olarak (mahkemeye itirazda bulunmadan) geri dönmeleri için çaba göstereceğini de belirtmiştir. Ayrıca geri gönderilmek zorunda kalınan fakat menşei ülkeleri tarafından kabul edilmeyen mülteciler için de, SPD, bu ülkelere karşı bir baskı yaratmayı

⁵⁰⁹<https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1> (erişim tarihi: 15.02.2018).

planlamaktadır. Vatandaşını kabul etmeyen ülkelere Almanya vize konusunda zorluk çıkartabileceğini belirtmiştir.

Bunların dışında parti, Afganistan gibi güvenli olmayan savaş bölgelerine mültecilerin geri gönderilmeyeceğine dair de sözünü vermiştir. Bunun yanı sıra, 2 yıldır Almanya’da bulunan, sicili temiz olan ve çalışan veya okula giden tüm mültecilerin Almanya’da oturma hakkına sahip olabileceklerine dair de bir söz vermiştir. Almanya’da çifte vatandaşlık konusuna dair ise Almanya’da doğan yabancı ailelerin çocuklarının süresiz olarak çift vatandaşlığı kullanabilmeleri için çalışmalarda bulunacağını belirtilmiştir.

SPD, Almanya’ya çalışmak için gelen yabancılar ile mülteciler arasında net bir ayırım yapmak istemektedir. Yani çalışmak için gelmek isteyen yabancıların, mültecilerin geçmiş oldukları iltica prosedüründen geçmemelerini savunmaktadır. Ülkeye, kimlerin ekonomik amaç ile gelip gelemeyeceğini net bir şekilde belirleyen bir “Göç Alım Kanunu”nun (Einwanderungsgesetz) çıkartılmasını öngörmektedir. Bu kanun sayesinde ülkeye kaliteli uzmanların gelmesi de daha iyi bir şekilde planlanabilecektir. SPD bunun için örnek olarak Kanada modelini uygulamaya koymayı hedeflemektedir. Kanadalı modelinde uzmanlar belirli bir puan sistemine göre ülkeye alınmaktadır. Bu puan sistemi, mesleki eğitim, mesleki tecrübe, dil bilgisi, yaş ve entegrasyona bakış açıları gibi kriterleri baz almaktadır. Değerlendirme sonucunda yeterli kriterleri taşıyan ve Almanya’dan iş teklifi almış olanlar ülkeye giriş yapabilmektedirler. Bu önerilen kota sistemi, Almanya’daki iş sahalarının istihdam ihtiyacına göre değişebilecek ve her yıl bağımsız bir uzman komisyon tarafından kotalar yeniden belirlenecektir.

Bunun dışında meslek veya eğitim diplomasının Almanya’daki denkliğini yaptırmak isteyen yabancılar özel bir yeterlilik sınavına tabi tutulacaklardır. Mültecilerin Avrupa’daki dağıtımını konusunda parti, tüm AB ülkelerinin sorumluluk ve dayanışma içinde dağıtım mekanizmasını işletmelerini istemektedir. Bugüne kadar maalesef tüm AB ülkeleri bu konuda aynı hassasiyeti göstermediği için buna bir çözüm olarak AB ülkelerinin mülteci kabulüne yönelik bir özendirme politikası izlemeyi hedeflemektedir. Bu nedenle mülteci kabul eden tüm AB ülkelerinin, mültecilerin barınma, entegrasyon ve sağlık gibi alanlardaki masraflarını karşılamalarını önermektedir.

Bunun dışında parti, mülteci kabul eden ülkelere, sunacakları altyapı hizmetleri için de ödeme desteği sağlanacağı sözünü vermektedir. Böylece ülkelerin kendi halkına da dolaylı yoldan bir fayda sağlanmış olacaktır. Mültecilerin yasa dışı yollar ile hayatlarını riske atmamaları ve Avrupa’nın kontrolü elinde tutabilmesi için mülteci kaydının Avrupa dışında yapılmasını önermektedir. Yani mülteciler Avrupa için yola çıkmadan başvurularını yaparak

Avrupa'ya göç edip edemeyeceklerini erkenden öğrenmiş olacaklardır. Bu arada yalnız göç eden kadın, hamile kadın, çocuklu kadın ve yalnız çocukların korunmalarının sağlanıp travması olanlara özel yardım sağlanacağı sözü verilmektedir. SPD, mültecilerin aile birleşimi konusuna da sıcak bakmaktadır⁵¹⁰.

3.4.3. Hür Demokratik Parti

Liberal bir görüşe sahip olan Hür Demokrat Partisi (FDP) genel seçim için hazırlanmış olduğu kitapçıkta Almanya ve Avrupa'nın son yıllarda mülteci hareketleri nedeni ile zor anlar yaşadığını itiraf ederek, hareket geçilmesi gereken noktada maalesef daha çok tepkilerle karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. FDP, Almanya'ya mülteci alımı konusunda bir üst limite çıkılmasına karşı çıkmaktadır. Çünkü bir üst limitin insanlık dışı ve Alman Anayasasına aykırı bir durum oluşturduğu görüşüne sahiptir.

Bunun dışında mültecilerin hayatlarının yasa dışı yollar ile riske atılmaması için yurt dışından da iltica başvurusunda bulunabilmelerinin sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca parti, Almanya'da kimin iltica statüsünü hak edip hak etmediğine hızlı bir şekilde karar verilmesi gerektiğinden bahsedip, bunun için mülteci kayıtlarının Hotspot'larda alınması gerektiğini ve böylece "güvenilir menşei ülkelerden" gelip gelmediklerinin önceden belirlenebileceğini ifade etmiştir. Çok acil durumda korumaya ihtiyacı olan mültecilere ise İsviçre'de yapıldığı gibi bir vize verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ürdün ve Lübnan gibi mülteci kabul eden ülkelerin AB tarafından finansal olarak desteklenmeleri gerektiğini ve çatışma, açlık, fakirlik ve hukuk konularında sıkıntı yaşayan ülkelere de, yeniden yapılanmaya yönelik destekte bulunulması gerektiğini vurgulamıştır. Mültecilerin AB ülkeleri arasında bir kota sistemine göre dağıtılmalarını önermektedir. Bu kota sisteminin, her bir AB ülkesinin nüfus oranına ve ekonomik gücüne göre belirlenmesi gereklidir. Mültecileri kabul etmeyen ülkeler ise maddi ödeme yapmak zorunda bırakılmalıdır. Elde edilen maddi destek ise mülteci kabul eden ülkeler tarafından yine mültecilerin ihtiyaçları için kullanılacaktır. FDP ayrıca iltica başvurusu kabul edilmeyen mültecilerin ülkelere geri gönderimi konusunda işlemlerin hızlandırılması gerektiğini düşünmektedir.

Entegrasyon konusunda FDP, muhafazakar (CDU/CSU) ve sağcı (AfD) partilerin entegrasyon konusunu ihmal ettiklerini ifade ederek eleştirmektedir. FDP, muhafazakarların, Almanya'yı göç alan bir ülke olarak kabul etmedikleri gibi bugüne kadar da sağlam bir entegrasyon istemediklerini belirtmektedir. FDP, sağcı partiyi "her bir göçmenin bir

⁵¹⁰https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/SPD_Regierungsprogramm_BTW_2017_A5_RZ_WEB.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).

zenginleştirme getirdiğini” ifade ettiği ve bu yüzden de entegrasyonun kendiliğinden gelişeceğini savunarak bu konudaki çalışmalarını ihmal ettiği için eleştirmektedir. Bunun dışında parti, yeni bir entegrasyon programının oluşturulması gerektiğini düşünmektedir. Örnek olarak mültecilerin kişisel becerilerini keşfedip bu becerilerini geliştirmeye yönelik entegrasyon programlarının oluşturulmasını önermektedir.

Çifte vatandaşlık konusuna ise FDP “prensip olarak” olumlu bakmaktadır. Hatta bir yabancıya Alman vatandaşlığına geçmesi ile birlikte kendi vatandaşlığından çıkmak zorunda bırakılmaması gerektiğini de vurgulamıştır. Fakat parti, Alman vatandaşlığına geçiş konusunda Almanca diline iyi hâkimiyet, en az 4 yıldır Almanya’da süresiz oturma hakkına sahip olmak, ailesinin bakımını üstelenebildiğini kanıtlamak, temiz bir sicile sahip olmak, vatandaşlık sınavını geçmek ve Alman Anayasasını kabul ettiğine dair açıklamada bulunmak gibi kriterlerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Günümüzde olduğu gibi yabancı ebeveynlerin Almanya’da doğan çocuklarının Alman vatandaşlığına da sahip olmaları gerektiğini desteklemektedir. Fakat bu hakkın belirli bir nesle kadar geçerli olması gerektiğini savunmaktadır. Bu haktan ilk yararlanan kişinin çocuğu ve torunu da yararlanabilir. Fakat daha sonraki nesiller için doğum ile Alman vatandaşlığına sahip olma hakkı geçerli değildir.

Hür Demokrat Partisi (FDP) Almanya’da bulunan göçmenlerin statülerine göre net bir şekilde ayırt edilebilmeleri için bir “Göç Alım Kanunu”nun (Einwanderungsgesetz) çıkartılmasını istemektedir. Bu kanunda siyasi zulümden kaçarak gelenler, savaştan kaçarak gelenler ve Almanya’da kalıcı olarak yaşamak isteyenler arasında bir ayırım yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Örneğin siyasi zulüm nedeniyle kaçıp gelenler kesinlikle ülkelerine geri gönderilmemelidir ve koruma altına alınmalıdır. Ülkelerinde var olan savaş nedeni ile gelen göçmenlere ise ayrı bir statü verilerek, ülkelerindeki savaş bitimine kadar geçici olarak bir koruma sağlanmalıdır. Bu koruma statüsü mültecilerin kimliklerinin belirlenmesinin hemen ardından verilmelidir. Savaş bitiminde ise ülkelere geri gönderilmeleri gerekmektedir.

FDP Almanya’ya kalıcı olarak gelmek isteyenlerin gelip gelemeyeceklerine dair kararı hükümetin vermesi gerektiğini savunmaktadır. Almanya’nın ihtiyaç duyduğu kalifiye elemanların gelmeleri için bir “Blue Card” uygulamasının yararlı olacağını da vurgulamaktadır. Bu Blue Card uygulaması ile Almanya’da bir şirket ile çalışmak üzere anlaşmış olan kişiler kalıcı ikamet hakkı elde edebileceklerdir. Çünkü gelmeden önce Almanya’da yaşamlarını idame ettirebileceklerine dair bir güvence göstermek zorundadırlar. FDP bu uygulamaya ek olarak bir puan sistemi de getirmeyi öngörmektedir. Bu puan sistemine göre kişilerin eğitimi, yaşları, dil becerileri ve mesleki tecrübeleri Almanya’da

yapılacak olan oturum başvurusunu etkileyecektir. Almanya'ya entegre olmuş olan mültecilerde bu puan sistemine dâhil olabileceklerdir.

Mesleki denklik konusunda ise Almanya'nın çok vakit kaybettiğini itiraf eden FDP, bu sürecin hızlandırılması gerektiğini düşünmektedir. Bu sürecin yavaş işleminin sebebi olarak var olan çok sayıdaki kural ve makam gösterilmektedir. Buna çözüm olarak parti, tüm eyaletlerin aynı prosedürü izlemesi gerektiğini ve daha çok personelin görevlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Mesleki denklik konusunda da ülke çapında aynı sürecin işletilmesi önerilmektedir.

Bunun dışında FDP, Almanya'da bulunan mültecilerin de iş hayatına katılabilmeleri için (bazı eyaletlerde hala mevcut olan) "öncelik kontrolü" (Vorrangprüfung) uygulamasının kaldırılmasını savunmaktadır⁵¹¹. Çünkü bu 15 ay süren öncelik kontrolü uygulamasına göre, iş başvurusunda bulunan mültecilerin başvurdukları pozisyonlarda, Almanların veya AB vatandaşlarının istihdamına öncelik verilmektedir. Başvurulan o pozisyonların ancak Almanlar veya AB vatandaşları tarafından doldurulamadığı takdirde mültecilere başvurdukları pozisyonlarda çalışma hakkı tanınmaktadır⁵¹². FDP, göçe yol açan savaşa katkıda bulunan silah ihracatına karşı çıkmakta ve bu yüzden Almanya'nın kriz ve savaş bölgelerine silah gönderiminde bulunmasını eleştirmekte ve derhal durdurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bu durum kriz bölgelerini istikrarsızlaştırmaktan ve böylece göçe yol açmaktan başka bir sonuca mal olmamaktadır.

3.4.4. Sol Parti

Almanya'da demokratik sosyalist ve sol popülist bir siyasi parti olan Die Linke, diğer partilere göre mülteci konusuna daha açık bir yaklaşım sergilemektedir. Örneğin kendi ülkesinde zulüm görme tehdidi ile karşı karşıya olmayanların da Almanya'da kalma hakkına sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Şu anda geçerli olan Alman İkamet Kanunu'na (Aufenthaltsgesetz – AufenthG) göre sadece ülkesinde zulüm görenlerin Almanya'da kalabilmeleri uygundur. Sol görüşlü bu parti, kanundaki bu kısıtlamayı kaldırmak istemektedir. Bunun dışında parti, mültecilerin kamplara yerleştirilmelerine de karşı çıkmaktadır. Bu durumu "insancıl olmayan" bir durum olarak algılamakta ve mülteciler için özel konutların yapılmasını ve varsa boş dairelere yerleştirilmelerini istemektedir. Ayrıca mültecilerin kendilerini dışlanmış olarak hissetmemeleri için, kalacakları konutların şehrin uç kısmında bulunmaması gerektiğini de vurgulamaktadırlar.

⁵¹¹<https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2017/08/07/20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf> (erişim tarihi: 15.02.2018).

⁵¹²<https://de.blastingnews.com/meinung/2018/02/fluchtlinge-nehmen-mir-meinen-arbeitsplatz-weg-schon-klar-002376801.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

Parti ayrıca Almanya'nın mülteci alımı konusunda bir kısıtlamaya gitmesine de karşı çıkmakta ve bu yüzden belirli bir sayıya kadar mülteci alımını (Obergrenze) reddetmektedir. Bunların yanı sıra partinin bir diğer karşı çıktığı konu da, mültecilerin hükümetin isteğine göre dağıtılmalarıdır. Parti, mültecilerin Almanya içerisinde dağıtılacakları yerleri kendilerinin belirlemesi gerektiğini savunmaktadır. Parti, iltica prosedürünün hâlen çok yavaş islemesini de eleştirerek, daha çok personelin bu konuda görevlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. İltica prosedürünün hızlanması için daha çok eleman alımının yanı sıra, mültecilerin akrabaları var ise akrabalarının yanında veya bazı kuruluşların sunduğu tesislerde de kalabilme imkânlarının sunulması gerektiği savunulmaktadır.

Die Linke, mültecileri geri gönderme politikasına da karşı çıkmaktadır ve tüm mültecilere süresiz oturma hakkının verilmesi düşüncesini öne çıkarmaktadır. Partinin önerisine göre son 5 yıldır Almanya'da bulunan mültecilere süresiz oturma izni verilmelidir. Parti, mültecilerin de Alman halkının sahip olduğu haklara sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle süresiz oturma izninin verilmesini desteklediği gibi mültecilere Almanya'ya gelmelerinden sonra 3 ay içinde çalışma izninin de verilmesini gerektiğini ifade etmektedir. Hatta mültecilere ilk etapta 30.000 sigortalı işin sunulmasını planlamaktadır.

Yurt dışında edinilen mesleki tecrübelerin, Almanya'da bürokrasiye takılmadan kabul edilmesini ve gerekirse Almanya'da çalışmak isteyen göçmenlere ek eğitimlerin de verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Şu anda Almanya'nın bazı eyaletlerinde mültecilerin çalışma konusu ile ilgili olan ve hâlâ geçerli olan "öncelik kontrolü" (Vorrangprüfung) uygulamasının da kaldırılmasını öngörmektedir. Yabancılara vize prosedürü uygulanmasının tamamen kaldırılmasını desteklemektedir. Göçmen ve yabancıların Alman vatandaşlığına geçebilmelerini de kolaylaştırma hedefini benimseyen parti, Almanya'da 3 yıldır bulunanlara Alman vatandaşlığının verilmesini uygun bulmaktadır. Çifte vatandaşlık konusunda da, Almanya'da doğan tüm yabancıların çocuklarının kendi menşei ülke vatandaşlığından çıkmak zorunda kalmadan, doğrudan Alman vatandaşlığına da sahip olmasını desteklemektedir.

Bunun dışında parti, ülkedeki seçimlere yabancıların da katılabilmelerinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Die Linke, mülteci politikasında AB devletlerinin iş birliği içerisinde olması gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle göçe sebep olan unsurlar ile mücadele edilmesine ve yasal yollardan göçü mümkün kılmaya yönelik bir görüşü savunmaktadır. Bunun için AB kapsamında göçün iyi bir tanımının yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Frontex'in kaldırılmasını ve bunun yerine Avrupa kontrollü olan koordineli bir kurtarma ekibinin kurulmasını istemektedir.

Mültecilere karşı koruma sorumluluğunun AB dışındaki ülkelere verilmemesi gerektiğini ve bu nedenle de AB – Türkiye arasındaki mülteci sözleşmesinde olduğu gibi, Kuzey Afrika bölgesinde mülteciler için kamp kurulma planına da karşı çıkmaktadır. Parti, Dublin Sözleşmesinin uygulamasının başarısızlığı nedeni ile bu sözleşmenin de uygulamadan kaldırılmasını ve mültecilerin gitmek istedikleri ülkelere kendilerinin karar vermeleri gerektiğini savunmaktadır. Almanya’da göç ve entegrasyon konuları şu anda İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak yürütülmektedir. Die Linke bunun değişmesini ve göç ile entegrasyon konuları için ayrı bir bakanlığın kurulmasını istemektedir. Die Linke, entegrasyonun tüm toplumun sorumluluğu olduğunu savunmakta ve entegrasyona katılım ile dayanışma için gerekli yapılanmaların oluşturulması gerektiğini düşünmektedir. Hâlihazırdaki uygulamada olduğu gibi sürekli olarak bürokrasiye ve hukuki yapılara dayanan entegrasyonu, parti entegrasyon olarak görmemektedir. Hatta bu vaziyetin, göçmenlerin dışlanmasına yol açtığını düşünmektedir. Parti, hükümeti hala entegrasyon konusunda gerekli şartları oluşturmadığı için eleştirmektedir. Entegrasyondan ziyade göçmenlerin ve mültecilerin dışlanmasına yönelik politikaların izlendiğini ifade etmektedir. Entegrasyon için göçmenlere yeterli sayıda dil kursunun sunulması ve öğretmenlerin de sundukları iş ve kalitesine göre daha iyi ücretlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunların gerçekleşmesi için de federal hükümet tarafından eyaletlere maddi destek sağlanmasını önermektedir.

Sol görüşlü parti ayrıca, çok dilliliğe önem vermekle birlikte, yabancı dillerin öğreniminde ana dilinde kullanılmasına önem vermektedir. Sporunda entegrasyona katkısı olduğunu savunan parti, 90.000 spor kulübünün entegrasyon konusunda desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Partiye göre ayrıca ırkçılığa karşı olan tüm inisiyatiflerinde desteklenmesi gerekmektedir. Parti, mülteciler için bir ombudsmanlığın gerekliliğine de vurgu yapmaktadır. Die Linke, savaşın, göçe yol açan önemli unsurlardan biri olduğunu düşünmekte ve bu sebepten dolayı da Almanya’nın savaş aletleri ihracatını durdurmasını istemektedir. Parti seçim kitapçığında savaşa, yabancı ülkelere asker bulundurmaya ve savaş aletlerinin ihracatının yapılmasına kesinlikle karşı olduğunu belirtmiştir. Hatta Alman ordusunun yurt dışı görevlendirmelerinin de arttırıldığına işaret etmiştir. Bu konuda örneğin 1992 – 2016 yılları arasında 17.2 milyar € harcanmış ve Alman Savunma Bakanlığı 2030’a kadar silah aletlerinin modernizasyonu ve askeri zırhlara yönelik projelerin geliştirilmesi için 130 milyar € ayırmayı öngörmektedir. Die Linke bu tutumu kesinlikle yanlış bulmaktadır. Parti ayrıca Alman ordusunun başka orduları eğitmeyi bırakmasını istemektedir. Çünkü Alman ordusu tarafından eğitilen bu kişilerin savaş için eğitildiklerini vurgulamışlardır.

3.4.5. Birlik 90/Yeşiller

Birlik 90/Yeşiller partisi 2017 – 2021 hükümet programı seçim kitapçığında diğer ülkeler tarafından mültecilerin kabul edilmediği dönemde Almanya'nın mültecileri kabul ettiğini ve bu duruma binlerce kişi karşı çıkarken milyonlarca kişinin yardım eli uzattığını belirtmiştir. Partiye göre, Alman hükümeti mültecilere ilk başta insancıl bir tutumla yaklaşmıştır. Fakat iltica yasasının zorlaştırılması ile birlikte bu tutum maalesef hızla değişmiştir. Ayrıca bazı AB ülkelerinin mültecilere karşı sınırlarında kalkan oluşturmalarını da eleştirip böyle bir hareketin insanlık dışı olduğunu ve problemlere yol açtığını vurgulamıştır. Birlik 90/Yeşiller çoğu ülkenin mültecilere sırt çevirmesinin, Avrupa topluluk değerlerine uymadığını hatta zarar verdiğini söylemektedir. Bu nedenle mültecilere kalkan oluşturan devletlerin, mülteci kabul eden ülkelere maddi destekte bulunmaları gerektiğini savunmaktadır. Birlik 90/Yeşiller, Almanya'nın 2015 yılına göre mülteci konusuna daha hazırlıklı olmasını ve aktif bir göç politikasının uygulanmasını hedeflemektedir. Partinin sunmuş olduğu bu aktif göç politikası planı 4 adımdan oluşmaktadır:

1. Göçe Sebep Olan Unsurlar ile Mücadele

Parti, en iyi göç politikasının, göçe sebep olan yapısal nedenlerin ortadan kaldırılması ile sağlandığı görüşüne sahiptir. Göçe sebep olan unsurların oluşmasında Almanya'nın da büyük bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Çünkü Almanya yapmış olduğu tarım ihracatı ile başka bölgelerdeki çiftçilerin var oluş biçimlerine zarar vermektedir. Bunun ayrıca Almanya'nın kriz bölgelerine yapmış olduğu savaş aletleri ihracatı ile de bölgelerin istikrarsızlığına yol açıp göçü oluşturduğunu kabul etmektedir. Parti, bu nedenle kriz ve savaş bölgelerine ve insan hakları alanında problemlili olan bölgelere savaş aletlerinin gönderimini durduracağı sözünü vermektedir. Bunun yanı sıra tutarlı bir uluslararası politika izlemek istediğini, bunun için de ticari, tarım, enerji, balıkçılık, dış siyaset ve iklim koruması alanlarında yapısal reformların yapılması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca başka ülkelerde açlığa ve göçe yol açan tarım sübvansiyonlarının da durdurulması gerektiğini savunmaktadır. En fakir ülkelerin iklim değişikliğine adapte olabilmelerine yardımcı olacağına ve adil bir ticaret politikası izleyeceğine dair söz vermektedir.

2. Yasal Yollarla Göçü Teşvik Etmek

Aktif göç politikası planının ikinci adımında, mültecilerin hayatlarını riske atmaması için yasal yollardan göç etmelerini sağlamaya çalışmak istemektedir. Bunun için örneğin UNHCR'in yönetimi altında bir yerleşim programının (Resettlement Programme) oluşturulmasını önermektedir. Başka bir çözüm yolu olarak da mültecilere vize verilmesini

önermektedir. Fakat bu vize uygulaması sadece korumaya ihtiyaç duyan mültecilere sunulmalıdır.

3. İltica Prosedürün İyileştirilmesi ve Hızlandırılması

Birlik 90/Yeşiller, Almanya'da hızlı, eşit ve Anayasaya uygun kusursuz bir iltica prosedürünün işlemlerini istemektedir. İltica başvurularının kabul edilip edilmemelerine yönelik şu anda olduğundan daha hızlı sonuç alınmasını öngörmektedir. Böylelikle hem mülteciler daha az beklemek zorunda kalacaklarını hem de topluma daha iyi entegre olabileceklerini savunmaktadır. Parti, iltica prosedürüne göre mültecilerin ilk başvurularını AB sınırları içerisinde ilk girdikleri ülkede yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Mültecilerin ilk giriş yaptıkları AB ülkesinde kimliklerinin belirlenmesini, kayıtlarının alınmasını ve dağıtım kararlarının o ülkede verilmesini önermektedir. Ayrıca bu sürecin şu anda olduğundan çok daha hızlı işletilmesi gerektiğini düşünmektedir. Parti, iltica prosedürünün adil ve AB ülkeleri ile iş birliği içerisinde gerçekleşmesini öngörmektedir. Bunun için ise (Cenevre Sözleşmesi garantisinde) bir AB Mülteci Politikasının uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bu AB Mülteci Politikası çerçevesinde mültecilerin bir Avrupa Dağıtım Mekanizması kapsamında ailevi bağlantıları, dil bilgileri, mesleki becerileri ve iş sahasındaki yeterliliklerine göre üye ülkeler arasında dağıtılmalarını tavsiye etmektedir. Bu uygulamanın ayrıca hızlı bir entegrasyonun gerçekleştirilmesine de katkıda bulunacağını düşünmektedir. Parti, hükümeti son 2 yıl içerisinde iltica yasasını çok sınırlandırdığı ve zorlaştırdığı için eleştirmektedir. Örneğin partinin açıklamasına göre hükümet son 2 yıl içerisinde mültecilerin sosyal haklarını kısıtlamaya gitmiştir. Bu yasal kısıtlamalara göre yaşlı insanların ülkelerine kolayca geri gönderilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca geri gönderilecek olan mültecilere önceden haber verilmeksizin doğrudan (buldukları okul veya herhangi bir yerden alarak) geri gönderim işlemi gerçekleştirilmiştir. Parti bu tutuma kesinlikle karşı çıkmaktadır ve insancıl bir mülteci politikasının uygulanmasını istemektedir. İltica prosedürünün hızlandırılması konusunda ise parti, prosedürün birkaç hafta içerisinde tamamlanması gerektiğine inanmaktadır. Bunun için ise "Fast & Fair Verfahren" (Hızlı & Adil Süreç) uygulamasının kullanılmasını önermektedir. Bu kapsamda mültecilere ilk olarak hukuki bilgilendirme sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca BAMF'da 1 yıldan fazladır devam eden dosyalara sahip mültecilere oturma izninin verilmesi ve aile birleşiminin (özellikle çocuklar için) ön planda tutulması düşünülmektedir. Aile birleşiminden tüm mültecilerin (geçici koruma altında olan mültecilerinde) yararlanması beklenmektedir. Fast & Fair Verfahren kapsamında ayrıca cinsiyet ayrımcılığı yüzünden göç edenlere de öncelik

tanınması gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin kadınlar, çocuklar ve LSBTIQ (Lesbisch, Schwul, Bi, Trans, Inter, Queer) kişiler için bir merkezin oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

4. Dil Öğrenme, Ev ve İş Bulmada Yardımcı Olma

Parti, Almanya’da kalan mültecilere Almanca öğrenme, kalacak bir yer ve iş bulma konusunda yardım sağlayacağı sözünü vermiştir. Burada aslında mültecilere entegrasyon konusunda destek sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Almanya’daki mevcut entegrasyon yasasına göre, sadece Almanya’da oturma hakkı kazanmış olan mültecilere entegrasyon kurslarından faydalanma hakkı sağlanmaktadır. Bu var olan kısıtlı entegrasyon hakkına Birlik 90/Yeşiller partisi karşı çıkmaktadır ve tüm mültecilerin en baştan beri bu kurslara dâhil olmaları gerektiğine inanmaktadır. Mülteciler yaşadıkları alanlardan dolayı toplumdan dışlanabilmektedirler. Bu sebepten dolayı mültecilerin barınaklar yerine konutlarda yaşamalarını sağlamak gerektiğine inanılmaktadır. Mülteci ailelerinde özellikle kadınlar, çocuk bakımı ile sorumlu kılındıklarından çalışma hayatına adım atamamaktadırlar. Buna çözüm olarak parti, yeterli sayıda kreş açılmasını öngörmekte ve böylece kadınlarında iş hayatına girebilmelerini kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Parti, göç ve entegrasyon konularının İçişleri Bakanlığı’na ait olmaması gerektiği inancındadır. Bunun yerine “Göç ve Entegrasyon Bakanlığı”nın kurulmasını öngörmekte ve bu bakanlık çerçevesinde göç yasasının oluşturulmasını istemektedir. Tüm göç, sığınma, entegrasyon ve vatandaşlık konuları ile ilgili bu bakanlıkta departmanların olması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun dışında uzun yıllardır Almanya’da yaşayan mültecilerin oturma ve çalışma izinlerinin süresiz ve koşulsuz olarak düzenlenmesini önermektedirler. Ayrıca Almanya’da okula giden mülteci öğrencilere de oturma hakkının tanınması gerektiğini vurgulamaktadır. Mültecilerin kendi ülkelerinde edinmiş oldukları eğitim ve meslek diplomalarının denkliği konusunda ise daha cömert davranılması gerektiği belirtilmiştir.

Parti, ayrıca mültecilere yönelik belirli bir sayıya kadar mülteci alımı uygulamasına da karşı çıkmaktadır ve çok sayıda mülteciyi geri gönderme politikasını da (özellikle Afganistan gibi kriz bölgelerine) eleştirmektedir. Bu yüzden “güvenli menşei ülkeler” listesinin hazırlanmasına da karşı çıkmaktadır. Özellikle güvenli olmayan ülkelerin, güvenli olarak ilan edilmelerine kesinlikle eleştirmektedir. Parti AB – Türkiye mülteci sözleşmesini onaylamamakta ve bu sözleşmenin feshedilmesini öngörmektedir. Çünkü partiye göre bu anlaşma hem AB’nin mültecilere karşı olan sorumluluğunu elinden almaktadır hem de Türkiye’nin AB’ye bir şantaj mekanizması olarak kullanabileceğini düşünmektedir. Partiye göre, yine de Türkiye’ye, orada bulunan mültecilerin bakımı için insani yardım desteği

uygulaması devam ettirilmelidir. Fakat mültecilere karşı doğacak sorumluluk, AB üyeleri arasında işbirliği esasına göre yerine getirilmelidir.

Alman vatandaşlığına geçiş ile çifte vatandaşlık konusuna parti olumlu yaklaşmaktadır. Almanya’da doğup, ebeveynlerinden birinin bile yasal oturma izni var ise, o bebek doğrudan Alman vatandaşlığına da hak kazanmalıdır. Alman vatandaşlığına sonradan başvuruda bulunan yabancılar için ise, süresiz oturma izni olanların ve yeterli Almancası olanların vatandaşlığa alım sürecin hızlandırılması gerektiğine inanmaktadır. Çifte vatandaşlığa sahip olanlar her iki pasaportunu da kullanabilmeli ve mevcut olduğu gibi belirli bir yaşa geldikten sonra birini geri vermek zorunda bırakılmamalıdır. Yani parti, iki pasaport arasında yapılan seçimi ortadan kaldırmak istemektedir. Parti, göçmenlerin ekonomik, kültürel, toplumsal ve siyasal hayata hızlı bir şekilde katılabilmeleri için AB vatandaşı olmayanlarında belediye seçimlerine katılmalarını desteklemektedir. Seçimlere katılım şartı olarak, Almanya’da sürekli oturma hakkına sahip olmanın yeterli olduğunu düşünmektedir⁵¹³.

3.4.6. Almanya İçin Alternatif

Sağ popülist partisi olan “Almanya için Alternatif”(AfD) kuruluşundan itibaren (2013) göçmen karşıtı politikaları ve yabancı düşmanlığı ile öne çıkmaktadır⁵¹⁴. Partinin bu pesimist tavrına seçim kitapçığındaki yabancı ve mültecilere yönelik bölümde açıkça yer verilmiştir. AfD’ye göre Almanya, ülkeye yapılan kitlesel göçün önüne geçilebilmesi ve birçok alanda kalifiye olmayan mültecinin ülkeye gelmesinin engellenmesi için sınırlarını kapatmalıdır. Eğer ülkeye mültecilerin gelmesi sağlanacak ise, sadece kimliği belli olan kişilerin girişleri sağlanmalıdır.

Ayrıca mültecilerin geri gönderilmesi konusunda önceden belirlenmiş yıllık bir geri gönderim kotasının belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Vatandaşlarını geri kabul etmeyen menşei ülkelere ise Almanya’nın baskı uygulamasını önermektedir. Mültecileri kabul etmeyen menşei ülkelere baskı yöntemi olarak, kalkınmalarına yönelik kendilerine sağlanan maddi desteğin kesilmesi önerilmektedir. En kötü ihtimalle, ülkesine geri kabul edilmeyen mültecilerin AB’ye üye olmayan üçüncü ülkelere gönderilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yani ne Almanya’da nede AB üyesi ülkeler içerisinde mültecilerin bulunmasını onaylamamaktadır.

⁵¹³https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).

⁵¹⁴<http://www.dw.com/tr/afd-hakk%C4%B1nda-bilmeniz-gereken-10-%C5%9Fey/a-39756323> (erişim tarihi: 23.02.2018).

Parti, Almanya’da bulunan mültecilerin sosyal yardım almalarını sadece acil durumlarda öngörmekte ve mültecilerin ülkelerindeki savaş biter bitmez ülkelerine kesinlikle geri gönderilmelerini savunmaktadır. Hatta bu sayılan uygulamalar göçü durdurmaz ise, federal hükümetin Almanya’nın korunmasını sebep göstererek göç alımını durdurma kararı almasını istemektedir. Yabancıların Almanya’da bulunmalarını kesinlikle hoş görmeyen parti, bu tutumundan dolayı mültecilerin aile birleşimi konusuna da hiç sıcak bakmamaktadır. Aile birleşimine karşı olmanın bir gerekçesi olarak da, Alman sosyal sisteminin bu yükün altından kalkamayacağını iddia etmektedir.

Partinin seçim kitapçığında da yabancıları küçümsediği apaçık ortadadır. Çünkü entegrasyon konusunda özellikle okuma yazma bilmeyen insanların ülkelere uyum sağlamalarının mümkün olmadığını belirtmiştir. Görüldüğü üzere parti tarafından yabancılara yönelik hiçbir şekilde olumlu bir yaklaşım yoktur. Hatta entegrasyon konusunda toplumu değil, tam tersine sadece mültecilerin sorumlu olduğunu savunup, ülkede kalıcı olarak yaşamak isteyenlerin uyum sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ne eğitim ne de iş hayatında yabancılara hiçbir şekilde kolaylık sağlanılmaması gerektiğini düşünen parti ayrıca, okula giden mülteci çocukların sınıftaki diğer çocukların öğrenme potansiyellerini olumsuz anlamda etkilememeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, mülteci çocuklara Almanya’daki diğer çocuklardan farklı sınıflarda ve kendi ülkelerine döndükleri zaman da kullanabilecekleri bir eğitim verilmesini doğru bulmaktadır.

Yabancıların Alman vatandaşlığına geçmesi konusunda ise sadece Alman kültürüne iyi bir şekilde entegre olmuş olan ve vatanına (Almanya’ya) sadakatinden kuşku uyandırmayanların geçebilmesi düşüncesini taşımaktadır. Yabancı ebeveynlerin Almanya’da doğan çocuklarına ise günümüzde olduğu gibi doğrudan Alman vatandaşlığının verilmesine karşı çıkmaktadır.

AfD, mültecilerin Avrupa sınırında bulunmamalarını sağlamak için Frontex ile Alman Ordusu’nun iş birliği ile Akdeniz’deki tüm mültecilerin, botlar ile geldikleri bölgelere geri gönderilmelerini savunmaktadır. Hatta gerekirse Avrupa dışında mültecileri kabul eden merkezlere gönderilmelerini ve mültecilerin orada bakımlarının sağlanması için UNHCR’e sağlanan maddi desteğin arttırılmasını önermektedir. Parti, Avrupa sınırlarının sıkı kontrol altında bulunması için çitlerle örülmesini bile uygun bulmakta ve iltica başvurularının Avrupa dışından yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca gerçekleşen mülteci akını Avrupa’yı baskı altında bıraktığı için Cenevre Sözleşmesinin ve diğer uluslararası sözleşmelerin yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünen AfD, 2015 Eylül ayında Almanya’ya kitlesel göçe izin

verenlerin hesap vermeleri için, mecliste onlara karşı bir soruşturma komitesinin oluşturulmasını istemektedir⁵¹⁵.

3.4.7. Alman Siyasi Parti Görüşlerin Genel Bir Değerlendirmesi

Federal Meclis'te bulunan Alman siyasi partilerinin 2017 – 2021 hükümet programı seçim kitapçıklarına bakıldığında neredeyse hepsinin aynı konulara (bazen farklı, bazen ise ortak bakış açısı ile) değindiği görülmektedir. Kimi partilerin programlarında değindiği konulara hiç değinmeyen partiler de olmuştur.

Genel bir değerlendirme yapıldığında; Almanya'daki mülteci sayısının azaltılması gerektiğini savunan partiler arasında CDU/CSU, SPD, FDP ile AfD yer almaktadır. Mülteci konusunda Türkiye ile AB arasında imzalanan mülteci anlaşması gibi diğer AB'ye üye olmayan ülkeler ile de (örneğin Afrika ülkeleri ile) bu tarz anlaşmaların yapılması gerektiğini CDU/CSU ve SPD savunurken, Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller bu tarz anlaşmalara karşı çıkıp, mültecilerden sadece Avrupa'nın sorumlu olduğunu ve bu sebepten dolayı AB üyesi olmayan ülkeler ile mülteci anlaşmalarının yapılmaması gerektiğini söylemektedirler.

Mültecilerin (ve yabancıların) Almanya'ya entegrasyonu konusunda siyasi partiler tarafından 4 farklı bakış açısı getirilmiştir. CDU/CSU ile Sol Partisi entegrasyonun çift taraflı olduğunu savunmaktadırlar. Yani mültecilerin ve yabancıların entegrasyonundan, gelen göçmenler kadar, toplumun ve hükümetin de sorumlu olduğunu düşünmektedirler. Hatta bununla ilgili Almanya'da bir ara güzel bir deyim oluşturulmuştur: "Die Integration ist keine Einbahnstraße (entegrasyon tek yönlü yol değildir)"⁵¹⁶. SPD ise entegrasyona bir kısıtlama getirmeyi planlamaktadır. Bu partiye göre entegrasyon uygulamalarından sadece Almanya'da ikamet etme hakkını elde etmiş olanlar faydalanabilmelidirler. Eğer böyle bir uygulama gerçekleşir ise, mültecilerin iltica prosedürlerinin bitiminin ardından Almanya'da kalıp kalmamalarına yönelik bir karar çıkana kadar hiçbir mülteci entegrasyon kurslarına katılamayacaktır. Bu da ciddi anlamda zaman kaybı demektir, çünkü Almanya'daki iltica prosedürleri aylarca sürmektedir.

Birlik 90/Yeşiller ise SPD'nin bu görüşüne karşı çıkmaktadır ve iltica prosedürünün sürdüğü sırada tüm mültecilerin entegrasyon kurslarına katılmaları gerektiğini ifade

⁵¹⁵https://afd-bw.de/afd-bw/wahlprogramme/2017-05-15_afd-bundestagswahlprogramm_onlinefassung-2.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).

⁵¹⁶<https://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdosiers/265011/interview-mit-andreas-zick> (erişim tarihi: 10.04.2018).

https://www.welt.de/print/die_welt/politik/article134922243/Merkel-Integration-ist-keine-Einbahnstrasse.html (erişim tarihi: 10.04.2018).

<https://www.caritas.de/neue-caritas/kommentare/integration-ist-keine-einbahnstrasse> (erişim tarihi: 10.04.2018).
<https://www.n-tv.de/politik/pressestimmen/Integration-ist-keine-Einbahnstrasse-article5644041.html> (erişim tarihi: 10.04.2018).

etmektedir. AfD ise entegrasyonun “tek yönlü” olduğunu savunup, entegrasyonun sadece Almanya’da bulunan yabancıların sorumluluğu olduğunu belirtmektedir. AfD bunun da ötesinde, entegrasyona karşı tutum sergilemektedir. Çünkü mülteci çocuklarının okullarda ayrı bir sınıfta bulundurulmalarını ve kendi ülkelerine yönelik bir eğitim almalarını öngörmektedir.

Almanya’da bulunan mültecilerin kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için, onların mülteci barınaklarında kalmamalarını savunan Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller bu konuya çözüm olarak özel konutların yapılması gerektiğini veya mültecilerin boş dairelere yerleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Yine Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller yabancıların toplumsal hayata entegre olabilmeleri için onların Almanya’daki seçimlere katılma şansını elde etmeleri gerektiğini söylerken, Birlik 90/Yeşiller ayrıca Almanya’da daimi ikamet hakkına sahip olanların seçilme hakkına da sahip olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Çifte vatandaşlık konusuna olumlu bakan partiler arasında SPD, Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller bulunmaktadır. CDU/CSU bu konuya kısıtlamalar çerçevesinde olumlu bakarken, AfD partisi tamamen olumsuz bakmaktadır. Mültecilerin Almanya’da (şarta bağlı) oturma hakkına sahip olmalarını savunan partiler arasında SPD, Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller yer almaktadır. Mültecilerin aile birleşimine olumlu yaklaşanlar arasında ise sadece SPD ile Birlik 90/Yeşiller yer almaktadır. AfD ise bu konuya kesinlikle karşı çıktığını belirtmiştir. Almanya’ya gelen yabancılar arasında kimin çalışmak için geldiğini, kimin zulüm veya savaş nedeniyle geldiğini ayırt edebilmek için ayrı bir yasanın (Einwanderungsgesetz) çıkarılmasını öngören partiler ise SPD ve FDP’dir. Böylece çalışma amacıyla gelenler ile siyasi baskı veya savaş nedeni ile kaçmak zorunda kalanlar arasında bir ayırım yapılmış olacaktır.

Şu anda göç ve entegrasyon konusunun Federal İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak çalışmasına karşı çıkan Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller, göç ve entegrasyon için ayrı bir bakanlığın kurulmasını ve Federal İçişleri Bakanlığı’ndan bağımsız bir şekilde çalışmasını savunmaktadırlar. Mültecilerin ülkelerine geri gönderilmesi konusunda partilerin toplamda 3 farklı bakış açısı bulunmaktadır. CDU/CSU ile SPD örneğin; Almanya’da iltica başvurusu kabul edilmeyen mültecilerin geri gönderilmelerinin hızlandırılması gerektiğini savunurken, Sol Parti ile Birlik 90/Yeşiller mültecilerin geri gönderilmelerine tamamen karşı çıkmaktadırlar. AfD ise mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerini savunurken, yıllık bir geri gönderim kotasının oluşturulmasını doğru bulduğunu belirtmiştir. Radikal görüşe sahip olan AfD partisi, hatta mültecilerin Avrupa sınırları dışında tutulmaları gerektiğini savunmaktadır.

Almanya'ya yıllık belirli bir sayıda mültecinin alınması konusuna ise (Obergrenze) Sol Parti, FDP ile Birlik 90/Yeşiller karşı çıkmaktadırlar. Mülteciler konusunda ortak bir iş birliği içerisinde bulunamayan AB ülkelerine dikkat çeken SPD, FDP, Sol Parti ve Birlik 90/Yeşiller ise AB ülkeleri arasında daha iyi bir iş birliği yapılması gerektiğini seçim kitapçıklarında vurgulamışlardır. CDU/CSU ve SPD, Frontex çalışmalarına devam edilmesini öngörürken, Sol Parti Frontex çalışmalarının durdurulmasını istemektedir. AfD ise Frontex çalışmalarının Alman ordusu ile işbirliği içerisinde devam ettirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Göçe sebep olan unsurlarla mücadele konusunda CDU/CSU, SPD, FDP, Birlik 90/Yeşiller hemfikirdirler. Dublin sisteminin iyi işlememesine rağmen Birlik 90/Yeşiller, bu sistemin olduğu gibi devam ettirilmesini savunurken, Sol Parti ise Dublin sisteminin uygulanmaması gerektiğini vurgulamaktadır. AfD ise Cenevre Sözleşmesi ile diğer uluslararası sözleşmelerin yeniden yapılandırılması gerektiğini öngörmektedir.

Görüldüğü üzere Alman siyasi partileri, mülteciler konusunda bazı hususlarda aynı görüşü paylaşırken, bazı hususlarda ise farklı görüşlerde bulunmaktadır. Partilerin seçim kitapçıkları incelendiğinde ise mültecilere yönelik en insancıl yaklaşımlar Sol Partiden (mültecilere 3 ay içerisinde çalışma izninin verilmesi, ülkesinde zulüm görmeyenlerin de Almanya'ya göç edebilmesi ve mülteciler için bir ombudsmanlığın gereksinimi) ve Birlik 90/Yeşiller Partisinden (kadınlar, çocuklar ve LSBTIQ kişiler için Almanya'da bir merkezin oluşturulması, korunmaya ihtiyaç duyan mültecilere vize verilmesi ve mülteci çocukları için bakım yerlerinin oluşturulması) gelirken, en insanlık dışı yaklaşımlar ise AfD partisinden (Avrupa sınırlarının çitlerle örülmesi, Almanya'nın mültecilere sınırlarını kapatması, göç alımının durdurulması, mültecilere yönelik sosyal yardımların kesilmesi ve Eylül 2015'de ülkeye mültecilerin girmesine izin veren siyasetçilere karşı mecliste bir soruşturma komitesinin kurulması) gelmektedir. CDU/CSU partisi ise mülteci politikası konusunda diğer partilere göre (AfD hariç) daha içine kapanık ve milliyetçi bir tutum sergilemektedir. CDU/CSU yabancıların aile içerisinde, okulda ve günlük hayatta Almanca dilini kullanmaları gerektiğini, çok kültürlülüğün oluşmasını istemediklerini ve yabancılara çifte vatandaşlık konusunda kısıtlamalar getirmek istediklerini belirterek, asimilasyonu destekleyici bir tutumu sergilemişlerdir. SPD ve FDP'nin mülteci politikasına yönelik tutumları ise diğer partilere göre daha nötr gibi gözükse de mültecilerin temel haklarını destekleyen bir görüş birliği içerisinde olduklarıdır.

3.4.8. 12 Mart 2018 Koalisyon Anlaşması

Nitekim 24 Eylül 2017 tarihinde yapılan genel seçim sonrası en yüksek oy alan CDU/CSU (% 32,9) ile SPD (% 20,5) partileri⁵¹⁷ 12 Mart 2018 tarihinde koalisyon anlaşmasını imzalayarak, anlaşmanın 8. maddesinde mülteci politikası konusuna değinmişlerdir. Koalisyon hükümeti, anlaşmada, mülteci politikası kapsamında kısaca şu konulara değinmiştir:

- Mülteci Alım Kotası
- Göçe Sebep Olan Nedenlerle Mücadele
- Dublin Sisteminin Reformu
- Avrupa Sınırlarının Korunması
- Aile Birleşimi ile İlgili Yasal Düzenleme

Koalisyon hükümeti, ülkeye mülteci alımı konusunda bir sınırlama kararı almıştır. Böylece artık Almanya'ya gelen mültecilerin sayısı yılda 220.000'i aşamayacaktır. Göçe sebep olan nedenlerle mücadele konusunda ise UNHCR ve WFP (World Food Programme) ile iş birliğini arttırma ve finansal yardımın devamını sağlama kararı alınmıştır. Bunun yanı sıra adil bir ticaret ve tarım politikasının, daha güçlü bir iklim koruma politikasının ve silah ihracatında kısıtlayıcı politikaların izlenmesi kararı alınmıştır. Ayrıca göçe sebep olan nedenlerle mücadele konusunda, meclise ve hükümete önerilerde bulunacak bir komisyonun kurulacağı da belirtilmiştir. Dublin sistemi konusunda ise yeni reformların yapılması kararı alınmıştır. Bu reformda; korunmaya muhtaç mültecilerin adil dağılımı, üçüncü ülkelerdeki insan hakları ve mültecinin ilk giriş yaptığı AB ülkesinin o mültecilerden sorumlu olduğu konuları ön planda tutulacaktır. Koalisyon hükümeti ayrıca, anlaşmada Avrupa sınırlarının korunması konusunda Frontex'i genişletmeyi hedeflediğini de belirtmiştir. Almanya'da bulunan mültecilerin aile birleşimi konusunda ise bir sınırlama getirmeyi planladıkları belirtilmiştir. 01 Ağustos 2018 tarihinden itibaren geçerli olacak olan bu sınırlama, Almanya'da koruma statüsüne (subsidiärer Schutz) sahip olan mültecileri kapsamakta ve ayda 1000 kişinin gelmesini öngörmektedir. Kabul edilebilecek aile bireylerine de belirli şartlar getirilmiştir. Bu şartlara göre, Almanya'ya gelebilecek aile bireyleri arasında ağır suç işlemiş olanlar ülkeye kabul edilmeyeceklerdir. Ayrıca evli olan mültecilerin evlilikleri, göç etmeden önce yapılmış olmak zorundadır⁵¹⁸.

⁵¹⁷ <https://www.welt.de/themen/bundestagswahl/> (erişim tarihi: 20.04.2018).

⁵¹⁸ 12 Mart 2018 Koalisyon Anlaşması, s. 103 – 105. https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (erişim tarihi: 15.10.2018).

SONUÇ

Göç, günümüzde kaçınılmaz bir olgu haline gelmiştir. İnsanlar var olduğu müddetçe ve özellikle ülkelerde siyasi ve/veya ekonomik sorunlar olduğu müddetçe insanlar farklı bölgelere göç etmeyi sürdürecektir.

Alman halkının kendisi de bir zamanlar göç ederek bugün buldukları topraklara gelmişlerdir. Fakat bir kısım Alman uzun bir süredir, ülkelerinde bulunan göçmenlere karşı tutum takınmışlardır.

Geçmişe bakıldığında Alman hükümetleri, ülkede var olan “işçi açığını” kapatmak için göçmenleri geçici bir süreliğine kabul etmiş, fakat onların bir gün tekrar kendi ülkelerine geri döneceklerini varsaydıkları için onlara yönelik bir entegrasyon politikası izlememişlerdir. Eksik olan entegrasyon politikası nedeni ile göçmenler, yerliler ile iletişimde kopukluk yaşamış ve maalesef kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak hissetmişlerdir.

1990'lara gelindiğinde ise Almanya'da artık ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler yaşamaktaydı. Fakat ülkede halen göçmenlere yönelik bir entegrasyon politikası uygulanmadığı gibi, onlara karşı (özellikle Alman medyası tarafından) bir nefret politikası sergilenmiş ve Alman siyasetçiler bu tutuma karşı sessiz kalmışlardır. Bu sessiz kalışın neticesinde ise yerli halk tarafından yabancılara ve göçmenlere yönelik kimi zaman ölümcül sonuç veren ağır saldırılar gerçekleşmiştir.

2011'de yaşanan Arap Baharı neticesinde Almanya tekrar yoğun göç alan bir ülke haline gelmiştir. Fakat bu sefer hem Alman hükümeti hem de yerli halk, gelen göçmenlere yönelik pozitif bir tutum sergilemiştir. Almanya Başbakanı Angela Merkel'in 2015 Eylül ayında Macaristan'dan akın eden mültecilere ülke sınır kapılarını açması ve yerli halkın gelen mültecilere giysi ve gıda dağıtımında bulunmaları, geçmişte yaşanan üzücü olaylardan ders aldıklarının bir göstergesidir.

Geçmişe kıyasla bir diğer olumlu gelişme ise, Alman sanatçıların da mültecilere yönelik bilinçli ve olumlu tutum sergilemeleridir. Örneğin; şarkıcı Herbert Grönemeyer'ın yabancı düşmanlığını kınaması, müzisyen Heinz Rudolf Kunze'nin “Müzik Yardım Ediyor” (Musik Hilft) bağış kampanyası ile kullanılmayan müzik enstrümanlarının bağışlanmasına katkı sağlaması, kabare sanatçısı Dieter Hallervorden ve Eckart von Hirschhausen tarafından Berlin'de gerçekleştirilen bir “Hoşgeldin Eylemi”ne katılım gösterip desteklemeleri, sunucu Joko Winterscheidt ile gazeteci ve aynı zamanda haber sunucusu olan Anja Reschke'nin yabancı düşmanlığını kınadıklarına dair (yabancı düşmanlarından sert tepki almalarına rağmen) cesur açıklamaları, film yönetmeni Wim Wenders'in Berlin – Moabit bölgesinde

resmî bir dairenin önünde mültecilere yemek dağıtması, oyuncu Til Schweiger'in sosyal medya'da yabancı düşmanlığını kınaması ve SPD'nin eski parti başkanı Sigmar Gabriel ile bir araya gelip göçmen ailelerine yönelik yardım için görüşmesi⁵¹⁹ gibi gelişmeler yerli halka da örnek davranış biçimi olarak lanse edilmektedir.

Görüldüğü üzere 20. yy.'da Alman hükümeti mültecilere ve yabancılara yönelik bir karşı koyma tutumu sergilerken, 21. yy.'ın başlarında artık bir karşılama kültürü sergilenmeye başlanmıştır. Şuna dikkat çekilmelidir ki, hükümetin sergilediği tutum yerli halkı da etkilemektedir. Hükümet olumlu bir tutum sergilediği takdirde yerli halk da mültecilere yönelik olumlu yaklaşmaktadır. Fakat tam tersine hükümet tarafından mültecilere ve yabancılara yönelik olumsuz bir tutum sergilendiği zaman, halk da aynı şekilde olumsuz yaklaşmaktadır. Bunun en gerçekçi örneği 1990'larda yerli halk tarafından yabancılara karşı yapılan saldırılarda gözlemlenmiştir.

Bu çalışmada yer alan göç teorileri ile Alman halkının ve Almanya'nın kesiştiği dönemler dikkat çekmektedir. Örneğin göç nedeni olarak birinci sırada ekonomik faktörün yer aldığı neoklasik göç teorisi kapsamına (henüz Berlin Duvarı mevcutken) Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya ücret farklılığı nedeni ile mekik halinde göç etmiş olan Almanlar girmektedir. Göçün yeni ekonomisi kapsamına ise 19. yy.'ın ikinci yarısından 20. yy.'ın başlarına kadar denizaşırı yollarla yurt dışına göç etmiş olan Almanlar girmektedir. Çünkü o dönemde Almanlar kendi ülkelerine duydukları güvensizlik hissi nedeni ile yurt dışına göç etmişlerdir. Alman hükümeti ise 1950'lerin ortalarından itibaren ülkede bulunan işçi açığını kapatma amacı ile farklı ülkelerle iş gücü anlaşmasına giderek ikili iş gücü piyasası teorisini kullanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası Almanların artık "ikincil sektörde" çalışmak istememeleri neticesinde yapılan işgücü anlaşmaları ile bu pozisyonlarda yabancı iş gücü çalıştırılmaya başlanmıştır.

Günümüzde ise Almanya'da mekik göç türü aktiftir. Almanya'da var olan mekik göç türünde ise çoğunlukla Almanya'dan emekli olan Türkler ile kırsal alanda yaşayan kişiler yer almaktadır. Almanya'dan emekli olan Türklerin büyük bir çoğunluğu kış aylarını Almanya'da geçirirken, yaz aylarını Türkiye'de geçirmektedirler. Almanya'nın kırsal bölgelerinde yaşayanlar arasında ise kente çalışmak veya okumak için giden kişiler yer almaktadır. Burada kimileri gündelik olarak kır – kent arasında göç ederken, kimileri hafta içi kentte kalıp, hafta sonu köylerine geri dönmektedir.

⁵¹⁹ https://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/id_75124100/einsatz-fuer-fluechtlinge-deutsche-promis-trotzen-dem-shitstorm.html (erişim tarihi: 24.12.2018).
<https://www.stern.de/lifestyle/leute/til-schweiger-liefert-erste-bilanz-seiner-stiftung-6989120.html> (erişim tarihi: 24.12.2018).
https://www.focus.de/kultur/vermischtes/fluechtlinge-so-engagierten-sich-die-promis-fuer-fluechtlinge_id_5182111.html (erişim tarihi: 24.12.2018).
<http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/til-schweiger-bundesamt-fuer-migration-will-kooperation-a-1047308.html> (erişim tarihi: 24.12.2018).

KAYNAKÇA

- Aachener Zeitung (2015), "Mentalität Hat Sich Geändert, Viele Probleme Bleiben".
- Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus – Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Alptekin, D. ve Kartal, B. (2015). "Ulus Aşırı Göç Süreci ve Yaşlılık: Almanya da Birinci Kuşak Türk Göçmenler". *The Journal of International Social Research*, 8(37): 612.
- Aydın, Y. (2013). "Rückkehrer oder Transmigranten?: Erste Ergebnisse Einer Empirischen Analyse zur Lebenswelt der Deutsch – Türken in İstanbul". Universität Hamburg. s. 90.
- Bade, K. J. (2004). *Sozialhistorische Migrationsforschung*. V&R unipress ile Osnabrück Üniversitesi Yayınevi, Göttingen.
- Brenke, K. (2015). "Flüchtlinge Sind Sehr Ungleich auf die EU – Länder Verteilt – Auch Bezogen auf die Wirtschaftskraft und Einwohnerzahl". *German Institute for Economic Research*, 82 (39): 881.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2015). "Migrationsprofil Westbalkan: Ursachen, Herausforderungen und Lösungsansätze". *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 29 - 53.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2016). "Das Bundesamt und seine Aufgaben: Kompetenzzentrum für Asyl, Migration und Integration". *Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 2 - 21.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2016). "Forschungsbericht 29: IAB – BAMF – SOEP – Befragung von Geflüchteten: Überblick und erste Ergebnisse". *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 23.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2016). "Resettlement und humanitäre Aufnahme in Deutschland: Fokusstudie der Deutschen Nationalen Kontaktstelle für das Europäische Migrationsnetzwerk (EMN)". *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 5 – 32.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2017). "Schlüsselzahlen Asyl 2016". *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 1.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF. (2017). "Übersicht über die bundesweit verfügbaren Rückkehr: Förderprogramme nach Ländern". *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge – BAMF, Nürnberg*, 2.
- Castles S. ve Miller M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç*

- Hareketleri*. (B. U. Bal ve I. Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Curre, E. (2004). *Migration in Europa – Daten und Hintergründe*. Lucius & Lucius, Stuttgart.
- Cyrus, N. (2000). “Mobile Migrationsmuster: Zuwanderung aus Polen in die Bundesrepublik Deutschland”. *Berliner Debatte INITIAL*, 11 (5/6): 103.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* Güz 2006 (17): 69 – 87.
- Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD. (2017). *Jahresbericht 2016*. Köllen Druck + Verlag GmbH. Bonn.
- Deutscher Bundestag (Alman Federal Meclisi). (2016). *Deutsche Zivilopfer 1945 – 1989: Deportation und Tötung deutscher Zivilisten*. Dosya Numarası: WD 1 - 3000 - 057/13, Berlin.
- Deutscher Bundestag (Alman Federal Meclisi). (2013). *18. Wahlperiode (18. Seçim Dönemi): Antwort der Bundesregierung*, Berlin.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye'nin Politikaları*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Eyüboğlu, I. Z. (1991). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Fleckenstein, J. (2012). *Von Ganz Weit Weg – Einwanderer Aus Der Ehemaligen Sowjetunion*. Hentrich und Hentrich Verlag, Berlin.
- Friedrich Ebert Stiftung. (2015). *Flüchtlingspolitik der Europäischen Union – Menschenrechte wahren!*. Bonner Universitäts – Buchdruckerei, Bonn.
- Gemeinnützige Gesellschaft zur Unterstützung Asylsuchender e. V. (GGUA). (2015). *Die Privatisierung der Humanität*. Münster.
- Gesemann, F. (2001). *Migration und Integration in Berlin: Wissenschaftliche Analysen Und Politische Perspektiven*. Springer Verlag, Berlin.
- Glick Schiller, N. ve Basch, L. ve Blanc – Szanton, C. (1992). “Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration”. *Introductory Remarks and Research Questions*, 14.
- Glick Schiller, N. ve Basch, L. ve Blanc – Szanton, C. (1995). “From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration”. *Anthropological Quarterly*, 68:1, 63.
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2017). *Global Report on Internal Displacement*, Cenova.
- Güllüpnar, F. (2012). “Göç Olgusunun Ekonomi – Politik ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4: 76.
- Haas, R. (2015). *Neue Formen des Alter(n)s: Internationale Ruhesitzmigration und Transnationale Netzwerke Deutscher Ruheständler in Denia*. Yayımlanmış Doktora

- Tezi. Ludwig – Maximilian – Üniversitesi, Münih.
- Haug, S. (2000). “Klassische und Neuere Theorien der Migration”. *Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung*, (30): 38.
- Haug, S. (2008). “Migration Networks and Migration Decision – Making”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4): 605.
- Haug, S. ve Sauer, L. (2006). “Bestimmungsfaktoren Internationaler Migration: ein Überblick über Theorien zur Erklärung von Wanderungen”. *Social Science Open Access Repository – SSOAR*, 1: 34.
- Herbert, U. (2001). *Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland*. C. H. Beck, München.
- Herbert, U. (2009). “Völkerwanderungen – eine historische Vergewisserung”, Lindau. 10 – 11.
- Hödl, G. ve Husa, K. ve Parnreiter, C. ve Stacher, I. (2000). “Internationale Migration: Die Globale Herausforderung des 21. Jahrhunderts?” Frankfurt/M., 23.
- IIDRI Sciences Po. ve IOM. (2011). *Study: The State of Environmental Migration 2011*. Institut du Développement Durable et des Relations Internationales, Paris.
- Ionesco, D., Mokhnacheva, D. ve Gemenne, F. (2015). “Atlas der Umweltmigration”. *Oekom Verlag*: 176.
- Johannsen, M., Schoch, B., Mutschler, M., Hauswedell, C. ve Hippler, J. (2016). *Friedensgutachten 2016*. LIT Verlag, Münster.
- Kaiser, C. (2011). *Transnationale Altersmigration in Europa: Sozialgeographische und gerontologische Perspektiven*. Springer VS – Verlag, Wiesbaden.
- Klokatova, S. (2010). “Die EU in Bewegung – Migration aus den neuen Mitgliedsstaaten der Europäischen Union in die Bundesrepublik Deutschland”. J. Gerlach (Ed.). *Arbeitspapiere des Osteuropa – Instituts der Freien Universität Berlin*. 79.
- Krumme, H. (2004). “Fortwährende Remigration: Das transnationale Pendeln türkischer Arbeitsmigrantinnen und Arbeitsmigranten im Ruhestand”. *Zeitschrift für Soziologie*, 33(2): 153.
- Kühne, P. ve Rübler, H. (2000). *Die Lebensverhältnisse der Flüchtlinge in Deutschland*. Campus Verlag, Frankfurt/New York.
- Landeszentrale für politische Bildung, Freundeskreis KZ – Gedenkstätte Neuengamme e. V., KZ – Gedenkstätte Neuengamme. (2007). *Zwangsarbeit in der Hamburger Kriegswirtschaft 1939 – 1945*. Hamburg.
- Mach, E. (2017) “Water and Migration: How Far Would You Go For Water?”. *Environment and Climate Change (MECC) Division International Organization for Migration*, 90.

- Massey, D. S. vd. (1993). "Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi". *Göç Dergisi*, 1(1): 46.
- Mishra, R. (2013). "World System Theory: Understanding The Capitalist Design". *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 1(3): 168.
- Muus, P. (2003). "The Economic and Social Aspects of Migration". *Conference Jointly Organised by The European Commission and the OECD*. 21 – 22 Ocak, Brüksel, 18.
- Münz, R. ve Ulrich, R. (2000). "Die Ethnische und Demographische Struktur von Ausländern und Zuwanderern in Deutschland" 54.
- Neuer Zürcher Zeitung, "Sowjetunion – Ende einer Epoche?", 28/29.12.1991.
- Neubecker, N. ve Smolka, M. (2013). "Die Bedeutung Multinationaler Netzwerke für Migration". Tübingen Üniversitesi, İktisadi- ve Sosyal Bilimler Fakültesi, 20.
- Nowicka, M. (2007). *Von Polen nach Deutschland und zurück: Die Arbeitsmigration und ihre Herausforderungen für Europa*. Transcript Verlag, Bielefeld.
- Obokata, R. ve Veronis, L. ve McLeman R. (2014). "Empirical Research on International Environmental Migration: A Systematic Review". *Popul Environ*, 36 (111 – 135): 135.
- Ortaylı, İlber. (2006). "8 – 11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler". *İstanbul Uluslararası Göç Sempozyumu*, 19 - 286.
- O'Reilly, K. (2012). "International Migration and Social Theory". Loughborough University, 129.
- Özcan, E. (2016). "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme". *Gazi Üniversitesi IIBF*, 125.
- Palenga – Möllenbeck, E. (2014). *Pendelmigration aus Oberschlesien: Lebensgeschichten in einer transnationalen Region Europas*. Transcript Verlag, Bielefeld.
- Ravenstein, E. G. (1885). "The Laws of Migration". *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2): 235.
- Reuveny, R. (21 – 23 Haziran 2005). Holmen Fjord Hotel, Norvec.
- Ripken, K. (2003). *Die wirtschaftliche Entwicklung der Migration*. Seminer Çalışması. Kiel.
- Sauer, L. ve Ette, A. (2007). "Auswanderung aus Deutschland: Stand der Forschung un derste Ergebnisse zur internationalen Migration deutscher Staatsbürger". *Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung – BIB*, 123: 85.
- Scheremet, W. Ve Schupp, J. (1991). "Pendler und Migranten: Zur Arbeitskräftemobilität in Ostdeutschland". *DIW Discussion Papers*, 36: 31.
- Schneider, P. (2016). "Sicherheit und Frieden". *Nomos Verlag*, 1(34): 135.
- Schrader, C. (2015). "Deutschland und die Flüchtlingswelle im 2. Halbjahr 2015".

Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Marmara, 639.

- Schulz, E. (1999). “Zuwanderung, temporäre Arbeitsmigranten und Ausländerbeschäftigung in Deutschland”. *Econstor*, 86(3): 423.
- Seufert, G. (2015). “Die Türkei als Partner der EU in der Flüchtlingskrise: Ankaras Probleme und Interessen”. *SWP – Aktuell*, 98: 8.
- Sjaastad, L. A. (1962). “The Costs and Returns of Human Migration”. *The Journal of Political Economy*, 70(5): 93.
- Thet, K. (2014). “Pull and Push Factors of Migration: A Case Study in the Urban Area of Monywa Township, Myanmar”, 14.
- Todaro, M. P. (1969). “A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries”, 59(1): 148.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- The UN Refugee Agency. (2015). *World at War*. UNHCR Ofisi.
- The UN Refugee Agency. (2016). *Global Trends – Forced Displacement in 2015*. UNHCR Ofisi.
- The UN Refugee Agency. (2016). *UNHCR – Richtlinien zur Feststellung des Internationalen Schutzbedarf Afghanischer Asylsuchender*. UNHCR Ofisi.
- Wallerstein, I. (1974). “The Modern World – System: Capitalist Agriculture and the Origins of The European World – Economy in Sixteenth Century”. *New York: Academic Press*. 203.
- Wehler, H. (2008). *Deutsche Gesellschaftsgeschichte 1949 – 1990*. C. H. Beck, München.
- Wenning, N. (1994). “Migration in Deutschland”. *Pedocs: Lernen in Deutschland*, 14(2): 114.
- Wuttke, S. (2017). *Ehrenamtliche Helfer in der Flüchtlingsarbeit*. Diplomica Verlag GmbH, Hamburg.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yavuz, S. (2013). “Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa’da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26:6: 623.
- Yılmaz, A. (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri / International Migration: Its Types, Causes and Effects”. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(2): 1687.

İnternet Kaynakları

AB Haber, “Avrupa İstikrar Girişimi Başkanı Gerald Knaus: AB, Türklere vizeyi kaldırsın”. <http://www.abhaber.com/55499-2/> (erişim tarihi: 13.02.2018).

- AfD Partisi, “AfD 2017 – 2021 Seçim Programı”. https://afd-bw.de/afd-wahlprogramme/2017-05-15_afd-bundestagswahlprogramm_onlinefassung-2.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).
- Alber, P. ve Rappold, E., “Die ersten Gastarbeiter kamen, um wieder zu gehen”. <https://www.welt.de/geschichte/article132083037/Die-ersten-Gastarbeiter-kamen-um-wieder-zu-gehen.html> (erişim tarihi: 27.08.2017).
- Alber, P. ve Rappold, E., “Resim”. <https://www.welt.de/geschichte/article132083037/Die-ersten-Gastarbeiter-kamen-um-wieder-zu-gehen.html#cs-60-Jahre-Bundesrepublik-Der-millionste-Gastarbeiter.jpg> (erişimtarihi: 27.08.2017).
<http://www.aktive-rentner.de/rentner-auf-mallorca.html> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- Aral, A., “Sığınmacı Krizi Dublin Sözleşmesi'ni Askıya Aldırdı”. <http://aa.com.tr/tr/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi/12842> (erişim tarihi: 29.01.2018).
- ARD, “Flüchtlingsthematik ist wichtigste politische Aufgabe in 2017”. <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/ard-deutschlandtrend/2017/januar/> (erişim tarihi: 21.02.2018).
- Avrupa Komisyonu, “Relocation and Resettlement – State of Play”. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20161208/update_of_the_factsheet_on_relocation_and_resettlement_en.pdf (erişim tarihi: 04.02.2018).
- Avrupa Komisyonu, “15 Ekim 2015 Basın Açıklaması”. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm (erişim tarihi: 04.02.2018).
- BAMF, “Bundesamt”. <http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/Chronik/Bundesamt/bundesamt-node.html> (erişim tarihi: 21.10.2017).
- BAMF, “Das Europäische Migrationsnetzwerk”. <http://www.bamf.de/DE/DasBAMF/EMN/DasEMN/dasemn-node.html> (erişim tarihi: 22.10.2017).
- BAMF, “Persönliche Anhörung”. <http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/PersoelicheAnhoerung/persoeliche-anhoerung-node.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).
- BAMF, “Subsidiärer Schutz”. <http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/AblaufAsylv/Schutzformen/SubsidaererS/subsidaerer-schutz-node.html> (erişim tarihi: 08.10.2017).
- BAMF, “Familienasyl und Familiennachzug”.

- <http://www.bamf.de/DE/Fluechtlingsschutz/FamilienasylFamiliennachzug/familienasyl-familiennachzug-node.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).
- BAMF, “Rückkehr nach Kosovo und Reintegration mit URA”.
<http://www.bamf.de/DE/Infothek/FragenAntworten/ReintegrationKosovo/reintegration-kosovo-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “Freiwillige Rückkehr mit REAG/GARP”.
<http://www.bamf.de/DE/Infothek/Statistiken/FreiwilligeRueckkehr/freiwillige-rueckkehr-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “Reintegrationsprogramm ERIN”.
http://www.bamf.de/DE/Rueckkehr/Reintegration/ProjektERIN/projekt_erin.html?nn=8185500 (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “Kosovo: Rückkehr und Reintegration mit URA”.
<http://www.bamf.de/DE/Rueckkehr/Reintegration/ProjektKosovo/projektkosovo-node.html> (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “ERIN Program Broşürü”.
http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Downloads/Infothek/Rueckkehr/erin-projektsteckbrief.pdf?__blob=publicationFile (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “Schlüsselzahlen Asyl 2016”.
https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Flyer/flyer-schluesselzahlen-asyl-2016.pdf;jsessionid=2DF85DDC317F24BC54BDCC3F40233989.1_cid286?__blob=publicationFile (erişim tarihi: 05.08.2017).
- BAMF, “Dossier: Reintegration in Kosovo”.
<http://www.bamf.de/SharedDocs/Dossiers/DE/ura-dossier-2017.html?nn=1367824&notFirst=true&docId=9284372> (erişim tarihi: 10.11.2017).
- BAMF, “Drei Antworten zu Resettlement und humanitärer Aufnahme”.
<https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/EMN/20161005-am-emn-studie-resettlement.html> (erişim tarihi: 23.10.2017).
- Bätz, A., “Der lange Weg nach Süden”. <http://www.zeit.de/2015/29/voelkerwanderung-germanen-europa-geschichte> (erişim tarihi: 15.08.2017).
- Belkin, D., “Jüdische Kontingentflüchtlinge und Russlanddeutsche”.
<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/252561/juedische-kontingentfluechtlinge-und-russlanddeutsche?p=all> (erişim tarihi: 26.09.2017).
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği, “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”.
<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nozlesme.pdf> (erişim tarihi: 25.01.2018).

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği, “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (erişim tarihi: 21.10.2017).
- BR Haber Programı, “DDR – Flüchtlinge: Die tollkühne Ballonflucht”. <http://www.br.de/franken/inhalt/zeitgeschichte/ddr-ballonflucht-naila-100.html> (erişim tarihi 24.08.2017).
- Bub, D., “Währungsunion vor 25 Jahren: Verführerisches Westgeld”. http://www.deutschlandfunkkultur.de/waehrungsunion-vor-25-jahren-verfuehrerisches-westgeld.976.de.html?dram:article_id=324201 (erişim tarihi: 11.01.2018).
- Bundeszentrale für politische Bildung, “Fluchtursachen”. <http://www.bpb.de/lernen/projekte/243384/fluchtursachen#fr-footnode8> (erişim tarihi: 05.08.2017).
- Bundeszentrale für politische Bildung, “Bevölkerung nach Altersgruppen und Geschlecht”. <http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61538/altersgruppen> (erişim tarihi: 18.01.2018).
- Bündnis 90/Die Grünen Partisi, “Bündnis 90/Dir Grünen 2017 – 2021 Seçim Programı”. https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).
- Bündnis 90/Die Grünen Partisi, “Bündnis 90/Die Grünen 2017 – 2021 Seçim Programı Özet”. https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017_LeichteSprache.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).
- Bundeszentrale für politische Bildung, “Vor zwanzig Jahren: Einschränkung des Asylrechts 1993”. <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss-24-05-2013> (erişim tarihi: 20.10.017).
- Bundeszentrale für politische Bildung, “Zahlen zu Asyl in Deutschland”. <https://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland> (erişim tarihi: 10.10.2017).
- Burchard, A., “Für Flüchtlinge engagieren sich vor allem Frauen”. <https://www.tagesspiegel.de/politik/studie-zu-ehrenamtlichen-fuer-fluechtlinge-engagieren-sich-vor-allem-frauen/14002108.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).
- CDU/CSU Partileri, “CDU/CSU 2017 – 2021 Seçim Programı”. <https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/170703regierungsprogramm2017.pdf?file=1> (erişim tarihi 15.02.2018).
- CDU/CSU Partileri, “CDU/CSU 2017 – 2021 Seçim Programı – Özet”. <https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/wahlprogramm-leichte-sprache-btw->

- [2017.pdf?file=1](#) (erişim tarihi: 15.02.2018).
- Chase, J., “AfD hakkında bilmemiz gereken 10 şey”. <http://www.dw.com/tr/afd-hakk%C4%B1nda-bilmeniz-gereken-10-%C5%9Fey/a-39756323> (erişim tarihi: 23.02.2018).
- Cremer, H., “Das Flüchtlingsabkommen zwischen der Europäischen Union und der Türkei”. <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/laenderprofile/243222/fluechtlingsabkommen-eu-tuerkei> (erişim tarihi: 04.02.2018).
- Der Spiegel, “Sie kommen, ob wir wollen oder nicht”. <http://magazin.spiegel.de/EpubDelivery/spiegel/pdf/13687823> (erişim tarihi: 07.03.2018).
- Deutsche Gesellschaft für die Vereinten Nationen e.V. (DGVN), “Genfer Flüchtlingskonvention und das Protokoll von 1967”. <http://menschenrechte-durchsetzen.dgvn.de/themenschwerpunkte-menschenrechte/flucht-und-asyl/genfer-fluechtlingskonvention-und-das-protokoll-von-1967/> (erişim tarihi: 25.01.2018).
- Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), “Scholarships for Syrians”. <http://www.daad-jordan.org/en/27576/index.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).
- Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), “Stipendienprogramm für syrische Studierende startet”. <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/31298-stipendienprogramm-fuer-syrische-studierende-startet/> (erişim tarihi: 12.11.2017).
- Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), “New Perspectives for Young Syrians and Jordanians Programme”. <https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/leaflet.pdf> (erişim tarihi: 15.11.2017).
- Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), “Baden – Württemberg – Programm zur Studienförderung von Flüchtlingen aus Syrien”. https://www.daad.de/medien/deutschland/stipendien/formulare/ausschreibung_baden-wuerttemberg-programm.pdf (erişim tarihi: 17.11.2017).
- Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD), “Baden – Württemberg – Programm zur Studienförderung von Flüchtlingen aus Syrien geht in die zweite Runde”. <https://www.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/41761-baden-wuerttemberg-programm-zur-studienfoerderung-von-fluechtlingen-aus-syrien-geht-in-die-zweite-runde/> (erişim tarihi: 17.11.2017).
- Deutsche Biographie, “Ernst Ravenstein”. <https://www.deutsche-biographie.de/sfz104610.html> (erişim tarihi: 13.03.2018).
- Die Inselzeitung, “Deutsche Rente auf Mallorca – so geht es...”. <http://www.die-inselzeitung.com/index.php/de/mallorca-werbeagentur/recht-service/item/439-deutsche-rente-auf-mallorca-so-geht-es> (erişim tarihi: 20.01.2018).

- Diekmann, Ch., “Kristallnacht im August”. <http://www.zeit.de/2012/34/Rostock-Lichtenhagen-Rechtsextremismus/seite-3> (erişim tarihi: 08.03.2018).
- Digitaldaily, “Deutsche Verwaltungsgerichte werden durch Asylklagen überlastet”. <https://www.digitaldaily.de/2018/02/07/deutsche-verwaltungsgerichte-werden-durch-asylklagen-ueberlastet/> (erişim tarihi: 06.03.2018).
- Echternkamp, J., “Kriegswirtschaft und Zwangsarbeit”. <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/199405/kriegswirtschaft-und-zwangsarbeit> (erişim tarihi: 26.08.2017).
- En Son Haber, “Çin Seddi Neden Yapılmıştır”. <http://www.ensonhaber.com/cin-seddi-neden-yapilmistir-2013-04-30.html> (erişim tarihi: 20.03.2018).
- Etimoloji Türkçe, “Göçebe Kelime Kökeni”. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/g%C3%B6%C3%A7ebe> (erişim tarihi: 19.04.2017).
- Euronews, “Macaristan, Sırbistan sınırına ‘akıllı tel örgü’ çekti”. <http://tr.euronews.com/2017/04/28/macaristan-siristan-sinirina-akilli-tel-orgu-cekti> (erişim tarihi: 30.01.2018).
- Europäisches Forum für Migrationsstudien (efms), “Kriegsflüchtlinge aus dem ehemaligen Jugoslawien nach Zielland”. http://www.efms.uni-bamberg.de/ds27_2_d.htm (erişim tarihi: 28.09.2017).
- European Asylum Support Office (EASO), “About Us”. <https://www.easo.europa.eu/about-us> (erişim tarihi: 22.10.2017).
- FDP Partisi, “FDP 2017 – 2021 Seçim Programı”. <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2017/08/07/20170807-wahlprogramm-wp-2017-v16.pdf> (erişim tarihi: 15.02.2018).
- Feder Hükümet, “Gesetzspaket in Kraft getreten: Effektive Verfahren, frühe Integration”. <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2015/10/2015-10-15-asyl-fluechtlingspolitik.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).
- Federal İçişleri Bakanlığı, “31 Ocak 2017 Basın Açıklaması”. <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/01/starthilfe-plus.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).
- Federal İçişleri Bakanlığı, “Humanitäre Aufnahmeprgramme des Bundes”. <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/migration/asyl-fluechtlingsschutz/humanitaere-aufnahmeprogramme/humanitaere-aufnahmeprogramme-node.html> (erişim tarihi: 25.10.2017).
- Federal İçişleri Bakanlığı, “Zuwanderung”. http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Migration-Integration/Zuwanderung/Arbeitsmigration/arbeitsmigration_node.html (erişim tarihi: 27.08.2017).

- Federal İstatistik Ofisi (DeStatis), “Ausländische Bevölkerung nach ausgewählten Staatsangehörigkeiten”.
<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendischeBevoelkerung/Tabellen/StaatsangehoerigkeitJahre.html>
(erişim tarihi: 13.03.2018).
- Federal Meclis, “Bundestag stimmt neuer Lagebeurteilung für Afghanistan zu”.
<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw22-de-afghanistan/508932>
(erişim tarihi: 07.10.2017).
- Federal Meclis, “Abschiebestopp für Flüchtlinge aus Afghanistan abgelehnt”.
<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2016/kw50-de-fluechtlinge-afghanistan/484058> (erişim tarihi: 07.10.2017).
- Federal Meclis, “Fragestunde: Ulla Jelpke fragt nach Abschiebungen nach Afghanistan”.
<https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw07-de-fragestunde/491464>
(erişim tarihi: 07.10.2017).
- Flüchtlingshilfe Baden – Württemberg, “Große Nachfrage nach Stipendien für Flüchtlinge aus Syrien”. <http://www.fluechtlingshilfe-bw.de/projekte/arbeit-aus-und-weiterbildung/stipendien-fluechtlinge-syrien/> (erişim tarihi: 17.11.2017).
- Flüchtlingskonvention, “Historie”. <https://www.fluechtlingskonvention.de/> (erişim tarihi: 25.01.2018).
- Focus Online, “Afghanischer Aufschrei”. https://www.focus.de/regional/duesseldorf/mit-200-menschen-protestierte-die-fluechtlingsinitiative-afghanischer-aufschrei-gegen-die-abschiebung-foto-dpa_id_8351127.html (erişim tarihi: 22.03.2018).
- Focus Online, “Deutschland nahm im letzten Jahr 12.000 Flüchtlinge zurück”.
https://www.focus.de/politik/videos/wegen-dublin-verordnung-deutschland-nahm-2015-12-000-fluechtlinge-zurueck_id_6518526.html (erişim tarihi: 29.01.2018).
- Focus Online, “So engagierten sich die Promis für Flüchtlinge”.
https://www.focus.de/kultur/vermishtes/fluechtlinge-so-engagierten-sich-die-promis-fuer-fluechtlinge_id_5182111.html (erişim tarihi: 24.12.2018).
- Frehse, L., “Die EU hat die Türkei als offenes Gefängnis gemietet”.
<http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-04/eu-tuerkei-abkommen-izmir-syrische-fluechtlinge/komplettansicht> (erişim tarihi: 04.02.2018).
- Frehse, L., “Die EU hat die Türkei als offenes Gefängnis gemietet”.
<http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-04/eu-tuerkei-abkommen-izmir-syrische-fluechtlinge/komplettansicht> (erişim tarihi: 04.02.2018).
- Funk, A. “Gerichtsverfahren sollen schneller werden”.
<https://www.tagesspiegel.de/politik/asylrecht-gerichtsverfahren-sollen-schneller-werden/21030490.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

- Gamp – Online, “New Perspectives for Young Jordanians and Syrians”. <http://www.gamp-online.net/en/Josy.html> (erişim tarihi: 15.11.2017).
- German Jordanian University, “Opening of a Special Program for Syrian Scholarship Holders at GJU”. <http://www.gju.edu.jo/news/opening-special-program-syrian-scholarship-holders-gju-4559> (erişim tarihi: 15.11.2017).
- Gestapo: Almanya’nın gizli devlet polis örgütü” <https://encyclopedia.usmmm.org/content/en/article/gestapo> (erişim tarihi: 24.11.2018).
- Grimmer, C., “Die 90er in Deutschland: Da war doch was?”. <http://www.br.de/nachrichten/fluechtlinge-rueckblick-kosovo-balkan-100.html> (erişim tarihi: 15.09.2017).
- Haas, M. “Stipendium für Syrier: In Frieden forschen”. <http://www.br.de/fernsehen/ard-alpha/sendungen/campusmagazin/daad-syrien-leadership-for-syria-100.html> (erişim tarihi: 12.11.2017).
- H.B./C.W., “Wanderjahre und Walz – damals und heute”. <https://hemdohennaht.wordpress.com/2015/11/10/wanderjahre-und-walz-damals-und-heute/> (erişim tarihi: 17.08.2017).
- Handelsblatt, “26 Männer nach Afghanistan abgeschoben”. <http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/zweite-sammelabschiebung-26-maenner-nach-afghanistan-abgeschoben/19295178.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).
- Hanewinkel, V., “Von einer Asylbehörde zum Kompetenzzentrum: Das Bundesamt für Migration und Flüchtlinge”. <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdosiers/229613/bundesamt-fuer-migration-und-fluechtlinge?p=all> (erişim tarihi: 20.10.2017).
- Harprath, B., “Vorrangprüfung fällt weg: Flüchtlinge kommen leichter an Jobs”. <https://www.br.de/nachrichten/fluechtlinge-wirtschaft-vorrangpruefung-100.html> (erişim tarihi: 22.02.2018).
- Hellstern, R., “Als Rentner nach Mallorca auswandern – Langzeiturlaub unter Palmen”. <https://www.auswandern-handbuch.de/als-rentner-nach-mallorca/> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- Historisches Lexikon der Schweiz, “Gesellen”. <http://mobile.hls-dhs-dss.ch/m.php?article=D16371.php> (erişim tarihi: 17.08.2017).
- Holzmeister, “Historie: Die Geschichte des Handwerks im Wandel der Zeiten”. <http://www.holzmeister-halberstadt.de/sites/historie.htm> (erişim tarihi: 17.08.2017).
- Human Rights Watch, “Suriye 2016 Olayları”. <https://www.hrw.org/tr/world-report/2017/country-chapters/298673> (erişim tarihi: 11.10.2017).
- Ibn Abdulai, A., “New Perspectives for Young Jordanians and Syrians Programme”. <http://www.info4dev.com/2016/05/new-perspectives-for-young-jordanians.html>

- (erişim tarihi: 15.11.2017).
- İkamet Kanunu, “§26 Dauer des Aufenthalts”. <https://dejure.org/gesetze/AufenthG/26.html> (erişim tarihi: 24.10.2017).
- Imgur, “Dr. Peter Döbler”. <http://imgur.com/gallery/Mj11X> (erişim tarihi: 24.08.2017).
- Independent News For International Students, “DAAD Reveals 5000 Refugees Are Competing For 200 German Scholarships”
<https://www.studyinternational.com/news/daad-reveals-5000-refugees-are-competing-for-200-german-scholarships/#3MOMqHoqdcImRIV.97> (erişim tarihi: 12.11.2017).
- Informationsverbund Asyl und Migration e.V., “Dublin – Verordnung”.
<http://www.asyl.net/gesetzestexte/dublin-verordnung.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).
- Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), “About IDMC”. <http://www.internal-displacement.org/about-us/about-idmc/> (erişim tarihi: 20.12.2017).
- Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), “Publications”. <http://www.internal-displacement.org/library/publications/2009/monitoring-disaster-displacement-in-the-context-of-climate-change/> (erişim tarihi: 31.07.2017).
- International Organization for Migration (IOM), “Definitional Issues”.
<https://www.iom.int/definitional-issues> (erişim tarihi: 30.07.2017).
- International Organization for Migration (IOM), “Key Migration Terms”.
<http://www.iom.int/key-migration-terms> (erişim tarihi: 12.04.2017).
- International Organization for Migration (IOM), “REAG/GARP Programı”.
http://germany.iom.int/de/reaggarp#_ftn1 (erişim tarihi: 10.11.2017).
- International Organization for Migration (IOM) ve Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), “Cevresel Göç Hikâyeleri”.
<https://humansclimatechange.wixsite.com/humansandclimateeng> (erişim tarihi: 04.12.2017).
- International Organization for Migration (IOM) ve Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), “Migratory Movement – A world in flux”.
<https://humansclimatechange.wixsite.com/humansandclimateeng/about-climate-change> (erişim tarihi: 04.12.2017).
- Jankowitsch, B. ve Klein, T. ve Weick, S. (2000). “Die Rückkehr Ausländischer Arbeitsmigranten seit Mitte der achtziger Jahre”. 1 – 105.
https://www.gesis.org/fileadmin/upload/forschung/publikationen/gesis_reihen/Blickpunkt/5/weick.pdf (erişim tarihi: 12.06.2018)
- J. Bade, K., ve Oltmer, J., “Flucht und Asyl 1950 – 1989”.
<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration/56435/flucht-und-asyl-1950-1989> (erişim tarihi: 02.03.2018).

- Joseffelder, “Plakat der Republikaner 1991”. <http://joseffelder.de/viewer.php?id=1038> (erişim tarihi: 07.03.2018).
- Kaufmann, S., “Wirtschaftliche und politische Fluchtursachen sind kaum zu trennen”. <http://www.berliner-zeitung.de/politik/meinung/kommentar-wirtschaftliche-und-politische-fluchtursachen-sind-kaum-zu-trennen-23607912> (erişim tarihi: 05.08.2017).
- Kleist, O., “Das große Engagement in der ehrenamtlichen Flüchtlingsarbeit zeigt: Die Zivilgesellschaft ist offen für Migration”. <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdosiers/250255/interview-mit-j-olaf-kleist> (erişim tarihi: 08.03.2018).
- Kothen, A., “Resettlement, HAP, Relocation – wie bitte? Aufnahmeprogramme im Überblick”. <https://www.proasyl.de/hintergrund/resettlement-hap-relocation-wie-bitte-aufnahmeprogramme-im-ueberblick/> (erişim tarihi: 02.11.2017).
- KOSMO, “So viele flüchteten im Jugoslawien – Krieg”. <http://www.kosmo.at/so-viele-fluechteten-im-jugoslawien-krieg> (erişim tarihi: 28.09.2017).
- Kurioso, “Evasión en globo sobre el Telón de Acero”. <https://kurioso.es/tag/peter-strelzyk/> (erişim tarihi: 06.12.2018).
- Kügler, C. ve Schulze, R., “Rentner und Senioren in Spanien: Alle Infos zu Renten, Pensionen, Steuern, Sozialversicherung”. <http://www.spanienlive.com/index.php/Senioren/rentner-und-senioren-in-spanien-alles-infos-zu-renten-pensionen-steuern-und-sozialversicherung> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- Landeszentrale für politische Bildung (lpb), “Bau der Berliner Mauer – 13. August 1961”. <http://www.lpb-bw.de/mauerbau.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).
- Lehmann, “Flucht in die Krise – Ein Rückblick auf die EU – “Flüchtlingskrise” 2015”. <http://www.bpb.de/apuz/217302/ein-rueckblick-auf-die-eu-fluechtlingskrise-2015> (erişim tarihi: 12.06.2018).
- Lernhelfer, “Völkerwanderung in Europa”. <https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/geschichte/artikel/voelkerwanderung-europa> (erişim tarihi: 15.08.2017).
- Leubecher, M., “Abschiebeflug nach Kabul hat nur 19 Afghanen an Bord”. <https://www.welt.de/politik/deutschland/article172781109/Fluechtlinge-Abschiebeflug-nach-Kabul-hat-nur-19-Afghanen-an-Bord.html> (erişim tarihi: 22.03.2018).
- Luxton, E., “10 countries hardest hit by weather disasters”. <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/10-countries-hit-weather-disasters/> (erişim tarihi: 01.08.2017).

- M. Schmid, U., “Der Bankrott eines Systems”. <https://www.nzz.ch/international/aufloesung-der-sowjetunion-vor-25-jahren-der-bankrott-eines-systems-ld.136566>(erişim tarihi: 25.09.2017).
- Maçzinska, M. vd., “Die Völkerwanderung und das frühe Mittelalter”. <http://docplayer.org/8810025-4-die-voelkerwanderung-und-das-fruehe-mittelalter-voelkerwanderungszeit.html> (erişim tarihi: 05.02.2018).
- Mallon, F., “Flüchtlinge nehmen mir meinen Arbeitsplatz weg – schon klar”. <https://de.blastingnews.com/meinung/2018/02/fluchtlinge-nehmen-mir-meinen-arbeitsplatz-weg-schon-klar-002376801.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).
- Mallorca Magazin, “Dergi hakkında bilgi”. <https://mallorcamagazin.com/> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- Mallorca Zeitung, “Gazete hakkında bilgi”. <http://www.mallorcazeitung.es/> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- Mediendienst Integration, “Syrische Flüchtlinge”. <https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/syrische-fluechtlinge.html> (erişim tarihi: 17.10.2017).
- Meier, A. ve Marschall, Ch., “Das Dublin – System funktioniert nicht”. <http://www.tagesspiegel.de/politik/eu-ratspraesident-tusk-zu-fluechtlingskrise-das-dublin-system-funktioniert-nicht/12566198.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).
- Milanovic, B., “The Economic Causes of Migration”. <https://www.theglobalist.com/economic-causes-migration/> (erişim tarihi: 02.08.2017).
- Milliyet, “6 yıl, 465 bin ölü, milyonlarca göçmen!”. <http://www.milliyet.com.tr/6-yil-465-bin-olu-milyonlarca-dunya-2414154/> (erişim tarihi: 11.10.2017).
- Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Baden – Württemberg, “Stipendienprogramm für Flüchtlinge aus Syrien”. <https://mwk.baden-wuerttemberg.de/de/hochschulen-studium/studienfinanzierung/stipendienprogramm-fuer-fluechtlinge-aus-syrien/> (erişim tarihi: 17.11.2017).
- Morgenzeitung, “Ein CDU Wahlplakat von 1991”. <https://morgenzeitung.wordpress.com/2017/09/10/ein-cdu-wahlplakat-von-1991/> (erişim tarihi: 07.03.2018).
- Mützel, D., “Rückzieher bei Abschiebungen nach Afghanistan”. <https://www.euractiv.de/section/eu-innenpolitik/news/rueckzieher-bei-abschiebungen-nach-afghanistan/> (erişim tarihi: 07.10.2017).
- NDR, “Mölln 1992: Neonazis ermorden drei Menschen”. <https://www.ndr.de/kultur/geschichte/chronologie/Moelln-1992-Neonazis-ermorden-drei-Menschen.moelln157.html> (erişim tarihi: 07.03.2018).

- NDR, “Chronologie der Krawalle in Rostock – Lichtenhagen”.
<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/Chronologie-der-Krawalle-in-Rostock-Lichtenhagen,lichtenhagen161.html> (erişim tarihi: 07.03.2018).
- NDR, “Lichtenhagen: Wo sich der Fremdenhass entlud (Sayfa 1)”.
<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/Lichtenhagen-Wo-sich-der-Fremdenhass-entlud,lichtenhagen159.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).
- NDR, “Lichtenhagen: Wo sich der Fremdenhass entlud (Sayfa 2)”.
https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/lichtenhagen159_page-2.html
(erişim tarihi: 08.03.2018).
- NDR, “Man hätte schneller handeln können”.
<https://www.ndr.de/kultur/geschichte/schauplaetze/zoellick101.html>(erişim tarihi: 08.03.2018).
- Neumayer, I., “Internationale Flüchtlingshilfe”. <https://www.planet-wissen.de/geschichte/menschenrechte/fluechtlinge/pwieinternationalefluechtlingshilfe100.html> (erişim tarihi: 25.01.2018).
- Operational Protal Refugee Situations, “Total Persons of Concern by Country of Asylum”.
<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (erişim tarihi: 02.01.2019).
- Pro Asyl, “Stiftung Pro Asyl”. <https://www.proasyl.de/stiftung-pro-asyl/> (erişim tarihi: 08.10.2017).
- Pro Asyl, “Die Save Me Kampagne”.
<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/save-me-kampagne/> (erişim tarihi: 24.10.2017).
- Pro Asyl, “Aufnahmeprogramme”.
<https://www.proasyl.de/thema/aufnahmeprogramme/syrien-aufnahmeprogramme/>
(erişim tarihi: 25.10.2017).
- Pro Asyl, “Fakten, Zahlen und Argumente”. <https://www.proasyl.de/thema/fakten-zahlen-argumente/> (erişim tarihi: 10.10.2017).
- Pro Asyl, “Asylpaket II beschlossen: Bundesregierung gefährdet Leben von Schutzbedürftigen”. <https://www.proasyl.de/news/asylpaket-ii-beschlossen-bundesregierung-gefaehrdet-leben-von-schutzbeduerftigen/> (erişim tarihi: 05.03.2018).
- Rafael, S., “20. Jahrestag des Brandanschlags von Hünexe: Es ist viel passiert”.<http://www.belltower.news/artikel/20-jahrestag-des-brandanschlags-von-huenxe-es-ist-viel-passiert-9104> (erişim tarihi: 08.03.2018).
- Reimann, A., “Engagement für Flüchtlinge: Deutschlands stille Helfer”.
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/fluechtlinge-deutschlands-stille-helfer-a-1028929.html> (erişim tarihi: 08.03.2018).

Researchgate, “In The New Economics of Labour Migration”.

https://www.researchgate.net/publication/4723819_In_The_New_Economics_of_Labour_Migration (erişim tarihi: 13.03.2018).

Resettlement, “Neue humanitäre Aufnahme für Syrische Flüchtlinge”.

<http://resettlement.de/neue-humanitaere-aufnahme-fuer-syrische-fluechtlinge/> (erişim tarihi: 25.10.2017).

RP – Online, “Hünexe erinnert an den Brandanschlag”. [http://www.rp-](http://www.rp-online.de/nrw/staedte/huenxe/huenxe-erinnert-an-den-brandanschlag-aid-1.6281376)

[online.de/nrw/staedte/huenxe/huenxe-erinnert-an-den-brandanschlag-aid-1.6281376](http://www.rp-online.de/nrw/staedte/huenxe/huenxe-erinnert-an-den-brandanschlag-aid-1.6281376) (erişim tarihi: 07.03.2018).

S. Sahota, G., “An Economic Analysis of Internal Migration in Brazil”.

<http://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/259395> (erişim tarihi: 02.08.2017).

Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration, “Humanitäre Aufnahmeprogramme für Syrier als Modell für Europa”.

<https://www.svr-migration.de/presse/presse-forschung/humanitaere-aufnahmeprogramme-fuer-syrer/> (erişim tarihi: 02.11.2017).

Scheinert, L., “Sichere Einreise: Deutschlands Aufnahmeprogramme für syrische Flüchtlinge 2013 – 2015 und ihre Folgen für Asylpolitik und Flüchtlingszuwanderung”.

<http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurz dossiers/224847/fluechtlingsaufnahme-und-ihre-folgen?p=all> (erişim tarihi: 25.10.2017).

Schenk, A., “Sein Plan for Homs”. <http://www.zeit.de/2017/41/syrien-krieg-homs-aufbau-ausbildung-buergerkrieg> (erişim tarihi: 12.11.2017).

Schmickler, B., “Asylbewerber, Flüchtlinge, Migranten – was sind die Unterschiede?”.

<https://www.tagesschau.de/inland/fluechtlinge-531.html> (erişim tarihi: 21.10.2017).

Schmid, Ch., “Dubliner Übereinkommen”.

<http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/176798/dubliner-uebereinkommen> (erişim tarihi: 29.01.2018).

Schuler, K., “Großzügig geht anders”. [http://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-](http://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-01/familiennachzug-fluechtlinge-koalitionsverhandlung-union-spd)

[01/familiennachzug-fluechtlinge-koalitionsverhandlung-union-spd](http://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-01/familiennachzug-fluechtlinge-koalitionsverhandlung-union-spd) (erişim tarihi: 05.03.2018).

Schwartz, K., “Wie funktioniert das Dublin – System”. <https://www.tagesschau.de/inland/faq-dublin-101.html> (erişim tarihi: 29.01.2018).

Seifert, W., “Geschichte der Zuwanderung nach Deutschland nach 1950”.

http://m.bpb.de/politik/grundfragen/deutsche_verhaeltnisse-eine_soziakunde/138012/geschichte-der-zuwanderung-nach-deutschland-nach-1950?p=all (erişim tarihi: 27.08.2017).

Siems, D., “Die wachsende Bedeutung der Arbeitsmigranten für Deutschland”.

- <https://www.welt.de/wirtschaft/article164440845/Die-wachsende-Bedeutung-der-Arbeitsmigranten-fuer-Deutschland.html> (erişim tarihi: 27.08.2017).
- Sociosite, “World System Theory”.
http://www.sociosite.net/sociologists/texts/wallerstein_summary.php(erişim tarihi: 24.07.2017).
- Spanien Live, “Dergi hakkında bilgi”. <http://www.spanienlive.com/> (erişim tarihi: 20.01.2018).
- SPD Partisi, “SPD 2017 – 2021 Seçim Programı”.
https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/SPD_Regierungsprogramm_BTW_2017_A5_RZ_WEB.pdf (erişim tarihi: 15.02.2018).
- SpiegelKritik, “Ansturm der Armen”. <http://spiegelkritik.de/2006/07/02/ansturm-der-armen/> (erişim tarihi: 07.03.2018).
- Spiegel – Online, “Abschiebeflug in Kabul gelandet”.
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-abschiebeflug-aus-deutschland-in-kabul-gelandet-a-1200014.html> (erişim tarihi: 27.03.2018).
- Spiegel – Online, “Bundesamt für Migration fordert Til Schweiger zur Kooperation auf”.
<http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/til-schweiger-bundesamt-fuer-migration-will-kooperation-a-1047308.html> (erişim tarihi: 24.12.2018).
- Stern, “Eine Diktatur in Zahlen”. <http://www.stern.de/politik/deutschland/mauerfall/statistik-des-schreckens-eine-diktatur-in-zahlen-3448144.html> (erişim tarihi: 23.08.2017).
- Stern, “Nicht nur für Flüchtlinge”. <https://www.stern.de/lifestyle/leute/til-schweiger-liefert-erste-bilanz-seiner-stiftung-6989120.html> (erişim tarihi: 24.12.2018).
- Striebinger, V., “Bildung für eine bessere Zukunft: Das Stipendienprogramm – Führungskräfte für Syrien”. <https://www.alumniportal-deutschland.org/studium-weiterbildung/programme/fuehrungskraefte-fuer-syrien-stipendienprogramm-daad/> (erişim tarihi: 12.11.2017).
- Süddeutsche Zeitung, “Studieren für Syriens Wiederaufbau”.
<http://www.sueddeutsche.de/bildung/stipendium-fuer-die-heimkehr-1.2803909> (erişim tarihi: 12.11.2017).
- Süddeutsche Zeitung, “Bis zu 90 Menschen getötet bei Anschlag auf deutsche Botschaft in Kabul”. <http://www.sueddeutsche.de/politik/afghanistan-bis-zu-menschen-getoetet-bei-anschlag-auf-deutsche-botschaft-in-kabul-1.3528587> (erişim tarihi 07.10.2017).
- Sun City, “Clubs”. <http://suncityaz.org/recreation/clubs/> (erişim tarihi: 21.01.2018).
- Sun City, “Clubs & Activities”. <http://suncityaz.org/discover/clubs-activities/>(erişim tarihi: 21.01.2018).
- Sun City, “History”. <http://suncityaz.org/discover/history/> (erişim tarihi: 21.01.2018).
- Sun City, “Political Clubs”. <http://suncityaz.org/recreation/clubs/political-clubs/> (erişim tarihi:

21.01.2018).

Sun City, "Recreation Centers of Sun City Activities". <http://suncityaz.org/wp-content/uploads/2017/01/Activities-in-Sun-City-AZ-1-1-17-Pink.pdf> (erişim tarihi:

21.01.2018).

T – Online, "Deutsche Promis trotzen dem Shitstorm". https://www.t-online.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/id_75124100/einsatz-fuer-fluechtlinge-deutsche-promis-trotzen-dem-shitstorm.html (erişim tarihi: 24.12.2018).

T – Online, "Rentner auf Mallorca: Vor- und Nachteile". http://www.t-online.de/leben/familie/id_46770434/rentner-auf-mallorca-die-wichtigsten-vor-nachteile.html (erişim tarihi: 20.01.2018).

Tagesschau, "Abschiebeflug in Afghanistan angekommen". <https://www.tagesschau.de/inland/abschiebung-afghanistan-113.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

Tagesschau, "Bundesrat billigt Familiennachzug". <https://www.tagesschau.de/inland/bundesrat-fluechtlingsnachzug-101.html> (erişim tarihi: 05.03.2018).

Tagesschau, "Erneut Afghanen abgeschoben". <https://www.tagesschau.de/inland/sammelabschiebung-afghanistan-101.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme". http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf (erişim tarihi: 25.01.2018).

The Hashemite University, "News". https://hu.edu.jo/oir/f_news.aspx?news_id=27376 (erişim tarihi: 15.11.2017).

TRT Haber, "Berlin Duvarı'nın 28 Yıllık Acılarıyla Dolu Hikâyesi". <http://www.trthaber.com/haber/dunya/berlin-duvarinin-28-yillik-acilarla-dolu-hikayesi-340556.html> (erişim tarihi: 20.03.2018).

TRT Haber, "Sığınmacı krizi Dublin Sözleşmesi'ni askıya aldı". <http://www.trthaber.com/haber/dunya/siginmaci-krizi-dublin-sozlesmesini-askiya-aldirdi-202696.html> (erişim tarihi: 18.10.2017).

Trubetskoy, D., "Bloß weg hier – Immer mehr sind enttäuscht über die Entwicklung des Landes und machen deshalb Alija". <http://www.juedische-allgemeine.de/article/view/id/26918> (erişim tarihi: 26.09.2017).

Tüm Alman Soruları için Federal Bakanlık, "Auslösende Fluchtgründe von 2.810 Flüchtlingen im Juli 1961, 31. Juli 1961". <http://www.chronik-der-mauer.de/material/178776/ausloesende-fluchtgruende-von-2-810-fluechtlingen-im->

[juli-1961-31-juli-1961](#) (erişim tarihi 23.08.2017).

Tuzina, M., “EU – Fazilität für Flüchtlinge in der Türkei erreicht Hunderttausende”.

https://ec.europa.eu/germany/news/eu-fazilit%C3%A4t-f%C3%BCr-fl%C3%BCchtlinge-der-t%C3%BCrkei-erreicht-hunderttausende_de (erişim tarihi: 12.02.2018).

UNESCO, “Migrant/Migration”. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/> (erişim tarihi: 12.04.2017).

UNHCR, “Climate Change and Disasters”. <http://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html> (erişim tarihi: 31.07.2017).

UNHCR, “Die Genfer Flüchtlingskonvention”. <http://www.unhcr.org/dach/de/ueber-uns/uns-er-mandat/die-genfer-fluechtlingskonvention> (erişim tarihi: 25.01.2018).

UNHCR, “Neue Website gibt Einblick in syrische Flüchtlingskrise”.

<http://www.unhcr.org/dach/de/14698-neue-website-gibt-einblick-in-syrische-fluechtlingskrise.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).

UNHCR, “Resettlement”. <http://www.unhcr.org/resettlement.html> (erişim tarihi: 12.04.2017).

UNHCR, “UNHCR’nin Tarihçesi”. <http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> (erişim tarihi: 25.01.2018).

UNHCR, “UNHCR – Bericht: Flucht und Vertreibung erreichen 2016 neuen Höchststand”.

<http://www.unhcr.org/dach/de/15212-globaltrends2016.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).

UNHCR, “UNHCR – Halbjahresbericht: Mehr Menschen auf der Flucht”.

<http://www.unhcr.org/dach/de/5816-unhcr-halbjahresbericht-mehr-menschen-auf-der-flucht.html> (erişim tarihi: 07.10.2017).

United Nations Treaty Collection (UNTC), “2. Convention relating to the Status of Refugees”.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtmsg2&clang=en#EndDec (erişim tarihi: 25.01.2018).

United Nations Treaty Collection (UNTC), “5. Protocol relating to the Status of Refugees”.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=V-5&chapter=5&clang=en (erişim tarihi: 25.01.2018).

Verfürth, A., “Massenhafte Asylklagen überfordern deutsche Gerichte”.

<https://www.welt.de/wirtschaft/article170227466/Massenhafte-Asylklagen-ueberfordern-deutsche-Gerichte.html> (erişim tarihi: 06.03.2018).

Welt, “Grafik: Ausländer ziehen deutschen davon”.

<https://www.welt.de/wirtschaft/article164440845/Die-wachsende-Bedeutung-der-Arbeitsmigranten-fuer-Deutschland.html#cs-DWO-WI-MINT-js-Auslaender-jpg.jpg> (erişim tarihi: 27.08.2017).

- Welt, “Zahl der Neuankömmlinge unterschreitet CSU – Obergrenze”.
<https://www.welt.de/politik/deutschland/article160651528/Zahl-der-Neuankoemmlinge-unterschreitet-CSU-Obergrenze.html> (erişim tarihi: 10.10.2017).
- Wiktionary, “Köç kelimesi”. <https://tr.wiktionary.org/wiki/k%C3%B6%C3%A7> (erişim tarihi: 19.04.2017).
- Wiktionary, “Migration”. https://de.wiktionary.org/wiki/Migration#cite_note-1 (erişim tarihi: 14.04.2017).
- Wissen, “Völkerwanderung und Germanenreiche: Neubeginn in Europa”.
<http://www.wissen.de/bildwb/voelkerwanderung-und-germanenreiche-neubeginn-europa> (erişim tarihi: 15.08.2017).
- Worley W., “Six out of 10 migrants to Europe come for 'economic reasons' and are not refugees, EU Vice President Frans Timmermans says”.
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/six-out-of-10-migrants-to-europe-come-for-economic-reasons-and-are-not-refugees-eu-vice-president-a6836306.html> (erişim tarihi: 02.08.2017).
- Youtube, “Belgesel: Wer Gewalt sät – Von Brandstiftern und Biedermännern”.
<https://www.youtube.com/watch?v=nE45p6bD5T8> 1992 Rostock Saldırısı ile ilgili SAT 1 Haber Ajansın Belgeseli. (erişim tarihi: 01.03.2018).
- Zeit – Online, “Entscheidung über Asylanträge von Afghanen ausgesetzt”.
<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2017-07/bamf-afghanistan-abschiebung-entscheidung-bundesregierung> (erişim tarihi: 07.10.2017).
- Zeit Klicks, “Einführung der Arbeitslosenversicherung”. <http://www.zeitklicks.de/top-menu/zeitstrahl/navigation/topnav/jahr/1927/einfuehrung-der-arbeitslosenversicherung/> (erişim tarihi: 06.10.2018).
32. Gün, “Belgesel: 1991 Yugoslavya İçSavaşıNasılBaşladı?” <http://32gun.com/1991-yugoslavya-ic-savasi> (erişim tarihi: 28.09.2017).
- 12 Mart 2018 Koalisyon Anlaşması, s. 103 – 105.
https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (erişim tarihi: 15.10.2018).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Fatma UYSAL
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Berufsoberschule in Ausbildungsrichtung Wirtschaft und Verwaltung, Münih
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Yabancı Diller	Almanca, İngilizce, İspanyolca
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	<ul style="list-style-type: none"> - Avukat Bürosu Dr. Lars Grube, Münih - Avukat Bürosu Dr. Laqua & Kollegen, Münih - Akdeniz Üniversitesi, Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi (AKVAM), Antalya - Almanya Konsolosluğu, Antalya - CW Enerji, Antalya - Bihl+Wiedemann GmbH, Antalya
E-Posta	fatos88@live.de